T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

SURİYELİ SIĞINMACILAR VE TÜRK OLMAK ONTOLOJİK GÜVENLİK GÜVENSİZLİK İKİLEMİNDE GÖÇ VE VATANDAŞLIK

HÜSEYİN ARİF KINACI
20716007

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MEHMET AKİF OKUR

2026

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI
SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER PROGRAMI

DOKTORA TEZİ

SURİYELİ SIĞINMACILAR VE TÜRK OLMAK ONTOLOJİK GÜVENLİK GÜVENSİZLİK İKİLEMİNDE GÖÇ VE VATANDAŞLIK

HÜSEYİN ARİF KINACI
20716007
ORCID NO: 0000-0003-2423-9748

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. MEHMET AKİF OKUR

OCAK 2026

Hüseyin Arif KINACI tarafından hazırlanan "Suriyeli Sığınmacılar ve Türk Olmak Ontolojik Güvenlik Güvensizlik İkileminde Göç ve Vatandaşlık" başlıklı çalışma, **15/01/2026** tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunmuş ve jürimiz tarafından Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Programında **DOKTORA** tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman	**İmza**
Prof. Dr. Mehmet Akif Okur	……

Jüri Üyeleri	**İmza**
Prof. Dr. Çağla Gül Yesevi	……
Doç. Dr. Hatice Güzel Mumyakmaz	……
Doç. Dr. Fulya Memişoğlu Zaimoğlu	……
Doç. Dr. Ahmet Conker	……

ÖZET

SURİYELİ SIĞINMACILAR VE TÜRK OLMAK ONTOLOJİK GÜVENLİK GÜVENSİZLİK İKİLEMİNDE GÖÇ VE VATANDAŞLIK

Bu tez, 2011 sonrası Suriye kaynaklı zorunlu kitlesel göçün Türkiye'de yarattığı dönüşümleri, geçici koruma statüsünden istisnai vatandaşlık yoluyla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına kabul edilen Suriyeli sığınmacılar ile göçün etkilerine maruz kalan Türk toplumu üzerinden incelemektedir. Çalışmanın temel hareket noktası, göç ve vatandaşlık süreçlerinin hukuki bir statü değişiminin ötesinde, kimlik, aidiyet ve varoluşsal istikrarın yeniden kurulduğu ontolojik bir alan oluşturduğudur. Bu çerçevede araştırma şu soruya yanıt aramaktadır: Geçici Koruma kapsamından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen/kabul edilen Suriyelilerin, devlet-toplum arasındaki diyalektik ilişkilerle kurulmuş Türk ulusal kimliği ve Türk devlet kimliğine ontolojik güvensizlik yaratmadan ulusal bütünlüğün bir parçası olmaları ve vatandaşlığa toplumsal kabulü mümkün müdür ya da ne ölçüde gerçekleşmiştir?

Araştırma, karma yöntemli bir tasarımla yürütülmüştür. Nicel aşamada geliştirilen ontolojik güvenlik ölçekleri her iki kesime uygun biçimde tasarlanıp uygulanmış; veriler faktör analizleri, güvenilirlik testleri ve karşılaştırmalı istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmiştir. Ayrıca destekleyici anket formları kullanılarak ölçek sonuçlarını güçlendiren ek veriler elde edilmiştir. Nitel aşamada, her iki hedef kitleyle derinlemesine görüşmeler ve odak grup çalışmaları gerçekleştirilmiş, elde edilen veriler ontolojik güvenliğin dört boyutu, Kaygı, Rutin, Anlatı, Mekân ve bunları kapsayan Aidiyet teması doğrultusunda analiz edilmiştir.

Bulgular, vatandaşlığa kabul edilen Suriyeli sığınmacıların hukuki statünün sağladığı kurumsal güvencelere rağmen toplumsal kabuldeki sınırlılıklar nedeniyle tam bir aidiyet deneyimlemediklerini göstermektedir. Türk toplumu açısından ise göç ve vatandaşlık süreçleri, ulusal kimliğin sürekliliğine, toplumsal düzenin korunmasına ve mekânsal aidiyetin devamına ilişkin ontolojik güvensizlik dinamiklerini güçlendirmektedir. Sonuç olarak çalışma, iki kesimin farklı ontolojik güvenlik rejimleri içinde konumlandığını, istisnai vatandaşlık sürecinin hem güvenlik üreten hem de yeni kırılganlık alanları yaratan ikilemli bir mekanizma olduğunu ortaya koymaktadır. Bu tez, Türkiye'nin Suriye kökenli yeni vatandaşlarla ilişkisini ulusal kimlik, devlet devamlılığı ve toplumsal istikrar bağlamında yeniden düşünmeye imkân tanıyan özgün bir analitik katkı sunmaktadır.

Bu çalışma, Geçici Koruma statüsünden Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına kabul edilen Suriyeli sığınmacılarla sınırlıdır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına kabul edilen Suriyeli sığınmacılar ile Geçici Koruma statüsünde kalmaya devam eden Suriyeli sığınmacıların hukuki statüleri ve toplumsal deneyimleri farklılaştığı için sonuçlar Suriyeli sığınmacıların geneline doğrudan genellenemez.

Anahtar Kelimeler: Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik, Güvenlikleştirme/Güvenlik-Dışılaştırma, Göç, Vatandaşlık, Toplumsal Kabul

ABSTRACT

SYRIAN REFUGEES AND BEING TURKISH MIGRATION AND CITIZENSHIP IN THE ONTOLOGICAL SECURITY INSECURITY DILEMMA

This dissertation examines the transformations generated in Turkey by the forced mass migration from Syria after 2011, focusing on Syrians who have been granted Turkish citizenship through the exceptional citizenship procedure following temporary protection status, as well as on the Turkish society that has been exposed to the impacts of this migration. The main premise of the study is that migration and citizenship processes constitute, beyond a legal status change, an ontological domain in which identity, belonging, and existential stability are reconfigured. Within this framework, the research seeks to answer the following question: Is it possible, and to what extent has it been realized, for Syrians who have transitioned from temporary protection to Turkish citizenship to become part of national unity and to achieve societal acceptance of their citizenship without generating ontological insecurity for Turkish national identity and Turkish state identity, which are constructed through the dialectical interactions between state and society? The research was conducted using a mixed-methods design. In the quantitative phase, ontological security scales developed in accordance with both groups were designed and administered, and the data were analyzed through factor analyses, reliability tests, and comparative statistical methods. In addition, supporting survey forms were employed to obtain supplementary data that strengthened the scale findings. In the qualitative phase, in-depth interviews and focus group discussions were conducted with both target groups, and the resulting data were analyzed in line with the four dimensions of ontological security-Anxiety, Routine, Narrative, and Space and the encompassing theme of Belonging. The findings indicate that Syrians who have been granted citizenship do not experience full belonging due to limitations in societal acceptance, despite the institutional guarantees provided by their legal status. From the perspective of Turkish society, migration and citizenship processes intensify ontological insecurity dynamics related to the continuity of national identity, the preservation of social order, and the sustainability of spatial belonging. Consequently, the study reveals that the two groups are positioned within distinct ontological security regimes and that the exceptional citizenship process functions as a dilemma that both generates security and produces new areas of fragility. This dissertation offers an original analytical contribution by enabling a reconsideration of Turkey's relationship with its new citizens of Syrian origin within the context of national identity, state continuity, and social stability. This study is limited to Syrian refugees who have been admitted to the citizenship of the Republic of Turkey after holding temporary protection status. Since the legal statuses and social experiences of Syrians admitted to Turkish citizenship differ from those of Syrians who continue to remain under temporary protection, the findings cannot be directly generalized to the Syrian refugee population as a whole.

Keywords: Ontological (In)Security, Securitization/Desecuritization; Migration, Citizenship, Social Acceptance

ÖN SÖZ

Göç, yalnızca mekânsal bir yer değiştirme sürecini değil, bireylerin ve toplumların kimlik, aidiyet ve güvenlik algılarında derin dönüşümleri beraberinde getiren çok katmanlı bir deneyimi ifade etmektedir. Zorunlu göç bağlamında şekillenen bu deneyim, hukuki statü değişimlerinin ötesine geçerek, bireylerin kendilerini nasıl konumlandırdıkları ve toplumların "biz" tanımını nasıl yeniden kurdukları sorularını da gündeme taşımaktadır. Türkiye'de Suriye iç savaşı sonrasında Suriyelilerin zorunlu göçüyle birlikte ortaya çıkan toplumsal karşılaşmalar, bu soruların yalnızca siyasal ve hukuki değil, aynı zamanda insani ve ontolojik boyutlarını da görünür kılmıştır. Bu doktora tezi, söz konusu karşılaşmaların yarattığı kırılmaları, belirsizlikleri ve yeniden inşa süreçlerini anlamaya yönelik akademik bir çabanın ürünüdür. Bu çalışma, "Suriyeli Sığınmacılar ve Türk Olmak: Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik İkileminde Göç ve Vatandaşlık" başlığı altında, Türk toplumu ile Suriye iç savaşı nedeniyle zorunlu göçe maruz kalan ve geçici koruma kapsamından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen/kabul edilen Suriyelileri (TCVKS) incelemektedir. Çalışma, Türk toplumu ile TCVKS'nin göç, aidiyet ve vatandaşlık deneyimlerini ontolojik güvenlik/güvensizlik perspektifi çerçevesinde ele almaktadır. Bu bağlamda tez, göç ve vatandaşlık olgusunu yalnızca hukuki ve kurumsal boyutlarıyla sınırlı tutmayarak, Türk toplumu ile TCVKS'nin gündelik deneyimleri üzerinden birlikte değerlendirmekte; böylece kimlik ve toplumsal kabul tartışmalarına karşılaştırmalı ve deneyim temelli bir katkı sunmaktadır. Dolayısıyla çalışma, yalnızca akademik bir ilginin değil, Türkiye'de göç ve kimlik tartışmaları çerçevesinde birlikte yaşama deneyiminin ortaya çıkardığı soruların da bir ürünüdür.

Tezin ortaya çıkmasında, doktora konusundan hareketle danışman hocam Prof. Dr. Mehmet Akif Okur ile birlikte hazırladığımız TÜBİTAK 1001 Programı kapsamında yürütülen "Türk Toplumunun ve Geçici Koruma Kapsamından Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Geçen/Kabul Edilen Suriyelilerin Vatandaşlık Algılarının Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik ve Toplumsal Kabule Etkileri Bağlamında İncelenmesi" başlıklı projenin katkısı büyüktür. Bununla birlikte, söz konusu proje doktora tezini aşan bir genişlik ve kapsama sahip olup, farklı örneklem gruplarını ve çok katmanlı analiz düzeylerini içeren daha kapsamlı bir araştırma çerçevesi sunmaktadır. Bu bağlamda tez, proje kapsamında üretilen akademik çıktılardan biri olmakla birlikte, kendi kuramsal ve metodolojik bütünlüğüne sahip bağımsız bir çalışma niteliği taşımaktadır.

Araştırma süreci, kapsamlı bir literatür taraması ile nicel ve nitel veri toplama ve analiz aşamalarını kapsayan, uzun soluklu ve çok katmanlı bir akademik emeği gerekli kılmıştır. Süreç, yöntemsel ve analitik zorlukların ötesinde, araştırmanın yürütüldüğü dönemde yaşanan toplumsal ve siyasal gelişmelerin etkisiyle dinamik ve değişken bir bağlam içinde ilerlemiştir. Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında, zorunlu göçe maruz kalmış ve TCVKS'nin yoğun olarak yaşadığı şehirlerin büyük ölçüde yıkıma uğraması, saha koşullarını ve katılımcı deneyimlerini doğrudan etkilemiştir. Bu gruplarla gündelik yaşamda en yoğun teması kuran Türk toplumunun da aynı şehirlerde benzer yıkıcı etkilerden etkilenmesi, araştırmanın toplumsal bağlamını daha

da kırılgan hâle getirmiştir. Genel ve yerel seçim süreçlerinde dolaşıma giren siyasal söylemler hem Türk toplumu hem de TCVKS açısından aidiyet, güvenlik ve geleceğe ilişkin algıların yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Buna ek olarak Suriye iç savaşındaki gelişmeler, savaşın seyri, rejimin yıkılması ve yeni iktidarın geleceğine dair tartışmalar saha verilerinin yorumlanmasını daha karmaşık bir zemine taşımıştır. Bu koşullar altında ontolojik güvenlik/güvensizlik çerçevesi, bireysel deneyimlerle sınırlı bir analiz düzeyinin ötesine taşınmış; verilerin belirsizliklerin yoğunlaştığı ve sürekli dönüşen bir toplumsal bağlam içinde ele alınması kaçınılmaz hâle gelmiştir. Araştırma süreci bu bağlamsal zorunluluklar doğrultusunda şekillenmiş, göç ve vatandaşlık deneyimlerinin sabit koşullar altında değil, süreklilik arz eden toplumsal ve siyasal kırılmalar eşliğinde nasıl deneyimlendiğini görünür kılmıştır.

Hiç şüphesiz bu çalışmanın ortaya çıkmasında en büyük destekçim, danışmanım Prof. Dr. Mehmet Akif Okur'dur. Hocama akademik rehberliği, yönlendirici değerlendirmeleri ve katkıları için içten teşekkürlerimi sunarım. Lisans eğitimimden itibaren akademik çalışmalarını yakından takip ettiğim ve bir gün onun gibi olmayı hayal ettiğim bir akademisyenle doktora çalışması yürütmek, doktora sürecinin benim için hem akademik hem de kişisel olarak son derece anlamlı olmasını sağlamıştır. Ayrıca tez sürecinde her zaman bilgi, görüş ve destekleriyle çalışmama katkı sunan Doç. Dr. Hatice Güzel Mumyakmaz ve Doç. Dr. Fulya Memişoğlu Zaimoğlu'na teşekkür ederim. İlgileri ve kıymetli değerlendirmeleri beni her zaman teşvik etmiştir. Bununla birlikte TÜBİTAK proje sürecinde katkılarını esirgemeyen ve doktoramın son hâlini almasında destekleri büyük olan Prof. Dr. Çağla Gül Yesevi, Doç. Dr. Hasan Eşici, Dr. Kürşad Güç, Dr. Hamza Yavuz ve Dr. Mustafa Şahin'e değerli katkıları için teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecinin farklı aşamalarında katkı sunan çalışma arkadaşlarıma da teşekkür ederim. Dr. Dilay Nakış, metnin okunması ve dil düzenlemelerine ilişkin destek sağlamış; Elif Akgül, pilot çalışmada Arapça çeviriler ve saha bağlantıları konusunda katkıda bulunmuş; Şule Uysal ise verilerin işlenmesi sürecinde yardımcı olmuştur.

Saha araştırması sürecinde hem Türk toplumu mensuplarıyla hem de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmiş Suriyelilerle gerçekleştirilen anketlere, görüşmelere ve odak grup görüşmelerine katılarak deneyimlerini paylaşan tüm katılımcılara ayrıca teşekkür ederim. Onların bana ve çalışmama duyduğu güven olmasaydı bu kapsamlı verilerin elde edilmesi mümkün olmazdı. Bu güven, bu çalışmanın en kıymetli unsurunu oluşturmaktadır.

Bu çalışma, Yıldız Teknik Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından SDK-2023-5452 proje numarası altında desteklenmiştir. Bu nedenle, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum Yıldız Teknik Üniversitesi'ne sağladığı bu destek için de ayrıca teşekkür ederim.

Son olarak, hayatım boyunca olduğu gibi doktora sürecim boyunca da desteklerini esirgemeyen ve daima yanımda olan babam Mehmet Kınacı ve annem Gülbahar Kınacı'ya, kardeşlerim Gökçe Hilal Can, Prof. Dr. Cemile Kınacı Baran, Uğur Turan Kınacı ve Cevriye Moral'a ve varlıklarıyla yüzümü her zaman güldüren tatlı yeğenlerime teşekkür ederim. Bu tezi aileme ithaf ediyorum.

Hüseyin Arif KINACI

Ocak, 2026, Ankara

İÇİNDEKİLER

ÖZET iii
ABSTRACT iv
ÖN SÖZ v
İÇİNDEKİLER vii
TABLOLAR LİSTESİ x
ŞEKİLLER LİSTESİ xi
KISALTMALAR LİSTESİ xii

1. GİRİŞ 1

2. KÜRESİZLEŞME ÇAĞINA GİRERKEN: GÜVENLİKLEŞTİRME, ONTOLOJİK GÜVENLİK VE MİLLİ KİMLİKLER 21
2.1. Küreselleşmeden Küresizleşmeye: Uluslararası Düzenin Değişen Dinamikleri 22
2.1.1. Uluslararası Sistem ve Tarihi Kırılmalar 24
2.1.2. Küresizleşme: Yeni Uluslararası Düzenin Parametreleri 26
2.1.3. Göçün Küresel Dönüşümü: Politikalar, Aktörler ve Eğilimler 29
2.1.3.1. Uluslararası Göç Politikalarında Değişim 31
2.1.3.2. Türkiye'nin Göç Politikalarında Değişim 33
2.2. Göç ve Güvenlik: Güvenlikleştirme Kuramı Bağlamında Teorik Yaklaşımlar 35
2.2.1. Göçün Güvenlikleştirilmesi: Kopenhag Okulu ve Ötesi 36
2.2.1.1. Göçün Kopenhag Okulu Bağlamında Güvenlikleştirilmesi 39
2.2.2. Güvenlik-Dışılaştırma: Normal Siyasetin Yeniden Tesisi 41
2.3. Ontolojik Güvenlik Kuramı: Kimlik, Vatandaşlık ve Göç Bağlamında Kavramsal Bir Değerlendirme 44
2.3.1. Ontolojik Güvenlik: Kuramsal Gelişim Süreci 44
2.3.2. Ontolojik Güvenliğin Temel Unsurları 50
2.3.2.1. Kaygı 51
2.3.2.2. Rutin 54
2.3.2.3. Anlatı 57
2.3.2.4. Mekân 60
2.3.3. Ontolojik Güvensizlik: Sürekliliğin Arayışında Tehdit Algısı 64
2.3.4. Ontolojik Güvenlik ve Kimlik Arasındaki İlişki 66
2.3.5. Ontolojik Güvenlik, Aidiyet, Vatandaşlık İlişkisi 68
2.4. Türkiye Bağlamında Milli Kimlik, Vatandaşlık ve Ontolojik Güvenlik İlişkisi 71
2.4.1. Milli Kimlik: Teorik Yaklaşımlar 72
2.4.2. Türk Vatandaşlığı ve Aidiyet: Türkiye'de Türklük Tartışmaları ve Kültürel Kodlar 76
2.5. Göç, Güvenlik ve Kimlik Ekseninde Ontolojik Güvenliğin Yeniden İnşası 82

3. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER VE VATANDAŞLIK: GÜVENLİK-DIŞILAŞTIRMADAN ONTOLOJİK GÜVENSİZLİĞE 87
3.1. Zorunlu Göçün Başlangıcı ve Geçici Koruma Rejiminin Kurumsallaşması .. 89
3.2. Vatandaşlık Politikaları, Seçicilik ve Ontolojik Güvensizlik 91
3.3. Güvenlik-Dışılaştırma ve Suriyeliler: Resmî Söylemler ve Stratejik Çerçeve 94
3.3.1. İnsani Referanslar: İnsan Hakları ve İnsanlık Onuru 98
3.3.2. Tarihî Referanslar: Osmanlı Mirası ve "Gönül Coğrafyası" 100
3.3.3. Ekonomik Referanslar: "Yükten Katkıya" 102
3.3.4. Kültürel Referanslar: Ortak İnanç ve Medeniyet Bağları 103
3.4. Güvenlik-Dışılaştırmanın Sınırları: Söylemden Politika Düzeyine Gerileme 105
3.4.1. Söylemde Kırılma ve Güvenlikçi Yaklaşıma Doğru Kayış 106
3.4.2. Güvenlik-Dışılaştırmanın Sürdürülebilirlik Sorunu ve Politika Gerilemesi 109
3.5. Küresizleşme ve Uluslararası Bağlamın Etkileri 110
3.6. Vatandaşlık Politikası, Aidiyet ve Ontolojik Güvenlik 113

4. GÖÇ VE VATANDAŞLIK DENEYİMİNDE ONTOLOJİK GÜVENLİK/GÜVENSİZLİK: AMPİRİK BİR İNCELEME 116
4.1. Araştırma Yöntemi ve Tasarımı 117
4.1.1. Etik Onay 120
4.1.2. Ölçek ve Destekleyici Anket Uygulaması 121
4.1.2.1. Türk Toplumu Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği Katılımcı Profili (TT-OGGÖ) 123
4.1.2.2. TCVKS Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği Katılımcı Profili (TS-OGGÖ) 126
4.1.3. Derinlemesine Görüşmeler 128
4.1.3.1. Türk Toplumu 129
4.1.3.2. TCVKS 130
4.1.4. Odak Grup Görüşmeleri (OGG) 132
4.1.4.1. Türk Toplumu 133
4.1.4.2. TCVKS 134
4.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları 136
4.1.5.1. Örneklem ve Erişim Kısıtları: 137
4.1.5.2. Bağlamsal Etkenler: 137
4.1.5.3. Kuramsal ve Ölçümsel Sınırlılıklar: 137
4.2. Bulgular 138
4.2.1. Nicel Bulgular: Ölçek, Eğilimler ve Destekleyici Anket Sonuçları 139
4.2.1.1. Türk Toplumu 140
4.2.1.2. TCVKS 146
4.2.2. Görüşme Verileri: Tematik Analiz Sonuçları 155
4.2.2.1. Türk Toplumu 157
4.2.2.2. TCVKS 181
4.2.3. Odak Grup Görüşmeleri: Tematik Analiz Sonuçları 207
4.2.3.1. Türk Toplumu 207
4.2.3.2. TCVKS 215
4.3. Ontolojik Güvenlik Perspektifinden Vatandaşlık Deneyimi 223
4.3.1. Türk Toplumu Perspektifi: Sembolik Güvenlik ve Tersine Dönüşen Söylemler 225
4.3.2. TCVKS Perspektifi: Kırılgan Güvenlik ve Tanınma Açığı 227

4.3.3. Karşılaştırmalı Analiz ve Döngüsel Model 228
4.3.4. Ontolojik Güvenlik Güvensizlik İkileminde Göç ve Vatandaşlık Deneyimi: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme 230

5. SONUÇ 233

KAYNAKÇA 247
EKLER 270

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Türk Toplumu Görüşme Profilleri 129
Tablo 2. TCVKS Görüşme Profilleri 131
Tablo 3. Türk Toplumu Odak Grup Görüşmesi Profilleri 133
Tablo 4. TCVKS Odak Grup Görüşmesi Profilleri 134

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Ontolojik Güvensizliğin Oluşması ve Güvenlikleştirme Politikalarına Dönüş 15
Şekil 2. Ontolojik Güvensizlik Döngüsü 229

KISALTMALAR LİSTESİ

AA	: Anadolu Ajansı
GİB	: Göç İdaresi Başkanlığı
ILO	: International Labour Organization
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
NVİGM	: Nüfus ve Vatandaşlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TBMMZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TCCİB	: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı
TCVKS	: Türk Vatandaşlığına Kabul Edilmiş Suriyeliler
UNHCR	: United Nations High Commissioner for Refugees
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurumu
YTÜ	: Yıldız Teknik Üniversitesi
CHF	: Cumhuriyet Halk Fırkası

1. GİRİŞ

Son yıllarda küresel ölçekte savaşlar, iç çatışmalar, siyasal istikrarsızlıklar ve doğal afetlerin etkisiyle zorunlu göç hareketlerinde dikkate değer bir artış gözlemlenmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin 2024 yılına ait verileri, dünya genelinde yerinden edilmiş kişi sayısının 120 milyonu aştığını ortaya koymaktadır (United Nations High Commissioner for Refugees [UNHCR], 2025a). Bu küresel krizlerin en dikkat çekici örneklerinden biri, 2011 yılında Suriye'de patlak veren iç savaşla şekillenmiştir. Esad rejimine karşı gelişen toplumsal muhalefetin giderek şiddetlenmesi ve bu protestoların rejim ile muhalif aktörler arasında silahlı çatışmalara dönüşmesi sonucunda, yüz binlerce kişi yaşamını yitirmiş, milyonlarca Suriyeli ise ya ülke içinde yerinden edilmiş ya da başta komşu ülkeler olmak üzere farklı ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Her ne kadar 8 Aralık 2024 tarihinde Suriye'de Esad rejimi çökmüş olsa da 2011'den bu yana geçen sürecin uzunluğu ve devam eden siyasi ve sosyal belirsizlikler, Suriyeli nüfusun maruz kaldığı zorunlu göçün etkilerinin kendileri ve sığındıkları ülkeler açısından kalıcı hale gelmesine neden olmuştur (Erdoğan, 2018a, 2018b, 2020, 2024; Özçürümez & İçduygu, 2020). Bu bağlamda Suriye krizinin, dünya göç tarihi açısından karşı karşıya kalınan en kapsamlı zorunlu göç dalgalarından birine dönüştüğü söylenebilir (Bachelet, 2021; Betts, 2017; Engelhardt, 2020).

Türkiye'nin Suriye ile sahip olduğu uzun kara sınırı, tarihi ve kültürel bağlar ile 2011 sonrasında benimsediği açık kapı politikası, Suriyeli sığınmacıların önemli bir kısmının Türkiye'ye yönelmesine neden olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti, bu göç hareketini insani bir sorumluluk çerçevesinde değerlendirmiş, "geçicilik" ilkesi doğrultusunda iç savaş mağdurlarına yönelik toplumsal kabulü tesis etmeye çalışmıştır (Erdoğan, 2020, s. 20; Özçürümez & İçduygu, 2020, s. 3). Bu süreçte Suriyeli sığınmacılar meselesi bağlamında izlenen politikaların, toplumsal kabul adına göçün güvenlik-dışılaştırma (desecuritization) stratejisiyle ele alındığı söylenebilir. Başka bir deyişle Suriyelilerin kitlesel zorunlu göçünün insani, tarihi, ekonomik ve kültürel

referansları olan olumlu bir söylemle Türk toplumuna sunulduğu görülmektedir (Memişoğlu & Kabacaoğlu, 2021, s. 18-24).

Bununla birlikte zaman içinde yaşanan gelişmeler ve uzayan iç savaş süresi Türkiye'deki Suriyeli nüfusun yapısal olarak kalıcılaşmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye'ye sığınan Suriyelilerin sayısı, 2012 yılında 14.237 iken 2013'te bu sayı 224.655'e ulaşmış; 2014'te ise yaklaşık 1,3 milyon artışla 1.519.286'ya yükselmiştir. Bu ivme, açık kapı politikasının yürürlükte olduğu dönem ile savaşın en yoğun evresinin çakışmasına tekabül etmektedir. 2015 ve 2016 yıllarında sırasıyla 2.503.549 ve 2.834.441 Suriyeli Türkiye'de geçici koruma altına alınmıştır. 2018 yılında sayı 3.623.192'ye ulaşmış, 2021 yılı itibarıyla 3.737.369 kişiye kadar yükselmiştir. 2022'den itibaren görece bir azalma başlamış; 2024'te bu sayı 2.901.478'e, Mart 2025'de 2.801.855'e ve nihayet en güncel veri olarak 11.12.2025 tarihi itibariyle 2.362.466'ya gerilemiştir (Göç İdaresi Başkanlığı [GİB], 2025). Bu gerilemede gönüllü geri dönüşler, vatandaşlık statülerinin değişimi, üçüncü ülkelere yerleştirme ve kayıt dışı bireylerin sınır dışı edilmesi gibi faktörler etkili olmuştur (Erdoğan, 2024, s.23). Özellikle geçici koruma statüsünde bulunan Suriyeli sığınmacıların bir kısmının Türk vatandaşlığına geçmesi/kabul edilmesi tezin çerçevesi açısından kritiktir. 9 Kasım 2023 tarihli resmi açıklamaya göre 238 bin 768 Suriyeli Türk vatandaşlığına geçmiş/kabul edilmiştir (Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, [NVİGM], 2024). Vatandaşlığa geçen/kabul edilen bu azımsanamayacak büyüklükteki kitlesel nüfusun yıllara göre sürekli artışı, demografik dönüşümün yanı sıra Türkiye'de güvenlik, uyum ve vatandaşlık politikalarına ilişkin ciddi tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Türkiye'nin izlediği sınır ötesi güvenlik politikaları ve Suriye'nin kuzeyinde oluşturulan güvenli bölgeler, sığınmacıların ülkelerine geri dönüşünü teşvik etmeyi amaçlamış, bu çerçevede gönüllü, güvenli ve onurlu dönüş ilkesine dayalı programlar geliştirilmiştir (Milli Savunma Bakanlığı [MSB], 2022a, 2022b, 2022c, 2022d, 2022e). Buna rağmen Suriye'de siyasi istikrarsızlığın devam etmesi, toplumsal yapıların çözülmesi ve temel hizmetlere erişimin sınırlı kalması gibi nedenlerle geri dönüş süreci istenilen ölçüde hayata geçirilememiştir. Özellikle iç savaş boyunca Türkiye'de yeni sosyal, ekonomik ve kurumsal yapılar içinde yaşamlarını yeniden inşa eden Suriyeli sığınmacılar geri dönmeye yönelik isteksizlik sergilemektedir (Erdoğan, 2020, s.176-183). 2025 yılı başında İçişleri Bakanı tarafından yapılan açıklamaya göre

2024 yılında aylık ortalama 11.063 kişinin geri döndüğü, Esad rejiminin çöküşü sonrasında ise bir ay gibi kısa bir süre içinde 52.622 kişinin Suriye'ye döndüğü bildirilmiştir (GİB, 2025). Bu durum dikkat çekici bir artışa işaret etmesine rağmen Türkiye'de yerleşik toplam Suriyeli nüfus içerisindeki oran dikkate alındığında, geri dönüşlerin hala oldukça sınırlı kaldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kalıcılığa yönelik eğilimi güçlendiren başlıca unsurlardan biri vatandaşlığa kabul sürecidir. Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara tanıdığı istisnai yollarla vatandaşlık edinme hakkı, uyumun son aşaması olarak görüleceği gibi, geçici koruma rejiminin yıpranmasının bir göstergesi olarak da yorumlanabilir. Bu bağlamda eğitim, sağlık ve istihdam alanlarında sunulan insani hizmetlerin kalıcı sosyal haklara dönüşmesi de geçicilik söylemini aşındırmakta ve yapısal entegrasyon sürecini hızlandırmaktadır (Özçürümez & İçduygu, 2020, s.44-54). Bu durum hem Suriyeli bireylerin geleceğe dair beklentilerini hem de devletin göç yönetimindeki kurumsal uygulamalarını, kalıcılığın hem olasılık hem de meşruiyet düzeyinde arttığı bir çerçevede değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığa kabul süreci, toplumsal düzeyde ciddi gerilimleri beraberinde getirmiştir. Türk toplumu nezdinde yasal vatandaşlık ile vatandaşlığın toplumsal kabulü arasında belirgin bir uyumsuzluk olduğu görülmektedir. Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığa geçmeleri/ kabul edilmeleri, özellikle siyasal haklar elde etmeleri, seçme seçilme hakkına sahip olmaları ve kamu hizmetlerinden yararlanmaları gibi alanlarda toplumsal dirençle karşılaşmaktadır (Assmann, 2022; Halbwachs, 2023; Connolly, 2020). Öyle ki nitel ve nicel araştırmalar toplumun büyük çoğunluğunun Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığa kabulüne karşı olduğunu ve bu durumu tehdit olarak algıladığını ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2018a, s.83; 2020 s.189-191; 2024, s.140-144; Metropoll Araştırma, 2016). Buna karşılık Suriyelinin büyük bölümünün Türkiye'de kalıcı olma arzusu olduğu görülmektedir. Her iki toplum kalıcılığı yüksek oranda olası görmesine rağmen beklentiler ve aidiyet yönelimleri birbirinden ciddi biçimde farklılaşmaktadır (Erdoğan, 2024, s. 199-233). Bu farklılaşma Türk toplumu ve Suriyeli sığınmacılar arasında sosyal mesafenin giderek derinleşmesine ve toplumsal bağların aşınmasına neden olmaktadır (Erdoğan, 2024, s. 252).

Toplumlar arasındaki mesafenin belirleyici dinamiklerinden biri göç ile güvenlik arasındaki ilişkidir. Suriyeli sığınmacılara yönelik karşıtlığı artıran işsizlik, ekonomik

kaynakların paylaşımı, kamu hizmetlerinin kullanımı, suç artışı ve özellikle de ulusal kimliğe yönelik tehdit hissi gibi çok boyutlu etmenler (Erdoğan, 2024, s.107-108), birey, toplum ve devlet düzeyinde ontolojik güvenliğe ilişkin kaygıları gündeme taşımaktadır. Bugün Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşlığına geçişi/kabulü süreci hukuki bir işlem olmanın ötesinde Türk kimliğinin sınırlarının yeniden çizildiği, aidiyet ve birliktelik gibi kavramların yeniden tartışıldığı çok katmanlı bir sosyo-politik zeminde düşünülmeli ve tartışılmalıdır.

Türkiye, tarihi olarak yoğun göç hareketlerine maruz kalmış ve göçlerle baş etme kapasitesini geliştirmiş bir ülkedir. Rumeli, Kafkasya, Türkistan, Doğu Türkistan, Güney Türkistan ve Kırım gibi tarihi kültürel coğrafyalardan göçler, Türkiye'nin toplumsal yapısında ve vatandaşlık politikalarında derin etkiler bırakmıştır (Akgündüz, 1998; Arı, 2014; Avagyan, 2004; Barkan, 1949; Çağaptay, 2002; Erkan, 1996; Ersoy-Hacısalihoğlu & Hacısalihoğlu, 2012; İçduygu, Erder & Gençkaya, 2014; İpek, 1999; Karpat, 2013, 2021; Kaya & Erdoğan, 2015; Macar, 2015; Şimşir, 1989, Cilt I, II ve III; Tekeli, 1990; Uzman, 2018; Yıldırım, 2020; Yesevi, 2021). Buna göre Türkiye Cumhuriyeti Devleti, farklı dönemlerde hem Türk ve Müslümanları hem de çeşitli etnik ve dini grupları toplumsal yapıya entegre ederken bu süreci Türk kimliği ve vatandaşlık zemini üzerinden gerçekleştirebilmiştir. Bu durum, Barth'ın da vurguladığı üzere, ulusal ve hatta etnik kimliklerin sabit ya da özsel kategoriler olmaktan ziyade tarihi, siyasi ve kültürel etkileşimler yoluyla sürekli biçimde yeniden üretildiğini göstermesi bakımından dikkate değerdir, nitekim bu bakış açısı, tezimizin kuramsal varsayımlarından birini oluşturmaktadır (Barth, 2001, s. 11-40; Karpat, 2013, 2021; Gellner, 2018; Thiesse, 2021; Ağaoğulları, 2020).

2011 sonrasında Suriye iç savaşının tetiklediği zorunlu göç olgusu, nüfus hareketleriyle sınırlı kalmamış, sosyoloji, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, hukuk ve ekonomi gibi farklı disiplinlerin ilgi alanına giren çok boyutlu bir araştırma konusu hâline gelmiştir (Özçürümez & İçduygu, 2020; Erdoğan, 2018a, 2018b, 2020, 2022, 2024; Orhan & Senyücel Gündoğar, 2015; Kirişci, 2014; Balbay, 2019; Göç Araştırmaları Dergisi, t.y). Bu süreçte Suriyeli sığınmacıların toplumsal uyumları, iş gücü piyasasına katılımları, vatandaşlığa kabul süreçleri, güvenlik politikalarıyla ilişkileri gibi konularda çok sayıda lisansüstü tez ve akademik yayın ortaya konmuştur. Yükseköğretim Kurulu [YÖK] Ulusal Tez Merkezi verilerine göre 2011-2024 yılları arasında "Suriyeli sığınmacılar", "Suriyeliler", "Geçici koruma statüsündeki

Suriyeliler" ve "Suriyeli göçmenler" gibi çeşitli anahtar kelimelerle yaklaşık 120 tez kayda geçirilmiştir. Bununla birlikte söz konusu çalışmalar arasında kuramsal ve kavramsal bütünlüğün tam anlamıyla sağlanamadığı, terimlerin eşzamanlı ve birbirinin yerine kullanıldığı, kuramsal çerçevelerde parçalanmaların gözlemlendiği anlaşılmaktadır (Yükseköğretim Kurulu [YÖK] Ulusal Tez Merkezi, 2024). Benzer biçimde UNHCR Türkiye tarafından düzenli biçimde hazırlanan raporlar Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar üzerine veri temelli önemli katkılar sunmuştur (UNHCR, 2025b).

Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar üzerine giderek genişleyen akademik literatür incelendiğinde, Suriyeli sığınmacıların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçiş süreçlerinin Türk kimliği ve ulusal aidiyet bağlamında doğurduğu sosyo-psikolojik etkilerin derinlemesine analiz edilmediği görülmektedir. Özellikle bu etkilerin hem Türk toplumu hem de Suriyeli sığınmacılar açısından nasıl algılandığını ortaya koyan, nitel ve nicel yöntemleri birlikte kullanan bütüncül çalışmaların sınırlı olduğu dikkat çekmektedir (Erdoğan, 2018a, 2024). Başka bir deyişle, bu literatürde vatandaşlık olgusu ile kimlik, aidiyet, toplumsal kabul ve güvenlik gibi temel kavramlar arasındaki ilişkiler kısmen ele alınmakta, vatandaşlık statüsü kazanmış Suriyeli sığınmacılar özelinde bireysel ve toplumsal düzeyde yaşanan kimlik kırılması ya da aidiyet kaybı gibi risklerin neden ve sonuçlarıyla birlikte sistematik biçimde analiz edildiği araştırmalar oldukça sınırlı kalmaktadır. Bu noktada, vatandaşlık ve kimlik arasındaki ilişkinin kuramsal temelleriyle birlikte, bu süreçlerin birey ve toplum düzeyinde nasıl bir ontolojik güvenlik sorununa dönüşebileceğini açıklayan yaklaşımlara ihtiyaç duyulmaktadır (Brubaker, 1992; Turner, 1993; Kinnvall, 2004; Mitzen, 2006a; Steele, 2008a). Oysa mevcut literatür, bu durumun birey, toplum ve devlet düzeyinde ortaya çıkardığı ontolojik güvensizlik halini vurgulamamaktadır. Bu çalışmanın özgün katkısı ise söz konusu süreci, güvenlikleştirme (securitization) (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998) ve ontolojik güvenlik kuramları (Kinnvall, 2004; Mitzen, 2006a) çerçevesinde çok katmanlı olarak ele almasıdır. Bu bağlamda çalışmada vatandaşlık bir hukuki statü değişikliği olmanın ötesinde, ulusal kimliğin, toplumsal bütünlüğün ve kolektif güvenlik anlayışının yeniden inşasına yön veren bir sosyo-politik süreç olarak değerlendirilmiştir (Isin & Nielsen, 2008; Joppke, 2010; Mumyakmaz, 2013, ss. 7-30).

Bu çalışma, zaman aralığı bakımından 2011-2025 yıllarını kapsamaktadır. Söz konusu dönem, Suriye'de iç savaşın patlak vermesiyle birlikte Türkiye'ye yönelik kitlesel ve zorunlu göç hareketlerinin yaşandığı, Türkiye Cumhuriyeti'nin Suriyeli sığınmacılara

"geçici koruma" statüsü tanıdığı ve "istisnai vatandaşlık" uygulamalarını hayata geçirdiği geniş bir süreci kapsamaktadır. Analiz çerçevesi, bu tarihi bağlamda şekillenen iki temel hedef kitle üzerine odaklanmaktadır. Bunlardan ilki, göç ve vatandaşlık politikalarının toplumsal algılar ve tepkiler düzeyinde etkilediği Türk toplumudur. İkinci hedef kitle ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmiş/kabul edilmiş Suriyeli bireylerden oluşmaktadır. Vatandaşlığa kabul edilen bu grubun araştırmaya dâhil edilmesi, tezin kuramsal ve analitik çerçevesiyle doğrudan örtüşmekte, vatandaşlık statüsünün, toplumsal uyum ve kabul, aidiyet ve tanınma süreçlerinin nasıl deneyimlendiğini incelemek açısından özgün ve açıklayıcı bir örneklem sunmasıdır. Bu yönüyle söz konusu grup, vatandaşlık deneyiminin gündelik pratikler ve toplumsal ilişkiler düzeyinde nasıl karşılık bulduğunu analiz etmeye elverişli nitelikli bir araştırma evreni sağlamaktadır. Zira vatandaşlık elde etmiş bu bireyler gerek resmî kabul kriterleri gerekse bireysel tercih ve başvuru süreçleri dikkate alındığında (NVİGM, 2024), Suriyeli sığınmacılar arasında Türk toplumu ile görece en yüksek uyum potansiyeline sahip grup olarak değerlendirilebilir. Bu çerçevede Türk vatandaşlığına geçmiş/kabul edilmiş Suriyeli sığınmacılar, çalışmanın teorik çerçevesi uyarınca hem Türk toplumu hem de sığınmacı nüfus açısından uyum ve kabul dinamiklerinin analizinde önemli bir veri seti sağlamaktadır. Dolayısıyla hem dönemsel hem de örneklem temelli bu tercih, gerek vatandaşlık verilen Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki demografik ve toplumsal etkilerinin gerekse de bu gelişmelerin Türk toplumunda meydana getirdiği sosyo-politik ve psikolojik yansımaların çok boyutlu biçimde incelenmesine imkân tanımaktadır. Bu inceleme Suriyeli sığınmacılarla sınırlı kalmayıp Türkiye'nin gelecekteki göç politikalarına yönelik bakış açısı geliştirmesine de katkı sunacaktır. Zira tez doğrudan Suriyeli sığınmacıların Türk vatandaşlığına geçişi/kabul edilmesi özelinde kurgulanmış olmasına rağmen ontolojik güvenlik/güvensizlik çerçevesinde genellenebilir verileri elde etmeye uygun bir nitel ve nicel araştırma programına sahiptir.

Araştırma sorularının yanıtlanması, oluşturulan hipotezlerin test edilmesi ve tezin amaçlarının gerçekleştirilebilmesi doğrultusunda Türkiye'nin göç, kimlik ve vatandaşlık ekseninde sahip olduğu tarihi birikimden de faydalanılmıştır. Bu kapsamda söz konusu üç kavram çerçevesinde gelişen hukuki ve sosyolojik tartışmalar, tarihi süreklilik içinde ele alınmış ve ilgili dönemsel kırılmalar dikkate alınarak analiz edilmiştir (Türkdoğan, 2013; Karpat, 2021; Mumyakmaz, 2013, ss. 69-

153). Bununla birlikte çalışmanın yalnızca ulusal değişkenlerle sınırlı kalmaması adına, göç, kimlik, vatandaşlık ilişkisinin uluslararası konjonktür ve sistemsel yönelimler bağlamında da değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, küresel ölçekte yaşanan siyasal, yapısal ve değer temelli dönüşümler (Okur, 2024) çok katmanlı bir bakış açısıyla ele alınmış, Türkiye'deki göç, vatandaşlık ve kimlik tartışmalarının ulusal dinamiklerle birlikte uluslararası bağlamla da yakından ilişkili olduğu ortaya konmuştur. Bu yaklaşım, Suriyeli nüfusun Türkiye'deki konumlanış sürecini değerlendirirken hem bölgesel gelişmeleri hem de küresel güvenlikçi atmosferin etkilerini bütüncül bir çerçeve içinde anlamayı mümkün kılmıştır.

Bu aşamada çalışmanın temel araştırma sorusu, yardımcı soruları ve hipotezleri sunulmadan önce araştırmanın kuramsal temelini oluşturan ontolojik güvenlik/güvensizlik ile güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma literatürüne kısaca değinilmesi gerekmektedir. Bu kuramsal çerçevenin tercih edilme nedeni, göç olgusunun hem toplumsal hem de siyasal düzlemde nasıl anlamlandırıldığını açıklamaya olanak tanımasıdır. Ayrıca bu çerçeve Türk vatandaşlığına geçmiş/kabul edilmiş Suriyeli sığınmacılar ve Türk toplumunun vatandaşlık süreçlerine ilişkin algılarının hangi dinamikler çerçevesinde şekillenebileceğine dair kuramsal bir çözümleme imkânı sunmaktadır. Dolayısıyla ontolojik güvenlik ve güvenlikleştirme yaklaşımları, çalışmanın kuramsal omurgasını oluşturarak araştırmanın ampirik boyutuna teorik bir derinlik kazandırmaktadır.

Güvenlik çalışmaları, Soğuk Savaş döneminde realist kuramın belirleyici etkisiyle şekillenmiş, bu çerçevede güvenliğin öznesi devlet, tehdidin ise esasen askerî olduğu varsayılmıştır (Smith, 2020, s.54-61). Devlet merkezli analizler, savunma politikaları, askerî çatışmalar, nükleer silahlar ve silahsızlanma gibi konulara odaklanarak güvenliği dar ve stratejik bir eksende ele almıştır. Bununla birlikte Soğuk Savaş'ın sonlarına doğru özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla güvenlik çalışmaları hem teorik hem de analitik düzeyde önemli bir dönüşüm geçirmiştir (O'Neill, 2006, ss. 322-323; Memişoğlu, 2019, s.241; Smith, 2020, s.61-75). Liberalizm, sosyal inşacılık, eleştirel güvenlik çalışmaları ve feminist teori gibi alternatif yaklaşımların yükselişiyle birlikte güvenlik, artık sadece devletin bekasına indirgenmeyip birey refahı, toplumsal istikrar ve kimlik gibi alanları da içeren daha geniş bir çerçevede ele alınmaya başlanmıştır (Rothschild, 1995, s. 55; Buzan, 1983, ss. 3-9; Buzan vd., 1998, s. 7; Booth, 1991, ss. 317-319; Mathews, 1989, ss. 162-177). Bununla birlikte bu

genişleme, birçok meselenin kolayca güvenlik sorunu olarak çerçevelenmesi riskini de beraberinde getirmiş, bu durum literatürde kavramsal belirsizlik ve siyasal araçsallaştırma eleştirilerine yol açmıştır (Walt, 1991, s.222; Rumelili & Karadağ, 2017, s.71).

Barry Buzan ve Ole Wæver'in öncülüğünde ortaya çıkan Kopenhag Okulu, güvenlik çalışmalarında bir denge arayışını temsil etmiştir. Okul, bir yandan geleneksel devlet merkezli sınırlı askerî güvenlik anlayışını eleştirirken, diğer yandan kavramın bireye karşı sınırsız genişlemesine karşı temkinli bir yaklaşım sergilemiştir (Açıkmeşe, 2008, s.250; Buzan, 1983; Buzan, Wæver & de Wilde, 1998; Rumelili & Karadağ, 2017, s.72). Kopenhag Okulunun literatüre önemli katkılarından biri güvenlikleştirme ve güvenlik-dışılaştırma kavramlarının geliştirilmesidir (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998). Güvenlikleştirme kuramı, söylemin güvenlik inşasındaki kurucu rolüne odaklanarak John L. Austin'in söz edimi kuramı, Jacques Derrida'nın metinsellik anlayışı, Carl Schmitt'in politik kuramı ve Kenneth Waltz'ın devlet merkezli güvenlik yaklaşımından etkilenmiştir (Balzacq, 2005; Coşkun, 2014, s.183).

Wæver'e göre bir meselenin güvenlikleştirilmesi, onun söylemsel olarak varoluşsal bir tehdit şeklinde inşa edilmesiyle mümkün olur (Wæver, 1995, s. 54). Bu süreç konunun siyasi tartışma alanından çıkarılarak olağanüstü önlemleri meşrulaştıran bir zemine taşınması anlamına gelmektedir. Buzan ise güvenlikleştirmeyi aşırı siyasallaşma olarak görmekte, normal siyasetten çıkarılan bir meselenin artık mutlak öncelik kazanmasını vurgulamaktadır (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998, s.23). Bu durumun tersine, daha önce güvenlik tehdidi olarak konumlandırılan bir meselenin normal siyasi zemine geri döndürülmesi güvenlik-dışılaştırma olarak adlandırılır (Buzan, Wæver, & de Wilde, 1998, s. 6; Coşkun, 2014, ss. 186-188; Wæver, 1995). Güvenlikleştirme ve güvenlik-dışılaştırma süreçleri nesnel tehditlerin ötesinde, söylemsel inşaya ve toplumsal kabul düzeyine bağlı olarak şekillenir (Rumelili & Karadağ, 2017, ss. 74-76). Bu süreçlerin başarısında, tehdidin söylemsel sunumu (içsel koşullar) ve söylemi gerçekleştiren aktörün otoritesi ile tarihi bağlam (dışsal koşullar) belirleyici rol oynar (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998, ss. 32-33; Memişoğlu & Kabacaoğlu, 2021, s.6-7).

Soğuk Savaş sonrasında güvenlik anlayışındaki dönüşümle birlikte artan insan hareketliliği ve göç konuları güvenlik çalışmaları literatüründe öne çıkan unsurlar arasında yer almıştır. Göç demografik ya da ekonomik bir mesele olmakla birlikte güvenlik politikaları ekseninde tartışılan bir olgu hâline gelmiştir (Memişoğlu, 2019,

ss. 241-242). Avrupa bağlamında göç konusu, terör, suç, işsizlik ve kültürel tehdit gibi meselelerle ilişkilendirilmiş ve bu güvenlikleştirme eğilimleri eleştirel güvenlik yaklaşımlarını harekete geçirmiştir. Huysmans (2002, 2004a, 2004b, 2006), Bigo (2002) ve Guild (2006) gibi düşünürler, göçün güvenlikleştirilmesinin demokratik normlar ve toplumsal barış üzerinde olumsuz etkiler yarattığını ileri sürmüştür. Bu çerçevede güvenlikleştirme ve güvenlik-dışılaştırma teorileri, göçmenlerin ve sığınmacıların toplumsal ve siyasal bağlamda nasıl konumlandırıldığını anlamada önemli analitik araçlar sunmaktadır.

Bu çalışmada Suriyeli sığınmacıların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçiş/kabul edilme süreçlerinin toplumsal algı düzeyinde nasıl anlamlandırıldığı ve bu süreçlerin güvenlikleştirme ile güvenlik-dışılaştırma dinamikleri içerisinde nasıl şekillendiği analiz edilecektir. Güvenlikleştirme ve güvenlik-dışılaştırma kuramları, bir olgunun söylemsel düzeyde tehdit olarak inşa edilip edilmediğini açıklamada çalışmamız çerçevesinde kuramsal derinlik sunmakla birlikte, birey-toplum düzeyinde ortaya çıkan psikolojik ve kimlik temelli etkileri açıklamakta yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda bireylerin ve toplulukların kimliklerini nasıl muhafaza ettikleri, aidiyet duygularını nasıl sürdürdükleri ve karşılaştıkları varoluşsal tehditlere karşı nasıl tepkiler geliştirdikleri soruları önem arz etmektedir. Söz konusu soruların bilimsel biçimde analiz edilebilmesi, güvenlik kavramının fiziksel tehditlere indirgenmediği, kimlik ve aidiyet temelli kırılganlıkları da içeren çok katmanlı bir kuramsal yaklaşıma duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır. Bu noktada ontolojik güvenlik kuramı, bireylerin ve kolektif kimliklerin sürekliliği, aidiyet hissi ve varoluşsal istikrar gibi temel ihtiyaçlarını merkeze alan bir perspektif sunarak çalışmanın teorik dayanağını oluşturmaktadır. Bu çerçevede ontolojik güvenlik, yalnızca fiziksel güvenlikten ibaret olmayan, bireyler ve toplumlar açısından süreklilik arz eden kimlik anlatılarına, tanınma ve yer edinme ihtiyacına, ayrıca varoluşsal istikrar arayışına işaret eden kapsamlı bir güvenlik anlayışı olarak ele alınmaktadır. Dolayısıyla göç, sığınma ve vatandaşlık süreçleri bu çalışmada hem demografik ve siyasal dönüşüm alanları hem de bireylerin ve toplumların kimlik, benlik ve aidiyet algılarını doğrudan etkileyen derin yapısal dinamikler olarak değerlendirilmektedir (Kınacı, 2016, ss. 5-40). Bu bağlamda Suriyeli sığınmacıların Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçiş/kabul edilme süreci temelinde hem Türk toplumunun hem de vatandaşlık kazanmış Suriyeli

sığınmacıların bu sürece dair algı ve tepkileri, ontolojik güvenlik/güvensizlik kuramı perspektifinden kapsamlı biçimde analiz edilecektir.

Ontolojik güvenlik kavramı, ilk olarak psikiyatrist Ronald D. Laing tarafından bireyin öz benlik hissinin devamlılığına ilişkin temel ihtiyacını açıklamak üzere ortaya konmuş, daha sonra Anthony Giddens tarafından sosyoloji disiplinine aktarılarak özellikle modern toplumlarda bireyin kimlik oluşumu ve sürekliliği bağlamında yeniden yorumlanmıştır (Laing, 2015; Giddens, 1991). Laing, ontolojik güvenliği bireyin öz kimliğini ve özerkliğini kesintisiz ve kuşku duymaksızın hissedebilme hâli olarak tanımlar. Başka bir deyişle ontolojik güvenliğe sahip bir birey, dünyada var olan, gerçek, canlı, bütünlüklü ve zaman içinde süreklilik arz eden kişidir (Laing, 2015). Bu yaklaşım bireyin doğuştan sahip olduğu ve yaşamı boyunca sürdürmeye çalıştığı kimlik bütünlüğünü koruma yönündeki içsel bir güdüyü vurgular. Giddens ise ontolojik güvenliği, bireyin hem kendi benliğinin sürekliliğine hem de içinde bulunduğu sosyal ve fiziksel çevrenin istikrarına yönelik güven hissi olarak tanımlar (Giddens, 1990, s.92). Bu tanıma göre ontolojik güvenlik, bireyin öz benliği ile birlikte eş zamanlı olarak öngörülebilir bir dünyada yaşadığına dair inancına dayanır. Ontolojik güvenlik, bireyin çevresiyle kurduğu düzenli sosyal ilişkiler ve tekrarlayan gündelik pratikler aracılığıyla inşa edilir, bu yapısal istikrar bireyin hem kişisel bütünlüğünü korumasını hem de varoluşsal belirsizlikleri yönetmesini mümkün kılar (Giddens, 1990, ss. 92-111, 1991, ss. 35-69).

Giddens'a göre bireyin erken çocukluk döneminden itibaren içinde bulunduğu çevrede deneyimlediği rutin davranış kalıpları ve sosyal ilişkiler, ontolojik güvenliğin temellerini oluşturur (Giddens, 1990, ss. 92-111, 1991, ss. 38-42). Bu rutinler, bireyin dünyayı anlamlandırmasında ve geleceği öngörebilmesinde kritik rol oynar. Bebeklik dönemindeki bakım verenlerin tutarlılığı, bireyde dış dünyaya ilişkin temel bir güvenin yerleşmesini sağlar. Bu güven duygusu zamanla bireyin kendi biyografik anlatısı aracılığıyla pekişir (Giddens, 1990, s. 96-97; Ertem & Düzgün, 2021, s. 48). Bu noktada Giddens'ın bireysel kimlik tanımı, kimliği sabit özelliklerin toplamı olarak görmekten ziyade, bireyin kendi yaşam hikâyesini refleksif biçimde inşa ettiği bir süreç olarak ele alır. Kimlik, bireyin geçmiş, şimdi ve gelecek arasında kurduğu sürekliliğe dayalı anlatı sayesinde anlam kazanır (Ringmar, 1996, Giddens, 1991, ss. 38-42). Bu anlatının kabulü, bireyin hem kendi içsel tutarlılığını hem de sosyal çevresiyle olan bağlarını güçlendirir (Rumelili & Adısönmez, 2020, s.25; Mitzen,

2006a, s. 342, 2006b, ss. 271-72.). Ne var ki bu sürekliliğin sekteye uğraması, bireyde varoluşsal düzeyde bir kaygı yaratır (Mitzen, 2006a). Kimlik anlatılarının, rutinlerin veya sosyal çevrenin bozulması, bireyin öz benliğini tehdit eden ontolojik bir güvensizlik hâline dönüşebilir (Rumelili & Adısönmez, 2020, ss. 25). Bu bağlamda kaygı, korkudan farklı olarak belirli bir nesnesi olmayan, bireyin gerçekliğini tehdit eden bir belirsizlik duygusudur (Giddens, 1991, ss. 43-44; Akış, 2021; Akhtar, 2021).

Ontolojik güvenliğin sağlanmasında bireysel düzeyde rutinlerle birlikte mekânsal ve sosyal çevre de önemlidir. Mekânın, bireyin kimliğini sürdürme ve aidiyet hissini pekiştirme rolü burada öne çıkar (Tuan, 1975). Ev sahibi olmak, bireye hem barınma hem de kimlik, mahremiyet, özerklik ve sosyal statü gibi temel psikososyal ihtiyaçları karşılama olanağı sunar (Dupuis & Thorns, 1998; Manzo, 2003; Padgett, 2007; Peled & Muzicant, 2008; Zehfuss, 2002). Bu bağlamda evsizlik veya yerinden edilme, bireyin kimlik bütünlüğünü ve varoluşsal güvenliğini doğrudan tehdit eder (McNaughton & Sanders, 2007, ss. 886-888; Rosenberg vd., 2021, ss. 1-2). Bu durum sadece tek tek bireylerle sınırlı kalmayıp toplumsal ve hatta devlet düzeyindeki güvenlik ve kimlik inşası süreçlerinde de işlevseldir. Devletler, tıpkı bireyler gibi öngörülebilirliğe ve sürekliliğe dayalı bir kimlik algısı geliştirme çabası içindedir (Mitzen, 2006b, s.271; Steele, 2008a; Ertem & Düzgün, 2021, s.44). Bu çaba, ulus-devletlerin kimliklerini vatan olarak kurgulanan belirli toprak parçaları, tarihi anlatılar ve semboller üzerinden yeniden üretmelerine olanak tanır. Toplumlar bu vatan içerisinde vücut bulurlar ve burada kendilerini güvende hissederler (Tuan, 1975; ss. 163-164; J. Anderson, 1986; A. Smith, 2017; Güç, 2022, ss. 97-101). Bu nedenle aidiyet duygusu vatan kavramı altında fiziksel mekânla ilişkili olduğu kadar tarihi, kültürel ve simgesel boyutlara da sahiptir (J. Anderson, 1986, ss. 218-120; A. Smith, 2017, s. 89).

Göç, vatandaşlık ve aidiyet ilişkisi içinde ele alındığında, ontolojik güvenlik bireylerin ve toplumların kimlik sürekliliğine yönelik tehdit algılarını şekillendiren temel bir dinamik olarak ortaya çıkmaktadır. Göç, demografik bir hareketlilik olmanın yanında yerleşik kimliklerin, aidiyet yapılarının ve toplumsal bütünlüklerin sınandığı bir süreçtir. Bu bağlamda bireylerin öz kimliklerini sürdürebilmeleri, içinde bulundukları sosyal çevrenin öngörülebilirliğine, rutinlerin devamlılığına ve aidiyet kurabildikleri mekânların varlığına bağlıdır (Bilgin, 2013; Zehfuss, 2002, ss. 19-20; Kearns vd.,

2000, ss. 387-390, Peled & Muzicant, 2008, ss. 435-436; Hagerty vd., 1992, ss. 172-173).

Ontolojik güvenliğin toplumsal düzeyde sağlanabilmesi için vatandaşlık gibi yasal düzenlemelerin, bireylerin kimlik ve aidiyet duygularını da kapsayan çok boyutlu bir yaklaşımla ele alınması gerekir. Vatandaşlık hukuki bir statü olmanın ötesinde bireyin devletle kurduğu duygusal ve kimlik bağının da göstergesidir. Bu çerçevede bireyin kendisini ait hissettiği bir toplumsal yapıya entegre olabilmesi için yasal vatandaşlık yeterli değildir; bireyin kimliğiyle uyumlu bir sosyal kabul de sağlanmalıdır (Mumyakmaz, 2013; ss. 23-33; Alptekin, 2011, s.68).

Ontolojik güvenlik, bireyin iç dünyasına ilişkin bir kavram olmanın ötesinde, toplumsal yapının sürekliliğini sağlayan ve kimlik ile aidiyet ekseninde kurulan güvenlik kurgularını anlamlandırmada temel bir teorik çerçeve sunmaktadır. Göç, vatandaşlık ve kimlik dönüşümü gibi süreçlerin değerlendirilmesinde ontolojik güvenlik yaklaşımı hem bireysel psikolojiye hem de ulusal bütünlük ve sosyal istikrarın inşasına dair daha bütüncül analizler yapılabilmesini mümkün kılmaktadır. Özellikle zorunlu göçle birlikte yerinden edilen birey ve toplulukların, yeni siyasal-toplumsal bağlamlara dahil olurken yaşadıkları kimlikle ilgili kırılmalar, belirsizlikler ve aidiyet sorunları hem bireysel hem de kolektif düzeyde ontolojik güvenlik/güvensizlik dinamiklerini harekete geçirmektedir. Bu durum göçten etkilenen birey, toplum ve devlet için de aynı şekilde fakat farklı etkilerle geçerlidir. Türkiye özelinde Suriyeli sığınmacıların geçici koruma statüsünden vatandaşlığa kabulleri hukuki bir statü değişimi olmanın ötesinde, kimlik, aidiyet ve güvenlik algılarının yeniden şekillendiği çok katmanlı bir toplumsal dönüşüm süreci olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda vatandaşlığa kabulün kurumsal düzeydeki uygulamaları ile toplumsal düzeydeki kabulleniş arasında oluşan uyumsuzluklar, ontolojik güvenliğin kırılganlaşmasına neden olmakta, kimlik, aidiyet ve güvenlik gibi yapısal meseleleri gündeme taşımaktadır. Bu noktada, çalışmayı ortaya çıkaran temel araştırma sorusu, yardımcı araştırma soruları ve oluşturulan hipotezler, ontolojik güvenlik/güvensizlik kuramı ile güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma yaklaşımlarını birlikte değerlendirerek Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların vatandaşlık süreçlerinin sosyo-psikolojik, siyasal ve toplumsal boyutlarını çok boyutlu olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Bu araştırmada, göç ve vatandaşlık deneyiminin ontolojik güvenlik/güvensizlik boyutlarını anlamaya yönelik olarak bir temel araştırma sorusu ile bu soruyu derinleştiren destekleyici sorular birlikte ele alınmakta; analiz aşağıda sıralanan sorular üzerinden yürütülmektedir:

Araştırma Sorusu: "Geçici Koruma" kapsamından Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına geçen/kabul edilen Suriyeli[1] sığınmacıların, devlet-toplum arasındaki diyalektik ilişkilerle kurulmuş Türk ulusal kimliği ve Türk devlet kimliğine ontolojik güvensizlik yaratmadan ulusal bütünlüğün bir parçası olmaları, vatandaşlığa toplumsal kabulleri mümkün müdür/ne ölçüde gerçekleşmiştir?

- "Geçici Koruma" kapsamından T.C. Vatandaşlığına geçen/kabul edilen Suriyelilerin Türk ulusal kimliğinin ontolojik güvenliğine olumsuz etkileri var mıdır? Vatandaşlığa hak kazanan Suriyeliler, Türk ulusal kimliği açısından ontolojik güvensizlik yaratmakta mıdır?
- "Geçici Koruma" kapsamından T.C. Vatandaşlığına geçen/kabul edilen Suriyelilerin milli bütünlüğün parçası olmaları mümkün müdür/ne ölçüde gerçekleşmiştir? Hukuki anlamda vatandaşlık ontolojik güvensizliği ortadan kaldırır mı? Türk toplumu tarafından, T.C. Vatandaşı Suriyelilere karşı toplumsal kabul gerçekleşmiyorsa bu durumun sebepleri nelerdir?
- "Geçici Koruma" kapsamından T.C. Vatandaşlığına geçen/kabul edilen Suriyelilerin ulusal kimliklerini değiştirmeleri, kendileri üzerinde bir ontolojik güvensizlik yaratmakta mıdır? T.C. Vatandaşlığına geçen Suriyeliler kendilerini ne ölçüde milli bütünlüğün/Türk ulusunun bir parçası olarak görmektedir? T.C. Vatandaşı olmalarına rağmen kendilerini toplumsal bütünün bir parçası olarak göremiyorlarsa bunların sebepleri nelerdir?
- "Geçici Koruma" kapsamında bulunan Suriyeliler, T.C. Vatandaşlığına geçen/kabul edilen Suriyeliler ve Türk toplumu üzerinde ontolojik güvensizlik yaratmakta mıdır?

Hipotezler: Bu çalışma kapsamında geliştirilen hipotezler, göç, vatandaşlık ve aidiyet ekseninde ontolojik güvenlik/güvensizlik dinamiklerini ampirik olarak sınamak amacıyla aşağıda sunulmaktadır.

- Devletlerin göç-güvenlik politikalarını belirleyen karar verici aktörler tarafından uygulamaya koyulan güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma

[1] Tezde, "geçici koruma" statüsünden istisnai vatandaşlık yoluyla Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen/kabul edilen Suriyeliler için "Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Geçen/Kabul Edilen Suriyeliler" ifadesinin kullanılması uygun görülmüştür. Zira vatandaşlık edinimi çift yönlü bir kabul sürecidir: Bireyin talebi ve devletin onayı. Bu nedenle tez boyunca metne uygun biçimde Suriye kökenli yeni vatandaşları ifade etmek üzere bu ifade ve kısaltması olan TCVKS kullanılacaktır.

süreçlerinin başarısı, devletlerin ulusal kimlik inşa süreçleri ve ulusal kimliğin sürekliliğiyle doğrudan ilişkilidir.

  - Ulus-devletlerin ulusal kimlik inşasındaki tercih ve yöntemleri güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma süreçlerinin başarılı ya da başarısız olmalarına etki etmektedir.

- Devletlerin göç-güvenlik politikalarını belirleyen karar verici aktörler tarafından uygulamaya koyulan güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma halihazırda yerleşik toplum ve devlet kimliklerinde yarattığı ontolojik güvensizlik sebebiyle sınırlanabilir, etkisizleşebilir veya tümüyle başarısız olabilir.
- Başarısız bir güvenlik-dışılaştırma devlet ve toplum arasında diyalektik bir biçimde oluşan ulusal kimlikte ontolojik güvensizlik yaratarak beklentilerin aksine toplumda ve toplumu temsil eden siyasi gruplarda daha fazla güvenlikleştirme taleplerine sebep olabilir.
  - Türkiye'de göç-güvenlik politikalarını belirleyen karar vericilerin Suriyelilerin zorunlu göçü bağlamında uygulamaya koyduğu güvenlik-dışılaştırma Türk kamuoyunun büyük bir kısmının algılarıyla uyuşmamaktadır. Bu uyuşmazlık güvenlik-dışılaştırmada başarısızlığa, başarısızlıkla perçinlenen kimlik merkezli kaygı ontolojik güvensizliğe, ontolojik güvensizlik ise daha fazla güvenlikleştirme taleplerine yol açmaktadır.
- Ulusal kimlik çerçevesinde oluşmuş ontolojik güvenlik algısı, yerleşik kimlik öğelerine karşı ya da bunlara ek olarak karar verici aktör tarafından üretilen alternatif öz imaj ve rutinlerle belirli sınırlar dahilinde dönüştürülebilir. Bu dönüşümün başarılı olması, toplumun çoğunluğunun düşünceleri, ulusal anlatıları ve devlet kimliği hakkındaki görüşleri ile doğrudan çelişmemesi ve/veya ulusal/uluslararası şartların dönüşüme uygun zemin sağlaması gibi bir dizi faktöre bağlıdır.
- Ulus-devletlerin ortaya çıkışı ve yükselişinde ulus ile bütünleşmeyi vurgulayan nitelikte bir vatandaşlık kavramı, küreselleşme paradigmasının gerilemeye başlaması ile yeniden yükselişe geçmiş, vatandaşlık kavramının sosyo-psikolojik boyutu önem kazanmıştır.

- Hukukun kurduğu vatandaşlık bağı, toplumların ontolojik güvensizlik yaşamasını tek başına engelleyememektedir. Ontolojik güvensizliğin güvene dönüşmesi toplumun sosyo-psikolojik algılarıyla da ilgilidir.
    - Ontolojik güvensizliğe sebep olmayan toplumsal kabul, hukuki anlamda vatandaşlığı aşan ulus kimliğine dâhil olma/kabul edilme ile mümkündür.

Suriyeli sığınmacılar ile TCVKS bağlamında Türkiye'nin benimsediği göç politikalarının temelinde hükümetin sıklıkla "insani", "tarihi", "ekonomik" ve "kültürel" temalarla şekillendirdiği güvenlik-dışılaştırma yönelimli söylemler yer almaktadır. Bu yaklaşım göç olgusunu doğrudan bir güvenlik tehdidi olarak değil, yönetilebilir ve meşrulaştırılabilir bir toplumsal mesele olarak çerçevelemeyi amaçlamaktadır. Bununla birlikte bu söylemsel stratejinin toplumsal düzeyde kabul görmesi ve sürdürülebilir olması, söylemlerin hem içsel ikna kapasitesiyle hem de bu söylemleri kuşatan uluslararası ve ulusal koşulların uygunluğu ile yakından ilişkilidir.

Şekil 1. Ontolojik Güvensizliğin Oluşması ve Güvenlikleştirme Politikalarına Dönüş

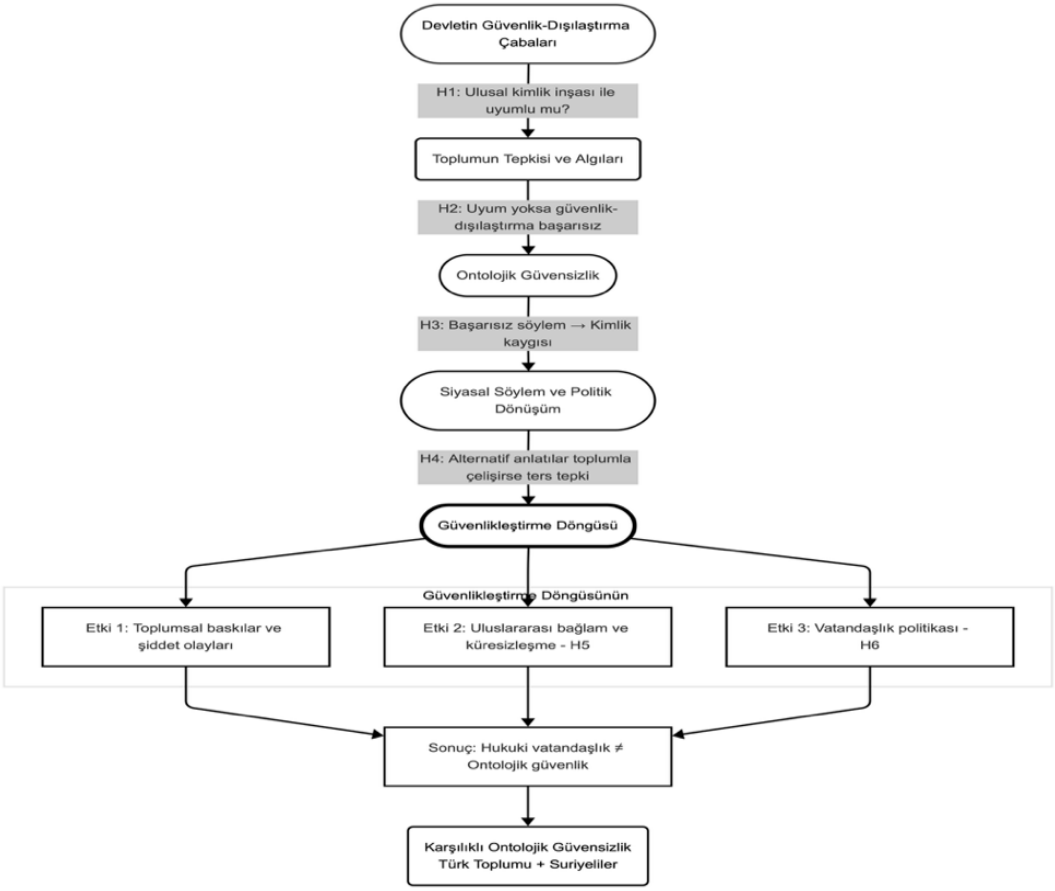

Uluslararası düzeyde güvenlik-dışılaştırma çabalarının başarısı, uluslararası sistemin yapısal yönelimleri ve konjonktürel dinamikleri tarafından belirlenmektedir. Özellikle küreselleşme paradigmasının zayıfladığı ve yerine küresizleşme eğilimlerinin giderek belirginleştiği mevcut uluslararası ortamda, göç olgusuna ilişkin insani ve iş birliğine dayalı yaklaşımların zemin kaybettiği, bunun yerine daha kısıtlayıcı ve güvenlik merkezli çerçevelerin öne çıktığı görülmektedir. Bu dönüşüm, göçün uluslararası alanda artık sürekli biçimde artan şekilde "güvenlik" ekseninde tartışılmasına yol açmakta ve bu durum Türkiye'de benimsenen güvenlik-dışılaştırma stratejilerinin toplumsal etkisini önemli ölçüde daraltmaktadır.

Ulusal düzeyde güvenlik-dışılaştırma süreci, Türkiye'nin tarihi kimlik inşası pratikleri ile Türk vatandaşlığı kavramının milli kimlik ile kurduğu sembolik bağlar doğrultusunda şekillenmektedir. Türk milli kimliği, tarihi süreçte kendine özgü şartlar ve bakış açısı altında etnik, kültürel ve dinsel referansları içerecek biçimde ortaya çıkmıştır (Türkdoğan, 2013, ss. 43- 83; Özakpınar, 2014, ss. 333-351, 2019; Duralı, 2018; Çelen, 2021;) Bu durum, hükümetin "kapsayıcı" ve "insani" temelli güvenlik dışılaştırıcı söylemleri ile toplumun yerleşik kimlik algısı arasında bir gerilim zemini oluşturma potansiyeli taşımaktadır. Ulus-devlet kimliğine ilişkin kökleşmiş algılarla hükümetin Suriyeli sığınmacıları topluma entegre etmeye yönelik söylemleri örtüşmediğinde, güvenlik-dışılaştırma stratejilerinin toplumsal düzeyde işlevselliğini yitirmesi ve ontolojik güvensizlik durumunun ortaya çıkması muhtemeldir.

Etkili bir güvenlik-dışılaştırma stratejisi, göçmenlere yönelik tehdit algısını azaltarak milli kimlik eksenli çatışma riskini sınırlayabilir ve toplumsal uyumu kolaylaştırabilir. Bununla birlikte toplumsal kimlik anlayışıyla resmi söylemlerin örtüşmemesi, milli kimliğe dair tehdit algısını artırmakta, bu durum da bireylerde ve topluluklarda derinleşen bir ontolojik güvensizlik hissine neden olmaktadır. Küresel ölçekte göçün insan hakları ve kalkınma ekseninde desteklendiği, insani ve iş birliğine dayalı bir çerçevede ele alınmaya devam edilmesi hâlinde, söz konusu güvensizlik riski daha sınırlı düzeyde seyredebilir. Hükümetin "insani", "tarihi", "ekonomik" ve "kültürel-dini" temelli söylemlerinin ulusal kimlik anlayışıyla uyum içinde algılandığı bir toplumsal bağlamda, güvenlik-dışılaştırma süreci daha etkili sonuçlar üretebilir. Buna karşın günümüzde, özellikle Batı ülkelerinde göçün güvenlik temelli politikalarla ele alınması ve kamuoyunun kimlik tehditleri üzerinden şekillenmesi, küresizleşme sürecinde ontolojik güvensizlik ihtimalini artırmaktadır. Türkiye özelinde ise Türk

kimliğinin tarihi inşa süreci ile bu kimliğin yeniden üretim biçimleri ve vatandaşlık politikaları arasında bir çatışma ortaya çıktığında, ontolojik güvensizlik sadece olasılık olmaktan çıkmakta, öngörülebilir ve sistematik bir sonuç hâline gelmektedir.

Ontolojik güvensizlik atmosferi, siyasal ve toplumsal düzeyde bir dizi kırılganlığı beraberinde getirebilir. Irkçılığın normalleşmesi, yabancı düşmanlığının kurumsallaşması, ayrımcılığın derinleşmesi, toplumsal kutuplaşmanın artması ve aşırı sağ ile radikal siyasal söylemlerin meşrulaşması gibi gelişmeler toplumsal uyumu tehdit etmekle kalmaz, bu görüşleri merkezine alan yeni siyasi aktörlerin ortaya çıkmasına ve/veya mevcut siyasi aktörleri söylemsel ve politik düzlemde yeniden konumlanmaya zorlayabilir. Bu çerçevede göçün güvenlik-dışılaştırılarak idare edilmesinin yetersizliği görüldüğünde hem hükümet hem de muhalefet göçü yeniden güvenlik temelli bir yaklaşımla ele alma eğilimi gösterebilir. Bu güvenlikleştirme süreci üç farklı biçimde somutlaşabilir:

- Toplumsal Baskıya Tepki Vermek İçin Güvenlikleştirme: Kamuoyundan yükselen tepki, endişe ve talepler doğrultusunda, mevcut hükümetin göç politikalarını güvenlik öncelikli bir eksende yeniden yapılandırmasıdır. Bu durumda siyasal karar alma süreçleri, doğrudan toplumsal baskı dinamiklerine yanıt verme refleksiyle şekillenir.
- Stratejik Söylem Tercihiyle Güvenlikleştirme: Siyasi elitlerin (hükümet ya da muhalefet), kamuoyundaki kaygıları yönetmek veya siyasal meşruiyetini artırmak amacıyla göçü bilinçli biçimde bir güvenlik meselesi olarak çerçevelemesidir. Burada güvenlikleştirme, seçilmiş söylemsel araçlarla oluşturulan stratejik bir müdahaledir.
- Yönetim Değişikliği Sonrası Değer Temelli Güvenlikleştirme: İktidar değişimi sonrasında yeni yönetimin ideolojik konumlanması veya değer öncelikleri gereği göç meselesini selefinden farklı olarak güvenlik merkezli politikalarla ele almasıdır. Bu durumda güvenlikleştirme, doğrudan siyasal vizyon ve yönelim değişikliğiyle ilişkilidir.

Hükümetin göç politikalarında söylemi sertleştirerek güvenlikleştirmeye yönelmesi hem toplumsal taleplere karşılık verme hem de siyasal istikrarı koruma amacı taşıyabilir. Ulusal düzeyde bu dönüşüm, sığınmacıların hareket özgürlüğünün sınırlandırılması, belirli coğrafi alanlara yönlendirilmesi ya da kamu hizmetlerine erişimin kısıtlanması gibi uygulamalar şeklinde tezahür edebilir. Uluslararası düzeyde

ise göç rejimlerinin sıkılaştırılması, sınır kontrollerinin artırılması, sınır dışı etmenin kolaylaşması ve üçüncü ülkelere yerleştirme gibi pratikler gündeme gelebilir.

Bu çalışmada ortaya konulan temel hipotezlerin özetini oluşturan başlıca iddia, Türkiye'de izlenen güvenlik-dışılaştırmaya dayalı göç politikalarının hem uluslararası konjonktür hem de Türkiye'deki hâkim milli kimlik anlayışıyla yapısal ve söylemsel düzeyde uyumsuzluk taşıdığı yönündedir. Bu uyumsuzluk, toplumsal uyumun sağlanması bir yana, ontolojik güvensizlik üretmekte, bu durum da daha güçlü güvenlikleştirme taleplerini ve buna paralel geliştirilen politikaları meşrulaştıran bir zemin oluşturmaktadır. Başlangıçta "insani", "tarihi", "ekonomik" ve "kültürel" temellere dayalı olarak şekillendirilen güvenlik-dışılaştırma eksenli göç politikaları, uluslararası sistemdeki küresizleşme sürecine yaslanan yapısal ve ideolojik dönüşümler ile iç politikadaki kimlik temelli kırılganlıklar karşısında etkisini büyük ölçüde yitirmiştir. Bu değişim, söz konusu politikaları yürüten aktörlerin söylemlerini giderek daha fazla güvenlik odaklı bir çerçevede yeniden üretmesine yol açmıştır. Neticede Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal düzeyde dışlayıcı söylemler, olumsuz algılar ve istenmeyen davranışlar artış göstermiş, Suriyeli sığınmacılar çeşitli siyasal aktörlerin popülist stratejileri doğrultusunda araçsallaştırılmıştır. Söz konusu siyasal dönüşüm, kamuoyunun daha fazla güvenlik talep etmesine neden olmuş ve göç meselesi daha kapsamlı biçimde güvenlikleştirilmiştir. Bu süreç hem siyasal düzeyi hem de ulusal kimliğin söylemsel olarak yeniden üretildiği ve toplumun "biz" ve "öteki" ayrımı temelinde yeniden şekillendiği ideolojik bir alan yaratmıştır. Böyle bir zeminde milli kimlik daha radikal formlara bürünerek sosyal uyumun zayıflamasına neden olabilir. Türk vatandaşı olan Suriyeli sığınmacılar açısından ise kabul görmeme, dışlanma ve aidiyet krizine yol açabilecek bir toplumsal ortam ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, oluşan toplumsal ve siyasal kırılmaların önüne geçilebilmesi için hem Türk toplumunun hem de TCVKS'nin ontolojik güvenlik ihtiyacının tanınması ve bu güvenliğin duygusal, kültür ve kimlik düzeylerinde yeniden inşa edilmesi gerekmektedir.

Bu çalışma, 2011-2025 dönemini kapsayan açıklayıcı-karma (explanatory sequential mixed-methods) bir tasarımla yürütülmüştür. Birinci aşamada, iki hedef kitleye (i) Türk toplumuna ve (ii) TCVKS'ye uygulanan nicel ölçekler aracılığıyla Kaygı, Anlatı, Rutin ve Mekân boyutları ile bunları bütünleyen Aidiyet üst teması Likert tipi maddeler üzerinden ölçülmüştür. Ölçeklerin güvenirlik ve geçerlikleri Cronbach's α,

AFA/DFA ve örneklemin genişletildiği kapsamlı anket formlarıyla sınanmış, böylece ontolojik güvenlik/güvensizlik ve vatandaşlık algılarına ilişkin bağlamsal olarak zengin bir veri seti elde edilmiştir. Ölçeklere ek olarak, her iki hedef kitleye yönelik daha geniş toplumsal dinamikleri görünür kılmak amacıyla destekleyici anketler uygulanmıştır. Türk toplumu ve TCVKS için yapılandırılmış bu formlar, ulusal kimlik, vatandaşlık algısı, toplumsal rutinler, kültürel değerler, mekânsal aidiyet, ulusal anlatılar, toplumsal güven ve karşılıklı kabullenme gibi temalara ilişkin kapsamlı veriler sunmuştur. Böylece ölçek bulguları kavramsal paralellik taşıyan geniş bir tematik çerçeve ile desteklenmiş, ontolojik güvenlik/güvensizlik dinamikleri çok boyutlu bir biçimde analiz edilebilir hâle gelmiştir. İkinci aşamada, örneklemin alt kümeleriyle gerçekleştirilen derinlemesine bireysel görüşmeler ve odak grup görüşmeleri aracılığıyla nitel veri toplanmıştır. Nitel analiz süreci, çalışmanın karma desenine uygun olarak dedüktif-indüktif özellikleri bir arada barındıran, yani çıkarımsal ve tümevarımsal yaklaşımların birlikte kullanıldığı bir çerçevede yürütülmüştür. Ontolojik güvenlik kuramının dört temel boyutu başlangıç tematik eksenini oluşturmuş; ancak görüşme verilerinden türeyen yeni örüntüler, tümevarımsal kodlama yoluyla analize dâhil edilmiştir. Bu yaklaşım, kuramsal tutarlılığı korurken bağlamsal özgünlüğü görünür kılan çok katmanlı bir yorumlama sağlamıştır. Üçüncü aşamada, nicel ve nitel bulgular yöntemsel üçgenleme, yakınsayan-ayrışan örüntü analizi ve bağlamsal eşleme yoluyla bütünleştirilmiştir. Bu bütünleştirme, çalışmanın girişte tanımlanan araştırma sorusu ve hipotezleriyle, kuramsal çerçevede geliştirilen güvenlikleştirme/ güvenlik-dışılaştırma ve ontolojik güvenlik/ güvensizlik yaklaşımlarını sistematik olarak ilişkilendirmiştir. Tüm süreç, etik kurul onayı (YTÜ Pilot Çalışma Karar No: 2022/08 ve Esas Çalışma Karar No: 2024.07), bilgilendirilmiş onam, anonimleştirme ve veri güvenliği ilkelerine uygun biçimde yürütülmüş, nicel aşamada tabakalı ve kartopu örnekleme teknikleri, nitel aşamada ise amaçlı-maksimum çeşitlilik ve teorik doygunluk ilkeleri gözetilmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İkinci Bölüm, küreselleşmeden küresizleşmeye geçişin güvenlik düşüncesine etkisini, güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma literatürünü ve ontolojik güvenlik kuramını (Kaygı, Rutin, Anlatı, Mekan) kavramsal bir çerçeve içinde sunar ve Türkiye bağlamında milli kimlik, aidiyet ve vatandaşlıkla ilişkisini tartışır. Bu bölümde kuramsal yaklaşımlar ayrıntılı bir biçimde genişletilmemekte, tezin ampirik çözümlemelerini taşıyacak analitik bir temel

oluşturacak ölçüde ele alınmaktadır. Zira buradaki amaç sayısız çalışma yapılmış geniş kuramsal literatürün tüm boyutlarını kapsamlı biçimde tartışmaktan ziyade, çalışmanın araştırma sorusu ve yöntemsel tasarımıyla doğrudan ilişkili kavramsal omurgayı açık ve işlevsel hâle getirmektir. Üçüncü Bölüm, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların zorunlu göçten geçici korumaya ve vatandaşlığa uzanan hukuki-siyasal seyrini inceler. İktidarın insani, tarihî, ekonomik ve kültürel referanslara dayalı güvenlik-dışılaştırma stratejisinin sınırlarını ve kamuoyunda ortaya çıkan güvenlikleştirme döngüsünü ontolojik güvensizlik perspektifinden analiz eder. Dördüncü Bölüm ise anketler, derinlemesine ve odak grup görüşmeleriyle elde edilen ampirik bulguları sunarak Türk toplumu ve TCVKS deneyimini ontolojik güvenlik ekseninde karşılaştırmalı biçimde değerlendirir. Sonuç ise girişte yer alan araştırma sorusunu ve hipotezleri test eden bütüncül bir sentezi ortaya koyar.

2. KÜRESİZLEŞME ÇAĞINA GİRERKEN: GÜVENLİKLEŞTİRME, ONTOLOJİK GÜVENLİK VE MİLLİ KİMLİKLER

21'inci yüzyılın ikinci on yılı itibarıyla, küreselleşmenin sunduğu kurumsal ve değer temelli yapıların zayıflamaya başlaması ve liberal uluslararası düzenin çözülme eğilimi göstermesi hem siyasal karar alıcılar hem de sosyal bilimciler açısından "küresizleşme" kavramını merkezî bir tartışma alanı hâline getirmiştir. Uluslararası sistemde yaşanan jeopolitik kırılmalar, ekonomik bölgeselleşme eğilimleri ve uluslararası düzene rehberlik eden ortak değer ve ilkelerin uygulanmasında ortaya çıkan belirsizlikler, küresizleşmeyi ekonomik bir daralma ile eş zamanlı biçimde kimlik, güvenlik ve aidiyet gibi yapısal meselelerin yeniden şekillendiği bir dönem olarak ortaya koymaktadır (Okur, 2025b, 2024; Ikenberry, 2018). Bu dönüşüm, göç olgusunun kavramsal ve siyasal konumunu da değiştirmiş, göçmenler artık kalkınma ve insani yardım odaklı sınır aşan bireyler olarak değil, giderek daha fazla ulus-devletlerin güvenlik ve kimlik siyasetleriyle doğrudan temas hâlinde olan toplumsal ve siyasal aktörler olarak tanımlanmaya başlanmıştır.

Bu bölümde, küresizleşme eğilimleriyle derinleşen uluslararası düzensizlik ortamında göç, güvenlik, kimlik ve vatandaşlık kavramları arasındaki ilişki çok katmanlı bir teorik çerçeve ile ele alınmaktadır. İlk olarak küreselleşmeden küresizleşmeye geçiş süreci tarihi kırılmalar ışığında tartışılmakta, bu sürecin göç politikaları üzerindeki etkisi, uluslararası ve Türkiye örnekleri üzerinden analiz edilmektedir. Özellikle Türkiye'nin göç rejimindeki dönüşüm, tarihi birikimiyle birlikte ele alınarak, küresel ve yerel dinamiklerin kesişiminde konumlandırılmaktadır. Daha sonrasında, göçün bir güvenlik meselesi hâline gelip gelmemesi sorunu, Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme kuramı çerçevesinde, güvenlikleştirme ve güvenlik-dışılaştırma süreçleri üzerinden teorik olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede göçmenlerin olağan siyasal alanın dışına çıkarılarak varoluşsal bir tehdit şeklinde temsil edilmesi, güvenlikleştirme sürecinin hem söylemsel hem de kurumsal düzlemlerine işaret etmektedir. Buna karşılık, güvenlik-dışılaştırma yaklaşımı, göçün güvenlik tehdidi olmaktan çıkarılarak demokratik siyasal süreçler içinde yönetilmesini savunmasına

rağmen bu yaklaşıma yönelik eleştirel perspektifler, kimi durumlarda göçün gerçek güvenlik dinamikleriyle ilişkili boyutlarının tamamen göz ardı edilmesinin, yani aşırı güvenlik-dışılaştırma eğilimlerinin, toplumsal gerilimleri derinleştirebileceğine ve siyasal tepkiyi artırabileceğine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla bölümde, göçün güvenlik söylemleriyle nasıl çerçevelendiği kadar, bu söylemlerin siyasal alan üzerindeki etkileri ve toplumsal yansımaları da kapsamlı biçimde tartışılmaktadır.

Bölümün en özgün katkı alanı, ontolojik güvenlik kuramının bu dinamiklerle ilişkili biçimde derinlemesine analiz edilmesidir. Ontolojik güvenlik, bireylerin ve kolektif aktörlerin kimlik sürekliliği, rutinlerin istikrarı ve mekânsal aidiyet duygusu gibi varoluşsal ihtiyaçları merkeze alan bir güvenlik anlayışı sunmaktadır (Giddens, 1991; Mitzen, 2006a; Kinnvall, 2004). Göç, vatandaşlık ve kimlik dönüşümleri bu çerçevede siyasal olmakla birlikte ontolojik birer kırılma noktası olarak ele alınmaktadır. Türkiye'de milli kimliğin tarihi inşası ve bu kimliğin vatandaşlık politikalarıyla nasıl iç içe geçtiğinin üzerinde durularak, özellikle Suriyeli sığınmacılar bağlamında ortaya çıkan kimlik ve aidiyet krizleri değerlendirilmekte, vatandaşlığın hukuki bir statünün ötesine geçerek toplumsal kabul ve kimlik bütünlüğüyle ilişkili bir boyut kazandığı vurgulanmaktadır.

Son olarak, bu teorik yapı göç, güvenlik ve kimlik ekseninde şekillenen ontolojik güvenlik ihtiyacının nasıl yeniden inşa edilebileceği sorusu etrafında toparlanmakta hem bireysel hem kolektif düzeyde kimlik anlatıları, aidiyet pratikleri ve güvenlik algılarının karşılıklı ilişkisi çok boyutlu biçimde analiz edilmektedir. Bu kuramsal bölüm, hem ampirik araştırma kısmına kavramsal bir temel sağlamakta hem de göç ve vatandaşlık gibi dinamik alanlarda güvenlik ve kimlik arasındaki diyalektik ilişkiyi görünür kılmayı amaçlamaktadır.

2.1. Küreselleşmeden Küresizleşmeye: Uluslararası Düzenin Değişen Dinamikleri

Küreselleşme süreciyle şekillenen uluslararası sistem, son yıllarda belirginleşen yapısal dönüşümler doğrultusunda çözülme belirtileri göstermeye başlamıştır. Bu bağlamda "küresizleşme" kavramı gerek akademik literatürde gerekse uluslararası politikada temel tartışma konularından biri hâline gelmiştir (Okur, 2025b, 2024; Van Bergeijk, 2024; Kinnvall & Kisić Merino, 2023; Goldberg & Reed, 2022; Altman, vd., 2024; Ikenberry, 2018). Geçmişte benzer dalgalar gözlemlenmiş olsa da günümüzdeki

küresizleşme süreci, özgün jeopolitik gerilimler, ekonomik bölünmeler ve uluslararası düzene yön veren değer ve ilke setlerindeki çözülmeler tarafından biçimlenmekte, bu yönüyle uluslararası sistemin temel yapı taşlarını sorgulamaya açmaktadır. Bu dönüşüm, mevcut uluslararası düzenin kurumsal zeminini aşındırmakla kalmayıp, belirsizlik, kırılganlık ve güvenlik kaygılarını da derinleştirmektedir (Okur, 2024, s. 52-62; Savran, 2021, s. 13-32; Van Bergeijk, 2024, s. 7-12). Türkiye'nin de içerisinde yer aldığı birçok devlet ve uluslararası aktör açısından bu süreç, artan tehdit algıları ve stratejik istikrarsızlık üretme kapasitesi bakımından dikkat çekicidir (Okur, 2024; Van Bergeijk, 2024, s. 13; T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı [TCCİB], 2024; Anadolu Ajansı [AA], 2025).

Okur'a (2024, s. 53) göre, güncel küresizleşme dalgası hem önceki küreselleşme sürecinin yarattığı toplumsal ve ekonomik sonuçların bir uzantısıdır hem de büyük güçlerin yön verdiği, çıkar merkezli yeni bir küresel düzen kurma çabasının ürünüdür. Bu tür dönemlerde, uluslararası sistemin baskın aktörler tarafından yeniden tasarlandığı gözlemlenmektedir (Ikenberry, 2018, s. 9; Okur, 2024; Savran, 2021; Van Bergeijk, 2024). Bölgesel krizlerin büyük güçlerce araçsallaştırılması ve bu krizlerin oluşum süreçlerine yönelik doğrudan ya da dolaylı müdahaleler, mevcut dönüşüm sürecinin başlıca dinamikleri arasında değerlendirilmektedir (Chivvis & Geaghan-Breiner, 2024). Dolayısıyla küresizleşme sadece bir çözülme olarak görülmemeli çok düzeyli ve hegemonik aktörlerce yönlendirilen karmaşık bir yeniden kurgulama süreci olarak ele alınmalıdır (Okur, 2024, s. 53). Uluslararası ilişkilerde yaşanan bu kırılma, iş birliği modelleri ile uluslararası düzenin temel değer ve ilkelerinde derin yapısal dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Güç dengelerinin değişmesi, merkez-çevre ilişkilerinin esnemesi ve bölgesel aktörlerin etkinliğinin artması, sistemin daha parçalı ve çok kutuplu bir yapıya dönüşmesine zemin hazırlamaktadır. Bu çerçevede "küresizleşme", neoliberal küreselleşmenin gerilemesinin ötesinde, yeni normların ortaya çıktığı, alternatif bölgesel ittifakların oluştuğu ve stratejik kopuşların hız kazandığı bir yeniden yapılanma süreci olarak değerlendirilmelidir (Okur, 2024, s. 58; Ikenberry, 2018, s. 17-21).

Bu kavramsal çerçevenin doğru biçimde kavranması, tezin kuramsal temellerinin anlamlandırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Zira küresizleşme, yalnızca küresel sistemin yapısal dönüşümünü değil, göç, vatandaşlık, güvenlik ve kimlik gibi ulus-devlet odaklı alanlarda da belirleyici etkiler yaratmaktadır. Bu çerçevede, önce

günümüzde yaşanan tarihi kırılmalar ile küresizleşme eğilimleri ele alınacak, ardından bu dönüşümün uluslararası göç politikalarına ve Türkiye'nin göç rejimine yansımaları kuramsal bir perspektiften değerlendirilecektir.

2.1.1. Uluslararası Sistem ve Tarihi Kırılmalar

Küresizleşme olgusunu kuramsal ve analitik düzeyde kavrayabilmek için, uluslararası sistemde yaşanan tarihi kırılmaların çözümlenmesi gerekmektedir. Bu kırılmalar uluslararası düzenin yapısal değişimi ile birlikte yeni güç dengelerinin ortaya çıkışını anlamaya yönelik kuramsal bir zemin sunar. Bu bağlamda, tez kapsamında kullanılan "tarihi kırılma" kavramının neyi ifade ettiğinin ortaya konulması önemlidir. Zira söz konusu kırılmalar küresizleşme sürecinin arka planını çözümlemeye ve bu sürecin itici dinamiklerini kavramsal olarak analiz etmeye imkân tanımaktadır.

Okur'a (2024, s. 49) göre tarihî kırılma, yüzeysel ve geçici dalgalanmalardan farklı olarak küresel güç dengelerini, uluslararası düzenin kurucu ilke ve yapısal düzenlemelerini ve sistemin işleyiş mekanizmalarını derinden etkileyen dönüşüm süreçlerini ifade etmektedir. Bu bağlamda tarihi kırılmalar genellikle jeopolitik yapı, uluslararası politik ekonomi ve anlam sistemleri olmak üzere üç temel alanda eş zamanlı olarak ortaya çıkan sistemik krizler şeklinde tezahür etmektedir. Bu kırılmalar hem uluslararası aktörler arasındaki ilişkileri hem de bu ilişkileri meşrulaştıran kurumsal ve ideolojik temelleri dönüştürme potansiyeline sahiptir (Okur, 2018, 2024, 2025b; Savran 2021).

Jeopolitik düzlemdeki dönüşüm, mevcut küresel düzenin çevresinde konumlanan aktörlerin merkezi hegemonya karşısında geliştirdikleri tepkileri, yerelleşme, özerklik ve yeniden konumlanma talepleri üzerinden dışa vurmaktadır. Bu talepler küresel elitlerin güç tekeline karşı gelişen bölgesel dinamiklerle birleştiğinde, uluslararası sistemin istikrarını tehdit eden krizlerin zeminini oluşturmaktadır. Son dönemde küresel güç dengelerinde yaşanan kaymalar, sistemin kırılganlık düzeyini artırmakta ve daha parçalı, öngörülemez bir yapıya dönüşmesine neden olmaktadır (Ikenberry, 2018, s. 17; Okur, 2024, s. 53-54; Okur & Şahin, 2024, s. 431). Ekonomik düzeyde ise uluslararası politik ekonominin yapısal olarak yeniden şekillendiği görülmektedir. Geleneksel üretim, ticaret ve finansal mekanizmalar zayıflarken parçalı, bölgesel ve yerel temelli ekonomik yapılanmalar öne çıkmaktadır. Küresel tedarik zincirlerindeki kırılmalar, ekonomik yaptırımlar ve korumacılık eğilimleri, sistemdeki

istikrarsızlıkları derinleştirmektedir (Okur, 2024; Van Bergeijk, 2024; Goldberg & Reed, 2022, Arrighi, 1994)). Anlam sistemlerindeki krizler, hâkim ideolojiler, dini söylemler ve meşruiyet sağlayıcı kurumsal anlatılar açısından ciddi bir güven erozyonuna neden olmaktadır. Ortaya çıkan anlam boşluğu, alternatif ya da yeniden inşa edilen dünya görüşlerinin yaygınlaşmasına zemin hazırlamakta ve uluslararası aktörlerin değer sistemlerini yeniden şekillendirmelerine yol açmaktadır. Bu dönüşüm, toplumsal yapıları ve uluslararası düzeni şekillendiren değer, ilke ve kurumsal çerçeveleri etkileyerek siyasal ve toplumsal aktörlerin dünyayı algılama biçimlerini dönüştürmektedir (Okur, 2005, 2024; Kinnvall & Kisić Merino, 2023, s. 227-229; Ikenberry, 2018; Cox, 1987).

Okur'a (2024, s. 49) göre jeopolitik, ekonomik ve anlam sistemlerine ilişkin krizler, ayrı ayrı ele alındıklarında yönetilebilir gibi görünse de bu üç alandaki eş zamanlı ve birbiriyle bağlantılı çok katmanlı kriz ortamı, uluslararası sistemin derin bir yapısal dönüşüm sürecine girdiğini göstermektedir. Bu çok yönlü kırılma, sistemin temel yapı taşlarını sarsmakta, öngörülemezlik, güvensizlik ve uluslararası düzeni ayakta tutan değer ve ilkelere ilişkin belirsizliklerin pekişmesine yol açmaktadır. Jeopolitik, ekonomik ve ideolojik alanlarda iç içe geçmiş bu kriz kümeleri, mevcut küresel düzenin meşruiyetini sorgulatmakta ve alternatif bir uluslararası düzen arayışının önünü açmaktadır. Bu karmaşık dönüşüm, küresel ve bölgesel aktörler açısından hem yüksek riskler hem de stratejik fırsatlar barındırmaktadır (Okur, 2016a, s. 10-12; 2016b, s. 9-12; 2018, s. 11-50; 2024, s. 47-49).

Tarihi perspektiften bakıldığında 20. yüzyıl ardışık tarihi kırılmalarla şekillenmiştir. Birinci Dünya Savaşı, imparatorlukların dağılması, ulus-devlet temelli yeni sınır düzenlemelerinin oluşması ve küresel ekonomik yapının yeniden şekillendirilmesi gibi dönüşümleri tetiklemiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında Nazi ve faşist ideolojilerin tasfiye edilmesiyle iki kutuplu Soğuk Savaş düzeni kurulmuş, bu dönemde yeni uluslararası kurumlar gelişmiştir. 1980'li yıllarda Sovyetler Birliği'nin dağılması, komünist ideolojinin küresel etkisinin zayıflamasına ve Amerikan merkezli tek kutuplu bir yapının doğuşuna zemin hazırlamıştır. Bu süreçte yükselen neoliberal küreselleşme dalgası, ekonomik ve siyasal normların yeniden tanımlandığı yeni bir uluslararası sistemin temelini oluşturmuştur (Okur, 2024; Hobsbawm, 1994; Buzan & Lawson, 2015; Armaoğlu, 2020). Günümüzde ise uluslararası sistem, jeopolitik, ekonomik ve ideolojik düzeyde yaşanan eş zamanlı krizlerin şekillendirdiği yeni bir

yapılanmaya doğru ilerlemektedir. Bu çok katmanlı kriz ortamı, küresizleşme sürecinin, geçici dalgalanmalarla sınırlı olmayan, somut ve yapısal bir dönüşüm olarak ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Mevcut gelişmeler, sistemin yeni bir tarihi kırılma eşiğinde bulunduğuna işaret etmektedir. Söz konusu dönüşüm, geçmişteki kırılma dönemleriyle karşılaştırıldığında daha karmaşık, çok aktörlü ve çok düzeyli bir görünüm arz etmektedir (Okur, 2024; Kornprobst & Paul, 2021). Bu çerçevede, tarihi kırılma kavramı geçmişi çözümlemekle birlikte mevcut gelişmeleri anlamlandırmaya ve geleceğe yönelik analitik projeksiyonlar sunmaya imkan tanımaktadır.

2.1.2. Küresizleşme: Yeni Uluslararası Düzenin Parametreleri

Tarihi kırılmaların tetiklediği küresizleşme süreci, uluslararası ilişkilerin yapısal dinamiklerinde çok boyutlu ve derin dönüşümlere yol açmaktadır (Okur, 2024, 2025b; Van Bergeijk, 2024; Goldberg & Reed, 2022). Bu noktada küresizleşmenin çok katmanlı yapısının analiz edilmesi ve bu sürecin uluslararası sistem üzerindeki etkilerinin bütüncül biçimde değerlendirilmesi, tezin kuramsal bağlamı açısından önem taşımaktadır.

"Küresizleşme" kavramı, tıpkı "küreselleşme" gibi üzerinde fikir birliğine varılmış sabit bir tanıma sahip değildir. Bu kavram, çok boyutlu ve bağlamsal olarak değişkenlik gösteren bir dönüşüm sürecini ifade eder (Okur, 2024; Van Bergeijk, 2024; Kinnvall & Kisić Merino, 2023, s. 229; Altman vd., 2024). Kavramsal düzeydeki bu belirsizlik, küresizleşmenin içsel karmaşıklığına ve farklı bağlamlarda farklı biçimlerde ortaya çıkabilen doğasına işaret etmektedir (Kornprobst & Paul, 2021). Bununla birlikte küresizleşme süreci tarihi kırılmalarla iç içe geçmiş bir yapı arz etmekte ve bu kırılmaları derinleştiren bir işlev görmektedir. Bu dönüşüm, küreselleşme paradigmasına yönelik sistematik bir meydan okumayı içermekte, dünya düzenini rekabet hâlindeki çoklu "dünya"lara ayrıştırmaktadır (Okur, 2018, 2023, 2024, ss. 49-51; Rodrik, 2011, 2020).

Bu parçalanma, büyük güçler arasında karşılıklı güvenin aşınmasıyla daha da belirgin hâle gelmiştir (Acharya, 2017, 2018a, 2018b; Kornprobst & Paul, 2021, s. 1312). Uluslararası ilişkiler ağı, ekonomik iş birliğinden çok güvenlik odaklı biçimlerde yeniden yapılandırılmakta, serbest piyasa ilkelerine dayanan küreselleşme modelinin yerine yeni bir paradigma inşa edilmektedir (Kornprobst & Paul, 2021). Bu bağlamda

küresizleşme ekonomik çözülme olmakla birlikte rekabet içinde şekillenen yeni etki alanlarının oluşumuna zemin hazırlayan yapısal bir dönüşüm süreci olarak değerlendirilmelidir (Okur, 2024). Geleneksel küresel kurumlar zemin kaybederken daha sınırlı, bölgesel düzeyde örgütlenen alternatif yapılar ön plana çıkmakta, böylece küresel yönetişim çok merkezli ve parçalı bir yapıya dönüşmektedir (Paul, 2023, s. 4; Kornprobst & Paul, 2021; Okur, 2024).

Okur'a (2024, s. 48) göre küresizleşme hem yapısal olarak kendiliğinden gelişen süreçlerin hem de çeşitli aktörlerin stratejik müdahalelerinin bir sonucudur. Küreselleşmenin başlangıçta Batı için ekonomik ve siyasal avantajlar yaratırken, zamanla yükselen Asya merkezli güçlerin sisteme entegre olarak meydan okuma kapasiteleri geliştirmelerine yol açması, süreci tersine çevirmiştir (Okur, 2015, s. 291-307; Chivvis & Geaghan-Breiner, 2024; Komolov, 2020; Rodrik, 2011, 2020). Stratejik müdahale boyutunda ise Batılı ve Batı dışı aktörlerin küresel düzeni kendi çıkarları doğrultusunda yeniden biçimlendirme çabaları belirleyici rol oynamaktadır. Batı, uluslararası düzeni taşıyan değer ve ilke setlerini yeniden şekillendirmeyi ve sınırlarını netleştirmeyi hedeflerken, yükselen güçler ise küresel bağımlılığı azaltarak daha özerk bölgesel yapılanmalar kurma stratejisi izlemektedir (Okur, 2024; Paul, 2023, s. 4; Komolov, 2020; Vargas-Hernández, 2022; Gloria, 2024, ss. 142-147).

Jeopolitik düzlemde Soğuk Savaş sonrası inşa edilen tek kutuplu düzen çözülmekte, bölgesel sınırlar yeniden tanımlanmakta ve çok merkezli bir yapı ortaya çıkmaktadır (Okur, 2016a, 2016b; Çıkrıkçı & Okur, 2021). Göç, eşitsizlik ve toplumsal hoşnutsuzluk gibi dinamikler özellikle Batı'da içe kapanmacı ve milliyetçi eğilimleri beslemektedir. Bu yönelimler, karşılıklı bağımlılık ilişkilerini aşındırmakta, küreselleşme ideolojisinin zeminini zayıflatmaktadır (Vargas-Hernández, 2022; Okur, 2024; Çıkrıkçı & Okur, 2021). Bununla birlikte küresel ölçekteki parçalanma, tam anlamıyla kurumsallaşmış güç kümelenmelerine dönüşmüş değildir. Doğu-Batı eksenindeki stratejik ve değer odaklı ayrışmalar, uluslararası iş birliğinin kapsamını daraltmaktadır. (Okur, 2024). Ukrayna savaşı, İsrail-Filistin çatışması ve Tayvan gerilimi, uluslararası sistemde jeopolitik fay hatlarının giderek derinleştiğini ve bölgesel krizlerin küresel düzene yayılma potansiyelinin arttığını göstermektedir. Bu gelişmeler, liberal uluslararası düzenin normatif ve kurumsal temellerinin aşınmakta olduğunu ve büyük güç rekabetinin yeniden merkezî bir konuma yerleştiğini ortaya koymaktadır (Ikenberry, 2018). Birbiriyle bağlantılı ve eşzamanlı biçimde ortaya

çıkan krizlerin, yalnızca güvenlik alanında değil ekonomi, çevre ve yönetişim gibi farklı boyutlarda da karşılıklı bağımlılık ilişkilerini daha kırılgan hâle getirdiği görülmektedir. Bu tür kriz kümelenmelerinin, farklı alanlardaki sorunların birbirini besleyerek daha geniş çaplı ve kalıcı istikrarsızlıklar üretebildiği çeşitli çalışmalarda vurgulanmaktadır (Rakowski et al., 2025). Bu bağlamda ortaya çıkan geçici dayanışma ve iş birliği pratikleri, kısa vadede kriz yönetimini mümkün kılsa da uzun vadede küresel risklerin yapısal biçimde yeniden üretildiği bir istikrarsızlık zemini oluşturmaktadır (World Economic Forum, 2025).

Ekonomik milliyetçilik, küresizleşmenin başat eğilimlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Devletler artık jeopolitik hedeflere ulaşmak için ekonomik araçları doğrudan stratejik bir unsur olarak kullanmaktadır (Okur & Şahin, 2024). ABD-Çin ticaret savaşı bu bağlamda çarpıcı bir örnektir (Bekkers & Schroeter, 2020; CSIS, 2025a, 2025b, 2025c). Pandemi sonrasında "onshoring", "reshoring", "friend-shoring" ve "millileştirme" politikaları ekonomik milliyetçiliği ivmelendirmiştir (Kroon, 2025; Okur, 2024, s. 55). Bu durum çok taraflı ticaret rejimlerini zayıflatırken bölgesel ticaret bloklarının önemini artırmaktadır (Gloria, 2024; Vargas-Hernández, 2022). BRICS destekli Yeni Kalkınma Bankası (NDB) ve Asya Altyapı Yatırım Bankası (AIIB) gibi yapılar, Batı merkezli finansal sistem dışında yeni bir ekonomik altyapının inşa edilmesine öncülük etmektedir (New Development Bank, 2025; Asian Infrastructure Investment Bank, 2025). Ayrıca dijital altyapılar ve veri güvenliği alanında artan kontrol çabaları, tekno-milliyetçilik olgusunu gündeme taşımaktadır (Capri, 2024; Kroon, 2025; Okur, 2024, s. 56).

Küresizleşmenin üçüncü boyutu, değerler ve anlam sistemlerinde yaşanan çözülmedir (Mittelman, 2000; Gill, 2003). Liberal enternasyonalizm küresel düzeyde meşruiyet kaybına uğramış, uluslararası kurumlara güven azalmıştır (Okur, 2024; Bearce & Scott, 2019, ss. 211-213). Popülist, düzen karşıtı ve milliyetçi hareketlerin yükselişi, liberal-demokratik normların evrenselliğini tartışmaya açmaktadır (Henley, 2023; Ruparelia, 2024; Holm, 2025). Gazze meselesi gibi krizler, Batı'nın değer ve ilkelere dayalı küresel liderliğine yönelik güveni sarsarken, alternatif dünya görüşleri daha görünür hâle gelmiştir (Arab Center Washington DC, 2024; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2024). Çin'in "insanlığın ortak geleceği", Rusya'nın "çok kutuplu dünya düzeni" ve Türkiye'nin "dünya beşten büyüktür" söylemi bu çerçevede öne çıkmaktadır (TCCİB, 2024; Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, 2025; State

Council Information Office of the People's Republic of China, 2023; Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation, 2023). Her ne kadar bu alternatif vizyonlar da Çin'in baskıcı Uygur politikaları veya Rusya'nın Suriye ve Ukrayna'daki müdahaleleri nedeniyle eleştirilmekte olsa da alternatif anlam yapılarının küresel düzene yön verme çabalarının arttığı bir gerçek olarak karşımızdadır (Davidson, 2023; Chotiner, 2022; Okur, 2024, s. 58).

Sonuç olarak küresizleşme süreci, uluslararası sistemin üç temel sütununda, jeopolitik, jeoekonomik ve normatif (değer-ilke temelli yapısal düzenlemeler) sistematik bir dönüşüme yol açmakta, bu durum geçici krizlerle sınırlı olmayan tarihî bir yeniden yapılanma sürecini ortaya çıkarmaktadır. Bu çerçevede göç olgusu da bu yapısal kırılmanın etkilediği başlıca alanlardan biri olarak değerlendirilmelidir.

2.1.3. Göçün Küresel Dönüşümü: Politikalar, Aktörler ve Eğilimler

Uluslararası sistemde yaşanan tarihi kırılmaların ve küresizleşme eğilimlerinin etkisi, devletlerin güç ilişkileri üzerinde gerçekleşmekle birlikte insan hareketliliği ve göç dinamikleri üzerinde de belirleyici yapısal sonuçlar üretmektedir. Bu çerçevede küreselleşmeden küresizleşmeye geçişin göç olgusu üzerindeki etkilerini analiz etmek hem uluslararası sistemin dönüşen doğasını kavramak hem de bu çalışmanın teorik temelini sağlamlaştırmak açısından önemlidir.

Göç, tarihi olarak insanlık kadar eski bir olgu olmakla birlikte modern anlamını ulus-devletin kurumsallaşmasıyla birlikte kazanmıştır (Castles & Miller, 2018, s. 7; Karpat, 2015, s. xxiii). XIX. yüzyıldan itibaren göç, sadece bireylerin yer değiştirmesini ifade eden bir kavram olmaktan çıkarak siyasal, hukuki ve yönetim boyutları olan çok katmanlı bir yapıya dönüşmüş, devletlerarası ilişkilerin bir parçası hâline gelmiştir (Hammar, 1990; İçduygu vd., 2014, s. 26; Memişoğlu, 2019, ss. 241-242). Bu yönüyle göç, demografik bir gerçeklik olmakla birlikte siyasal meşruiyet, kimlik, vatandaşlık ve güvenlik meseleleriyle doğrudan ilişkili bir toplumsal süreçtir (Hammar, 1990; Hollifield, 2004; Soysal, 2021).

Modern ulus-devlet modeli, egemenliğini belirli bir coğrafi sınır içinde yaşayan ve hukuki olarak tanımlanan "vatandaş" kategorisi üzerine kurar. Bu aidiyet yapısı, ulusal kimlik söylemleriyle meşrulaştırılır. Bu nedenle sınır ötesi hareketlilik gösteren bireyler sıklıkla "yabancı" ya da "öteki" olarak kodlanmakta, bu hareketlilik pasaport, vize ve oturum gibi bürokratik araçlarla denetim altına alınmaktadır (Brubaker, 1992,

ss. 21-34; Hammar, 1990; Castles & Miller, 2018; Soysal, 2021, ss. 9-11). Göç, bu bağlamda yalnızca birey-devlet ilişkisine indirgenememekte; ulus-devletin kimlik, egemenlik ve vatandaşlık rejimlerini yeniden tanımlamasına katkı sunan bir siyasal alan olarak ortaya çıkmaktadır (İçduygu vd., 2014; Hollifield, 2004; Castles, 2010; Mairet, 2020, s. 10). Bu çok katmanlı yapısı nedeniyle göç aynı zamanda ulus-devletin içsel bütünlüğüyle de doğrudan ilişkilidir. Göç kararları hem tarihte hem de günümüzde bireysel nedenlere dayandırılabilir olmakla birlikte bu kararların uygulanması ve sonuçları sıklıkla devletlerin stratejik tercihlerine göre yönlendirilmekte ve düzenlenmektedir (Greenhill, 2010, ss. 12-74). Dolayısıyla göç mekânsal bir hareketlilik olmanın ötesinde egemenliğin, vatandaşlığın ve toplumsal aidiyetin inşa edildiği bir siyasal düzlemdir (Brubaker, 1992; Soysal, 2021, ss. 30-35; Atasün, 2018, s. 507; Greenhill, 2010).

Göçün nasıl kavramsallaştırıldığı, uluslararası sistemin ilkesel çerçevesi ve yapısal koşullarına göre zaman içinde değişim göstermiştir. Özellikle ulaşım ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, bireylerin farklı coğrafyalar hakkında bilgi edinmesini kolaylaştırmış, göç kararlarını daha bilinçli ve çok yönlü hâle getirmiştir (Ihlamur-Öner & Şirin Öner, 2018). Bu gelişmelerin etkisiyle eğitim, siyasal özgürlük, güvenlik ve yaşam tarzı gibi unsurlar, ekonomik nedenlerin yanı sıra göç motivasyonlarının çeşitlenmesine katkı sağlamıştır (Çağlayan, 2006; Şemşit, 2018).

Tarihi olarak göç hareketleri, çoğunlukla uluslararası sistemdeki ekonomik eşitsizlikler, güç asimetrileri ve siyasal dönüşümler doğrultusunda şekillenmiştir. XVII. ve XVIII. yüzyıllarda Avrupalı ve Arap tüccarların Kuzey Afrika'dan insanları zorla Güney Amerika'ya taşımaları, modern dönemin en travmatik kitlesel yer değiştirme örneklerinden birini oluşturmuştur. Bunu, XIX. yüzyılda Avrupalıların sömürge bölgelere yerleşme amacıyla gerçekleştirdiği kitlesel göç dalgaları izlemiştir (Braudel, 1984; Atasün, 2018, s. 503). I. Dünya Savaşı sonrasında etnik temizlik, nüfus mübadelesi ve zorunlu yerinden etmelerle birlikte göç olgusu yeni bir boyut kazanmış; II. Dünya Savaşı sonrasında ise Avrupa'nın iş gücü açığını kapatmak üzere yürütülen geçici işçi göçü uygulamaları öne çıkmış, Türkiye gibi ülkelerden göçmenler bu ihtiyaca yanıt vermiştir (Abadan-Unat, 2002; Akgündüz, 2008). 1970'lerden itibaren ekonomik krizler ve toplumsal-siyasal gerilimler, göçmenlerin çoğu Avrupa ülkesinde "uyumsuz" aktörler olarak algılanmasına yol açmış; bu algı, göç politikalarının giderek daha seçici, daha kısıtlayıcı ve daha güvenlik odaklı biçimde yeniden

kurgulanmasına zemin hazırlamıştır. 1980'lerdeki neoliberal dönüşüm görece bir esneklik yaratmış olsa da 1990'lardan itibaren göçün güvenlikleştirilmesi hem söylemsel hem de kurumsal düzeyde belirgin biçimde güçlenmiştir (Atasün, 2018). Soğuk Savaş sonrasında küreselleşme, serbest piyasa, serbest dolaşım ve bölgesel bütünleşme ideallerini öne çıkarmış olmakla birlikte, bu döneme eşlik eden düzensiz göç hareketlerindeki artış, sınır aşan güvenlik tehditleri ve küresel krizler, küreselleşmenin değer ve ilke temelli meşruiyet zeminini sorgulamaya açmıştır (Okur, 2016a, 2016b). Bu süreçte ulus-devletler giderek daha korumacı ve ulusal çıkarlara odaklanan stratejilere yönelmiş, küreselleşmenin yapısal temelleri göç bağlamında da aşınmaya başlamıştır (Okur, 2024). Böylelikle göç, yalnızca insan hareketliliğini ifade eden bir olgu olmaktan çıkarak, egemenlik, kimlik siyaseti ve güvenlik stratejilerinin yeniden biçimlenmesinde belirleyici bir unsur hâline gelmiştir (Uluslararası Göç Örgütü [IOM], 2022, 2024; Soysal, 2021). Başka bir deyişle, ekonomik ya da insani bir ihtiyaç düzeyinin ötesine geçen göç, özellikle 2008 küresel krizinin ardından Avrupa'da yükselen göç karşıtı söylemler, popülist siyasal hareketlerin güçlenmesi ve ulusal önceliklerin yeniden öne çıkmasıyla birlikte varoluşsal bir güvenlik alanı olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu gelişmeler, göç yönetiminin giderek daha kapalı, daha denetimci ve daha güvenlik merkezli bir doğrultuya dönüşmesine yol açmıştır (Favell, 2008; Atikkan, 2017; Triandafyllidou & Spencer, 2020).

COVID-19 pandemisi de küreselleşmenin kırılgan yapısını açık biçimde görünür kılmış, sağlık ve güvenlik kaygıları, sınırların kapanmasına ve bireysel hareketliliğin kısıtlanmasına yol açmıştır (Ghazalian, 2025; Li, 2024). Bu süreçte daha önce esnek ve kapsayıcı olarak tanımlanan küresel göç rejimleri yerini seçici, korumacı ve milliyetçi eğilimlerle şekillenen yeni sınır rejimlerine bırakmıştır (Bazurli & Gattinara, 2025; Sarantaki, 2025). Bu bağlamda göç, bireysel ya da ekonomik tercihlerle sınırlı olmayan, ulus-devletin anlam sınırlarını, egemenlik yapısını ve kimlik siyasetini yeniden tanımlayan dinamik bir siyasal alan hâline gelmiştir.

2.1.3.1. Uluslararası Göç Politikalarında Değişim

Göç dinamiklerinde yaşanan dönüşüm, uluslararası düzeyde göç politikalarının yapısal biçimde yeniden şekillendirilmesine yol açmaktadır. Bu bölümde küresizleşme bağlamında uluslararası göç politikalarında yaşanan dönüşüm süreci ele alınmaktadır.

Günümüzde uluslararası sistemde gözlemlenen tarihi ve yapısal kırılmalar, göç politikalarının hem anlamını hem de işlevini derinden dönüştürmektedir. Özellikle XX. yüzyılın son çeyreğinden itibaren küreselleşme paradigmasının zayıflamaya başlaması, uluslararası kurumların meşruiyet krizine girmesi ve devletlerin güvenlik eksenli politikalara yönelmesiyle birlikte göç olgusu insani ya da ekonomik bir mesele olmaktan çıkarak, çok boyutlu bir siyasal strateji alanına dönüşmüştür. Bu doğrultuda "küresizleşme" olarak tanımlanan yeni uluslararası konjonktürde ulus-devletler göç politikalarını giderek daha korumacı, seçici ve milliyetçi yaklaşımlarla yeniden tanımlamaya başlamıştır (Okur, 2024). Bu politikalar sınır kontrolleri, vatandaşlık rejimleri, entegrasyon stratejileri ve göçmenlerin toplumsal konumlarının yeniden tanımlanması üzerinden şekillenmektedir. Bu süreçte göç yönetimi, küresel normatif çerçevelerle etkileşim içinde olmakla birlikte, giderek daha fazla ulusal çıkarlar ve egemenlik kaygıları doğrultusunda yeniden yapılandırılmaktadır (Bello, 2020; Betts, 2011).

Bu dönüşüm hem uygulama düzeyinde hem de değerler ve ideolojik yönelimler düzeyinde bir kırılmaya işaret etmektedir. Okur'un (2024) da belirttiği gibi küreselleşmenin liberal ilkeleri çerçevesinde savunulan açık sınırlar ve serbest dolaşım anlayışı, günümüzde güvenlik kaygılarını önceleyen korumacı yaklaşımlarla yer değiştirmektedir. Göç, artık yalnızca iş gücü ihtiyacını karşılayan bir mobilite biçimi olmanın ötesinde, devletlerin jeopolitik çıkarları, ulusal güvenlik öncelikleri ve kimlik politikaları doğrultusunda şekillenen çok katmanlı bir politika alanı hâline gelmiştir (Hollifield vd., 2022). Bu çerçevede, özellikle Batı merkezli liberal uluslararası düzenin aşınmasıyla birlikte, göç politikalarının hem söylemsel hem de uygulama düzeyinde önemli dönüşümler yaşadığı görülmektedir.

Donald Trump'ın başkanlığının daha ilk döneminde ABD'nin Meksika sınırına duvar inşa etme politikası, Birleşik Krallık'ın Brexit süreci, Fransa'da Ulusal Birlik, Almanya'da AfD ve Avusturya'da FPÖ gibi aşırı sağ partilerin yükselişi bu dönüşümün Batı'daki örnekleri arasında sayılabilir (Polko, 2025; Atikkan, 2017, ss. 99-141). Göçmen karşıtlığı ve popülist politikaların yükselişi, söz konusu aktörlerin siyasal meşruiyet ve toplumsal destek elde etmelerinde belirleyici olmuştur (Bauman, 2016). Bu eğilim yalnızca Batı ile sınırlı değildir. Çin, dijital sınırlarını güçlendirmiş, göçmen dijital kimliklerinin merkezi denetimini kurumsallaştırmıştır. Rusya, göçü Avrasya coğrafyasında jeopolitik nüfuzunu genişletme aracı olarak kullanmakta,

Hindistan ise dijital platformlar üzerindeki denetimini artırarak göç akışlarını kontrol altına almaya çalışmaktadır (Capri, 2024; Davidson, 2023; Chotiner, 2022). Bu örnekler, göçün fiziksel boyutunun yanı sıra dijital, sembolik ve göçün meşruiyetini belirleyen ilkesel çerçeveler düzeyinde de denetlenmeye çalışıldığını göstermektedir. Böylece göç, ulus-devletin kendini yeniden üretme stratejilerinin merkezine yerleşmiştir (Fassin, 2011; Bello, 2020; Betts 2011).

COVID-19 pandemisiyle birlikte yükselen "yerelleşme", "dost ülkelere yönelme" ve "tedarik zincirlerini millileştirme" gibi eğilimler, göç politikalarının söylemsel ve kurumsal yönelimlerini doğrudan etkilemiştir. Bu süreçte devletler, sağlık ve güvenlik gerekçeleriyle sınırlarını yeniden tahkim etmiş, uluslararası hukukun sunduğu koruma mekanizmaları zayıflamış ve küresel mülteci rejiminin meşruiyeti sorgulanır hâle gelmiştir (Okur, 2024). Bu gelişmeler, liberal küreselleşmenin savunduğu açık ve serbest göç rejimlerinin yerini daha seçici, güvenlik odaklı ve milliyetçi yaklaşımlara bıraktığını göstermektedir.

Günümüz koşullarında göç, devlet egemenliğinin yeniden tanımlandığı, kimlik politikalarının yeniden üretildiği ve uluslararası düzenin değer ve ilke temelli sınırlarının yeniden çizildiği bir siyasal alan olarak önemini artırmaktadır. Bu nedenle göç, küresel düzenin içinde bulunduğu çok boyutlu krizle doğrudan ilişkili, ulusal yeniden yapılanmanın temel bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmektedir (Polko, 2025; Dauvergne 2008).

2.1.3.2. Türkiye'nin Göç Politikalarında Değişim

Türkiye'nin göç politikaları, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar hem tarihi bir süreklilik arz eden hem de dönemsel kırılmalarla yeniden biçimlenen çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Bu yapı, Türkiye'nin coğrafi ve jeopolitik konumu, uluslararası sistemle ilişkileri ve ulusal kimlik inşa süreçlerinin belirleyici etkisiyle şekillenmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında göç, ulus-devlet kurucu ideolojisinin bir aracı olarak değerlendirilmiş, özellikle Balkanlar ve Kafkasya'dan gelen Türk ve Müslüman unsurların kabulü, bu stratejik yönelimin somut bir tezahürü olmuştur (İçduygu, Erder & Gençkaya, 2014; Çağaptay, 2002). 1923 tarihli Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi ve 1934 İskân Kanunu tarihi ve kültürel uyumluluk temelli göç rejiminin en önemli kurumsal göstergeleridir (İnan, 2016; Akgündüz, 2008).

1950'li ve 60'lı yıllarda Türkiye'nin dış göç politikaları, özellikle Batı Avrupa ile yapılan iş gücü anlaşmaları çerçevesinde ekonomik bir boyut kazanmıştır. Türkiye, bu dönemde göç veren ülke konumuna geçmiş, yurtdışına gönderdiği iş gücünün haklarını koruma ve uyum süreçlerine katkı sağlama sorumluluğunu da üstlenmiştir (Abadan-Unat, 2002). Göç, Türkiye açısından bu dönemde bir kalkınma enstrümanı olarak işlev görmekle birlikte uluslararası ekonomik sistemle bütünleşme çabasının bir uzantısıdır.

1980'li yıllardan itibaren Türkiye, küreselleşmenin yarattığı dönüşümlerle paralel biçimde, yalnızca bir transit ülke olmaktan çıkarak giderek daha belirgin bir hedef ülke konumuna geçmiştir. Sovyetler Birliği'nin dağılması, Orta Doğu'daki çatışmaların derinleşmesi ve düzensiz göç hareketlerindeki artış, Türkiye'yi hem insani hem de yönetim açısından yeni bir göç rejimiyle karşı karşıya bırakmıştır. Bu dönemde bir yandan Balkanlar, Kafkasya ve Türkistan'dan gelen tarihi ve kültürel bağlara sahip soydaş topluluklara yönelik seçici kabul politikası sürdürülürken, diğer yandan göç yönetimi alanında kurumsal kapasite artırımı yönündeki ihtiyaç belirginleşmiştir (İçduygu & Aksel, 2013; Kirişci, 2000; Kirişci, 2007). Türkiye'nin bu dönemdeki yaklaşımı, dış politika konjonktürü ile tarihi hafıza ve toplumsal aidiyet algısının kesiştiği bir eksende şekillenmiş, göç yönetimi, hem bölgesel gelişmelere verilen stratejik yanıtın hem de ulusal kimlik ve aidiyet anlayışının sınandığı bir alan hâline gelmiştir.

1990'lı yıllarda Türkiye'nin göç rejimi, insan hakları ve iltica tartışmalarının etkisiyle belirgin biçimde dönüşmüş ve yeni ilkesel yönelimler kazanmıştır. Avrupa Birliği ile yürütülen katılım süreci, göç alanında hukuki ve yönetsel uyum gerekliliklerini gündeme taşımış, bu doğrultuda 1994 tarihli Sığınma Yönetmeliği (GİB, 2025), Türkiye'nin göç ve iltica alanındaki ilk kapsamlı düzenlemelerinden biri olmuştur. Ardından 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, göç yönetimini daha kurumsal, sistematik ve insan odaklı bir çerçeveye oturtmuştur (İçduygu, Erder & Gençkaya, 2014; Baykal & Yılmaz, 2020). Aynı süreçte kurulan GİB, merkezi koordinasyon kapasitesini güçlendirmiş, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası aktörler de özellikle uyum politikalarının şekillenmesinde daha görünür aktörler hâline gelmiştir. Bu kurumsal ve hukuki dönüşümlerin yönünü belirleyen en önemli gelişme ise 2011 yılında başlayan Suriye krizi olmuştur. Kriz, Türkiye'nin göç politikalarında hem insani hem de siyasi boyutlarıyla yeni bir dönemi başlatmış, ülkeyi kısa sürede dünyanın en büyük kitlesel

geçici koruma rejimlerinden birini yönetmek durumunda bırakmıştır. Türkiye'nin bu süreçte benimsediği açık kapı politikası ile geçici koruma rejimi, uluslararası sistemde giderek güçlenen güvenlikçi eğilimlerin aksine, insani normlara dayalı bir yaklaşımı temsil etmiştir. Bu politika, bir yandan anlamlı bir insani sorumluluk örneği olarak değerlendirilirken, diğer yandan küresel ölçekte göç rejimlerinin sertleştiği bir dönemde, uluslararası eğilimlerden ayrışan ilkesel bir konumlanışın ifadesi olmuştur.

Türkiye'nin göç politikalarındaki dönüşüm, uluslararası sistemde yaşanan gelişmelerle büyük ölçüde eşzamanlı bir seyir izlemiştir. Farklı dönemlerde Türkiye, göç olgusunu ulus-devlet inşası, ekonomik kalkınma hedefleri, dış politika öncelikleri ve insani sorumluluk anlayışı çerçevesinde farklı biçimlerde konumlandırmıştır. Bu genel tarihi çizgi içinde, Suriyeli sığınmacılara yönelik olarak benimsenen açık kapı politikası, aynı dönemde uluslararası düzeyde yükselen güvenlikçi eğilimlerin aksine dikkat çeken bir istisna olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşım, Türkiye'nin göç yönetiminde hem yeni kurumsal düzenlemeleri hem de toplumsal etkileşim ve uyum dinamiklerini derinden etkileyen özgün bir dönemin başlangıcını teşkil etmektedir.

2.2. Göç ve Güvenlik: Güvenlikleştirme Kuramı Bağlamında Teorik Yaklaşımlar

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte güvenlik kavramı hem kuramsal tartışmalarda hem de uygulamaya dönük politika alanlarında kapsamlı bir dönüşüm geçirmiştir. Bu dönüşüm, geleneksel olarak askerî tehditlere ve devlet merkezli güvenlik anlayışına dayanan dar çerçevenin ötesine geçilmesini mümkün kılmış, güvenlik, siyasal, toplumsal, ekonomik ve insani boyutlarıyla daha geniş bir zeminde ele alınmaya başlanmıştır. Bu genişleyen güvenlik yaklaşımı içinde göç olgusu, demografik ve ekonomik sonuçlarıyla birlikte ulusal ve uluslararası güvenlik perspektifleri açısından da değerlendirilmesi gereken çok boyutlu bir mesele hâline gelmiştir. Bu bölümde, güvenlik çalışmalarındaki söz konusu kuramsal dönüşümden hareketle, göç ve güvenlik arasındaki ilişkiyi açıklamak amacıyla Kopenhag Okulu'nun geliştirdiği güvenlikleştirme ve güvenlik-dışılaştırma yaklaşımları analizin merkezine yerleştirilecektir. Bu yaklaşımlar, göçün hangi koşullarda bir "tehdit" olarak sunulduğunu, hangi söylemsel ve siyasal pratikler aracılığıyla güvenlik alanına çekildiğini ve hangi durumlarda güvenlik dışına itilerek insani veya siyasal bir çerçevede yeniden tanımlandığını anlamaya imkân tanımaktadır.

2.2.1. Göçün Güvenlikleştirilmesi: Kopenhag Okulu ve Ötesi

Küresel ölçekte artan göç hareketleri, güvenlik kuramları içerisinde göçe dair algıların yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Bu gelişmeyle birlikte göç, giderek daha fazla bir "ulusal tehdit" ya da "güvenlik sorunu" olarak konumlandırılmıştır. Bu alt başlıkta, göçün güvenlikleştirilmesi süreci kuramsal temelleriyle birlikte ele alınmakta, güvenlik alanındaki farklı düşünce ekollerinin göç meselesine nasıl yaklaştığı karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmektedir.

Güvenlik çalışmaları Soğuk savaş yıllarında şekillenmiş ve önemli ölçüde realist teorinin etkisinde gelişmiştir. Buna göre devlet hem güvenliğin öznesi hem de güvenliği sağlayan aktör olarak görülmüş, askeri tehditlere karşı devletlerin savunma politikaları incelenmiştir (Smith, 2020). Devletlerin askeri güvenlik sorunları, savunma politikaları, askeri çatışmaların sebepleri, nükleer silahlar ve silahsızlanma gibi askeri-siyasi konular devlet merkezli analizlere tabi tutularak güvenlik çalışmaları literatürü oluşmuştur. Soğuk savaşın son yıllarında özellikle SSCB'nin yıkılışıyla birlikte uluslararası güvenlik çalışmalarında çok yönlü bir genişleme yaşanmıştır (O'Neill, 2006; Memişoğlu, 2019; Smith, 2020). Bu genişleme teorik anlamda liberalizmin tekrar güç kazanmasını sağlamış, sosyal inşacılık, eleştirel güvenlik çalışmaları ve feminist teori gibi düşünce ekollerinin yükselmesine sebep olmuştur. Ampirik araştırmalar açısından baktığımızda ise Soğuk savaş döneminin savaş-silahlanma odağının ötesinde "sistem/uluslararası, ülke içi/ulusal ve bireysel" üç büyük analiz düzeyini kapsayan genişleme görülmüştür (Smith, 2020). Söz konusu çok yönlü genişleme temelde geleneksel güvenlik yaklaşımının salt ulusal güvenliğe odaklanan devlet merkezli bakış açısını eleştirmiştir (Buzan, 1983; Booth, 1991; Mathews, 1989).

Güvenlik ve güvensizlik analizlerinde odak noktasının teorik ve ampirik açıdan yön değiştirmesi, akademik alanda eleştirel güvenlik çalışmalarında belirgin bir ivme yaratmıştır. Eleştirel güvenlik çalışmalarının temelini oluşturan Aberystwyth Okulu, Soğuk Savaş sonrası dönemi daha kapsamlı analiz edebilmek için güvenliğin referans nesnelerini sadece devlet düzeyinde ele almanın yetersiz olduğunu vurgulamış ve bu doğrultuda güvenlik kavramını özgürleşme ekseninde yeniden yapılandırmıştır. Bu kuramsal çerçevede ekolün öne sürdüğü temel argüman, tehditlerin insanın özgürleşmesi yoluyla bertaraf edilebileceği iddiasından hareketle güvenliğin insan merkezli bir yaklaşımla ele alınması gerektiğidir. Güvenlik kavramına alternatif bir

bakış açısı da güvenlik uygulamalarının sosyolojik sonuçlarına odaklanan Paris Okulu tarafından ortaya konulmuştur. Paris Okulu, güvenlik alanının güvenlik elitleri tarafından tekelleştirilmesini ve sivil denetime kapatılmasını eleştirerek, bu durumun insan hak ve özgürlükleri açısından hukuksuz uygulamaları normalleştirebileceğini savunmaktadır (Bigo, 2002; Huysmans, 2006). Bu okulların da dahil olduğu çok yönlü genişleme sürecine karşı geleneksel yaklaşım, güvenlik meselesinin askeri olanla sınırlandırılması gerektiğini, aksi durumda söz konusu genişlemenin birçok konuyu birer güvenlik sorununa dönüştürerek kavrama odağını kaybettirebileceği uyarısında bulunmuştur (Rumelili ve Karadağ, 2017).

Güvenlik çalışmaları literatüründe geleneksel bakış açısı ve güvenliğin çok yönlü genişlemesini savunan görüşlere, Barry Buzan ve Ole Wæver'ın önderlik ettiği Kopenhag Okulu ile orta yol bulunmaya çalışılmıştır. Kopenhag Okulu bir taraftan devlet merkezli ve yalnızca askeri güvenlik odaklı geleneksel güvenlik yaklaşımını eleştirerek güvenliğin kapsamının genişletilmesini savunmuş, diğer taraftan bireyin varlığı ve yaşam şartlarını etkileyebilecek her şeyin güvenlik içine alınmasına karşı çıkmıştır (Açıkmeşe, 2008). Bu bağlamda Kopenhag Okulu, güvenliği özneler arası ilişkiler sonucu inşa edilen bir kavram olarak ele almakta, neorealist ve konstrüktivist çerçevede bir analiz modeli sunmaktadır. Bu bağlamda 1990'lardan itibaren Kopenhag Okulu gerek ileri sürdüğü tezler gerekse de ortaya koyduğu "güvenlikleştirme", "güvenlik-dışılaştırma", "güvenlik kompleksleri", "güvenlik sektörleri" gibi kavramsallaştırmalarla güvenlik literatürüne ciddi katkı sağlamakta, uluslararası politikada güvenlik inşası süreçlerini anlamaya çalışan araştırmacılar için kritik bir teorik çerçeve sunmaktadır (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998; Coşkun, 2014; McDonald, 2008b).

Güvenlikleştirme teorisi, en temelde belirli bir kamusal sorunun nasıl ve neden bir güvenlik sorunu haline geldiğini açıklamak için geliştirilmiştir. Kopenhag Okulu'na göre güvenlik idealize edilmiş bir durum olarak görülmez, daha ziyade demokratik süreçlerin kapsamı dışında kalan önlemleri gerektirir fakat geliştirilmiş güvenlik önlemlerinin benimsenmesi genel durumun iyileşmesini garanti etmez. Bunun yerine genellikle "güvenlik" terimiyle nitelendirilen belirli sorunları ele almak için olağanüstü yöntemlerin kullanılması, demokratik siyasi alanı kısıtlama potansiyeline sahiptir. Dolaysıyla Kopenhag Okulu, güvenlikleştirene konuların güvenlik alanından

çıkarılması ve siyasi alanda çözülmesi gerektiğini savunmaktadır (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998: 28-29).

Wæver'in teorileştirdiği "güvenlikleştirme" kavramı, disiplinler arası bir kuramsal çerçeveye dayanmakta ve çeşitli düşünürlerin argümanlarından ilham almaktadır. Bu bağlamda John L. Austin'in dil felsefesindeki söz edimi teorisine dayanan güvenlikleştirme kavramı, güvenlik söyleminin sadece bir açıklama değil, aynı zamanda belirli bir gerçekliği inşa eden bir eylem olduğunu savunmaktadır. Jacques Derrida'nın "metnin dışında bir gerçeklik yoktur" iddiası da bunu desteklemekte ve güvenliğin nesnel bir gerçeklikten ziyade temelde bir söylem pratiği ve dil aracılığıyla inşa edilen bir kavram olduğu fikrini vurgulamaktadır. Carl Schmitt'in "politik olan" kavramı çerçevesinde güvenlikleştirme, belirli bir konunun dost ve düşman arasındaki ayrımla şekillendiğini ve bu ayrımın güvenlik söylemi aracılığıyla meşrulaştırıldığını göstermektedir. Son olarak Kenneth Waltz'un uluslararası güvenliği devletlerin hayatta kalma güdüsüyle açıklayan yapısal realizmi, güvenlikleştirme teorisinin devletlerin varoluşsal tehdit algılarını nasıl inşa ettiğini anlamada önemli bir referans noktası sağlamaktadır (Austin, 1962; Derrida, 1976; Schmitt, 2007; Coşkun, 2014). Bu bağlamda Wæver güvenlikleştirme ve güvenlik-dışılaştırma kavramlarını oluştururken söylemin inşa edici rolüne özellikle vurgu yapmaktadır (Wæver, 1995). Buzan ise güvenlikleştirmeyi aşırı siyasallaşma olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla güvenlikleştirme, herhangi bir meseleyi seçip söylemler aracılığıyla mutlak öncelikli hale getirerek varoluşsal bir tehdide dönüştüren, böylece seçilen meseleye siyaset üstü nitelik kazandırarak olağan dışı tedbirlere başvurmayı meşrulaştıran aktif bir süreçtir (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998). Bu süreç aracılığıyla güvenlik politikaları, var olan tehditlerin ötesinde, söylemler vasıtasıyla herhangi bir olayı tehdit olarak inşa etmekte, bu olayı siyasi bir enstrümana dönüştürmektedir. Bu sürecin tersine işlemesi ise "güvenlik-dışılaştırma" olarak adlandırılmaktadır. Dolayısıyla "güvenlik-dışılaştırma" tehdit olarak kabul edilmiş herhangi bir meselenin, tehdit olarak inşasının söylemler aracılığıyla sonlandırılmasıdır (Buzan, Wæver, & de Wilde, 1998; Coşkun, 2014; Memişoğlu & Kabacaoğlu, 2021; Taureck, 2006). Daha açık bir ifadeyle güvenlik-dışılaştırma kavramı, güvenlikleştirme yaklaşımının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel güvenlik anlayışında güvenlikleştirme ve güvenlik-dışılaştırma çoğu zaman birbirine zıt yönlerde işleyen, biri arttığında diğerinin azaldığı iki karşıt süreç olarak ele alınır. Ne var ki Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme

yaklaşımından bakıldığında bu ilişki daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu perspektifte her iki kavram da güvenliğin belirli bir siyasal kurgusuna dayanır; yani ister bir mesele güvenlikleştirilsin ister güvenlik dışına itilsin, her iki süreç de sonuçta güvenlik mantığının ürünüdür ve tehdit algılarının söylemsel düzeyde nasıl inşa edildiğine bağlıdır. Bu nedenle güvenlik-dışılaştırma, güvenlikleştirmenin basitçe "tersi" olmaktan ziyade, güvenlikleştirilmiş bir konunun söylemsel ve siyasal müdahalelerle yeniden sıradan siyasal alana çekilmesi, başka bir ifadeyle tehdit statüsünün kaldırılması anlamına gelir (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998; Taureck, 2006; Coşkun, 2014; Memişoğlu & Kabacaoğlu, 2021). Güvenlikleştirme çerçevesinde bir tehdidin varlığı, buna karşı geliştirilmiş bir savunma mekanizmasının yokluğunda "güvensizlik" olarak kavramsallaştırılırken, güvenliğin konusu olmama durumu, herhangi bir tehdit algısının bulunmadığı ve bu nedenle güvenlikleştirme ya da güvenlik-dışılaştırma süreçlerine tabi olmayan bir alanı ifade eder (Wæver, 1998, ss. 69-72; Wæver, 1995, ss. 46-48).

2.2.1.1. Göçün Kopenhag Okulu Bağlamında Güvenlikleştirilmesi

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve SSCB'nin dağılmasıyla birlikte geleneksel güvenlik tehditlerinde görece bir azalma yaşanmış, askeri tehditlere dayalı devlet merkezli güvenlik anlayışının belirleyiciliği zayıflamaya başlamıştır. Bu dönüşüm, Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme yaklaşımı açısından, göçün nesnel bir tehdit olmaktan ziyade belirli siyasal aktörler tarafından söylemsel olarak inşa edilen bir güvenlik meselesi hâline geldiğini göstermektedir (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998; Huysmans, 2006). Bu gelişme, güvenlik çalışmalarında eleştirel yaklaşımların yükselişine zemin hazırlamış ve artan insan hareketliliği, bu teorik dönüşümün en görünür alanlarından biri hâline gelmiştir (Memişoğlu, 2019). Özellikle Avrupa'nın göçü siyasal ve ekonomik istikrarsızlık, işsizlik, suç oranları ve terörizm gibi tehdit kategorileriyle ilişkilendirerek güvenlikleştirme eğilimini eleştiren araştırmacılar, Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme kuramını takip ederek ya da tartışarak göçün bir güvenlik meselesine dönüştürülmesinin olumsuz siyasal ve toplumsal sonuçlarına dikkat çekmişlerdir (Huysmans, 2002, 2004a, 2004b, 2006; Bigo, 2002; Guild, 2006).

Göç, uluslararası ilişkiler literatüründe uzun süredir önemli bir araştırma alanıdır. Tarih boyunca topluluklar; savaş, kıtlık, ekonomik yoksunluk, doğal afet ve siyasal baskı gibi nedenlerle yaşadıkları bölgeleri terk etmiş, göç çoğunlukla daha iyi yaşam

koşullarına ulaşma umuduyla gerçekleşmiştir. Küreselleşme süreci ise karşılıklı bağımlılığı artırmış, göç hareketlerinin doğasını daha karmaşık hâle getirmiştir. Neo-liberal ekonomik sistemlerin güçlendiği dönemde yükselen refah düzeyine rağmen sınır rejimlerinin sertleşmesi, göçün güvenlik eksenli politikalarla daha sık ilişkilendirilmesine yol açmıştır.

Tek kutuplu dünya düzenine geçiş, teknolojik ilerlemeler, bölgesel çatışmalar ve yeni güvenlik tehditlerinin çeşitlenmesi, geleneksel güvenlik anlayışının yetersizliğini daha görünür kılmıştır. Bu dönemde eleştirel güvenlik yaklaşımları, devlet merkezli tehdit tanımlarının bireyleri ve toplulukları çoğu zaman güvensiz bıraktığını savunarak güvenliğin referans nesnesini genişletmiştir (Collins, 2016). Kopenhag Okulu'nun güvenlikleştirme yaklaşımı, bu dönüşümün en etkili kuramsal katkılarından biridir.

Göç hareketlerindeki artış hem göç eden hem de göç alan ülkeler açısından ekonomik, sosyal ve güvenlik temelli riskleri beraberinde getirmiştir. Bölgesel çatışmalar, otoriter yönetimler, ekonomik krizler ve insan hakları ihlalleri göçün temel itici faktörleri arasında yer alırken, göç süreci can güvenliği, insan ticareti ve insani güvenlik sorunlarını da gündeme taşımaktadır (Castles & Miller, 2018; Betts, 2011). Bu nedenle birçok devlet, göçü demografik veya ekonomik bir olgu olmakla birlikte ekonomik yük, kültürel bütünlüğe yönelik bir tehdit ve kamu düzenini zedeleyen bir unsur olarak algılamaya başlamıştır. Bu algı, göç olgusunun siyasal söylem içinde Kopenhag Okulu'nun kavramsallaştırdığı güvenlikleştirme mantığı çerçevesinde yeniden inşa edilmesine yol açmış, sınır güvenliğinin güçlendirilmesi, göç kontrol mekanizmalarının sertleştirilmesi ve temel haklara yönelik kısıtlayıcı uygulamaların yaygınlaşması gibi güvenlik temelli politikalara yönelimi beraberinde getirmiştir. Eleştirel güvenlik literatürü bu dönüşümü göçün tehdit olarak inşa edilmesi ve güvenlikleştirilmesi bağlamında ele almaktadır (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998; Huysmans, 2006; Boswell, 2007; Balzacq, 2011).

Göçün yoğun yaşandığı Batı ülkelerinde ise göçmenler sıklıkla toplumsal çatışma, kamu düzeni ve devlet güvenliği açısından potansiyel bir risk olarak sunulmakta, bu söylemsel çerçeve göçün giderek daha hızlı biçimde güvenlikleştirilmesine zemin hazırlamaktadır (Huysmans, 2006; Boswell, 2007; Buzan, Wæver & de Wilde, 1998). XX. yüzyıl boyunca göç hareketleri ekonomik kalkınma, savaşlar ve siyasal dönüşümler doğrultusunda biçimlenirken, Soğuk Savaş sonrasında birçok Batı ülkesi, göçü giderek daha belirgin biçimde bir güvenlik meselesi olarak yeniden tanımlamaya

başlamıştır. Sanayileşmiş ülkeler 1970'lerde işgücü ihtiyacı dolayısıyla göçmen kabul ederken, 1990'lardan itibaren politikalar kısıtlanmış ve göçmenlerin ulusal güvenliği tehdit ettiği yönündeki söylemler güçlenmiştir (Soysal, 2021).

Weiner'ın analitik çerçevesi, göçün güvenlikleştirilmesini açıklamada önemli bir referans sunmaktadır. Weiner'a göre göçün güvenlik kaygılarıyla ilişkilendirilmesini belirleyen temel unsurlar; göç hareketlerinin büyüklüğü, göç alan ülkelerin ekonomik kapasitesi ile etnik-dinsel farklılıklardır (Weiner, 1992). İşgücü rekabeti, sosyal yardım taleplerinin artması ve demografik değişimler devletlerin göçü bir tehdit olarak algılamasını kolaylaştırmıştır. Modern devletin temel sorumluluğu vatandaşlarının güvenliğini sağlamak olduğundan, göçün güvenlik eksenli değerlendirilmesi birçok devlet açısından kaçınılmaz görülmüştür (Weiner, 1992).

11 Eylül saldırıları, Avrupa'daki terör eylemleri ve küresel ekonomik krizler göçün güvenlikleştirilmesini hızlandırmış; birçok ülkede mülteci ve sığınmacılara yönelik daha katı politikalar benimsenmiştir (Mandacı & Özerim, 2013). Bu süreçte göç, yalnızca toplumsal ve ekonomik bir mesele olmaktan çıkarak giderek daha sert bir güvenlik çerçevesi içinde ele alınmıştır. Suriye iç savaşı sonrasında hız kazanan kitlesel göç hareketleri bu eğilimi pekiştirmiş, Ukrayna-Rusya savaşı ise yoğun göç akımlarını daha karmaşık bir hâle getirmiştir.

Sonuç olarak göç olgusu tarih boyunca farklı dönemlerde farklı biçimlerde yorumlanmış, ancak 2000'li yıllardan itibaren küresel güvenlik kaygılarının artmasıyla birlikte göç politikaları daha kısıtlayıcı hâle gelmiş ve göçmenlere yönelik insani yaklaşımlar yerini büyük ölçüde güvenlik merkezli uygulamalara bırakmıştır. Bu çerçevede göçün güvenlikleştirilmesi, Kopenhag Okulu açısından bir sonuç olmakla birlikte belirli koşullar altında tersine çevrilebilen söylemsel ve siyasal bir süreçtir. Bu durum bir sonraki bölümde ele alınacak güvenlik-dışılaştırma tartışmasının kuramsal zeminini oluşturmaktadır.

2.2.2. Güvenlik-Dışılaştırma: Normal Siyasetin Yeniden Tesisi

Kopenhag Okulu'na göre güvenlik meselesi olarak inşa edilen bir konu, söylemsel ve siyasal müdahaleler aracılığıyla güvenlik-dışılaştırılarak yeniden normal siyaset alanına çekilebilir. Bu süreç, güvenlikleştirmenin yol açabileceği olası olumsuz siyasal ve toplumsal sonuçların önüne geçilmesini sağlayabilir (Wæver, 1995). Bununla birlikte güvenlikleştirilmiş konular, geleneksel siyasal alan içine geri döndürülmeden

önce uzun bir süre güvenlik gündeminde kalma potansiyeline sahiptir (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998, ss. 27, 39). Kopenhag Okulu'nun yaklaşımı, belirli bir meselenin tehdit olarak algılanmasının kendiliğinden ortaya çıkan bir durum değil, büyük ölçüde siyasi aktörlerin tercihleri ve söylemsel çerçeveleri tarafından belirlendiğini vurgular. Bu bakış açısına göre güvenlik politikaları, nesnel zorunluluklardan ziyade aktörlerin siyasal öncelikleri, değer dünyaları ve iktidar ilişkileri doğrultusunda şekillenmektedir.

Kopenhag Okulu, güvenlikleştirilmiş konuların olağanüstü alanlardan çıkarılıp yeniden normal siyasal alanda ele alınmasını sağlayan güvenlik-dışılaştırma stratejisinin yaygınlaştırılmasını, siyasal süreçlerin sağlıklı işleyişi açısından önemsemektedir. Güvenlik-dışılaştırma, daha önce varoluşsal bir tehdit olarak sunulan bir meselenin, tehdit statüsünün söylemsel olarak sonlandırılması ve böylece olağanüstü önlemlerin gereksiz hâle geldiği bir süreci ifade eder (Wæver, 1995, s. 56). Bu strateji, güvenlik söyleminin dar bir güvenlik elitinin tekelinden çıkarılarak daha katılımcı, demokratik ve şeffaf siyasal mekanizmalar çerçevesinde yeniden ele alınmasını hedefler. Bununla birlikte hem güvenlikleştirme hem de güvenlik-dışılaştırma süreçleri, her bağlamda aynı derecede etkili olamayabilir. Süreçlerin başarısı veya başarısızlığı, ilgili aktörlerin konumu, toplumsal algılar ve tarihi bağlam gibi faktörlere bağlı olarak değişkenlik gösterir (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998).

Güvenlik-dışılaştırma literatürde her zaman normatif olarak olumlanan, otomatik biçimde özgürleştirici bir süreç olarak değerlendirilmemektedir (Aradau, 2004; Floyd, 2011). Özellikle eleştirel güvenlik çalışmaları, güvenlik-dışılaştırmanın da belirli iktidar ilişkileri içinde işleyen ve yeni dışlama biçimleri üretebilen bir siyasal pratik olabileceğine dikkat çekmektedir. Bu yaklaşıma göre bir meselenin güvenlik alanının dışına taşınması, onu tümüyle siyasal çatışmadan arındırmak yerine, farklı yönetimsellik teknikleri aracılığıyla yeniden düzenleyebilir.

Paris Okulu çizgisinde geliştirilen çalışmalar, güvenlik-dışılaştırmanın çoğu zaman söylemsel düzeyde gerçekleştiğini, ancak pratik düzeyde güvenlik mantığının farklı araçlar üzerinden devam edebildiğini vurgulamaktadır (Bigo, 2002; Huysmans, 2006). Bu bağlamda güvenlik söyleminin geri çekilmesi, gözetim, kontrol ve düzenleme pratiklerinin ortadan kalktığı anlamına gelmemekte; aksine bu pratikler daha az görünür ve daha teknik biçimlerde yeniden üretilebilmektedir. Dolayısıyla güvenlik-dışılaştırma, her durumda olağan siyasete tam bir dönüşü ifade etmeyebilir.

Normatif yaklaşımlar ise güvenlik-dışılaştırmanın kimin adına ve hangi toplumsal kesimlerin ontolojik ihtiyaçları gözetilerek gerçekleştirildiği sorusunu öne çıkarmaktadır. Bu perspektiften bakıldığında güvenlik-dışılaştırma, devletin siyasal öncelikleriyle uyumlu olduğu ölçüde sürdürülebilir olmakta; toplumsal algılar ve kimlik anlatılarıyla örtüşmediği durumlarda ise yeni güvensizlik biçimlerini tetikleyebilmektedir. Bu nedenle Kopenhag Okulu, güvenlikleştirme eyleminin başarıya ulaşabilmesi için belirli kolaylaştırıcı koşullar tanımlamaktadır (Taureck, 2006). İç koşullar, bir güvenlikleştirme söyleminin tutarlılığını sağlayan "güvenlik grameri" olarak ifade edilir (Coşkun, 2014). Bu söylem, konunun varoluşsal bir tehdit olarak sunulmasını ve söz konusu tehditle yüzleşmek için başka bir seçeneğin bulunmadığı iddiasını içerir. Böylece kamuoyunun ikna edilmesi kolaylaşır ve güvenlikleştirme eylemi işlevsel hâle gelir (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998, s. 32). Dış koşullar ise güvenlikleştirme eylemini gerçekleştiren aktörün toplumsal otoritesini, sosyal konumunu, söylemin tarihi referanslarla uyumlu olmasını ve toplumda mevcut olan tehdit algılarını içerir. Bu koşullar bir araya geldiğinde güvenlikleştirme daha etkili olabilir ancak koşulların zayıf olduğu durumlarda süreç başarısızlığa uğrayabilir (Coşkun, 2014).

Güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma süreçlerinin başarısı ya da başarısızlığı, toplumun ilgili meseleye yönelik algılarında ve devletin uyguladığı politikalarda önemli değişikliklere yol açabilmektedir (Rumelili & Karadağ, 2017). Dolayısıyla bu süreçler söylemsel bir inşa pratiği olmakla birlikte toplumsal güç dengeleri, tarihi hafıza, kültürel normlar ve siyasi iktidar ilişkileri tarafından şekillendirilen çok katmanlı bir siyasallığı barındırır.

Bu çalışma, güvenlikleştirme teorisine yönelik eleştirel ve tersyüz eden bir okuma geliştirerek Türkiye'ye zorunlu göç eden Suriyeli sığınmacıların, kamuoyundaki hâkim güvenlik kaygılarına rağmen nasıl ve neden güvenlik-dışılaştırıldığını incelemektedir. Suriyeli sığınmacılarla ilgili söylem, klasik güvenlikleştirme teorisinin öngördüğü "varoluşsal tehdit", "acil durum" ve "istisnai müdahale" dinamiklerini barındırmakla birlikte, Türkiye'de hükümetin bu göçü insani, tarihî, ekonomik ve kültürel referanslarla güvenlik alanının dışına taşıma yönündeki söylemsel çabaları dikkat çekmektedir. Bu nedenle çalışma, hükümetin Suriyeli sığınmacılara ilişkin söylemi nasıl güvenlik dışına ittiğini ve bu yönelimin Türk toplumu, siyaset alanı ve göç politikaları üzerindeki etkilerini analiz etmektedir.

Bu analiz, güvenlikleştirme teorisinin sadece devlet merkezli ve yukarıdan aşağıya işleyen bir süreç olmadığını, aksine toplumsal algılar, siyasal ideolojiler ve kültürel kodlarla etkileşim içinde şekillenen çok katmanlı bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Suriyeli sığınmacıların kitlesel varlığı toplumun önemli bir kesimi tarafından güvenlik riski olarak algılanırken, devleti yönetenlerin bu varlığı "din kardeşliği", "ensar-muhacir" gibi kavramsal çerçeveler üzerinden söylemsel olarak yeniden tanımlama çabası, göçün güvenlik-dışılaştırılmasının önünü açmıştır. Bu durum, güvenlikleştirme literatüründeki hâkim paradigmanın dikkat çekici bir istisnası olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak bu çalışma, Türkiye örneği üzerinden güvenlik, kimlik ve vatandaşlık politikalarının nasıl iç içe geçtiğini, Suriyeli sığınmacılara yönelik söylemsel müdahalelerin tetiklediği toplumsal tepkileri ve bu süreçlerin uzun vadede Türkiye'nin göç politikaları üzerinde nasıl yapısal etkiler ürettiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu tezde güvenlik-dışılaştırma, başlı başına normatif bir hedef ya da nihai bir siyasal çözüm olarak değil; göç ve vatandaşlık politikalarının toplumsal karşılıklarını analiz etmeye yarayan tamamlayıcı bir analitik araç olarak ele alınmaktadır. Çalışmanın temel iddiası, güvenlik-dışılaştırma söylem ve politikalarının, toplumsal düzeydeki ontolojik güvenlik ihtiyaçlarıyla uyumlu olmadığı durumlarda, hukuki ve siyasal normalleşme sağlansa dahi kalıcı bir güvenlik hissi üretmekte yetersiz kalabildiğidir (Giddens, 1991; Mitzen, 2006; Steele, 2008). Bu nedenle güvenlik-dışılaştırma, bu çalışma kapsamında ontolojik güvenliğin garantisi olarak değil, onun toplumsal olarak inşa edilmesinin ancak belirli koşullar altında mümkün olabileceği bir ön aşama olarak değerlendirilmektedir.

2.3. Ontolojik Güvenlik Kuramı: Kimlik, Vatandaşlık ve Göç Bağlamında Kavramsal Bir Değerlendirme

2.3.1. Ontolojik Güvenlik: Kuramsal Gelişim Süreci

Ontolojik güvenlik kavramı, son yıllarda Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler literatüründe hızla genişleyen bir akademik ilgi alanı hâline gelmiştir. Disiplinler arası niteliği ve analitik çeşitliliği sayesinde çok çeşitli toplumsal ve siyasal süreçlerle ilişkilendirilebilen bu kavram, güvenliğin yalnızca fiziksel hayatta kalma ya da dışsal

tehditlerden korunma meselesi olarak anlaşılamayacağını ileri sürer. Bu yaklaşım, bireylerin, toplumların ve devletlerin fiziksel güvenliğin ötesine geçen, süreklilik, öngörülebilirlik ve tutarlı bir öz-anlatı üzerinden inşa edilen bir güvenlik biçimine ihtiyaç duyduklarını savunur. Ontolojik güvenlik anlayışı, aktörlerin dünya ile kurdukları ilişkiyi anlamlandırma, bu anlamlandırmayı kimlik devamlılığı içinde sürdürme ve ortaya çıkan varoluşsal bütünlüğü koruma ihtiyacını vurgulayarak güvenliğin varoluşsal boyutunu analizin merkezine yerleştirir.

Kimlik, aidiyet ve varoluşsal bütünlüğün korunmasına odaklanan bu çerçeve, güvenliği yalnızca dışsal tehditlere indirgemek yerine, bireylerin ve kolektif yapıların kendilerini tanımlama, anlam üretme ve süreklilik sağlama yönelimlerini analitik bir odağa taşır. Varoluşçu felsefe, psikoloji, psikanaliz ve sosyoloji gibi farklı teorik arka planlardan beslenen ontolojik güvenlik yaklaşımı, güvenlikleştirme kuramı, kimlik politikaları ve göç çalışmalarıyla da güçlü epistemolojik ve yöntemsel bağlantılar kurmaktadır. Özellikle aidiyet, kaygı, belirsizlik ve korku gibi duygusal dinamiklerin siyasal tutumlar, toplumsal algılar ve devlet pratikleri üzerindeki etkisini açıklama kapasitesi, kavramın güncel siyasal ve toplumsal araştırmalardaki önemini daha da artırmaktadır. Daha açık bir ifadeyle ontolojik güvenlik, bireylerin ve kolektif yapıların kimliklerini ve bütünlüklerini koruma çabalarını, değişim ve belirsizlik koşullarında ortaya çıkan güvenlik arayışlarıyla birlikte ele alan bir kavramdır. Bu yönüyle hem bireysel hem toplumsal düzeyde kimlik, aidiyet ve güvenlik arasındaki karmaşık ilişkiyi çözümlemede işlevsel ve açıklayıcı bir kuramsal araç sunmaktadır.

Ontolojik güvenlik kavramı ilk kez psikiyatrist Ronald D. Laing tarafından ortaya atılmış, daha sonra sosyolog Anthony Giddens tarafından küreselleşme paradigması ve modernleşme tartışmaları çerçevesinde sosyoloji disiplinine aktarılmıştır (Laing, 2015; Giddens, 1991). Kavram, özünde bireylerin süreklilik arz eden, tutarlı ve istikrarlı bir benlik duygusuna duydukları temel ihtiyacı merkezine alır. Laing (2015), ontolojik güvenliği bireyin öz kimliğini ve özerkliğini kesintisiz, bütünlüklü ve şüpheden uzak bir biçimde deneyimleme durumu olarak tanımlar. Bu yaklaşım, bireylerin yaşamları boyunca kimlik bütünlüklerini sürdürme yönündeki içsel motivasyonlarını, varoluşsal bir güvenlik dürtüsü olarak kavramsallaştırır. Laing'in kavramsallaştırması, varoluşçu felsefeden beslenen bir psikoloji anlayışına dayanır. Kierkegaard'ın (2014) insanın içsel kaygısı, belirsizlikle yüzleşmesi ve kendilik inşası üzerine düşüncelerinden ilham alan Laing, özellikle psikolojik rahatsızlıklar yaşayan

bireylerin öznel deneyimlerini anlamlandırmak amacıyla ontolojik güvenlik kavramını geliştirmiştir. Bu çerçevede ontolojik güvenliğin yitimi, bireyin kimlik bütünlüğünde kırılmalara, varoluşsal kaygıların artmasına ve kişinin dünya ile kurduğu ilişkinin istikrarsızlaşmasına yol açan bir durum olarak tanımlanır.

Kavramın daha geniş bir bağlamda ve kuramsal bir bütünlük içinde ele alınması ise Giddens aracılığıyla olmuştur. Giddens'a (1991) göre ontolojik güvenlik, bireylerin "öz kimliklerinin sürekliliğine ve çevredeki toplumsal ve nesnel ortamların istikrarına duydukları temel itimat"tır. Başka bir ifadeyle ontolojik güvenlik, bireyin dünyada karşılaşabileceği mevcut ya da gelecekteki tehdit ve belirsizliklere rağmen varlığını sürdürebileceğine dair taşıdığı güven duygusunu ifade eder. Bu güven fiziksel tehditlere yönelik bir korunma hâli olmakla birlikte bireyin diğer insanlarla ve toplumla kurduğu güven ilişkilerini de kapsar. Giddens'ın perspektifinde birey, varlığını anlamlandırmak ve süreklilik içinde deneyimlemek için erken çocukluktan itibaren çevresinde oluşan rutinlere ihtiyaç duyar. Bebeklik döneminden başlayarak tekrarlanan davranış kalıpları, bireyin hem kendisine hem de dış dünyaya ilişkin temel bir istikrar algısı kurmasına yardımcı olur. Zaman içinde bireyin kendi oluşturduğu rutinler ve tutarlı bir öz-anlatı tarafından desteklenen bu istikrar duygusu, varoluşsal kaygıların bastırılmasını sağlayarak günlük hayatın sürdürülebilmesine olanak tanır. Bireyin geçmişi, bugünü ve geleceği arasında tutarlı bir bağ kuran bir öz-anlatıya sahip olması ve bu anlatının toplumsal etkileşimler içinde tanınması, kişinin kendisini sürekli olarak aynı kişi olarak deneyimlemesi açısından kritik öneme sahiptir. Rumelili ve Adısönmez (2020) ile Mitzen (2006a) bu noktada öz-anlatının toplumsal kabulünün, ontolojik güvenliğin sürekliliğini sağlayan temel mekanizmalardan biri olduğunu vurgular. Bu yaklaşım, Steele'in devlet ve toplum düzeyinde öz-anlatıların "ahlaki tutarlılık" ve "onur" üzerinden yeniden üretildiğini gösteren çalışmalarıyla da örtüşmektedir (Steele, 2005; Steele, 2008b).

Ontolojik güvenlik kavramının güvenlik çalışmaları literatüründeki yükselişi, 1990'lı yıllardan itibaren eleştirel güvenlik çalışmalarının güvenliği askerî tehditlere ve devlet-merkezci realist bir çerçeveye indirgeyen yaklaşımlara yönelttiği kapsamlı eleştirilerle paralel ilerlemiştir. Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni uluslararası ortam, güvenlik kavramının yeniden düşünülmesine imkân tanımış, bu bağlamda ontolojik güvenlik, kimlik,

aidiyet, istikrar ve süreklilik gibi unsurları güvenlik çalışmalarıyla ilişkilendiren alternatif bir analitik kavram olarak dikkat çekmeye başlamıştır.

Uluslararası ilişkiler literatüründe ontolojik güvenlik kavramının ilk kullanımlarından biri, Alexander Wendt'in (1994) *Collective Identity Formation and the International State* başlıklı makalesinde görülmektedir. Wendt'e (1994) göre ontolojik güvenlik, "istikrarlı bir sosyal kimlik arzusu yaratan dünyayla ilişkilerde öngörülebilirlik" anlamına gelmektedir. Bu öngörülebilirlik, Wendt'in tanımladığı üzere fiziksel güvenlik, diğer aktörler tarafından tanınma ve gelişme gibi unsurlarla birlikte, devletlerin uluslararası sistemde arzuladığı dört temel amaçtan biridir. Bununla birlikte Wendt, kavramı literatüre kazandırmış olmasına rağmen ontolojik güvenlik üzerine doğrudan, sistematik ve kapsamlı bir kuramsal analiz geliştirmemiştir.

Wendt'in ardından ontolojik güvenlik kavramını daha kapsamlı biçimde ele alan ve bu kavramı Uluslararası İlişkiler disiplinine sistematik olarak aktaran isim Huysmans olmuştur. Huysmans, 1998 tarihli *Security! What Do You Mean? From Concept to Thick Signifier* başlıklı makalesinde güvenliği "beka" meselesi olmanın ötesinde sosyal ilişkileri düzenleyen, anlam üreten ve belirsizlikle başa çıkmayı mümkün kılan bir süreç olarak da kavramsallaştırır. Bu yaklaşımında güvenliği "thick signifier" olarak tanımlar ve bireylerin ile toplulukların belirsizlik karşısında çevrelerini kategorize etme, düzenleme ve öngörülebilir hâle getirme eğilimlerinin güvenlik arayışının temelini oluşturduğunu savunur. Bu çerçevede ontolojik güvenlik hem dışsal tehditlere karşı bir korunma biçimi hem de anlamın, düzenin ve sürekliliğin sürdürülebilirliğine yönelik varoluşsal bir arayış olarak değerlendirilir. Huysmans'ın yaklaşımı, Baudrillard'ın ölüm üzerine geliştirdiği düşüncelerden önemli ölçüde beslenir. Baudrillard (1993) için ölüm, yalnızca fiziki varlığın sona ermesi değil, öznenin ve toplumsal değerlerin taşıdığı anlamın yok oluşudur. Bu perspektif, güvenliğin somut tehditlere indirgenmesini eleştirir ve belirsizlikle başa çıkma kapasitesinin düzenin kurucu unsurlarından biri olduğunu vurgular. Huysmans ayrıca Bauman'ın modernlik ve belirsizlik analizlerinden etkilenerek, belirsizliğin toplumsal düzenin imkânını tehdit ettiğini ve güvenliğin bu tehdide karşı anlam inşa edici bir işlev üstlendiğini ileri sürer (Huysmans, 1998)

Huysmans'ın ardından ontolojik güvenlik kavramını Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler disiplinlerine dâhil eden bir diğer önemli isim Barry McSweeney olmuştur. McSweeney, ontolojik güvenlik kavramını Kopenhag Okulu'nun toplumsal güvenlik

anlayışına alternatif bir yaklaşım geliştirerek yorumlamıştır. Ona göre bireylerde varlıklarını sürdürme yönündeki temel güdü çocukluk döneminden itibaren bilinçdışı bir biçimde gelişir ve bu güdünün tatmini, güvenilir ve istikrarlı sosyal ilişkiler aracılığıyla mümkün hâle gelir. Ontolojik güvenlik, bireylerin sosyal çevrelerinde aşinalık, rutin ve tekrar üzerinden anlam üretmelerine imkân tanıyarak, onların sosyalleşme ve istikrar ihtiyacını karşılayan kurucu bir unsur niteliği taşımaktadır (McSweeney, 1999). Kavramın kuramsal gelişiminde öne çıkan bir diğer katkı Ole Wæver ve Barry Buzan hattının dışında yer alan Ian Manners'ın (2002) çalışmasıdır. Manners, Avrupa Birliği'nin (AB) bir ontolojik güvenlik tehdidi olarak algılanmasını inceleyerek, AB'nin güvenlikleştirilmesini ontolojik güvenlik ihtiyacına verilen bir siyasal yanıt olarak yorumlamıştır. Manners güvenliği durağan bir durumdan ziyade sürekli dönüşen ve yeniden şekillenen bir süreç olarak görmüş, bu nedenle güvenliğin yönünü, yoğunluğunu ve hedefini belirleyen dinamik bir kavramsal araç olarak "vectoring" terimini ortaya atmıştır. Bu yaklaşım, Kopenhag Okulu'nun öznel/nesnel ve varlıksal/ontolojik ayrımlarına eleştirel bir bakış sunmakta, AB'nin bir ontolojik güvenlik tehdidi olarak inşasının kurumun uluslararası düzeydeki anlamını ve meşruiyetini yeniden ürettiğini ileri sürmektedir.

Huysmans ve McSweeney'nin post-yapısalcı yorumları, Giddens'ın geç modernite bağlamında geliştirdiği ontolojik güvenlik anlayışıyla belirli paralellikler taşısa da bu düşünürler kavramı daha farklı bir yönelimle ele almışlardır. Huysmans'ın yaklaşımı özellikle Simmel'in "yabancı" tipolojisini çağrıştırmakta (2016/1908) ve Bauman'ın (1990, 1991) modernlik-belirsizlik tartışmalarından önemli ölçüde beslenmektedir. Bu bağlamda "yabancı" figürü; dost/düşman, içeride/dışarıda ya da benlik/öteki gibi ikili kategorilerle tanımlanamaz. Aksine "yabancılık" duygusunun yarattığı belirsizlik üzerinden şekillenir ve klasik anlamda düzeni tehdit eden düşman figüründen farklı olarak, düzenin kurucu mantığına meydan okuyan bir unsur olarak değerlendirilir.

Farklı kuramsal yaklaşımlar bulunsa da ontolojik güvenlik kavramı, literatürde zamanla belirgin biçimde sosyo-psikolojik bir yönelim kazanmış ve Giddens'ın kuramsal mirası doğrultusunda gelişimini sürdürmüştür. Kavramın Siyaset Bilimi ile kurduğu ilişki de büyük ölçüde bu sosyo-psikolojik boyut üzerinden şekillenmiş, ontolojik güvenliğin bireysel düzeyde kimlik, rutin, öz-anlatı ve istikrar arayışıyla ilgili açıklayıcı gücü, devletlerin ve toplumların davranışlarını anlamlandırmada da giderek daha fazla kullanılmaya başlanmıştır.

Ontolojik güvenlik yaklaşımının Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler literatüründeki gelişiminde erken dönem katkılar önemli olmakla birlikte, kavramın asıl görünürlüğünü 2000'li yıllardan itibaren Kinnvall, Mitzen ve Steele gibi araştırmacıların çalışmalarıyla kazandığı görülmektedir. Steele, ontolojik güvenliği özellikle devletlerin ahlaki öz-algıları, utanç ve onur gibi duygulanımsal boyutlar üzerinden yeniden düşünerek, dış politika davranışlarının yalnızca rasyonel çıkarlarla değil, kimlikte tutarlılık ve "ahlaki yaralanma" korkusuyla da şekillendiğini göstermiştir (Steele, 2008b; Steele & Subotić, 2018). Bu çalışmalar, ontolojik güvenliği uluslararası ilişkiler teorisine uyarlayarak kavramın yalnızca bireylere özgü olmadığını, devletlerin de kimlik sürekliliği, öngörülebilirlik ve anlamlı bir öz-anlatı arayışı içerisinde hareket ettiklerini ileri sürmektedir. Bu literatüre göre devletler de tıpkı bireyler gibi ontolojik güvenliği koruma yönünde bir eğilim taşır. Bu eğilim, devletlerin rutin davranış kalıplarını sürdürmeleri, kendi kimlik tutarlılıklarını korumaları ve uluslararası etkileşimlerinde öngörülebilirliği sağlamaya çalışmalarıyla ilişkilendirilir (Steele, 2005). Ontolojik güvenlik, bu bağlamda devletlerin dış politikalarını maddi çıkarlarla birlikte kimlik bütünlüğü ve varoluşsal istikrar arayışı üzerinden de şekillendiren bir dinamik olarak değerlendirilir (Ertem & Düzgün, 2021).

Mitzen'in (2006a, 2006b) geliştirdiği yaklaşım, bu dönüşümün en önemli teorik katkılarından biridir. Mitzen'e göre devletler, öz-anlatılarına dayanan tutarlı davranış kalıplarını sürdürerek uluslararası sistemde kimlik sürekliliği sağlarlar. Bu nedenle devletler tehdit algılarından veya rasyonel maliyetlerden bağımsız biçimde, ontolojik güvenliklerini pekiştiren ilişki biçimlerini yeniden üretme eğilimindedirler. Böylece ontolojik güvenlik arayışı, devletlerin öngörülebilir eylem setlerine bağlı kalmalarını, kimlik bütünlüklerini korumalarını ve varoluşsal istikrarlarını sürdürmelerini mümkün kılmaktadır.

Bu bağlamda ontolojik güvenlik kavramının birey düzeyinden toplum ve devlet düzeyine taşınması, devletlerin fiziksel güvenlik ihtiyaçlarıyla açıklanamayan, hatta kimi durumlarda rasyonel çıkar hesaplarıyla çelişen dış politika davranışlarını anlamlandırmada önemli bir kuramsal imkân sunmaktadır. Ontolojik güvenlik temelinde geliştirilen uluslararası ilişkiler analizleri, devletlerin eylemlerini stratejik çıkarlar veya askerî tehditlerin ötesinde bu eylemlerin devletlerin kendi öz-anlatıları içinde nasıl anlamlandırıldığını ve bu anlatıların hangi sosyo-psikolojik dinamikler aracılığıyla yeniden üretildiğini incelemektedir. Bu yaklaşım, fiziksel güvenliğin

mutlak ve öncelikli konumunu sorgularken devlet kimliğinin öz-anlatılar üzerinden nasıl şekillendiğini ve bu sürecin devlet-toplum ilişkisi bağlamında nasıl işlediğini analiz etmektedir. Başka bir ifadeyle, bu literatür devletlerin daimi ve tutarlı öz-anlatılar üretme ihtiyacını vurgulamakta, beka kaygısının maddi tehditlerle birlikte devlet ve toplum düzeyinde hissedilen ontolojik güvenlik arayışının bir sonucu olarak nasıl yeniden üretildiğini göstermektedir.

Bu bağlamda ontolojik güvenlik teorisi, güvenlik söylemleri ve stratejileri ile birlikte, bu söylemlerin ortaya çıktığı tarihi, kültürel ve toplumsal bağlamları da sorgulayan eleştirel bir perspektif geliştirmektedir. Bu eleştirel perspektif, ontolojik güvenliği yalnızca maddi tehditlere karşı geliştirilen bir korunma biçimi olarak değil, benliğin ve kolektif kimliklerin sürekliliğini güvence altına almaya yönelik bir "öz-güvenlik (security of self)" arayışı olarak ele alan yaklaşımlarla da kesişmektedir (Arı & Ak, 2023). Öz-anlatıların hem kimlik inşasında hem de beka siyasetinin meşrulaştırılmasında nasıl işlevsel hâle getirildiğini ortaya koymakta, bu anlatıların hangi koşullarda üretildiğini, hangi söylemsel kaynaklara dayandığını ve hangi toplumsal-siyasal süreçler içinde dönüşebileceğini açıklayan analitik bir çerçeve sunmaktadır.

2.3.2. Ontolojik Güvenliğin Temel Unsurları

Ontolojik güvenlik teorisi, bireylerin, toplumların ve devletlerin varoluşsal tehditler karşısında kimlik sürekliliğini ve varoluşsal istikrarı nasıl koruduklarını analiz etmeye yönelik kapsamlı bir kuramsal çerçeve sunar. Bu çerçevede kaygı, rutinler, öz-anlatı ve mekân gibi temel unsurlar, aktörlerin dünyayı nasıl anlamlandırdıklarını, kimlik tutarlılıklarını nasıl sürdürdüklerini ve belirsizlikle nasıl başa çıktıklarını açıklamada merkezi bir rol oynar. Giddens'ın (1991) ve Laing'in (2015) çalışmaları, bireyin öz-benlik hissi ile toplumsal çevresindeki istikrarlı yapıların ontolojik güvenlik ihtiyacının çekirdeğini oluşturduğunu göstermektedir.

Bireysel düzeyde kaygı, belirli bir nesnesi olmayan, varoluşsal bir belirsizlik ve tehdit hissi şeklinde ortaya çıkar (Giddens, 1991; Kierkegaard, 2014). Bu kaygının yönetimi, gündelik yaşamda düzenli pratiklerin ve tekrar eden rutinlerin sürdürülmesiyle mümkündür (Giddens, 1991; Mitzen, 2006b). Biyografik anlatılar, bireylerin ve kolektiflerin geçmiş, şimdi ve gelecek arasında tutarlılık kurarak kimlik sürekliliğini sağlamalarına imkân tanırken (Giddens, 1991; Ringmar, 1996), mekânlar bu kimliğin

duygusal, sembolik ve fiziksel olarak köklenmesine hizmet eden istikrar alanları sunar (Giddens, 1991, ss. 36-45, 52-54, 70-75, 143-147; Giddens, 1990, ss. 92-100, 124-134); Dupuis & Thorns, 1998; Padgett, 2007).

Benzer biçimde ulus-devletler de kolektif kimliklerini toprak, tarihi hafıza, kültürel semboller ve ulusal anlatılar aracılığıyla inşa ederler (J. Anderson, 1986; Smith, 1999; Güç, 2022). Bu nedenle bireylerin ve kolektif aktörlerin ontolojik güvenlik ihtiyaçları, fiziksel güvenlik kaygılarının ötesinde kimlik, aidiyet ve süreklilik arayışlarının bir yansımasıdır. Aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacak olan kaygı, rutinler, anlatı ve mekân kavramları, ontolojik güvenlik kuramının çok katmanlı yapısını anlamak açısından teori bağlamında tezin temel analitik boyutları oluşturmaktadır.

2.3.2.1. Kaygı

Bireyleri, elitleri ve toplumları varoluşsal sorgulamalara yönelten temel güdü, yüzeyde düzenli görünen dünyanın altında daima mevcut olan gizli bir kaotik yapıdır. Bu kaos, gündelik hayatın görünmeyen katmanlarında sürekli varlığını sürdürmektedir. Sadece düzensizlikten ibaret değildir, nesnelerin, ilişkilerin ve diğer insanların gerçekliğinin muğlaklaşmasıyla da şekillenir (Giddens, 1991, ss. 36-38). Böyle bir ortam bireyde sürekli bir belirsizlik ve kırılganlık hissi üretir, kişi hem kendi sürekliliğine hem de çevresindeki dünyanın istikrarına yönelik kuşkular taşır. Bu çerçevede kaygı, bireyin varlığını tehdit eden kaotik bir dünyada gerçeklik ve kimlik sürekliliğine ilişkin belirsiz bir endişe olarak ortaya çıkar. Giddens'a (1991) göre kaygı, korkudan farklı olarak belirli ve somut bir nesneye yönelmez, kökeni bireyin içsel dünyasına dayanır ve zihinsel bir güvenlik mekanizması işlevi görür. Kierkegaard (2014) ise kaygıyı insan özgürlüğünün bir aracı olarak kavramsallaştırarak "hiçlik" kavramıyla ilişkilendirir.

Kaygının belirgin bir nesnesinin olmaması, onu bireyin içsel güvenlik sistemine yönelen bir tehdit olarak deneyimlemesine yol açar. Bu nedenle kaygı, fiziksel yok oluştan çok benliğin silinme ihtimaliyle bağlantılıdır (Giddens, 1991, ss. 4-43; Croft & Vaughan-Williams, 2017: 19). Böyle bir nitelik, kaygıyı yalnızca bir kırılganlık alanından ibaret olmaktan çıkarır, bireyin varoluşsal bütünlüğü üzerine düşünmesini teşvik eden bir deneyime dönüştürür. Steele'in (2008a: 33) işaret ettiği üzere birey tamamen yapısal belirlenimlerin ürünü olsaydı kaygı kavramsal olarak gereksiz hâle

gelirdi. Dolayısıyla kaygı, bireyin yapısal sınırlamaları aşarak kendi varoluşuna yön verme kapasitesini görünür kılar.

Ontolojik güvenlik literatürü, kaygının bireysel olmakla birlikte kolektif bir duygu durumu olduğunu vurgular. Toplumsal düzeyde ontolojik güvenlik, bir toplumun kendisini hem varoluşsal hem de sembolik olarak istikrarlı biçimde deneyimleyebilmesine bağlıdır (Giddens, 1991; Laing, 2015). Ortak kimlik, değerler, kültürel sınırlar ve geleceğe ilişkin beklentiler belirsizleştiğinde, topluluk düzeyinde bir varoluşsal tedirginlik ortaya çıkar (Rumelili, 2015; Browning & Joenniemi, 2017). "Biz kimiz?" sorusuna verilen yanıtın bulanıklaşması, bireylerin ait oldukları kolektife duydukları güveni zayıflatır, aidiyet duygusu aşınmaya başlar ve ontolojik güvenliğin çözülme süreci tetiklenir (Güç, 2022; Bölükbaşı & Yücel, 2021).

Toplumsal kaygı çoğu zaman "değişim" olgusuyla birlikte keskinleşir. Göç, kültürel farklılıkların görünür hâle gelmesi, ekonomik krizler, teknolojik dönüşümler ve değerler sisteminde yaşanan kaymalar, yerleşik anlam haritalarını sarsar (Giddens, 1991; Güç, 2022). Bu tür kırılmalar dış dünyaya ilişkin tehdit algısı ile birlikte toplumun kendi iç bütünlüğüne yönelik güvenini de zedeler. Böyle dönemlerde bireyler hem dışsal tehlikelere hem de kendi kolektif kimliklerine dair daha yüksek düzeyde kuşku duymaya başlar ve belirsizlik kaygıyı, kaygı da belirsizliği besleyen döngüsel bir süreç üretir (Mitzen, 2006; Steele, 2008a). Steele'in (2008b) vurguladığı üzere bu kaygı, yalnızca tehdit algısının artışı değil, aktörün kendisini olması gereken kimlikle uyumlu görüp görmediğine dair derin bir ahlaki sorgulamayı da beraberinde getirir.

Kaygının bu kolektif boyutu, toplumsal ilişkilerin yapısında da gözlemlenir. Kaygının yoğunlaştığı dönemlerde toplumlar daha içe kapanmacı, daha değer temelli hassasiyetlere bağlı ve daha savunmacı eğilimler sergiler. Farklı olana karşı mesafe artar, ötekileştirme ve dışlayıcı pratikler güç kazanır (Browning & Joenniemi, 2017). Bu eğilim, ontolojik güvensizliğin popülist siyasetle kurduğu ilişkiyi analiz eden Steele ve Homolar'ın (2019) çalışmasında, çağdaş popülizmin duygusal zeminini oluşturan temel mekanizmalardan biri olarak ele alınmaktadır. Toplum, kendi iç düzenini ve sürekliliğini koruma refleksiyle "yabancı" gördüğü unsurları sembolik veya kültürel düzeyde dışarı iter, böylece varoluşsal güvensizlik hissi, paradoksal biçimde, güvenliği yeniden tesis etme adına meşrulaştırılan dışlayıcı politikalara zemin hazırlar.

Belirsizliğin yönetilemediği durumlarda kaygı, tarihi anlatıların aşırı yüceltilmesi ve geçmişe sığınma eğilimi şeklinde de tezahür edebilir. Toplum, geleceğe ilişkin öngörü geliştirmekte zorlandığında, geçmişin güvenli kabul edilen imgelerine daha sıkı tutunur, milli semboller, tarihi mitler ve gelenekler olağanüstü biçimde vurgulanır (Rumelili, 2014; Browning & Joenniemi, 2017). Kısa vadede güvenlik hissi üreten bu yönelim, uzun vadede dönüşüm kapasitesini sınırlayarak toplumsal yenilenmenin önünü tıkayabilir.

Kaygının bastırılamadığı veya anlamlandırılamadığı durumlarda toplumsal düzeyde psikolojik yorgunluk ve derin bir güvensizlik duygusu yaygınlaşır. Kurumlara ve birbirine duyulan güven azalır, kolektif eylem kapasitesi zayıflar. Böyle bağlamlarda söylentiler, komplo anlatıları ve manipülatif söylemler kolaylıkla dolaşıma girer, toplum açıklanması güç belirsizlikleri anlamlı hâle getirmek için çoğu zaman rasyonel olmayan duygusal açıklamalara yönelir (Mitzen, 2006; Steele, 2008a).

Bu çerçevede kaygı, tehdit üreten bir unsur olmakla birlikte failliği ve yeniden inşa kapasitesini de açığa çıkaran bir dinamik olarak kavranmalıdır. Croft ve Vaughan-Williams'ın (2017) vurguladığı üzere, devlet ve toplum düzeyinde kaygı, kolektif aktörlerin kendi geleceklerini şekillendirme iradelerini harekete geçirebilir. Steele'in (2008a) ve Güç'ün (2022) analizleri, devletlerin uluslararası sistemin kaotik doğasında karşı-olgusal senaryolar geliştirerek stratejik tercihlerini belirlediklerini, bu süreçte kaygının, yapısal zorunlulukların ötesine geçme ve yeni yönelimler inşa etme imkânı sunduğunu göstermektedir.

Kaygı, ontolojik güvenliğin diğer unsurlarının (rutin, anlatı, mekân) işleyişini belirleyen ve bu unsurlar arasındaki dengeyi görünür kılan kurucu bir dinamiktir. Birey ve toplum düzeyinde kaygının yönetilebilmesi, düzenli pratiklerin oluşturduğu rutinler, zaman içinde tutarlılık sağlayan anlatılar ve kimliğin yerleştiği mekânsal istikrar aracılığıyla mümkündür. Rutinler kaygının gündelik yaşam içinde kontrol altına alınmasını sağlarken, anlatılar bu pratiklere zamansal bir bütünlük kazandırır ve kimlik sürekliliği teminat altına alır. Mekân ise bu sürekliliğin duygusal ve fiziksel olarak köklendiği bir istikrar alanı sunar. Bu üç unsurun uyumlu biçimde işlediği durumlarda birey ve toplum değişimi anlamlandırabilir, belirsizliği yönetebilir ve benlik bütünlüğünü koruyabilir. Buna karşılık rutinlerde kesinti, anlatıda kopma veya mekânsal aidiyette zayıflama yaşandığında kaygı yükselir ve ontolojik güvenliğin tüm boyutlarında kırılma meydana gelir. Dolayısıyla kaygı, anlatı-rutin-mekân üçlüsünün

sürdürülebilirliğini belirleyen göstergenin ötesinde, bu yapıların nasıl yeniden üretileceğine yön veren yönlendirici bir güçtür. Ontolojik güvenliğin devamlılığı ise bu unsurların karşılıklı etkileşim içinde belirsizliği anlamlandırma kapasitesine bağlıdır.

2.3.2.2. Rutin

Bireyde, toplumda ve devlette ortaya çıkan kaygı, düşünümsel gözetim aracılığıyla, yani aktörün kendi eylemini ve çevresini anlık ve sürekli biçimde izleyerek, hayatın düzenliliği ve sürekliliğine dair bir farkındalık geliştirmesi ile denetim altına alınabilir. Bu denetimin en işlevsel araçlarından biri rutinlerdir. Rutinler, eylemin sürekliliğini sağlayan, bireyin karmaşa içerisinde istikrar geliştirmesine imkân tanıyan ve düşünümsellikle iç içe geçen yapılardır (Giddens, 1990). Ontolojik güvenlik kuramı açısından rutin, bireysel alışkanlıkların toplamı olmanın ötesinde toplumsal düzenin görünmeyen iskeletidir. Bir toplumun ontolojik güvenliği, soyut değerlerin ve kimlik anlatılarının, gündelik yaşam içinde tekrarlanan pratikler aracılığıyla yeniden üretilmesi sayesinde sürdürülebilir hâle gelir (Giddens, 1991; Steele, 2008a).

Rutinlerin en belirgin niteliği, tekrar ve öngörülebilirlik ilkesine dayanmasıdır. Toplum üyeleri, her gün benzer biçimlerde selamlaşır, çalışır, ortak alanları kullanır, ritüellere katılır ve kurumsal rolleri yerine getirir. Bu tekrar, çoğu zaman farkında olunmaksızın toplumsal istikrar duygusunu pekiştirir. İnsanlar aynı davranışları aynı mekânlarda sürdürdükçe yaşamın anlamlı, düzenli ve kontrol edilebilir olduğu inancı güçlenir (Browning & Joenniemi, 2017). Bu anlamda rutinler, kaosun karşısına yerleşmiş bir "düzen" üretir. Öngörülebilirlik, birey ve toplum düzeyinde varoluşsal kaygıyı hafifleten başlıca kaynaklardan biridir (Mitzen, 2006; Steele, 2008a).

Giddens'a (1991, ss. 52-56) göre bireyler eylemlerine ilişkin çoğu zaman söylemsel bir bilince sahiptir ancak yönelimlerinin asıl zemini pratik bilinçtir. Pratik bilinç, bireyin ne yaptığını her an ifade etmek zorunda kalmaksızın, rutinler vasıtasıyla hareket etmesini sağlar. Bu nedenle rutinler, ontolojik güvenliğin bilişsel ve duygusal temelini oluşturan işlevsel unsurlardır. Mitzen (2006a: 273), rutinleri bireyin gündelik yaşamdaki kaosa verdiği otomatik tepkiler olarak yorumlar. Gündelik hayat sınırsız alternatif üretse de birey, bu alternatifleri pratik bilinç düzeyinde askıya alarak kendi rutinini inşa eder, bu süreç tehditlerin bilişsel düzeyde kontrol altına alınmasına imkân tanır.

Rutinler, kimliğin ve aidiyetin teyit edildiği ilişki ağlarını içinde barındırmaktadır. Birey, başkalarıyla kurduğu tekrar eden ilişkiler üzerinden kendisini tanınır ve kabul edilir hisseder. Gündelik selamlaşmalar, işyeri ilişkileri, komşuluk pratikleri ya da bayram kutlamaları, toplumsal dokunun sürekliliğini sağlayan örüntülerdir (Giddens, 1991; Rumelili & Adısönmez, 2020). Bu ilişkiler zayıfladığında, birey sadece sosyal bağlarını kaybetmekle kalmaz, kimliğini tanımlama imkânlarından bir kısmını da kaybeder. Zira toplum kimliğin onaylandığı ayna işlevini görür. Bu açıdan rutinler, bireyin ve toplulukların "tanınma" deneyimini taşıyan istikrar alanlarıdır. Rutinlerin bir diğer yönü, sosyal düzenin görünmez biçimde yeniden üretilmesine aracılık etmeleridir. Bir toplumun değerleri ve normları, sadece öğretilerek değil, tekrarlanarak kalıcı hâle gelir. Ulusal bayramlara katılmak, komşuluk ilişkilerini sürdürmek, resmî günleri kutlamak ya da ortak sembollerle donatılmış kamusal alanları kullanmak kimlik ve aidiyetin sürekliliğini sağlayan ritüel pratiklerdir. Bu yönüyle rutinler, toplumsal belleğin en etkili aktarım mekanizmalarından birini oluşturur, geçmişte kurulan değerler, bugün bu tekrarlar aracılığıyla sürekli yeniden sahnelenir.

Rutinlere duyulan güvenin kökeni bireyin erken çocukluk dönemine kadar uzanır. Bakım veren kişinin fiziksel ihtiyaçları düzenli biçimde karşılaması yoluyla çocukta dünyaya dair temel bir güven oluşur (Laing, 2015: 39-40; Giddens, 1991, ss. 38-41). Bu temel güven, bireyin kendisi, diğerleri ve maddi gerçeklik hakkında bir istikrar duygusu geliştirmesine imkân tanır. Bebek, bakım verenin süreklilik arz eden ilgisiyle karşılaştıkça dünyayı güvenilebilir görür, bu güvenin zayıflığı, ilerleyen yaşamda ağır psikopatolojilerle ilişkilendirilebilir (Giddens, 1991, ss. 38-41, 44-47; Laing, 2015: 182-187). Giddens'ın (1991, ss. 36-38) "koruyucu koza" metaforuyla ifade ettiği temel güven, bireyin yaşamı boyunca olağan dışı durumlarla baş ederken dayandığı içsel zeminlerden biridir.

Rutinlerin kesintiye uğraması, bireyde kaygı yaratır, düşünümsel dikkat dağılabilir, failliğin kontrol duygusu zedelenebilir (Giddens, 1991, ss. 36-45; Mitzen, 2006a: 273). Bununla birlikte, her kopuş patolojik değildir. Giddens'a (Giddens, 1991, ss. 38-41) göre rutine aşırı bağımlılık, sağlıksız bir temel güven yapısına işaret eder. Sağlıklı temel güvene sahip bireyler rutinlerini esnek biçimde yeniden düzenleyebilirken, katı ya da uyumsuz güven yapılarına sahip olanlar değişime direnç gösterir (Mitzen, 2006a: 274; 2006b: 350). Browning ve Joenniemi (2017: 35-36) ile Giddens (1991, ss. 52-

54), düşünümsel gözetim kapasitesinin yeni deneyimlere açık kalmayı mümkün kıldığını vurgular.

Toplumsal düzeyde de ortak rutinler, güven duygusunun pekiştirilmesinde belirleyicidir. Toplumsal rutinler hem bireylerin hem kurumların kimliğini ve sürekliliğini yapılandırır (Giddens, 1990, ss. 92-96). Olağanüstü durumlar, bu rutinlerde kesintilere yol açarak ontolojik güvenlikte kırılmalar yaratabilir. Giddens'ın toplama kampları örneğinde gösterdiği gibi, gündelik rutinlerin yıkılması bireyin kimliğini ve failliğini ortadan kaldıran radikal bir kopuşa yol açabilir. Temel güvenin zayıflaması, yüksek düzeyde kaygıya neden olurken, sağlıklı güvene sahip bireyler ve topluluklar özerkliklerini koruyarak yeniden toplumsallaşma ve yeni rutinler üretme kapasitesi gösterebilir (Giddens, 1991, ss. 109-113; Giddens, 1990, ss. 92-100, 124-134)

Devletler de bireyler gibi düzen ve öngörülebilirlik arayışındadır. Devlet kimliği çoğu zaman maddi kapasiteden çok yerleşik alışkanlıklarla, yani dış politika ve iç politika rutinleriyle şekillenir (Mitzen, 2006a: 271). Bu alışkanlıklar, devletin belirsizlik karşısında istikrarlı tepkiler geliştirmesine imkân tanır. Gelenek, bu bağlamda devletin pratik bilincini somutlaştıran temel yapılardan biridir. Giddens'a (Giddens, 1990, ss. 36-38) göre gelenek, tekrar eden bir alışkanlığın ötesinde topluma ve devlete yön tayin eden anlamlı bir çerçevedir, geçmiş ve gelecek bu çerçeve içinde birbirine bağlanır (Shils, 1981; Giddens, 1990). Geleneksel dış politika davranışları da bu rutin yapılar içinde değerlendirilmelidir. Mitzen (2006b: 342-343), devletlerin belirsizlik karşısında çatışmaları dahi rutine dönüştürebildiğini, bu tür çatışma pratiklerinin devletin öngörülebilirliğini ve kimlik sürekliliğini pekiştirdiğini belirtir (Güç, 2022).

Rutinlerin ontolojik güvenlik açısından kritik işlevlerinden biri, toplumsal kaygıyı dengeleme kapasitesidir. Belirsizlik ve kimlik sarsıntısı dönemlerinde birey ve toplumların sığınabileceği en güçlü dayanaklardan biri tanıdık eylemlerin sürekliliğidir. Kriz anlarında belirli ritüellerin sürdürülmesi, kolektif düzeyde bir normalleşme işlevi görerek kimliğin çözülmesini engeller (Steele, 2008a; Mitzen, 2006). Göç, bu sürecin çarpıcı laboratuvarlarından biridir. Göç ve demografik değişiklikler yerleşik sosyal ritimleri sarsar. Farklı toplulukların bir arada yaşamaya başlaması yeni ortak rutinlerin kurulmasını gerektirir. Ortak yaşam alanları, karma eğitim ortamları, çalışma mekânları ve yerel etkinlikler, farklı gruplar arasında yeni tanıdıklık/tanışıklık ilişkileri üreten pratiklerdir. Bu ortaklaşa tekrar eden eylemler,

başlangıçta "yabancı" görülen gruplar arasındaki mesafeyi azaltarak zamanla toplumsal tanıdıklık hissini güçlendirebilir ya da tersi de mümkündür. Başka bir deyişle mesafe kapatılamaz ve rutinleşme başarılamazsa kaygı yükselir ve ontolojik güvensizlik ortaya çıkabilir.

Sonuç olarak rutinler, toplumsal ontolojik güvenliğin en sessiz fakat en istikrarlı taşıyıcılarıdır. Gündelik yaşamın tekrarlanan pratikleri, davranış kalıplarının sürekliliği ile birlikte toplumun kendisini tanıdığı ve anlamlandırdığı çerçevenin yeniden üretimini sağlar. Rutinlerin yarattığı bu süreklilik, kaygının yönetilebilir bir düzeyde tutulmasına, anlatıların pratik hayatta somutluk kazanmasına ve mekânın toplumsal aidiyet açısından anlamlı bir zemin olarak işlev görmesine imkân tanır. Böylece rutinler, düzen ile değişim arasında bir ara yüz oluşturarak hem kimlik istikrarını destekler hem de toplumsal öngörülebilirliğin kurumsallaşmasına katkı sunar. Bu istikrarın kalıcılığı ise rutinlerin ne ölçüde esnek, kapsayıcı ve dönüştürülebilir olduğuna bağlıdır (Browning & Joenniemi, 2017; Rumelili & Adısönmez, 2020). Bir toplum, gündelik ritimlerini sürdürürken yeni yaşam biçimlerini, etkileşim kalıplarını ve kültürel pratikleri entegre edebiliyorsa, ontolojik güvenliğini korumakla birlikte onu yeniden üretir ve güçlendirir.

2.3.2.3. Anlatı

Bireyin dünya içinde var olduğunu hissedebilmesi ve belirli düzenlilikler geliştirebilmesi, istikrarlı bir kimliğe sahip olmasına bağlıdır. Kimlik, bireye öngörülebilir bir çevre sunar ve eylem kapasitesini güvenlik içinde yapılandırarak ontolojik güvenliğin temel dayanaklarından biri hâline gelir (Mitzen, 2006a: 271-272). Bununla birlikte kimlik, bireye dışsal biçimde verilmiş durağan bir yapı değildir, düşünümsel gözetim aracılığıyla, tekrarlanan pratikler içinde sürekli inşa edilir (Giddens, 1991, ss. 52-54, 70-75; Kinnvall, 2004: 747). Bu inşa sürecinin en temel araçlarından biri anlatıdır.

Ontolojik güvenliğin merkezinde, bireylerin ve toplumların kimliklerine süreklilik kazandırma çabası yer alır. Bu süreklilik, sadece eylemlerin kendisiyle değil, eylemlere anlam veren anlatılar aracılığıyla sağlanır (Giddens, 1991; Steele, 2008a). Anlatı, bir toplumun kendisini geçmiş, bugün ve gelecek arasında konumlandırma biçimidir. Kim olduğuna, nereden geldiğine ve nereye ait olduğuna dair bir tutarlılık üretir (Mitzen, 2006). Toplumlar, tarihi deneyimlerini ve değerlerini anlatılar yoluyla

birbirine bağlar, ortak geçmiş, kolektif hafıza, milli semboller ve kültürel hikâyeler bu anlatının temel bileşenleridir (Berenskoetter, 2014; Bölükbaşı&Yücel, 2021, 2021).

Bireysel düzeyde de benzer bir süreç işler. Kimlikler değişime açık yapılardır, burada esas olan, bireyin benliğine ilişkin süreklilik hissini koruyabilmesidir. Bu hissiyat, bireyin geçmişi, bugünü ve geleceği birbirine bağladığı biyografik anlatılar yoluyla sağlanır (Giddens, 1991, ss. 70-75; Ringmar, 1996: 451). Anlatılar, olay ve olgular arasında anlamlı bağlar kurarak kimliğin bütünlüklü bir yapı kazanmasına imkân verir (Wertsch, 2000: 515). Gottschall'ın (2012) vurguladığı üzere insan, deneyimlerini ve eylemlerini nedensel bütünlük içinde anlamlandırabilmek için anlatılar üreten bir varlıktır. Bu anlatılar sadece pratik bilinç düzeyinde şekillenmemekte, söylemsel bilinç de burada belirleyici olmaktadır. Giddens'ın (1990, ss. 36-38) kavramsallaştırdığı söylemsel bilinç, bireyin ne yaptığını ve bunu niçin yaptığını sözlü olarak ifade etmesine olanak tanır. Dolayısıyla anlatı, kimliğin dışa vurumu ve anlam kazanması açısından kurucu bir rol üstlenir. Bununla birlikte anlatının tümüyle kurmaca olması mümkün değildir. Birey, yaşadığı deneyimleri belirli ölçüde anlatısına uyumlu kılmak zorunda kalır (Giddens, 1991, ss. 70-75).

Kimliğin inşasında bellek ve dil belirleyici iki unsurdur. Bellek, geçmiş deneyimleri seçici biçimde yeniden düzenlerken, dil bu düzenlemenin dışa vurulmasını sağlar. Dil, betimleyici işlevinin ötesinde, hangi anlamların yerleşebilir ve hangi kimliklerin meşru görülebilir olduğuna yön veren bir karakter taşır (Zehfuss, 2002, s. 20). Bellek, bireyin kimlik kurgusuna uyumlu geçmişi tercih ederek ontolojik güvenliğin sürdürülmesine katkı sunar (Bilgin, 2013: s. 24). Bu nedenle birey, kimlik sürekliliğini koruyabilmek için geçmişe ilişkin anılarını yeniden yorumlama eğilimindedir (Bilgin, 2013: 26). Bellekte ortaya çıkan ciddi bozulmalar, kimlik algısında da kırılmalara yol açabilir. Laing (2015: s. 194) şizofren bireylerin parçalı belleğe sahip olmalarının, bütünlüklü bir kimlik geliştirmelerini engellediğini ve eşzamanlı biçimde birbirine zıt kimlik şemalarıyla hareket etmelerine neden olduğunu belirtir.

Geçmişten tutulup gelen seçilmiş anlatı, mevcut kimliğin temsilini sağlamakla kalmaz, gelecekteki eylemlerin de dayanağını oluşturur (Steele, 2008a). Giddens (1991, ss. 110-113), bu süreci "geleceğin kolonileştirilmesi" şeklinde kavramsallaştırır. Birey, anlatı aracılığıyla geçmişini bugüne taşır, geleceğini de bu yapı temelinde kurar. Bu süreç, ontolojik güvenliğin sürekliliğini teminat altına alır. Anlatı geliştiremeyen birey ise kendine saygı ve istikrar hissinden yoksun kalabilir (Laing, 2015: 110). Bu durum

çoğu zaman utanç duygusunu tetikler. Utanç, eylemde yetersizlik, kimlik beklentileriyle çatışma ve toplumsal izleyicilerin varlığı gibi üç temel unsuru bir araya getiren bir deneyimdir (Young, 1995). Giddens (1991, ss. 65-67), utancı açık ve dolaylı biçimleriyle sınıflandırırken, Steele (2008a, ss. 52-56), topluluğun eylemlerinden kaynaklanan dolaylı utanç biçimini özellikle vurgular. Bu bağlamda anlatı, kimlik sürekliliği ile birlikte devletlerin ve toplumların geçmiş eylemlerini ahlaki olarak anlamlandırma ve "yaralanmış benliği" onarma kapasitesini de belirler (Steele, 2008b; Steele & Subotić, 2018). Utanca karşıt bir kavram olarak ele alınan kendine saygı, bireyin anlatısına duyduğu güvenle şekillenir. Kendisini yeterli, tutarlı ve değerli olarak gören birey hem eylemlerine anlam kazandırabilir hem de sosyal çevresinde kabul görme hissini sürdürebilir (Giddens, 1991, ss. 67-69)

Anlatı ile rutin arasındaki ilişki, ontolojik güvenlik açısından kritik önemdedir. Ulusal bayramların kutlanması, dini ve kültürel ritüellerin sürdürülmesi, dilin kamusal alanda yeniden üretilmesi ve sembollerin korunması gibi pratikler, kolektif anlatının görünür hâle geldiği toplumsal sahnelerdir. Rutin, anlatının sürekliliğini gündelik yaşama taşır, anlatı ise rutine anlam kazandırır. Rutinlerin düzenli biçimde tekrarlanması, bireylere ve topluluklara hikâyemiz devam ediyor hissini verir. Bu iki katmandan biri kırıldığında toplumsal kaygı artar (Mitzen, 2006; Steele, 2008a). Anlatı zayıfladığında rutinler boş bir tekrar hâline gelebilir. Rutinler çözüldüğünde ise kim olduğumuza dair hikâyenin yaşama biçimlerinden türetilen kısmı zedelenir. Bayramların, geleneklerin, kamusal kutlamaların ve ortak ritüellerin zayıflaması bu nedenle kültürel bir kayıp olmakla birlikte varoluşsal bir kopuştur (Tetik, 2018; Güç, 2022).

Anlatıların sürekliliği, sadece geçmişin korunmasını değil, geleceğe ilişkin bir anlam ufkunun inşasını da içerir. Toplumlar, ortak geleceğe dair bir hikâyeyi paylaştıkları ölçüde kimlik istikrarlarını sürdürürler (Berenskoetter & Giegerich, 2010). Bu ufuk kaybolduğunda, bireyler kendilerini köksüz ve yönsüz hisseder, anlatının kırılması varoluşsal bir boşluk yaratır (Mitzen, 2006; Steele, 2008a). Göç, bu sürecin en görünür laboratuvarlarından biridir. Göç hem bireyin hem toplumun anlatısal sürekliliğini kesintiye uğratır, yerinden edilme, aidiyetin mekânsal temellerini zayıflatırken kültürel ve tarihi referansların dağılmasına yol açar. Göçmenler açısından bu durum, biyografik anlatının yarım kalması anlamına gelir, geçmiş kimlik öğeleri ile yeni toplumun değerleri arasında uyumsuzluk belirir (Kinnvall, 2004). Ev sahibi toplum için ise göç, yerleşik anlatının dışarıdan gelen yeni hikâyelerle karşılaşmasıdır. Bu

karşılaşma çoğu zaman kimlikle ilgili kaygı üretir, toplum "bize ait hikaye"nin sınırlarını yeniden tanımlamak zorunda kalır. Bu sürecin kapsayıcı bir anlatı çerçevesinde yönetilememesi durumunda hem göçmenler hem ev sahibi toplum ontolojik güvensizlik yaşamaktadır. Göçmen "ben kimim?", ev sahibi toplum ise "biz kimiz?" sorusuna yeniden cevap aramak zorunda kalır (Rumelili & Karadağ, 2017; Kinnvall, 2004). Buna karşılık güçlü, esnek ve kapsayıcı anlatılar, geçmişi hatırlatmakla sınırlı kalmayan, değişimi de içselleştirebilen yapılardır. Böyle toplumsal bağlamlarda rutinler, geçmişin sembollerini bugüne taşırken, anlatı bu pratikleri anlamlı bir bütünlük içinde tutar (Giddens, 1991; Steele, 2008a). Bu durumda göç gibi köklü dönüşümler dahi ontolojik kriz yaratmak yerine anlatının genişlemesine katkı sağlayabilir (Yesevi, 2021)

Sonuç olarak anlatı, ontolojik güvenliğin zamansal eksende kurulduğu temel düzlemi oluşturur, çünkü kimliğe süreklilik kazandıran esas unsur geçmiş-şimdi-gelecek arasında kurulan anlamlı bağlantılardır. Anlatı, bu bağlantıların çerçevesini çizerken, rutinler söz konusu çerçeveyi gündelik pratikler aracılığıyla somutlaştırır. Kaygı ise bu bütünlüğün nerelerde kırılganlaşabileceğini görünür kılar. Bir toplumun anlatısının güçlü, kapsayıcı ve uyarlanabilir özellikler taşıması, değişim veya kriz dönemlerinde dahi varoluşsal istikrarın sürdürülebilmesini mümkün kılar (Steele, 2008a; Rumelili & Adısönmez, 2020). Dolayısıyla ontolojik güvenliğin sürekliliği, anlatının toplumsal hafızayı düzenleme kapasitesiyle, rutinlerin bu hafızayı gündelik hayata taşıma işleviyle ve kaygının dönüştürücü uyarı mekanizmasıyla kurulan karşılıklı etkileşime bağlıdır (Giddens, 1991; Mitzen, 2006). Bu üç unsur arasındaki denge hem bireysel hem toplumsal düzeyde kimlik istikrarının en temel dayanağını oluşturur.

2.3.2.4. Mekân

Aktörün içinde bulunduğu mekânsal yapılar, fiziksel bir arka plan sunmanın ötesinde, bireyin ve toplumun ontolojik güvenlik sisteminde ortaya çıkan varoluşsal kaygıların yönetilmesi ve hafifletilmesinde işlevsel bir rol üstlenir. Ontolojik güvenlik yalnızca "kim olduğuna" dair bir bilinçle değil, bu kimliği "nerede yaşadığına" dair istikrarlı bir duyguyla mümkündür (Giddens, 1991; Laing, 2015). Bu açıdan mekân, ontolojik güvenliğin en somut ve en hissedilebilir bileşenlerinden biridir. Zira bireyler ve toplumlar varoluşlarını sadece zihinsel anlatılar üzerinden değil, bu anlatıların yerleştiği fiziksel çevre aracılığıyla deneyimlerler (Berger & Luckmann, 1966).

Mekân, bireyin "dünyada bir yer edinme" ihtiyacına yanıt verir. Ev, mahalle, köy, şehir veya ülke gibi mekânsal çerçeveler kimliğin dışa vurulduğu, ilişkilerin kurulduğu ve rutinlerin yerleştiği alanlardır (Tuan, 1977; Lefebvre, 1991). Sosyal psikoloji literatüründe ev sahipliği, evsizlik veya mekânsal yerinden edilmenin bireyin ontolojik güvenliği üzerindeki etkilerini ele alan çalışmalar, bu ilişkinin somut boyutlarını ortaya koymaktadır. Ev sahibi olmak, barınma ihtiyacını karşılamakla birlikte kimlik inşasını destekleyen, süreklilik duygusunu güçlendiren, rutinlerin oluşmasını sağlayan ve bireysel özerkliğe imkân tanıyan bir süreçtir (Dupuis & Thorns, 1998). Ev, geçmiş deneyimler, duygular, sosyal ilişkiler ve anımsamalarla yüklü bir anlam alanıdır. Bu nedenle bireyin belleği ve biyografik anlatısıyla güçlü bir bağ kurar (Padgett, 2007; Boccagni, 2017). Kearns ve arkadaşlarının (2000) belirttiği üzere, ev bireye özerklik, mahremiyet ve aidiyet kazandıran bir "yerleşik özne" olma zemini sunar.

Mekân ile kimlik arasındaki ilişki çift yönlüdür. Birey içinde bulunduğu mekânı anlamlandırır ve dönüştürürken, mekân da kimliğin şekillenmesine etki eder (Manzo, 2003, Mitzen, 2018). Tuan'ın (1975) vurguladığı gibi ev, yalnızca bir yer değil bir his, bir süreklilik algısı ve kimliğin somutlaştığı merkezdir. Evde gelişen rutinler, bireyin gündelik yaşamda tekrarladığı eylemleri anlamlandırmasına yardımcı olur. Bu durum da zihinsel yükü azaltarak kaygının yönetilebilirliğine katkı sunar. İstikrarlı bir konut düzeni, bireyin psikolojik ve duygusal güvenliği açısından temel bir dayanak oluşturur (McNaughton & Sanders, 2007; Stonehouse vd., 2021). Buna karşılık evsizlik veya zorunlu yerinden edilme, bireyin hem fiziksel güvenliğini hem kimlik bütünlüğünü tehdit eden derin kırılmalar yaratır. Rosenberg ve arkadaşları (2021), evsizlik deneyiminde ortaya çıkan güvensizlik ve kontrol kaybının, bireyin özerklik hissini aşındırdığını, bunun da ontolojik güvenlik açısından derin kırılmalara yol açtığını göstermektedir. Laing (2015) de bireyin özerkliğini yitirdiği ortamlarda kimlik bütünlüğünün bozulduğunu ve bunun ciddi varoluşsal kaygılar doğurduğunu ifade eder.

Giddens (1991), sağlıklı bir varoluş deneyiminin ancak rutinlerin tamamen sabit olmadan, belirli ölçülerde uyarlanabilir olmasıyla sürdürülebileceğini belirtir. Bu esneklik, bireyin kriz durumlarında dahi benliğini koruyabilmesini mümkün kılar. Bu bağlamda ev, değişim karşısında baş edilebilir bir istikrar alanı sunar. Birey yaşadığı mekân aracılığıyla geçmişe, bugüne ve geleceğe dair bir biyografik anlatı geliştirir.

Kimlik, bu süreçte içsel bir öz olmanın yanında mekânsal aidiyetlerle iç içe geçen bir inşa süreci olarak şekillenir.

Mekânın ontolojik güvenlik açısından taşıdığı anlam, ulus-devlet düzeyinde daha da belirgin hâle gelir. Bireylerin evlerine duyduğu aidiyet gibi, devletler de kimliklerini "ev" metaforuna yükledikleri sınırlı toprak parçaları üzerinden kurgular. Bu topraklar, ulusal-tarihi anlatılar, semboller, ritüeller ve kolektif hafıza aracılığıyla kutsallaştırılarak "vatan" kimliğini kazanır (J. Anderson, 1986; Smith, 1999; Güç, 2022). Devletin sınırları fiziksel güvenlik hatları ile birlikte varoluşsal güvenliği temsil eden alanlardır. Ulusal aidiyetin mekânsal karşılığı olan vatan, toplum düzeyinde statü, özerklik ve rutinlerin devamlılığı sayesinde kaygıyı düzenleyen bir yapı sunar. Bu nedenle sınır ihlalleri, sadece egemenliğe değil, kolektif benliğe yönelik bir tehdit olarak da algılanır. Vatanın korunması, ulusal kimliğin ve öznelliğin devamlılığı açısından kritik önemdedir (Smith, 1999; J. Anderson, 1986).

Göç ve zorunlu yerinden edilme süreçleri, mekân-ontolojik güvenlik ilişkisinin kırılganlığını en net biçimde görünür kılar. Göçmen hem yerini hem de onunla birlikte kimliğini, ilişkilerini ve gündelik ritmini geride bırakır. Yeni mekân başlangıçta yabancı ve çözümlenmemiştir. Sesleri, dili, kuralları ve sembolleri farklıdır. Eski mekâna dair anlatılar, yeni çevrede çoğu zaman tam karşılık bulmaz, birey geçmişi ile yeni bağlam arasında bir "anlam boşluğu" yaşayabilir (Boccagni, 2017). Rutinlerin taşınamadığı, sembollerin tanınmadığı ve aidiyet bağlarının zayıfladığı durumlarda ontolojik güvenlik ciddi biçimde zedelenir. Bununla birlikte zaman içinde yeni mekânda rutinlerin yerleşmesi, ilişkilerin kurulması ve anlatıların uyarlanması yoluyla bu boşluk kademeli olarak doldurulabilir. Öte yandan göç, yerinden edilen bireylerle sınırlı değildir. Ev sahibi toplum açısından da mekânsal sürekliliği kıran bir deneyimdir. Yerleşik topluluklar, tanıdık mekânsal düzenlerini, örneğin mahalle dokusunu, gündelik ritimleri, simgesel alanları ve kültürel işaretleri görece istikrarlı bir "biz" tasavvuru üzerinden anlamlandırırlar. Yeni gelen grupların görünürlüğünün artması, dilsel ve kültürel pratiklerin çoğalması veya kamusal mekânların kullanım biçimlerinin değişmesi, ev sahibi toplumda tanıdıklık duygusunu zayıflatabilir. Bu durum, mekânın "bizim alanımız" olarak tahayyül edilen ontolojik çerçevesinde çatlaklar oluşturur. Rutinlerin kesintiye uğradığı, ortak sembollerin daha az paylaşıldığı veya kamusal alanın yeni biçimlerde kullanılmaya başlandığı bağlamlarda ev sahibi toplum, gündelik mekânsal sürekliliğin aşınması nedeniyle varoluşsal bir

tedirginlik yaşayabilir. Bu tedirginlik çoğu zaman fiziksel tehditten ziyade kimlik düzeyindedir. Toplum, "yer" ile kurduğu tarihi bağın gevşediğini ve mekânın anlamının yeniden müzakereye açıldığını hisseder. Bununla birlikte bu kırılganlık kalıcı olmak zorunda değildir. Zamanla ortak mekânsal pratiklerin oluşması, yeni toplumsal rutinlerin gelişmesi ve kamusal alanın paylaşımına dair gündelik etkileşimler içinde şekillenen normların yerleşmesi, ev sahibi toplumun mekâna dair ontolojik güvenliğini yeniden pekiştirebilir ve mekânın anlamı kapsayıcı biçimde yeniden üretilebilir (Boccagni, 2017).

Mekânsal güvenliğin kaybı göçle sınırlı değildir. Kentsel dönüşüm projeleri, yerel kültürlerin silinmesi veya sembolik mekânların anlamını yitirmesi de toplumların mekânsal kimliğini parçalayabilir (Lefebvre, 1991). Böyle durumlarda insanlar aynı sokakta yaşamaya devam etseler bile aynı hikâyeyi paylaşma duygusunu kaybedebilir. Mekân fiziksel olarak varlığını sürdürürken simgesel işlevini kaybederek bir "boşluk" hâline gelebilir (Tuan, 1977).

Öte yandan, tanıdık mekânların sürekliliği yeniden tesis edildiğinde ontolojik güvenlik de güçlenir. Mahallede aynı parkta buluşmak, aynı dükkândan alışveriş yapmak, aynı güzergâhları kullanmak, bireylere toplumsal sürekliliğin hissedilebilir bir formunu sunar. Mekân, toplumsal rutinlerin en görünür zeminidir; her tekrar "buradayız ve devam ediyoruz" mesajını taşır. Bu bakımdan mekân, bireyin ve kolektif aktörlerin sürekliliğine biçim veren sessiz bir güvenlik ağı işlevi görür.

Sonuç olarak mekân, ontolojik güvenliğin duygusal, tarihi ve kültürel koordinatlarını belirleyen kurucu bir boyuttur. Anlatı, mekânın tarihi ve simgesel anlamını inşa ederek ona kimlikle ilgili bir derinlik kazandırırken; rutinler, bu anlamı gündelik yaşamın tekrar eden pratikleri içinde canlı tutar. Mekânsal süreklilik bozulduğunda ise kaygı görünür hâle gelir ve hem bireysel hem toplumsal düzeyde varoluşsal kırılmalar ortaya çıkar. Bu nedenle mekân hem fiziksel bir zemin hem de kimliğin, aidiyetin ve toplumsal hafızanın yerleştiği bir ontolojik güvenlik alanıdır. Bir toplum, mekânla kurduğu bağı hem koruyabildiği hem de değişen koşullara uyarlayabildiği ölçüde kendisini ve tarihi sürekliliğini yeniden üretebilir. Mekânın anlamının yeniden üretilebilmesi, ontolojik güvenliğin sürdürülebilirliği açısından mekânın korunmasından daha belirleyici bir işlev görür (Giddens, 1991). Toplum, yaşadığı yeri barındığı bir çevre olmakla birlikte anlam yüklediği bir vatan ve aidiyet alanı olarak

deneyimlediğinde, bireysel ve kolektif düzeyde daha güçlü bir güvenlik duygusu tesis eder.

2.3.3. Ontolojik Güvensizlik: Sürekliliğin Arayışında Tehdit Algısı

Ontolojik güvensizlik, bireylerin, toplumların ve devletlerin kimlik sürekliliğini tehdit eden belirsizlikler, kopuşlar veya kaotik durumlar karşısında yaşadığı derin varoluşsal kaygıyı ifade eder (Bauman, 2021; Atasoy, 2018). Kavram fiziksel tehditlere yönelik bir korunma ihtiyacı ile birlikte aktörlerin dünyayı anlamlandırma kapasitesini zedeleyen, rutinleri kesintiye uğratan ve öz-anlatıyı istikrarsızlaştıran durumlarla baş etme güçlüğünü kapsar. Bu bağlamda ontolojik güvensizlik, öngörülebilir sosyal ve maddi çevrenin bozulmasıyla ortaya çıkar ve aktörlerin varoluşsal temellerini tehdit eden çok boyutlu bir kriz hâline dönüşür (Giddens, 1991; Huysmans, 1998; Rumelili & Adısönmez, 2020).

Huysmans (1998), ontolojik güvensizliği düzen kurma kapasitesini baltalayan belirsizlik, kaos ve çözülme hâliyle ilişkilendirir. Bu nedenle ontolojik güvensizlik dışsal tehditlerle birlikte içsel istikrarsızlığın ve anlam kaybının ürünüdür. McSweeney (1999), bu durumu kolektif kimliğin çözülmesiyle ilişkilendirerek, toplulukların kimlik temelli bütünlüğünde meydana gelen aşınmanın da varoluşsal güvensizlik ürettiğini vurgular.

Giddens'a (1991) göre bireysel kimlik, sabit bir öz olmaktan ziyade, kişinin yaşam öyküsünü refleksif biçimde düzenlediği ve rutinlerle desteklediği bir öz-anlatı aracılığıyla kuruludur. Toplumsal, kültürel veya maddi düzlemde meydana gelen radikal değişimler, örneğin krizler, göç dalgaları, ekonomik çalkantılar veya toplumsal dönüşümler bu öz-anlatının sürekliliğini kesintiye uğratarak bireyde ifade edilemeyen fakat yoğun biçimde hissedilen bir "varoluşsal belirsizlik hâli" yaratır (Giddens 1090, 1991; Engelhardt, 2020; Betts, 2017). Bu belirsizlik, bireyin kendisine, başkalarına ve çevresine yönelik güveninin sarsılmasıyla sonuçlanır ve ontolojik güvensizlik olarak tanımlanan derin bir kaygı durumuna dönüşür.

Rumelili ve Adısönmez (2020), ontolojik güvensizliği bireyin içsel sürekliliğinin yanı sıra toplumsal ve maddi çevresindeki istikrarın bozulmasıyla tetiklenen bir kaygı biçimi olarak değerlendirir. Rutinlerdeki aksama, anlatısal tutarlılığın zayıflaması ve öngörülebilirliğin kaybolması bu güvensizliği daha da derinleştirir. Bu durum bireysel düzeyde görülebileceği gibi sosyal bağların, kolektif ritimlerin ve ortak sembolik

düzenin aşınmasıyla toplumsal düzeyde de görünür hale gelir (Halbwachs, 2023; Assmann, 2022). Toplum, kimliğini tanımlayan ritimlerin ve mekânsal sürekliliğin zayıflaması karşısında kolektif bir varoluşsal tedirginlik deneyimler.

Kinnvall ve Mitzen'e göre aktörlerin ontolojik güvensizlikten korunması süreklilik arz eden sabit ve tutarlı anlatılara yönelmekle gerçekleşebilir. Bu nedenle bireyler, toplumlar ve devletler belirsizlik dönemlerinde öz-anlatıyla çelişebilecek eylemlerden kaçınır, milliyetçi, dinsel veya ideolojik olarak daha kapalı kimlik çerçevelerine sıkı biçimde tutunur (Mitzen, 2006a; Kinnvall & Mitzen, 2017). Özellikle hızlı değişim dönemlerinde devletlerin milliyetçi ritüellere, toplumların kültürel sembollere, bireylerin ise psikolojik sığınak işlevi gören kimlik anlatılarına yönelmesi bu bağlamda anlam kazanır (Kinnvall, 2004; Steele, 2008a). Bu yönelim, Steele ve Homolar'ın (2019) ortaya koyduğu üzere, çağdaş popülist söylemlerde ontolojik güvensizliğin "koruyucu kimlik anlatıları" aracılığıyla siyasal mobilizasyona dönüştürülmesinin tipik bir örneğidir.

Ontolojik güvensizlik, bu nedenle bireyler üzerinde olduğu kadar topluluklar ve devletler üzerinde de güçlü belirleyici etkilere sahiptir. Toplumlar, tarihi sürekliliklerini ve mekânsal aidiyetlerini tehdit eden durumlarda, örneğin hızlı demografik değişim, göç, krizler, travmalar veya kültürel erozyon gibi durumlara karşı rutinleri ve anlatıları yeniden sertleştirme eğilimindedir. Devletler ise uluslararası sistemde tutarlı bir benlik imajını korumak için belirli dış politika davranışlarına yönelir. Mitzen'in (2006a) ifadesiyle devletler de tıpkı bireyler gibi süreklilik barındıran benlik anlatılarını muhafaza etmeye çalışırlar ve bu çabanın dış politika pratiklerini yapılandıran önemli bir etkisi vardır.

Sonuç olarak ontolojik güvensizlik, bireylerin, toplumların ve devletlerin süreklilik ihtiyaçlarının zedelenmesiyle ortaya çıkan, belirsizlik, kopuş ve anlam kaybı temelli bir varoluşsal krizdir. Bu kriz maddi tehditlere birlikte kimlik, anlatı ve mekân düzeninin çözülmesine karşı verilen bir tepkidir. Ontolojik güvensizlik arttıkça aktörler rutinlere daha sıkı tutunma, anlatıları sertleştirme ve aidiyet alanlarını yeniden çizme eğilimi gösterir. Bu durum güvenliğin korunma ile eş zamanlı olarak anlamı, kimliği ve sürekliliği yeniden kurma mücadelesi olduğunu ortaya koyar.

2.3.4. Ontolojik Güvenlik ve Kimlik Arasındaki İlişki

Ontolojik güvenlik, birey, toplum ve devlet gibi farklı düzeylerde konumlanan aktörlerin süreklilik, istikrar ve anlam arayışlarını merkeze alır. Bu aktörlerin karşı karşıya kaldıkları ontolojik tehditlerle başa çıkabilmeleri, büyük ölçüde rutinlerin, öz-anlatıların ve bu süreçleri taşıyan kimlik yapıların bütünlüğünü koruyabilmelerine bağlıdır. Bu çerçevede kimlik meselesi tamamlayıcı bir unsur olmanın ötesinde ontolojik güvenliğin hem başlangıç noktası hem de sürdürülebilirlik zemini olarak ortaya çıkar. Ulus-devletler sisteminde birey, toplum, devlet üçlüsü çoğu zaman vatandaş, millet (ulus), milli devlet (ulus-devlet) eşleşmeleri üzerinden anlamlandırıldığından, kimlik her üç düzeyde de karşılıklı olarak birbirini etkileyen, tarihi, hafızayla, sembolik düzenlerle ve maddi pratiklerle sürekli yeniden üretilen bir yapı hâline gelmektedir (Türkdoğan, 2013). Bu sebeple kimlik, ontolojik güvenlik ihtiyacını tetikleyen hem duygusal hem bilişsel hem de ilişkisel bir çerçeve sunar.

Ontolojik güvenlik, doğrudan kimlik güvenliğine indirgenebilir bir kavram olmasa da kimliğin sürekliliğini destekleyen anlatısal ve rutinleşmiş pratiklerin bozulması, ontolojik istikrarın kırılmasına yol açtığı için kimlik, kuramın analitik çekirdeğini oluşturmaktadır. Bu bağlamda kimliğin inşası, kimliğin ötekiyle ilişkisi ve kimlik sürekliliğin korunması, uzun süredir sosyal inşacılık, eleştirel güvenlik çalışmaları ve post-yapısalcı yaklaşımların tartışma alanları arasında yer almaktadır. Ontolojik güvenlik kuramının bunlardan farklı olarak özgün katkısı ise bu tartışmayı aktör düzeyindeki sosyo-psikolojik bir zemin üzerinden derinleştirmesidir. Rumelili ve Adısönmez'in (2020) çalışmasında da vurgulandığı gibi, ontolojik güvenlik yaklaşımı kimliğin söylemsel boyutu ile birlikte duygusal, ilişkisel ve rutinleşmiş pratiklere gömülü bir süreç olduğunu vurgular. Bu nedenle kimlik üretimi, belirsizlik dönemlerinde istikrar sağlayan bir zihinsel ve duygusal dayanak işlevi görür (Connolly, 2020; Altunoğlu, 2022).

Ontolojik güvenlik literatürü kimlik ile varoluşsal istikrar arasındaki ilişkiyi farklı yönlerden ele alan çeşitli kuramsal açıklamalara sahiptir. Mitzen'in (2006a) özneler arası yaklaşımı, devletlerin ontolojik güvenliği diğer aktörlerle kurdukları rutin etkileşimler aracılığıyla sürdürdüğünü savunur. Bu bakış açısına göre devletler, maddi tehditlerle birlikte kimlik tutarlılıklarını tehdit eden ilişkisel kırılmalara karşı da savunmasızdır. Böylece belirsizlik dönemlerinde çatışma pratiklerini bile rutine dönüştürerek kimlik sürekliliklerini korumaya çalışırlar. İç-toplumsal dinamiklere

vurgu yapan Steele (2008b), Browning ve Joenniemi (2017) gibi araştırmacıların yaklaşımı ise devlet kimliğinin toplumun sembolik düzeni, kolektif hafızası ve tarihi anlatılarıyla uyumlu bir biçimde inşa edildiğini ileri sürer. Bu yaklaşım, devlet kimliğinin dışsal tanınmaya ilaveten toplum nezdinde "ahlaki meşruiyet" ve öz-saygı üretme kapasitesiyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir (Steele, 2005; Steele, 2008b). Bu perspektiften bakıldığında devlet, kendi ontolojik güvenliğini ancak toplumsal kimlik şemalarının sunduğu anlam dünyasıyla uyumlu bir öz-anlatı geliştirerek elde edebilir. Kimlik, bu çerçevede hem uluslararası alan hem de devlet-toplum etkileşiminin içsel katmanlarında sürekli olarak yeniden üretilen bir yapıdır.

Ontolojik güvenliğin ben-öteki ilişkisi ekseninde kurulduğunu savunan yaklaşım ise Kinnvall'in (2004) çalışmalarında belirginleşir (Kinnvall, 2004; Donnan & Wilson, 2002). Kinnvall'e göre ulusal kimliklerin sürekliliği, tarihi olarak inşa edilmiş ötekilerle kurulan ilişki biçimlerine dayanır. Bu ilişkiler, aidiyet duygusunu pekiştiren duygusal çapalardır. Belirsizlik dönemlerinde milliyetçi, dini veya popülist kimliklerin yükselişi de bu çerçevede değerlendirilir. Aktörler, süreklilik arayışlarını daha kapalı, sabit ve değişime dirençli kimlik anlatılarına yönelterek ontolojik güvensizlikle başa çıkmaya çalışırlar (Kinnvall, 2004; Brubaker, 2022).

Kimlik ve ontolojik güvenlik ilişkisi, analiz düzeyi tartışmalarında da önemli bir yer tutar. Bazı çalışmalar devlet kimliğini bağımsız bir özne olarak ele alırken, diğerleri devlet-toplum-birey ilişkisinin iç içe geçmiş yapısını daha belirleyici bulur. Bu bağlamda Mitzen ve Larson'un (2017) Belçika örneği üzerinden yürüttükleri tartışma, ontolojik güvenliğin tekil bir analiz düzeyiyle açıklanamayacağını göstererek literatüre önemli bir katkı sunmuştur. Onlara göre devlet kimliği dış politika davranışları, toplumsal hafıza, elit söylemi, grup aidiyetleri ve ulusal sembollerin yeniden üretilmesi gibi çok katmanlı süreçlerde oluşur. Bu etkileşimli yapı, devlet ontolojisinin hem toplumsal dinamikler hem uluslararası etkileşimler tarafından şekillendirildiğini ortaya koyar ve ulus-devlet kimliğinin devletin elitleri, toplumun kimlik talepleri ve tarihi-simgesel referansların birlikte oluşturduğu bir arayüz olduğunu gösterir.

Sonuç olarak kimlik, ontolojik güvenliğin sadece bir bileşeni değil, aktörlerin varoluşsal istikrarını mümkün kılan asli çerçevedir. Hem bireyler hem toplumlar hem de devletler için kimlik, öz-anlatıların sürekliliğini, rutinlerin anlam dünyasını ve mekânsal aidiyetlerin duygusal bağlarını taşıyan kurucu bir yapı olarak işlev görür. Bu

nedenle kimlikte meydana gelen her kırılma, kültürel veya sembolik bir yitim olmakla birlikte ontolojik güvenliğin tüm boyutlarında hissedilen, derin bir varoluşsal sarsıntı üretme kapasitesine sahiptir. Türkiye örneğinde 2011 sonrası göç süreci ve Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığa geçişi, tam da bu kuramsal çerçevenin pratik karşılığını oluşturur. Türk ulusal kimliği tarihi, kültürel ve mekânsal sürekliliğe dayanan güçlü bir öz-anlatıya sahiptir. Göçle birlikte gerçekleşen demografik dönüşüm, kültürel farklılıklar ve toplumsal karşılaşmaların yani göçmenlerin görünürlüğünün yoğunlaşması, bu anlatının sınırlarının yeniden tanımlanmasını beraberinde getirmiştir. Bu süreç, toplumun yerleşik kimlik şemalarında belirsizlik üreterek hem toplumsal hem devlet düzeyinde ontolojik güvensizlik alanlarını görünür kılmaktadır. Çünkü ulusal kimlikte yaşanan her dönüşüm, sembolik bir tartışma olmanın ötesinde rutinlerin anlamını, mekânla kurulan bağları ve "biz" tanımının istikrarlı zeminini etkileyen varoluşsal bir meseleye dönüşmektedir. Ontolojik güvenliğin sürdürülebilirliği, kimliğin içsel tutarlılığının, toplumsal kabulün ve ötekiyle kurulan ilişki zemininin denge içinde korunmasına bağlıdır. Bu denge bozulduğunda aktörler, birey, toplum ve devlet ontolojik güvensizliğin belirleyici etkileriyle yüzleşmek zorunda kalırlar. Buna karşılık kapsayıcı ve tutarlı bir kimlik anlatısının inşası hem Türk ulusal kimliğinin sürekliliğini koruyabilir hem de yeni vatandaşları bu anlatıya anlamlı bir biçimde dâhil ederek uzun vadeli toplumsal istikrarın temelini güçlendirebilir.

2.3.5. Ontolojik Güvenlik, Aidiyet, Vatandaşlık İlişkisi

Vatandaşlık, modern siyasal toplulukların bireyle kurduğu en temel hukuki ve siyasal bağ olarak hem kimlik oluşumunun hem de güvenlik üretiminin merkezinde konumlanır. Hukuki anlamda vatandaşlık, bireyin bir devlete tabiiyetini ve bu devletin koruması altında belirli haklar ile yükümlülüklere sahip olmasını ifade eder (Doğan vd., 2025). Bu statü, seçme-seçilme hakkından kamu hizmetlerine erişime, mülkiyet güvencesinden diplomatik korunmaya kadar geniş bir haklar bütününü kapsarken, bununla birlikte devlete sadakat, yasalara uyum, vergi yükümlülüğü ve ulusal savunmaya katılım gibi sorumluluklar da getirir (Erdem, 2019). Dolayısıyla vatandaşlık, birey ile devlet arasındaki ilişkiyi hukuki, siyasal, toplumsal ve psikolojik boyutlarıyla tanımlayan çok katmanlı bir aidiyet formudur.

Modern ulus-devletlerde vatandaşlık bağının kurulması çoğu zaman toplumsal bir sözleşmeden ziyade, devletin egemenlik yetkisi çerçevesinde belirlediği tek taraflı bir düzenlemedir. Devlet, kimlerin vatandaş olabileceğine ya da bu statüyü hangi koşullarda kaybedebileceğine karar verme gücünü elinde tutar (Doğan, Yılmaz & Ayhan İzmirli, 2025; Nomer, 2020; Mairet, 2020; Ünsal, 1998). Bu durum vatandaşlığın hukuki bir statü olmakla birlikte devletin kolektif kimliği örgütleyen ve "biz/öteki" ayrımını kurumsal düzeyde yeniden üreten bir iktidar aracına dönüştüğünü gösterir (Foucault, 1978). Vatandaşlığın doğum temelli (ius sanguinis, ius soli) veya müktesep yollarla (ius nexi) kazanılması, kimliğin devlet tarafından nasıl tanımlandığına ilişkin güçlü ipuçları taşır (T. Kaya, 2021). Özellikle müktesep vatandaşlık (istisnai) süreçlerinde dil, kültürel uyum, ekonomik bağımsızlık veya adli sicil gibi kriterler, devletin aidiyeti nasıl ölçtüğünün göstergeleridir (Dzankic, 2012).

Ontolojik güvenlik perspektifinden bakıldığında vatandaşlık, bireyin toplumsal tanınma, kimlik meşruiyeti ve aidiyet duygusunu sürdürmesini sağlayan kurumsal bir güvenlik mekanizmasıdır. Giddens'ın (1991) vurguladığı biçimiyle ontolojik güvenlik, bireyin kendisini zaman ve mekân içerisinde tutarlı bir bütün olarak deneyimleme kapasitesidir. Vatandaşlık sistemi bu sürekliliğin hukuki ve ilkesel temelini oluşturur. Devlet tarafından tanınmak, temsil edilmek ve bir topluluğun parçası olarak kabul edilmek, bireyin varoluşsal güvenliğinin temel boyutlarındandır. Buna karşılık vatandaşlıktan yoksun kalmak, sadece haklardan mahrum olmak değil, kimlik sürekliliği ve toplumsal tanınmanın da kaybı anlamına gelir. Bu durum, zorunlu göç ve vatansızlık gibi bağlamlarda ontolojik güvensizliğin en keskin biçimlerini üretir.

Ne var ki hukuken vatandaşlık elde etmek, her zaman toplumsal düzeyde tanınma anlamına gelmemektedir (Mumyakmaz, 2013). Müktesep vatandaşlara yönelik kuşku, sembolik mesafe ya da dışlanma, vatandaşlığın bireyler açısından bir güvenlik ve aidiyet kaynağı olarak deneyimlenmesini sınırlayarak, kimlik gerilimlerinin yoğunlaştığı bir alan hâline gelebilmektedir (Yuval-Davis, 2011). Bu durum yeni vatandaşlarla birlikte kültürel değişim, göç ve demografik dönüşüm karşısında kadim vatandaşların kimlik istikrarını da etkiler. Göçün hızlanması, ulusal anlatıların değişim baskısı altında kalması veya toplumsal çeşitliliğin görünür hâle gelmesi, ev sahibi toplumda "biz" tanımının çözülmesine yönelik kaygıları tetikleyebilir (Browning &

Joenniemi, 2017). Böylece vatandaşlık hem kapsananlar hem dışlananlar için ontolojik güvensizlik üreten bir alana dönüşebilir.

Aidiyet, bu üçlü ilişkiyi anlamada merkezi bir kavramdır. Aidiyet, bireyin kendisini bir topluluğun anlamlı ve değerli bir üyesi olarak hissetmesi, yani kimliğini toplumsal bağlar ve tanınma ilişkileri üzerinden onaylamasıdır (Alptekin, 2011; Duru, 2015; Poyraz, 2020). Yuval-Davis'in (2011) bakış açısıyla aidiyet, bireyin toplumsal yapının merkezî değerleri ve kabul edilen kimlik çerçevesi içinde nasıl konumlandığıyla ilgilidir. Bu toplumsal merkezin dışında kalma durumu, bireylerde tanınmama ve dışlanma deneyimleri üzerinden varoluşsal bir güvensizlik ve tehdit algısının ortaya çıkmasına zemin hazırlayabilmektedir. Giddens (1991) aidiyeti, bireyin içsel sürekliliğini koruma kapasitesinin en kritik destekleyicilerinden biri olarak görür. Bu çerçevede vatandaşlıktan dışlanma ya da koşullu tanınma, yalnızca hukuki bir statü kaybı değil Steele ve Subotić'nin (2018) kavramsallaştırdığı biçimiyle kolektif düzeyde "ahlaki yaralanma" üretme potansiyeli taşıyan ontolojik bir kırılma olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle vatandaşlık tanınmayı kurumsallaştıran bir çerçeve sunarken, aidiyet bu çerçevenin birey tarafından nasıl deneyimlendiğini belirler.

Ontolojik güvenlik, aidiyet ve vatandaşlık arasındaki ilişki, kuramın dört temel boyutu olan kaygı, rutin, anlatı ve mekân üzerinden daha görünür hale gelir. Kaygı, vatandaşlık bağının kimleri içerip kimleri dışladığına dair belirsizlikler yükseldiğinde kendini gösterir. Bu durum hem yeni vatandaşlarda hem kadim vatandaşlarda ontolojik güvensizlik doğurur. Rutinler, vatandaşlık deneyiminin gündelik hayatta nasıl yaşandığını belirler (Goffman, 2021). Kapsayıcı rutinler aidiyeti güçlendirirken, dışlayıcı toplumsal rutinler güvenlik üretmemekle kalmayıp baskı üretebilir. Anlatılar, vatandaşlığın zamansal sürekliliğini sağlayan ulusal kimlik hikâyesini oluşturur. Bu hikâyenin esnekliği veya kapalılığı, toplumsal bütünleşmenin açık ya da kapalı olma yönünü belirler. Mekân ise vatandaşlığın en somut karşılığıdır. Mahalle, şehir, ev ve bunların tümünü içeren vatan gibi mekânsal çerçeveler aidiyetin fiziksel ve sembolik zeminini oluşturur. Bu bağlamda yerinden edilme, dışlanma veya mekânsal dönüşüm, bireyin ontolojik güvenliğini doğrudan etkiler (Mitzen, 2018).

Bu boyutların her biri küresizleşme çağında daha kırılgan hâle gelmiştir. Ekonomik eşitsizlikler, güvenlik tehditleri ve kitlesel göç hareketleri, toplumlarda kapanma eğilimini güçlendirmiş, vatandaşlık ulusal kimliğin korunması ve sınırların yeniden çizilmesi üzerinden güvenlikleştirilen bir alana dönüşmüştür (Okur, 2025; Bauman,

2016; Zürn, 2021). Bu süreç hem göçmenlerde hem kadim vatandaşlarda ontolojik güvensizlik döngülerini derinleştirmektedir.

Sonuç olarak vatandaşlık, aidiyet ve ontolojik güvenlik arasındaki ilişki, değerler ve kimlik algıları etrafında şekillenen; bireylerin, toplumların ve devletlerin varoluşsal istikrarını belirleyen çok katmanlı bir denge alanıdır. Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân üzerinden kurulan bu yapı, bireyin kendisini tanınmış, köklenmiş ve güvende hissetmesini sağlar. Bu unsurlardan herhangi birindeki kırılma, vatandaşlığı güvenli bir hukuki statü olmaktan çıkararak ontolojik bir kriz alanına dönüştürür.

Günümüzün siyasal ikliminde vatandaşlık hukuki bir statü olmakla birlikte hem ev sahibi toplum hem de göçmen gruplar açısından ontolojik güvenlik ve güvensizlik üreten bir kurumsal çerçeve hâline gelmiştir. Devletin kimlik sınırlarını nasıl tanımladığı, vatandaşlık rejiminin ne ölçüde kapsayıcı veya dışlayıcı olduğu ve ulusal anlatının kimleri merkeze, kimleri çevreye yerleştirdiği ontolojik güvenliğin yönünü belirlemektedir. Bu nedenle vatandaşlık, hakkın ötesinde, kimlik sürekliliğinin, toplumsal tanınmanın ve aidiyet ilişkilerinin istikrarını belirleyen bir güvenlik alanı olarak işlev görmekte, bu alanın daralması veya esnemesi, ev sahibi toplumda kimlik kaygıları, göçmenlerde ya da yeni vatandaşlarda ise tanınma ve aidiyet boşluklarını derinleştirebilmektedir. Ontolojik güvenlik perspektifi bu nedenle, vatandaşlığın hem güvenlik üretme kapasitesini hem de yapısal olarak içerebileceği güvensizlik dinamiklerini eşzamanlı biçimde analiz etmeyi gerekli kılmaktadır.

2.4. Türkiye Bağlamında Milli Kimlik, Vatandaşlık ve Ontolojik Güvenlik İlişkisi

Türkiye'de ulusal kimlik ve vatandaşlık anlayışının gelişimi, milliyetçilik literatüründeki kuramsal tartışmalarla birlikte, Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren siyasal, toplumsal ve hukuki düzenlemelerle iç içe geçen tarihi bir sürece karşılık gelmektedir (Mumyakmaz, 2013). Bu çerçevede Türk ulusal kimliği, genel milliyetçilik kuramlarının öngördüğü şemalara birebir indirgenemeyecek şekilde, dönemsel siyasal ihtiyaçlar, toplumsal dönüşümler ve devletin kurucu ideolojik tercihleri doğrultusunda özgül bir inşa süreci içinde şekillenmiştir (Maksudî Arsal, 2018; Gellner, 2018; Ağaoğulları, 2020; Üstel, 2020). Vatandaşlık ise bu süreçte, bir yandan devletin egemenlik alanını tanımlayan hukuki bir statü, diğer yandan ulusal kimliğin hangi değerler ve kabul ölçütleri etrafında kurulacağını belirleyen kurumsal

bir aidiyet rejimi olarak işlev görmüştür (Mumyakmaz, 2013, ss. 307-315; Bilgin & İnce, 2015).

Bu bölümde Türk ulusal kimliği, vatandaşlık ve aidiyet ilişkisi hem kuramsal literatür hem de Türkiye'nin özgün tarihi deneyimleri temelinde ele alınmaktadır. İlk olarak millet, milliyetçilik ve kimlik tartışmalarına ilişkin kuramsal yaklaşımlar değerlendirilmekte, ardından Türkiye'de Türklük fikrinin siyasal, kültürel ve kurumsal düzeyde nasıl inşa edildiği meclis tartışmaları, anayasal düzenlemeler ve parti programları gibi birincil kaynaklara referans vererek analiz edilmektedir. Sonrasında vatandaşlık rejiminin hukuki yapısı ile kültürel-duygusal aidiyet arasındaki etkileşim incelenmekte, Türklüğün nasıl tanımlandığı, kimleri kapsadığı veya dışladığı, hangi tarihi kırılma anlarında yeniden yorumlandığı ortaya konulmaktadır.

2.4.1. Milli Kimlik: Teorik Yaklaşımlar

Milli kimlik, modern siyasal toplulukların kendilerini anlamlandırma biçimlerini belirleyen merkezi yapılardan biridir. Bu nedenle ulusun mahiyetine ilişkin kuramsal tartışmalar başta siyaset bilimi, sosyoloji ve antropoloji gibi disiplinler olmak üzere sosyal bilimlerin tümünde önemli bir yer tutmaktadır. Literatür incelendiğinde ulusu tek bir nedene indirgemek yerine, tarihi, kültürel ve siyasal süreçlerin etkileşimi içinde oluşan çok katmanlı bir inşa olarak kavramsallaştırmanın daha isabetli olduğu görülmektedir (Smith, 1991; Maksudî Arsal, 2018; Thiesse, 2021). Bu çerçevede milli kimliği anlamak hem evrensel kuramsal yaklaşımlara referans vermeyi hem de her ulusun kendine özgü tarihi ve toplumsal bağlamını dikkate almayı gerektirmektedir.

Ernest Renan'ın "ulus bir hissiyat, ruhani bir ilkedir […] Biri ortak zengin bir hatıralar mirasına sahip olmaktır; diğeri şimdiki zamanda ortak karara varma, birlikte yaşama arzusu, bölünmemiş halde aldıkları mirası geliştirmeye devam etme iradesidir" şeklindeki ünlü tanımı (Renan, 2019/1882, s. 50), Fransız tarzı siyasal milliyetçiliğin çerçevesini oluşturur. Bu yaklaşım ulusu ortak hatıralar ve geleceğe dair kolektif bir irade temelinde tanımlar. Buna karşılık Johann Gottfried Herder ve Johann Gottlieb Fichte'nin dili, kültürü ve tarihi sürekliliği merkeze alan görüşleri, Alman tipi etno-kültürel milliyetçiliğin zeminini oluşturmuştur (Kedourie, 2017). Her iki çizgi literatürde çoğu zaman sivil-etnik veya kültürel-siyasal ayrımlarıyla karşılaştırılmış olsa da bu kategorilerin pratikte birbirine eklemlendiği ve ulusal kimliklerin genellikle

hem kültürel hem siyasal unsurları birlikte içerdiği kabul edilmektedir (Dieckhoff & Jaffrelot, 2005; Connolly, 2020).

Bununla birlikte ulusun kökenlerine ilişkin tartışmalar, modernleşme ve devletleşme süreçleri ile sınırlı değildir. Ulusal kimliğin tarihi sürekliliğine ve derin toplumsal bağlarına vurgu yapan yaklaşımlar da literatürde önemli bir yer tutmaktadır. Bu çerçevede, modernist tezlere eleştirel bir mesafeyle yaklaşan primordialist (ilkçi) ve perenyalist (süreklilikçi) kuramlar, ulusal aidiyetin insanlık tarihinin daha erken dönemlerine uzanan boyutlarını görünür kılmaktadır.

Primordialist yaklaşım, ulusal ve etnik aidiyetleri birey açısından sonradan inşa edilen tercihlerden ziyade, "verili" ve güçlü duygusal bağlar olarak ele almaktadır. Bu perspektifin sosyolojik temellerini atan Shils (1957), primordial bağların bireyin toplumsal dünyasında kutsal ve sarsılması güç bir nitelik taşıdığına dikkat çekmiştir. Geertz (1973) ise bu yaklaşımı kültürel antropoloji bağlamında geliştirerek; kan bağı, dil ve din gibi unsurların modern siyasal rekabetler karşısında dahi topluluğu bir arada tutan derin aidiyet biçimleri olduğunu vurgulamıştır. Bu yönüyle primordializm, ulusal kimliği rasyonel tercihlerden ziyade duygusal ve kültürel süreklilikler üzerinden açıklamaktadır.

Ulusların modern dönemde "icat edildiği" tezine daha doğrudan karşı çıkan perenyalist yaklaşım ise ulusal kimliklerin tarihi olarak uzun süreklilikler içinde şekillendiğini savunmaktadır. Hastings (1997), özellikle dinî geleneklerin ve yazılı kültürün, modern öncesi dönemde uluslaşma süreçlerinin kurucu unsurları arasında yer aldığını ileri sürerek, ulus kavramını Orta Çağ'a kadar uzanan bir tarihi çizgi içinde ele almıştır. Bu çizgiyi güncel tartışmalarla derinleştiren Gat (2013), ulusları kültürel ya da söylemsel inşalar olmakla birlikte biyolojik akrabalık bağları ve evrimsel süreçlerle ilişkili bir "siyasal etnisite" biçimi olarak tanımlamıştır. Gat'a göre ulusal aidiyet, modernitenin ürünü olmaktan ziyade insan doğasının derinliklerine yerleşmiş tarihi bir olgudur.

Bu yaklaşımlar, ulusal aidiyetin tarihi kökenlerine ve süreklilik boyutuna ışık tutmakla birlikte, ulusun modern siyasal yapılara nasıl eklemlendiği ve kitlesel düzeyde nasıl yeniden üretildiği sorusunu ikincil planda bırakmaktadır. Bu nedenle milliyetçilik literatüründe, ulusu modernleşme, sanayileşme ve merkezi devlet oluşumu süreçleriyle ilişkilendiren modernist kuramlar ayrı bir tartışma hattı olarak ele

alınmaktadır. Modernist kuramlar (Gellner, 2018; B. Anderson, 1995; Hobsbawm, 1992) ulusu modernleşme, sanayileşme ve merkezi devlet oluşumu gibi süreçlerin ürünü olarak görmüş, "icat edilmiş gelenekler" ve "tahayyül edilmiş cemaat" kavramlarıyla ulusal kimliğin inşa boyutunu vurgulamışlardır. Buna karşılık etno-sembolist yaklaşım (Smith, 1991), modern ulusların köklerini pre-modern etnik topluluklarda, kolektif belleklerde, mitlerde ve sembollerde arayarak kültürel süreklilik fikrine dikkat çekmiştir (Assmann, 2022). Postmodern ve eleştirel perspektifler ise ulusu sabit bir gerçeklikten daha ziyade söylemsel pratikler, bilgi-iktidar ilişkileri ve temsil rejimleri içinde kurulan bir kimlik alanı olarak değerlendirmiştir. Foucault'nun bilgi rejimleri, disiplin ve biyopolitika analizleri; Said'in oryantalizm tartışmaları, Calhoun'un ulus-inşa süreçlerine ilişkin çalışmaları bu yaklaşımlara örnek gösterilebilir (Foucault, 1977; 1978; 1991; Said, 1978; 1993; Calhoun, 1997; 2007).

Türkiye bağlamında milli kimliğin oluşumu ve dönüşümü, evrensel kuramların ötesinde özgün tarihi, siyasal ve toplumsal süreçler çerçevesinde değerlendirilmelidir. Türk milliyetçiliği düşüncesinin kurucu babaları Ziya Gökalp, Yusuf Akçura ve Ahmet Ağaoğlu'na bu bağlamda değinmek elzemdir. II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında Ziya Gökalp, toplumu ve kültürel değerleri merkeze alarak millet tanımı yapmış; Yusuf Akçura üç tarz-ı siyaset üzerinden Türk kimliğini devlet, soy ve kültür temelli bir perspektifle konumlandırmış; Ahmet Ağaoğlu ise bireyi ve özgürlüğü öne çıkaran daha liberal-milliyetçi bir çerçeve sunmuştur (Gökalp, 1976, 2019a, 2019b, 2015; Akçura, 2006, 2019; Ağaoğlu, 1933, 2010, 2011, 2013). Bu bağlamda Gökalp'in toplum, Akçura'nın devlet ve Ağaoğlu'nun birey üzerine yaptığı vurgular milliyetçiliğin farklı analiz düzeylerinden anlamlandırmasına katkı sağlamıştır. Bununla birlikte Cumhuriyet'in ilk yıllarında devlet merkezli kimlik inşası, özellikle 1929 ekonomik buhranı başta olmak üzere çeşitli uluslararası ve ulusal sebeplerin etkisiyle güçlenmiştir. II. Dünya Savaşı döneminde ise Türk milliyetçiliği farklı yönleriyle yeniden tartışmaya açılmıştır. 1944 Türkçülük-Turancılık Davası, SSCB korkusuyla özellikle Türk dünyası ve yurtdışı Türklerle zihinsel bağ kuran milliyetçilik düşüncesinin devleti yönetenler tarafından tehdit olarak algılandığı başlıca kırılmalardan biri olmuştur (Landau, 1981; Türkeş, 1972, Bakiler, 2010).

Savaş sonrası dönemde Türkiye'de milliyetçilik düşüncesi, hem siyasal bir hareket hem de entelektüel bir derinlik kazanmış ve bu süreçte modernleşme, din ve kültür

eksenli yeni bir hat inşa edilmiştir. Bu entelektüel geleneğin şekillenmesinde öncü rol oynayan Mümtaz Turhan, modernleşmenin milli kültürle zorunlu bir çatışma içermediğini, aksine bilimsel zihniyet ve toplumsal değerlerle bütünleştiğinde yapıcı bir dönüşüm sağlayabileceğini savunmuştur. Turhan'ın açtığı bu yolu sosyolojik bir perspektifle genişleten Erol Güngör, milliyetçiliği dini değerlerle ve toplumsal ahlakla uyumlu, kültürel sürekliliği esas alan bir yapı olarak tanımlamış; modernleşme ile milliyetçilik arasında mutlak bir gerilimden ziyade tarihi şartlara bağlı bir uyum ilişkisi aramıştır. Söz konusu düşünce silsilesini kültür değişmeleri bağlamında sistematize eden Yılmaz Özakpınar, Batılılaşma olgusunu yüzeysel bir taklitçilikten ayırarak, süreci zihniyet dünyası ve değerler hiyerarşisi üzerinden gerçekleşen bütüncül bir kültürel dönüşüm olarak analiz etmiştir. Bu teorik hattı tarihi süreklilik ve medeniyet tasavvuru ile zenginleştiren Nevzat Kösoğlu ise milliyetçiliği gündelik siyasetin dar kalıplarından çıkarıp uzun erimli bir kültür ve medeniyet inşası ideali olarak yeniden yorumlamıştır (Turhan, 1951; Güngör, 1980, 1982, 1986, 1990; Özakpınar, 2014, 2015; Kösoğlu, 2000, 2020a, 2020b).

1960-1980 döneminde milliyetçilik, toplumsal ve siyasal hareketler içinde etkili bir konum kazanırken, artan siyasal şiddet, ideolojik kutuplaşma ve Soğuk Savaş bağlamında SSCB ile ABD'nin Türkiye üzerindeki etkileri, milliyetçi düşüncenin devlet açısından giderek bir güvenlik meselesi çerçevesinde ele alınmasına yol açmıştır. 1980 askerî darbesi ise, 1944 sürecinden sonra, Türkiye'de milliyetçilik-devlet ilişkilerinde önemli bir kırılma noktası teşkil etmiş; bu tarihten itibaren milliyetçilik, resmî ideolojiyle daha kontrollü ve seçici biçimde eklemlenen bir yeniden tanımlama sürecine girmiştir (Çetinsaya, 1999).

2000'li yılların başında Avrupa Birliği süreci, demokratikleşme girişimleri ve medeniyetler ittifakı söylemi bir "Türkiyelilik" tartışmasını gündeme getirmiştir (Keyman & İçduygu, 2005). Bu Türk kimliğini tartışmaya açan bir sürecin başlangıcını ifade etmektedir. Bununla birlikte 2011 sonrası Suriye iç savaşı ve kitlesel göç dalgası, kimlik ve güvenlik odaklı tartışmaları yeniden keskinleştirmiş, milyonlarca Suriyeli sığınmacının Türkiye'de bulunması milliyetçilik, vatandaşlık ve ulusal kimlik ekseninde yeni kırılganlıklar üretmiştir (Kaya, 2020). 2016 darbe girişimi sonrasında Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçişle birlikte "yerli ve milli" söylemi siyasetinin merkezine yerleşmiş; ekonomik krizler, göç sorunları ve

jeopolitik rekabet milliyetçi söylemin hem hükümet hem muhalefet düzeyinde yoğun biçimde yeniden üretilmesine yol açmıştır (Yabancı, 2019; Öztürk, 2022).

Sonuç olarak Türk milli kimliği, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze uzanan süreçte farklı entelektüel birikimler, siyasal konjonktürler, devlet pratiği ve toplumsal dinamiklerin etkileşimi içinde sürekli yeniden üretilmiş, çeşitli dönüşümler geçirmiştir. Bu dönüşüm, milliyetçiliğin kimi dönemlerde kapsayıcı bir vatandaşlık vizyonuna, kimi dönemlerde ise sınırlayıcı ve güvenlikçi bir siyasal söyleme atıf yaptığını göstermektedir. Böylece ulusal kimliğin soyut bir ideolojik proje olmanın ötesinde tarihi kırılmalar, toplumsal tepkiler, devlet stratejileri ve küresel gelişmelerle şekillenen dinamik bir inşa süreciyle bağlantıları açıkça görülmektedir.

2.4.2. Türk Vatandaşlığı ve Aidiyet: Türkiye'de Türklük Tartışmaları ve Kültürel Kodlar

Ulus kavramının teorik kökenleri kadar, bu kavramın belirli tarihi bağlamlarda nasıl siyasal bir içerik kazandığı ulusal kimlik ve vatandaşlık tartışmalarının temel eksenlerinden birini oluşturmaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş süreci, yeni bir rejimin ilanı olmanın ötesinde millet ve vatandaşlık bağının hangi tarihi özneye, hangi ilkeye ve hangi hukuki çerçeveye dayandırılacağının yeniden tanımlandığı kurucu bir harekettir. Kuruluş yıllarında şekillenen kurucu irade, kurucu ilke ve kurucu unsur arasındaki ilişki, Türk vatandaşlığına atfedilen anlamın ve Türklük tartışmalarının sonraki yüzyıla uzanan seyrini anlamak bakımından kritik bir referans noktası sunmaktadır (Okur, 2023; Okur 2025a; Sarınay, 2015; Eraslan, 2024; Üstel, 2021).

Bu bağlamda TBMM'nin ilk dönemi, milli egemenlik ilkesinin kurucu bir ilke olarak ortaya çıktığı ve "Türk milleti"nin bu ilkeyi taşıyan siyasal özne şeklinde kavramsallaştırıldığı bir çerçeve sunar. 1921 Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun 1. maddesinde yer alan "Hâkimiyet bilâ kaydü şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müstenittir" hükmü, yalnızca anayasal bir formül değil, yeni rejimin meşruiyetini dayandırdığı ilke ve siyasi temeli ifade etmektedir (Eraslan, 2024, ss. 142-143). Bunu izleyen ve saltanatın kaldırılmasına giden süreçte kurucu süreklilik iddiasını tahkim eden 30-31 Ekim 1922 tarihli 307 ve 308 sayılı TBMM kararları ise, "Osmanlı İmparatorluğu'nun müessisi ve sahibi hakikisi olan Türk milleti" ifadesiyle, Osmanlı devlet teşekkülünün tarihi

öznesi olarak "Türk milleti"ni işaret etmiştir. (TBMM, 1922a, s. 487; TBMM, 1922b, ss. 487-488; TBMM, 1922c, s. 296; TBMM, 1922d, ss. 305-306). Böylece hem hanedanın egemenlik iddiası sınırlandırılmış hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin, yeni bir devlet şeklinde değil, aynı tarihi devletin farklı bir rejim altında devamı olarak ilkesel bir süreklilik içinde tanımlandığı görülmektedir (TBMM, 1922a; TBMM, 1922b; TBMM, 1922c; TBMM, 1922d; Okur, 2025a). Bu çerçeve, Türklüğü güncel bir vatandaşlık kategorisine indirgemeyen, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve oradan Cumhuriyet'e uzanan "tarihli" bir siyasal-sosyolojik özne olarak ele alan bir yaklaşımı yansıtmaktadır (Okur, 2023, 2025a)

Cumhuriyet'in ilk yıllarında TBMM, ulusal kimliğin kapsamı ve vatandaşlığın anlamına ilişkin tartışmaların en canlı biçimde yürütüldüğü zemin olmuştur. Meclis kürsüsünde yapılan konuşmalar, millet kavramının basit bir hukuki statüden ziyade tarih, kültür, din ve siyasal irade unsurlarını içeren çok katmanlı bir kolektif aidiyet olarak kurgulandığını göstermektedir. Bazı vekiller, Türklüğü doğrudan devletin bekası ve toprak bütünlüğüyle ilişkilendirirken, bazıları milletin dar etnik ölçütlerle tanımlanmasının imparatorluk mirasından devralınan toplumsal çeşitliliği görünmez kılacağı uyarısında bulunmuşlardır (TBMM, 1922e, s. 311; TBMM, 1923a, ss. 89-91; TBMM, 1923b, ss. 94-95; TBMM, 1923c, s. 99). Mustafa Kemal Paşa'nın kimi bağlamlarda İslâm ve Türkiye Devletini birlikte kullanması, kuruluşun ilk yıllarınnda ulusal birlik inşasında tarihi olarak Müslüman kimliğiyle iç içe geçmiş bir "Türk milleti" tasavvuruna yaslanıldığını göstermektedir (TBMM, 1923d, ss. 14-15; Okur, 2025a).

Ulusal kimliğin kapsamı ve vatandaşlığın anlamına ilişkin tartışmaların yapıldığı kuruluş sürecinde, 1921 ve özellikle 1924 Anayasalarında millet ve vatandaşlık tanımlarına somut karşılık bulunmuştur. 1924 Anayasası'nın 88. maddesinde yer alan "Türkiye ahalisine din ve ırk farkı gözetilmeksizin vatandaşlık itibariyle Türk ıtlak olunur" hükmü, etnik soy bağı vurgusundan ziyade hukuki bağlılığı esas alan bir anayasal vatandaşlık paradigması kurmuştur (Eraslan, 2024, ss.143-145; 161-175). Bununla birlikte, bu hüküm üzerine yürütülen Meclis tartışmaları, "Türklük"ün tabiiyet esaslı bir üst kimlik mi, yoksa tarihi-kültürel ve manevi unsurları içeren daha geniş bir toplumsal aidiyet mi olduğu sorusu etrafında yoğunlaşmıştır (TBMM, 1924a, s. 911; Okur, 2025a). Celal Nuri Bey hukuki vatandaşlık (tabiiyet) vurgusuyla eşitlikçi bir çerçeve savunurken, Hamdullah Suphi Bey'in dil, kültür ve milli hissiyata yaptığı

vurgu ve aldığı destek, millet tarifinin kültürel boyutlarının da güçlü biçimde korunduğunu göstermektedir. Böylece anayasal metin, bir yandan herkesi "Türk" vatandaşlık kategorisi altında eşitlerken, diğer yandan bu kategorinin tarihi ve kültürel bağı vurgulanmıştır (Sarısaman & Zorbacı, 2023, ss. 103-105; Okur, 2025a).

Bireysel kimlik beyanları üzerinden yürüyen tartışmalar da bu dönemdeki toplumsal kabullerin sınırlarını görünür kılmaktadır. Rum kökenli vekil İstamat Bey'in kendisini Türk olarak tanımlamasına rağmen Rum cemaati tarafından dışlanması, ulusal kimliğin bireysel tercih ve beyanla değil, kolektif tanıma ve dışlama süreçleriyle de şekillendiğini ortaya koymaktadır. Benzer biçimde bazı Kürt milletvekilleri, Türklerle ortak tarih, kader ve mücadele vurgusu yaparak ayrılıkçı söylemlere mesafe koymuş, hatta kimi vekiller Kürtlerin köken itibarıyla Türklüğün bir parçası olduğunu ileri sürmüştür. Doğu vilayetlerinden Meclis'e gönderilen telgraflar da yeni devlet düzenine ve TBMM'ye bağlılık iradesini vurgulamış, böylece Cumhuriyet'in ilk yıllarında ulusal bütünlük söylemini güçlendiren sembolik belgeler haline gelmiştir (Sarısaman & Zorbacı, 2023, ss. 102-104; Okur, 2025a). Bu söylemsel çerçeve, eş zamanlı olarak hukuki alanda da kurumsallaştırılmıştır. 23 Mayıs 1928 tarihli Türk Vatandaşlığı Kanunu ile vatandaşlığın soy bağı (ius sanguinis) ile birlikte doğum yeri, ikamet ve bireysel beyan gibi unsurlarla da kazanılabileceği hükme bağlanmıştır (TBMM, 1928). Böylece, Osmanlı tebaalığından devralınan çok katmanlı aidiyet ilişkileri, modern vatandaşlık hukukunun araçlarıyla yeniden düzenlenmiştir. Bununla birlikte aynı dönemde kültürel uyumun vatandaşlığın önemli bir bileşeni olarak görülmesi, Hamdullah Suphi Bey'in Türkçe'nin kamusal birlik için zorunlu olduğu yönündeki açıklamalarında ve İsmet İnönü'nün "Vazifemiz Türk vatanı içinde bulunanları her ne olursa olsun Türk yapmaktır" ifadesinde açık şekilde görülmektedir (Sarınay, 2005, ss. 294-295). Bu yaklaşım, vatandaşlık statüsünün resmi olarak hukuka dayandırılırken, Türklüğün içerik bakımından dil, kültür ve hissiyat ile iç içe düşünüldüğünü göstermesi bakımından dikkate değerdir. Başka bir deyişle, Cumhuriyet'in kurucu tartışmalarında belirginleşen bu ikili hat; bir yandan milli egemenlik ilkesine dayanan ve hukukî bağlılık üzerinden tanımlanan kapsayıcı bir vatandaşlık anlayışını, diğer yandan dil, kültür ve ortak tarih vurguları etrafında şekillenen ve tarihi süreklilik içinde inşa edilen *Türk* öznesine dayalı bir *millet* tasavvurunu birlikte üretmiştir. Bu çerçevede Türk vatandaşlığı, erken dönemden itibaren yalnızca hukukî bir statü olarak değil; tarihî-kültürel aidiyet, ortak anlatılar ve

kolektif kimlik pratikleri üzerinden anlam kazanan çok katmanlı bir aidiyet rejimi olarak kurgulanmıştır (Okur, 2023; Okur, 2025a; Sarısaman & Zorbacı, 2023, Sarınay, 2015, s. 313).

Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 1923 ve 1927 tarihli nizamnameleri, ulusal kimliğin parti düzeyinde nasıl tanımlandığını ve siyasal aidiyetin hangi ölçütler üzerinden kurgulandığını göstermesi bakımından dikkat çekici bir çerçeve sunmaktadır. 1923 tarihli düzenleme, parti üyeliğini Türk olma hâliyle birlikte Türk tâbiyeti ve kültürel mensubiyetin benimsenmesi koşuluna bağlayarak, Türklüğü yalnızca doğumla kazanılan bir statü olarak değil; kültürel dahil olma ve siyasi irade yoluyla pekiştirilen bir aidiyet biçimi olarak ele almaktadır (Uyar, 1999; Mumyakmaz, 2013). 1927 tarihli nizamname ise bu yaklaşımı daha belirgin hâle getirerek, parti üyeliğini Türk kültürüne ve partinin temel ilkelerine bağlılık üzerinden tanımlamış; böylece siyasal aidiyetin kültürel referanslarla birlikte kurumsallaştırıldığı bir anlayışı pekiştirmiştir (Tunçay, 2012). Benzer biçimde, 1931 ve 1935 tarihli parti programlarında millet kavrayışının dil, kültür ve ortak ülkü etrafında şekillenen bir siyasal ve toplumsal bütünlük olarak ele alınması, Cumhuriyetin ilk yıllarında milliyetçilik anlayışının kültürel bütünlüğü siyasi topluluk inşasının merkezine yerleştirdiğini göstermektedir (Cumhuriyet Halk Fırkası [CHF] Nizamnamesi ve Programı, 1931; CHF Programı, 1935). Bu çerçevede parti programları ve nizamnameler aracılığıyla geliştirilen siyasal aidiyet tanımının, kültürel taşıyıcılar üzerinden süreklilik kazanan kurumsal bir yapı hâline getirildiği görülmektedir.

Kültürel taşıyıcıların en belirgin unsurlarından biri, Türkçe etrafında kurulan bütünleştirici çerçevedir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında dil, yalnızca gündelik iletişim ve yönetim pratikleriyle sınırlı bir araç olarak değil; tarih anlatısı, ortak hafıza ve ulusal kimliğin zamansal sürekliliğini yeniden üreten kurucu bir unsur olarak işlev görmüştür (Gökalp, 2019, ss. 125-152). Ulus-devlet inşa süreçlerinde dil, ortak anlam dünyasını mümkün kılan, kolektif aidiyeti pekiştiren ve siyasal topluluğun sınırlarını sembolik düzeyde tanımlayan temel bir taşıyıcı olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede Türkçe'nin ulusal kimliğin merkezî bir unsuru olarak konumlandırılması; eğitim, bürokrasi ve kamusal alanın ortak dili hâline getirilmesiyle kurumsallaşmış; dil, kültürel sürekliliğin ve siyasal aidiyetin başlıca aracı olarak işlev kazanmıştır (Kocatürk, 1999). Nitekim Cumhuriyet'in ilk yıllarında Meclis tartışmalarında ve dönemin düşünce ikliminde, özellikle Hamdullah Suphi'nin söylemlerinde dil,

Türklüğün biyolojik ya da etnik bir kategori olarak değil, kültürel benimseme, eğitim ve ortak aidiyet duygusu üzerinden inşa edilen bir kimlik alanı olarak ele alınmıştır. Bu yaklaşımda Türkçe, bireyin siyasi topluluğa dâhil oluşunun ve "Türk olma" idealinin temel koşullarından biri olarak düşünülmüş, dil birliği, ortak tarih ve kültürle birlikte ulusal bütünlüğün asli dayanaklarından biri hâline getirilmiştir (Sarısaman & Zorbacı, 2023).

Cumhuriyet ilk dönemlerinde şekillenen resmî tarih söyleminde, Türk tarihini Orta Asya'daki erken Türk topluluklarından Selçuklu ve Osmanlı mirası üzerinden Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'ne uzanan uzun bir tarihi süreklilik anlatısı, Okur'un (2023) kavramsallaştırdığı biçimiyle, "tarihli Türklük"ün kurucu unsur olarak kavramsallaştırılmasının ideolojik arka planını güçlendirmektedir. Bu çerçevede Türklüğün, bir yandan anayasal ve hukuki düzlemde bir vatandaşlık kategorisi olarak inşa edilirken, diğer yandan tarihi süreç içinde kültürel ve siyasal anlamlarla örülmüş bir çoğunluk kimliği olarak tanımlanması, Lozan Konferansı'nda tesis edilen çoğunluk-azınlık rejimiyle doğrudan ilişkili bir zemin üzerinde şekillenmiştir. Türk delegasyonu azınlık tartışmalarında, Türkiye'de "ırk" veya "dil" azınlıklarından ziyade "dinî azınlıklar"ın bulunduğunu savunarak, Müslüman nüfusu tarihi gelenek, ahlaki değerler ve hukuki statü bakımından yekpare bir çoğunluk olarak tanımlamıştır (Meray, 1969, ss. 154, 160-161, 175). Misak-ı Millî'de kullanılan "Osmanlı-İslâm ahalisi" vurgusu ile Lozan'da Müslümanların çoğunluk, gayrimüslimlerin ise azınlık olarak kabul edilmesi, Okur'un (2023) "tarihli Müslümanlık" olarak adlandırdığı kimlik dokusunu ortaya koymaktadır. Böylece Cumhuriyet'in kurucu sosyolojisi, tarihi olarak Osmanlı'dan devralınan Müslüman nüfusu, "Türk milleti" çoğunluğunun parçası olarak kodlamış, gayrimüslim gruplar ise Lozan'ın azınlık rejimi çerçevesinde özel bir statüye yerleştirilmiştir. Bu durum, Türklüğün hukuken vatandaşlık bağıyla tanımlanırken, sosyolojik düzlemde Müslümanlıkla iç içe düşünüldüğünü göstermesi bakımından dikkate değerdir (Okur, 2023; Okur, 2025a).

Kurucu sosyolojinin pratik yansımalarını, Cumhuriyet'in ilk on yıllarındaki nüfus politikalarında ve misyonerlik faaliyetlerine yönelik sınırlamalarda görmek mümkündür. Mübadele sürecinde Türkçe konuşan ama Hristiyan olan grupların ülke dışına çıkarılırken, Türkçe bilmeyen Müslüman nüfusun "Türk" kimliği içine dahil edilmesi, Osmanlı coğrafyasının farklı bölgelerinden gelen Müslüman göçmenlerin "asli unsur" çerçevesinde kabul edilmesi, tarihli Türklük-Müslümanlık bileşiminin

pratik sonuçlarıdır (Erdal, 2014; Öksüz, 2000; Okur, 2025a). Benzer şekilde, yabancı okullar ve misyoner faaliyetlerinin ulusal güvenlik bağlamında ele alınması, bir yandan laiklik ilkesinin kurumsallaşmasına zemin hazırlarken, diğer yandan kurucu çoğunluğun dinsel-sosyolojik dokusunu radikal biçimde dönüştürebilecek girişimlerin tehdit olarak algılandığını göstermektedir. Bu uygulamalar, vatandaşlığın hukuki eşitlik ilkesine dayanmasına rağmen, ulusal kimliğin tarihi ve dini referanslardan tümüyle arındırılmadığını ortaya koymaktadır.

Bu noktada, kurucu dönemde şekillenen tarihî**,** kültürel ve sosyolojik çerçevenin yalnızca fiilî uygulamalar ve siyasal söylemlerle sınırlı kalmadığı; bunun yanı sıra anayasal düzenlemeler aracılığıyla normatif bir zemine de taşındığı görülmektedir. Erken Cumhuriyet'te millet ve vatandaşlık anlayışı, bir yandan pratik politikalar ve çoğunluk tahayyülleri üzerinden şekillenirken, diğer yandan bu tahayyülün sınırları ve içeriği anayasal metinler aracılığıyla tanımlanmış ve süreklilik kazanmıştır. Bu nedenle Türkiye'de kimlik ve vatandaşlık tartışmalarını, kurucu sosyolojiden kopuk biçimde değil, anayasal formülasyonlarla birlikte ele almak gerekmektedir.

Türkiye'de kimlik ve vatandaşlık anlayışı, anayasal metinler aracılığıyla farklı tarihi dönemlerde yeniden tanımlanmış ve kurumsal bir çerçeveye kavuşturulmuştur. Olağanüstü koşullar altında hazırlanan 1921 Anayasası, herhangi bir etnik ya da kültürel kimlik tanımı içermeksizin halk egemenliği ilkesini anayasal düzenin merkezine yerleştirmiştir. 1924 Anayasası bu yaklaşımı anayasal vatandaşlık ilkesine dönüştürerek kurumsallaştırmış; 1961 Anayasası ise temel hak ve özgürlükleri önceleyen daha kapsayıcı bir dil benimseyerek "Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları" ifadesiyle benzer bir çizgiyi sürdürmüştür. 1982 Anayasası'nın 66. maddesinde yer alan "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür" hükmü, ulusal kimliği hukuk temelli bir üst kimlik olarak yeniden formüle etmiş ve bu tanım, değişiklik tartışmalarına rağmen anayasal sürekliliğini korumuştur (Eraslan, 2024, s. 143, ss. 161-175, ss. 210-262, ss. 294-372; Kaboğlu, 2000; Gözler, 2014). Okur'un (2023) işaret ettiği üzere, söz konusu anayasal tanımlar kurucu dönemdeki "tarihli Türklük" unsurunu doğrudan tekrar etmemekle birlikte, vatandaşlık bağı temelinde bütünleştirici bir "Türk" üst kimliğinin yeniden üretimine hizmet etmektedir. Kurucu kararlara tanınan tarihî öncelik ise bu üst kimliğin hangi tarihî özneye dayandırıldığını sürekli olarak hatırlatmaktadır (Okur, 2023; Okur, 2025a).

Son yıllarda gündeme gelen "Türkiyelilik" tartışmaları da bu kurucu mirasla ilişkilendirilerek okunmalıdır. "Türkiyelilik" kavramı, tüm vatandaşları tarih-dışı ve nötr bir coğrafi aidiyet etrafında birleştirmeyi amaçlayan; bu yönüyle kurucu çoğunluğun tarihi ve kültürel ağırlığını azaltan bir üst kimlik önerisi olarak tartışılmıştır (Okur, 2023; Okur, 2025a). Okur'a (2023) göre bu tür yaklaşımlar, kurucu dönemde "tarihli Türklük-Müslümanlık" bileşimi üzerinden inşa edilen milli kimliğin değer, ilke ve tarihi sürekliliğe dayalı boyutlarını zayıflatma potansiyeli taşımakta, bu durum hem çoğunluk hem de azınlık gruplar açısından yeni ontolojik güvensizlik katmanları üretebilmektedir.

Sonuç olarak Türkiye'de vatandaşlık ve Türklük kavramları, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar değişen tarihi koşullar, siyasi tercih ve toplumsal dinamikler doğrultusunda sürekli yeniden tanımlanmıştır. Kurucu dönemde milli egemenlik ilkesine dayandırılan ve "tarihli Türklük-Müslümanlık" bileşimi etrafında şekillenen çoğunluk kimliği, anayasal vatandaşlık formülasyonlarıyla hukuki düzleme taşınmış, zaman içinde hem kapsayıcı hem dışlayıcı içeriklerle yeniden yorumlanmıştır. Türklük tartışmaları bu nedenle etnik bir kimlik meselesi olmanın ötesine geçerek devletin bekası, toplumsal bütünlük, aidiyet, vatandaşlık ve güvenlik arasındaki ilişkileri içeren geniş bir toplumsal-siyasal çerçevede ele alınmalıdır. Özellikle kitlesel göçler, müktesep (istisnai) vatandaşlık süreçleri ve "Türkiyelilik" gibi alternatif üst kimlik önerileri bağlamında, Türk vatandaşlığına atfedilen anlamın hem kurucu kararlara hem de güncel ontolojik güvenlik kaygılarına nasıl eklemlendiği hem ev sahibi Türk toplumunun hem de TCVKS üyelerinin aidiyet deneyimlerini anlamak için kilit bir önem taşımaktadır.

Bu çalışma, kurucu irade, Türklük ve vatandaşlık arasındaki ilişkinin kuramsal ya da ilkesel düzeyde nasıl tanımlanması gerektiğini yeniden tartışmak yerine; bu tarihi-kavramsal mirasın bugün Türk toplumunda milli kimlik-vatandaşlık ilişkisini nasıl anlamlandırdığını ve bu çerçevenin hem ev sahibi Türk toplumu hem de TCVKS nezdinde nasıl karşılık bulduğu ele alınmaktadır.

2.5. Göç, Güvenlik ve Kimlik Ekseninde Ontolojik Güvenliğin Yeniden İnşası

Bu çalışma, modern dünyada ulus-devletin kimlik, aidiyet ve vatandaşlık üretimindeki rolünü ontolojik güvenlik kuramı çerçevesinde ele alarak, güncel siyasal-toplumsal tartışmaların arka planındaki varoluşsal dinamikleri görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Kullanılan kuramsal çerçeve, birey-toplum-devlet ilişkilerini kurumsal ve hukuki düzenlemelerin ötesinde süreklilik, tanınma, öngörülebilirlik ve evde olma hissi gibi ontolojik güvenlik bileşenleri üzerinden analiz etmeyi mümkün kılmaktadır. Bu bağlamda vatandaşlık, haklar ve yükümlülükler olmakla birlikte bireyin devlete ve siyasal topluluğa ilişkin benlik anlatısını istikrara kavuşturan temel bir ontolojik güvenlik kaynağı olarak kavramsallaştırılmaktadır.

Son yıllarda küresel ölçekte yaşanan gelişmeler, küreselleşmenin homojenleştirici ve sınır-aşan entegrasyon vaatlerinin sınırlı kaldığını, hatta pek çok bağlamda tersine döndüğünü göstermiştir. Salgın hastalıklar, büyük güç rekabetinin yeniden sertleşmesi, enerji ve gıda krizleri, bölgesel savaşlar ve düzensiz göç hareketleri, "küreselleşme" söylemini zayıflatırken, "küresizleşme" (de-globalization) olarak adlandırılan süreci başlatmış görünmektedir (Zielonka, 2018). Bu süreçte devletler, dışa açıklık kadar iç bütünlüğü, sınırların kontrolünü, demografik kompozisyonu ve ulusal kimliğin sürekliliğini önceleyen politikalar üretmeye yönelmiştir. Ulus-devlet yönetimsel bir kapasite odağı olmakla birlikte kolektif kimlik ve düzenin başlıca taşıyıcısı olarak yeniden merkezi bir konuma yerleşmiştir. Vatandaşlık rejimleri, göç ve entegrasyon politikaları ile ulusal kimlik anlatıları da bu dönüşüm içinde, evrensel kapsayıcılık idealleri ile ontolojik güvenlik ihtiyacının gerilimli bileşimi doğrultusunda yeniden şekillenmektedir.

Göç olgusu, söz konusu yeniden yapılanma sürecinde ulus-devletlerin karşı karşıya kaldığı en kritik sınama alanlarından biri hâline gelmiştir. Savaşlar, otoriterleşme, çevresel krizler ve derinleşen ekonomik eşitsizlikler nedeniyle artan zorunlu göç ve yerinden edilme süreçleri, ev sahibi toplumlarda hem demografik, ekonomik ya da yönetsel sorunlar yaratmakta hem de ulusal kimliğin sınırları, kolektif hafıza ve toplumsal bütünlük üzerinden algılanan tehditleri artırmaktadır. Bu tehdit algıları, çoğu zaman fiziki güvenlik kaygılarının ötesine geçerek, "biz kimiz?", "nasıl bir toplum olmaya devam edeceğiz?" ve "çocuklarımıza nasıl bir ülke bırakacağız?" soruları etrafında şekillenen varoluşsal bir tedirginliğe dönüşmekte, böylece göç olgusu, ev sahibi toplum açısından güçlü bir ontolojik güvensizlik kaynağı hâline gelmektedir (Akhtar, 2021; Halbwachs, 2023). Bu nedenle mülteci ve göçmen politikaları insani ya da teknik bir yönetim alanı olmanın yanında ulus-devletin kimlik sürekliliği ve rejim meşruiyetiyle doğrudan ilişkili stratejik bir mesele olarak ortaya çıkmaktadır (Betts, 2017).

Bu çalışmanın merkezinde yer alan Türkiye örneği, söz konusu süreçlerin sahadaki tezahürlerini incelemek açısından özgün bir laboratuvar işlevi görmektedir. Türkiye'nin vatandaşlık politikaları tarihi olarak milli kimlik inşası, devlet-toplum ilişkileri ve güvenlik kaygılarıyla iç içe gelişmiştir. 1924 Anayasası'ndan itibaren "Türk" kavramının hem kapsayıcı bir üst kimlik hem de ulusal anlatının tarihi taşıyıcısı olarak formüle edilmesi, vatandaşlığın yalnızca hukuki bir bağlılık değil, ortak bir geçmişe, kültürel koda ve gelecek tasavvuruna eklemlenme biçimi olarak kurgulandığını göstermektedir. Bu durum, vatandaşlığı, bireyin devlete sadakatini bildirdiği bir statü olmanın ötesinde, ulusal kimliğin sınırlarının nerede çizileceği, kimin "biz"in parçası sayılacağı ve toplumsal aidiyetin hangi normlar etrafında tanımlanacağı sorularıyla iç içe geçirmektedir.

2011 sonrası Suriye krizinin ardından Türkiye'ye yönelen kitlesel Suriyeli sığınma hareketi, bu tarihi-kurumsal çerçevenin sınandığı en önemli alanlardan birini oluşturmuştur. Suriyeli sığınmacıların hukuki statüsü, gündelik hayat pratikleri ve vatandaşlığa kabul süreçleri, ev sahibi toplumun ulusal kimlik anlatısı, güvenlik algıları ve geleceğe ilişkin beklentileriyle sürekli etkileşim hâlindedir. Bu nedenle göçmenlerin entegrasyonu, ekonomik katılım veya sosyal uyum göstergeleriyle ölçmek yeterli değildir (Chambers, 2019; Akhtar, 2021). Türk toplumunun kendi ulusal kimliğini, mekânsal egemenliğini ve tarihi sürekliliğini nasıl algıladığıyla entegrasyon doğrudan bağlantılı biçimde şekillenmektedir. Bu bağlamda vatandaşlık verilmesine yönelik çekinceler, sosyo-ekonomik gerekçeler kadar, kimlik ve sembolik düzeyde yaşanan ontolojik güvensizlikle de ilişkilidir. Devlet açısından ve toplumun önemli bir kesimi nezdinde asıl mesele, "kaç kişinin vatandaş olacağı" sorusundan ziyade, bu sürecin Türk kimliği, toplumsal çoğunluğun aidiyet duygusu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu anlatısı bakımından ne anlama geldiğidir. Başka bir deyişle vatandaşlığa geçişin niceliksel boyutu tartışmanın bağımsız bir ekseni olmaktan çok, söz konusu anlam ve algı çerçevesi içinde yer alan bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Bu çerçevede farklı etnik, dini ve kültürel grupların eş zamanlı tanınmasını ve eşit yurttaşlık temelinde siyasal topluma dâhil edilmesini hedefleyen vatandaşlık modelleri kuramsal olarak cazip görünse de pratikte ulus-devletlerin ontolojik güvenlik kaygılarıyla sık sık çatışmaktadır. Devletin kimlik sürekliliğini ve meşruiyetini koruma çabası, belirli değer ve kimlik referanslarının muhafazasını zorunlu kılmakta, bu nedenle vatandaşlık, hukuki bir statü olmanın ötesinde kültürel ve ideolojik bir filtre

işlevi de görmektedir. Joppke'nin (2010) analizlerinden hareketle, çağdaş vatandaşlık rejimleri eşitlikçi söylemlerle kurulsa da fiiliyatta kültürel uyum, dil, değerler ve yaşam tarzı üzerinden işleyen örtük sınırlar üretmektedir (Connolly, 2020). Bu durum, özellikle kitlesel göç bağlamında, çoğulculuk ideali ile ulusal kimliğin sürekliliğine yönelik kaygılar arasındaki gerilimi daha da görünür kılmaktadır.

Bu ikili yapı, vatandaşlığı eş zamanlı olarak hem bir güvenlik ağı hem de dışlayıcı bir rejim hâline getirmektedir. Vatandaşlık bir taraftan bireylere hukuki statü, haklar, temsil imkânı ve öngörülebilir kurumsal çerçeve sunarak ontolojik güvenliği güçlendirir, diğer yandan tam vatandaşlıkla kimlerin özdeşleştirileceği, kimlerin ise sembolik veya fiilî olarak ikinci halkada tutulacağına ilişkin sınır çizerek yeni ontolojik güvensizlik alanları üretir. Göçmenler ve müktesep (istisnai) vatandaşlar açısından bu ikili yapı, hukuken tanınmış olmakla birlikte toplumsal düzeyde tam anlamıyla "kabul edilmemek" şeklinde deneyimlenebilir. Ev sahibi toplum açısından ise "biz" kategorisinin sınırlarının genişlemesi, nüfus kompozisyonundaki değişim, gündelik yaşam rutinlerinin ve mekânsal deneyimlerin dönüşmesi ontolojik güvenlik algısında bir çözülme hissi yaratabilmektedir. Dolayısıyla vatandaşlık, modern ulus-devletin doğasında bulunan kapsayıcılık/dışlayıcılık geriliminin somutlaştığı başlıca kurumsal düzlemlerden biridir.

Ontolojik güvenlik kuramı, bu gerilimi anlamaya imkân tanıyan güçlü bir kavramsal araç sunmaktadır. Mitzen'in (2006) vurguladığı üzere, aktörler -birey ya da devlet- sadece maddi çıkarlarını değil, tutarlı bir benlik anlatısını ve öngörülebilir bir ilişkisellik düzenini korumaya çalışırlar. Benzer biçimde Kinnvall (2004), belirsizlik ve kriz dönemlerinde kimlik ve aidiyet anlatılarının "sığınak" işlevi gördüğünü, bu nedenle de çoğu zaman daha kapalı, homojenlik vurgusu yüksek kimlik formlarına yönelim yaşandığını belirtmektedir (Assmann, 2022; Halbwachs, 2023). Bu çalışma açısından bakıldığında, vatandaşlık politikaları ve göç rejimleri, Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân boyutlarının kesişiminde işleyen bir ontolojik güvenlik mimarisinin parçası olarak görülebilir:

- Kaygı boyutu, hem ev sahibi toplumun kimlikle ilgili çözülme, kontrol kaybı ve belirsizlik endişesini hem de göçmenlerin statüsüzlük, belirsizlik ve dışlanma deneyimlerini görünür kılar.
- Rutin boyutu, hukuki statü, kurumlarla temas, dil kullanımı ve gündelik etkileşimler üzerinden vatandaşlığın gündelik hayatta nasıl yaşandığını

belirler ve kapsayıcı ya da dışlayıcı biçimde işlemesine göre ontolojik güvenlik ya da güvensizlik üretir.

- Anlatı boyutu, ulusal kimliğin geçmiş, bugün ve geleceği birleştiren hikâyelerini içerir. Göçmenler ve yeni vatandaşlar bu hikâyeye ne ölçüde dâhil edilebildiklerine göre toplumun "içinde" ya da "dışında" hissederler.
- Mekân boyutu ise hem ev sahibi toplum hem göçmenler açısından "ev", "mahalle", "şehir" ve "vatan" deneyimlerinin yeniden tanımlandığı, mekânsal süreklilik ve yerinden edilme tecrübelerinin ontolojik güvenlik üzerinde doğrudan etkili olduğu somut düzlemdir.

Bu çalışma, Türkiye örneği üzerinden hem Türk vatandaşlarının hem de TCVKS'nin söz konusu dört boyutta nasıl bir ontolojik güvenlik/güvensizlik deneyimi yaşadığını incelemeyi hedeflemektedir. Böylece göç, vatandaşlık ve ulusal kimliğin hukuki yönleriyle birlikte bireyler ve toplumlar açısından taşıdığı varoluşsal sonuçları ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Sonuç olarak bu bölüm, göç, vatandaşlık ve ulusal kimlik ilişkisini ontolojik güvenlik perspektifinden analiz ederek, günümüz dünyasında ulus-devletin karşı karşıya kaldığı dönüşümleri hem kuramsal hem analitik açıdan derinleştirmektedir. Ulus-devlet, tüm krizlere ve eleştirilere rağmen, kimlik sürekliliği, öngörülebilirlik ve tanınma ihtiyacına yanıt verme kapasitesiyle bireyler ve toplumlar için temel bir varoluşsal referans noktası olmayı sürdürmektedir. Vatandaşlık ise bu varoluşsal referansın hem kurumsal hem de sembolik düzlemini oluşturan, kapsayıcılıkla sınır çizimini, aidiyetle dışlanmayı, güvenlikle kaygıyı birlikte barındıran çok katmanlı bir güvenlik rejimi olarak değerlendirilmelidir. Türkiye özelinde Suriyeli sığınmacılar ve Türk vatandaşlığı etrafında gelişen tartışmalar, vatandaşlığın hukuki bir statü düzenlemesinin ötesinde ontolojik güvenlik ve güvensizlik üretiminin merkezi bir sahnesi olduğunu açık biçimde göstermektedir.

3. TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİLER VE VATANDAŞLIK: GÜVENLİK-DIŞILAŞTIRMADAN ONTOLOJİK GÜVENSİZLİĞE

İkinci Bölümde tartışılan Kaygı, Anlatı, Rutin ve Mekân sütunlarına dayalı ontolojik güvenlik çerçevesi, göç olgusunun insani dramlar, hukuki statüler veya ekonomik göstergelerle birlikte hem göçmenler hem de ev sahibi toplum açısından kimlik sürekliliği, aidiyet ve öngörülebilirlik boyutlarıyla da anlaşılması gerektiğini ortaya koymuştur. Bu çerçeve, göçü güvenlik çalışmalarının genişleyen gündemi içinde, fiziksel tehditlerin ötesine geçen ve varoluşsal kaygıları içeren bir mesele olarak konumlandırmaktadır.

Üçüncü Bölüm, İkinci Bölümde kurulan bu teorik iskeleti Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar bağlamına taşıyarak iki yönlü bir ontolojik tabloyu analiz etmeyi amaçlamaktadır. İlk olarak, ev sahibi Türk toplumunun belirsizlik, rutin kesintisi ve mekânsal dönüşüm süreçleriyle artan kaygıları, güvenlik-dışılaştırmadan güvenlikleştirmeye doğru yönelen söylemler ve politikalar eşliğinde ele alınacaktır. Bu bağlamda göç demografik bir değişim olmanın yanında Türk ulusal kimliğinin sınırları, kolektif hafızanın içeriği ve "biz" tasavvurunun istikrarı açısından da bir kırılganlık alanı olarak değerlendirilecektir. İkinci olarak, TCVKS'nin hukuken "toplumun içinde" yer almalarına rağmen tanınma ve aidiyet düzeyinde "toplumun dışında" konumlanmaları, başka bir ifadeyle resmi vatandaşlık ile toplumsal kabul arasındaki mesafenin ürettiği eksik aidiyet ve ara durumda olma hâli tartışılacaktır. Böylece güvenlik-dışılaştırmadan ontolojik güvensizlikle birlikte güvenlikleştirmeye uzanan söylemsel döngünün hem Türk toplumunun öz-imgesi hem de Suriyeli bireylerin benlik sürekliliği üzerinde nasıl ve niçin kalıcı gerilimler ürettiği gösterilecektir.

Bu teorik zemin sıklıkla vurgulandığı üzere, güvenliğin fiziksel riskler, askeri tehditler veya sınır ihlalleriyle tek başına açıklanamayacağını, bireylerin, toplumların ve devletlerin güvenlik algılarının kimlikle ilgili süreklilik, tanınma, aidiyet ve öngörülebilirlik arayışlarıyla doğrudan bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bölümde söz konusu kavramsal çerçeve Türkiye bağlamına uyarlanarak, Suriyeli

sığınmacıların zorunlu göç süreçleri, Türkiye'deki hukuki statü rejimleri, vatandaşlık politikaları ve toplumsal algılar ışığında sistematik biçimde incelenecektir. Bu incelemede özellikle hükümet söylemleri ve güvenlik-dışılaştırma stratejileri, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki konumlanışını ve Türk kimliğiyle kurulan ilişkinin sınırlarını belirleyen temel değişkenler olarak ele alınacaktır. Başlangıçta insani sorumluluk, dini dayanışma ve ensar-muhacir gibi söylemlerin, zamanla iç siyaset, toplumsal tepki, uluslararası konjonktür ve ekonomik baskılarla nasıl dönüştüğü, bu dönüşümün Suriyeli sığınmacılara yönelik kolektif algıları ve vatandaşlık tartışmalarını ontolojik düzeyde nasıl etkilediği değerlendirilecektir. Ardından güvenlik-dışılaştırmanın sınırları, kırılma noktaları ve yeniden güvenlikleştirme hamleleri analiz edilerek, Suriyeli sığınmacılar meselesinin hem Türk toplumu hem de TCVKS üzerinde ürettiği ontolojik kırılganlık ve karşılıklı güvensizlik dinamikleri ortaya konulacaktır. Başka bir deyişle bu bölüm, vatandaşlık politikaları, aidiyet tartışmaları ve ontolojik güvenlik arasındaki ilişkileri açığa çıkararak, Türkiye'de göç ile vatandaşlık arasındaki ilişkinin çok katmanlı yapısını ampirik analiz öncesinde kavramsal ve bağlamsal bir çerçeveye yerleştirmeyi amaçlamaktadır. Böylece Dördüncü Bölümde sunulacak nicel ve nitel bulguların hem betimleyici hem de ontolojik güvenlik kuramı ışığında açıklayıcı biçimde yorumlanabilmesine imkân sağlanacaktır.

Suriye'den Türkiye'ye yönelen zorunlu göç akını demografik bir hareketlilik olmanın ötesinde İkinci Bölümde tartışıldığı üzere, ulusal kimlik, aidiyet ve toplumsal düzen algılarının sınandığı çok boyutlu bir ontolojik dönüşüme işaret etmektedir. Göçmen nüfusun kısa bir süre içinde milyonlara ulaşması, Giddens'ın kavramsallaştırdığı biçimiyle hem devlet hem toplum düzeyinde yerleşik rutinlerin, öngörülebilir beklentilerin ve "normal" kabul edilen zaman-mekân örgüsünün sorgulanmasına yol açmıştır. Bu nedenle Suriyeli sığınmacılar meselesi, sadece göç yönetimi, sosyal politika ya da insani yardım kapasitesi bakımından değil, Türk toplumunun kendisini ve Türk devletini nasıl tanımladığı, kimlerle hangi sınırlar içinde bir "biz" topluluğu oluşturduğuna dair temel varsayımları etkileyen yapısal bir kırılma olarak ele alınmalıdır.

3.1. Zorunlu Göçün Başlangıcı ve Geçici Koruma Rejiminin Kurumsallaşması

2011'de Suriye'de başlayan iç savaş, Ortadoğu'nun yakın tarihinde benzeri az görülmüş ölçekte bir kitlesel yerinden edilme dalgası yaratarak hem bölgesel jeopolitiği hem de uluslararası insani düzeni dönüştürmüştür. Türkiye, coğrafi yakınlığı, tarihi-siyasal bağları ve başlangıçta benimsediği "açık kapı politikası" sebebiyle bu nüfus hareketinin en yoğun yansıdığı ülke hâline gelmiştir (Ferris & Kirişci, 2016; Kirişci, 2014). Kısa süre içinde ortaya çıkan insani kriz, Türkiye'yi geçici barınma merkezlerinin kurulması, acil sağlık hizmetlerinin sağlanması, sınır bölgelerinde güvenlik ve koordinasyonun yönetilmesi gibi geniş ölçekli bir müdahale kapasitesi geliştirmeye zorlamıştır. Bu süreç 2023 yılına gelindiğinde Türkiye'yi 3,5 milyonu aşkın Suriyeliye ev sahipliği yapan dünyanın en büyük sığınmacı ülkesi konumuna taşımıştır (Erdoğan, 2024).

Zaman içinde çatışmaların uzamasıyla birlikte göçün geçici niteliği ortadan kalkmış, yerel yönetimler ve merkezi kurumlar uzun vadeli uyum politikaları geliştirmek zorunda kalmıştır. İlk dönemde ağırlıklı olarak insani ihtiyaçların karşılanmasına odaklanılırken, ilerleyen yıllarda eğitim, işgücü piyasası, konut, sağlık ve yerel hizmetler gibi yapısal alanlarda kalıcı politikaların gerekliliği ortaya çıkmıştır (Ager & Strang, 2008; Demirci & Kırdar, 2023). Bu dönüşüm kurumsal kapasite ile birlikte toplumun kimlik, mekân ve kültür düzenini de etkilemiştir. Ontolojik güvenlik yaklaşımı çerçevesinde, göç gibi büyük toplumsal değişimlerin, bireylerin ve toplumların gündelik rutinleri, mekânsal aidiyetleri ve öngörülebilirlik algıları üzerinde dönüştürücü etkiler yaratarak kimlik kırılganlığı ve belirsizlik üretebilme potansiyeline sahip olduğu tartışılmaktadır (Giddens, 1991; Stein, 1981; Zetter, 2007; Innes, 2015). Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların yoğunlaştığı mahallelerde konut piyasasının değişmesi, görünürlükle birlikte gündelik karşılaşmaların artması, kamu hizmetleri üzerindeki baskı ve toplumsal sınırların yeniden müzakere edilmesi bu bağlamda değerlendirilebilir.

Türkiye, Suriyeli sığınmacıların hukuki statüsünü düzenlemek amacıyla 2013'te Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nu, 2014'te ise Geçici Koruma Yönetmeliği'ni yürürlüğe koymuştur (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013; Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014). Bu düzenlemelerle Suriyeli sığınmacılar hukuki olarak "geçici koruma altındaki yabancılar" kategorisine yerleştirilmiş, sınır

dışı edilmeme, temel hizmetlere erişim ve çalışma izni başvurusu gibi haklara sahip olmuşlardır. Bununla birlikte bu statünün "geçici" niteliği, uzun süreli kalış hâlinde hem hukuki hem de toplumsal düzeyde belirsizlik yaratmıştır. Uluslararası literatürde bu tür uzun vadeli geçici statüler "kalıcı geçicilik" olarak adlandırılmakta ve kimlik istikrarı ile aidiyet duygusunu zayıflatan bir ara statü hâline geldikleri belirtilmektedir (Crawley & Skleparis, 2018).

Türkiye'deki durum da bu örüntüye paralel gelişmiştir. Suriyeli sığınmacıların önemli bir kısmı, yıllar geçmesine rağmen hukuki statülerinin kalıcı olmadığı, toplumsal kabulün kırılgan olduğu ve geleceğe ilişkin öngörülebilirliğin sınırlı kaldığı yönünde deneyimler aktarmaktadır (Şimşek, 2020; Çevik & Buz, 2022). Suriyeliler Barometresi bulguları, Suriyelilerin kendilerini toplumsal hayatta yarı kabul edilmiş bir pozisyonda gördüklerini, dil ve geçim kaynaklarına erişim gibi alanlarda sürekli bir uyum baskısı hissettiklerini göstermektedir (Erdoğan, 2022, 2024). Dolayısıyla Geçici Koruma rejimi kısa vadede insani koruma sağlamasına rağmen, uzun vadede hem Türk toplumu hem de Suriyeli sığınmacılar açısından farklı düzlemlerde kaygı azaltıcı ve artırıcı etkiler üretmiştir (Eminoğlu, 2024; Tumen, 2023). Bu karmaşık yapı, göçün hukuki boyutunun ötesine geçerek kimlik, aidiyet ve toplumsal bütünleşme tartışmalarını derinleştiren bir ontolojik gerilim alanı yaratmıştır.

Giriş bölümünde ayrıntılı olarak ortaya konulduğu üzere, Suriyeli nüfusun 2012-2021 arasında birkaç yüz binden birkaç milyona ulaşması sadece insani sorumluluk çerçevesinde değil, bununla birlikte toplum-devlet ilişkilerinde beliren yeni bir güvenlik söyleminin zeminini oluşturmuştur. Göçün hacmindeki bu artış, başlangıçta "geçici misafirlik" ve insani dayanışma söylemleriyle karşılanan durumu, zamanla kalıcılık, uyum ve vatandaşlık tartışmalarının merkezine yerleştirmiştir. Dördüncü Bölümde nicel bulguların gösterdiği üzere, demografik yoğunlaşma ve uzun süreli yerleşiklik algısı, özellikle kaygı ve mekân boyutlarında belirginleşen bir toplumsal kırılganlık üretmekte, böylece zorunlu göçün ilk evresi, ontolojik güvenlik açısından ileride derinleşecek gerilimlerin başlangıç noktası hâline gelmektedir.

Kısacası Geçici Koruma Rejiminin ürettiği hukuki ve toplumsal belirsizlikler, Türkiye'de göçün uzun vadeli yönetimini hem kurumsal hem kimlik düzeyinde karmaşık bir zemine oturtmuş durumdadır. Suriyeliler için fiilî kalıcılık ile hukuki geçicilik arasındaki gerilim, aidiyet ve kimlik sürekliliğini zayıflatan bir kalıcı geçicilik hâli yaratmaktadır. Ev sahibi Türk toplumu için ise bu durum mekânsal

düzenin, toplumsal sınırların ve ulusal kimlik anlatısının aşınmasına dair kaygıları derinleştirmektedir. Bu kırılgan yapı, göçün hukuki çerçevesi ile toplumsal etkileri arasındaki mesafenin giderek arttığını göstermektedir. Tam da bu noktada vatandaşlık meselesi, hem Suriyeli sığınmacılar açısından hukuki güvenlik ve gelecek tasavvurunun temel belirleyicisi hâline gelmekte hem de ev sahibi Türk toplumun toplumsal bütünlük, siyasal temsil ve ulusal kimlik algısının merkezine oturmaktadır. Dolayısıyla vatandaşlık politikaları göç, kimlik, aidiyet ve ontolojik güvenlik tartışmalarını daha da karmaşıklaştıran kritik bir aşamayı temsil etmektedir. Bu nedenle bir sonraki bölümde, Türkiye'de Suriyeli sığınmacılara yönelik vatandaşlık uygulamalarının bu çok katmanlı belirsizlikleri nasıl derinlettiği ve hem ev sahibi Türk toplumu hem Suriyeli sığınmacılar açısından yeni ontolojik güvensizlik dinamikleri ürettiği kısaca ele alınacaktır.

3.2. Vatandaşlık Politikaları, Seçicilik ve Ontolojik Güvensizlik

Geçici Koruma rejiminin sağladığı asgari hukuki güvenceye rağmen, İkinci Bölümde ayrıntılı biçimde tartışılan ontolojik güvenlik kavramı açısından bakıldığında, Suriyeli sığınmacıların statüsü hem onlar hem de ev sahibi Türk toplumu için derin bir belirsizlik alanı oluşturmaktadır. Fiilî kalıcılık ile hukuki geçicilik arasındaki bu gerilim, bir yandan Suriyeli sığınmacıların gündelik yaşam rutinlerini, geleceğe ilişkin planlarını ve aidiyet tasavvurlarını sınırlandırmakta, diğer yandan Türk toplumunda ulusal kimliğin, vatandaşlık kurumunun ve siyasal temsilin sınırlarına ilişkin soruları keskinleştirmektedir. Tam da bu nedenle, izleyen alt bölümde ele alınacak vatandaşlık politikaları yalnızca teknik bir hukuki düzenleme olarak değil, söz konusu belirsizlikleri gidermesi ya da derinleştirmesi bakımından, ontolojik güvenliğin yeniden üretildiği kritik bir eşik olarak değerlendirilmelidir.

Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığa kabulü süreci 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 12. maddesinde düzenlenen "istisnai vatandaşlık" mekanizması üzerinden yürütülmektedir. Bu mekanizma, devletin milli güvenlik ve kamu yararı gerekçeleriyle uygun gördüğü kişilere olağan prosedürlerin dışında vatandaşlık verebilmesini mümkün kılmakta, böylece yürütmeye geniş bir takdir alanı sunmaktadır (Türk Vatandaşlığı Kanunu, 2009). Bu rejim, özellikle kitlesel göç ve uzun süreli yerinden edilme durumlarında devletlerin hem nüfus yönetimi hem de ulusal kimlik koruma stratejilerini uygulamak için kullandıkları stratejik bir araç

olarak değerlendirilir (Castles & Davidson, 2000; Akçapar & Şimşek, 2018). İstisnai vatandaşlık bu yönüyle, devletin kimlik sınırlarını stratejik bir esneklikle yeniden tanımlama kapasitesini de göstermektedir.

Teorik çerçevede değerlendirilen ontolojik güvenlik yaklaşımlarında vurgulandığı gibi devletler, kimlikle ilgili tehdit algısının arttığı dönemlerde vatandaşlık sınırlarını daha dar yorumlama eğilimindedir. Buna karşılık ekonomik veya diplomatik ihtiyaç dönemlerinde daha geniş bir kapsayıcılık çerçevesi benimseyebilirler. Bu salınım, Dördüncü Bölümdeki saha verilerinde de görüleceği üzere hem Suriyeli sığınmacıları hem de Türk toplumu açısından öngörülebilirliği azaltan bir kırılganlık kaynağına dönüşmektedir.

Bu aşamada vatandaşlığa kabul sürecinin, çalışmanın giriş bölümünde formüle edilen temel araştırma sorusu ve hipotezleriyle doğrudan ilişkili olduğu vurgulanmalıdır. Tezin varsaydığı üzere, ulusal kimlik anlatısı ile devletin güvenlik-dışılaştırma stratejisi arasında tutarlı bir uyum sağlanamadığında, vatandaşlık statüsü hukuken tanınsa dahi toplumsal düzeyde tam bir kabul ve aidiyet üretmemektedir. Dördüncü Bölümde ayrıntılı biçimde gösterileceği gibi, Türk toplumunda Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesine yönelik yüksek kaygı düzeyi ile TCVKS'nin eksik ve kırılgan aidiyet deneyimleri, bu hipotezi destekleyen ampirik bir tablo sunmaktadır. Dolayısıyla istisnai vatandaşlık rejimi, hem ev sahibi Türk toplumunun ontolojik güvenlik arayışının hem de Suriyeli sığınmacıların kimlik ve aidiyet müzakerelerinin merkezinde yer alan çift yönlü bir gerilim mekanizması hâline gelmektedir.

İstisnai vatandaşlık uygulamasının en dikkat çekici özelliklerinden biri, kriterlerinin kamuya açık bir biçimde tanımlanmamış olmasıdır. Çeşitli çalışmalar sürecin şeffaf olmayan ve idari takdire dayalı niteliğini vurgulamakta (Ovacık vd., 2022; Shachar, 2009), bu durumun hem Suriyeli sığınmacılar hem de Türk toplumu açısından güvensizlik ve belirsizlik ortaya çıkardığını ifade etmektedir. Resmî verilere göre yıllara göre sürekli artan vatandaşlık sayıları sürecin daha öngörülebilir hâle geldiği anlamına gelmemekte; aksine seçicilik, bireysel değerlendirme ve siyasal iklime duyarlılık algıları süreci daha karmaşık hâle getirmektedir.

Bu çerçevede vatandaşlık uygulamasının toplumsal algı üzerindeki etkisi belirginleşmektedir. Suriyeliler Barometresi çalışmalarında da görüldüğü üzere yıllara göre değişmeyen veya hep radikalleşen sonuçlardan biri Suriyeli sığınmacılara

vatandaşlık verilmesine ilişkin Türk toplumundaki kaygı düzeyinin oldukça yüksek olmasıdır (Erdoğan, 2022, 2024). Özellikle seçim dönemlerinde TCVKS ve Suriyeli sığınmacıların oy verme potansiyeli üzerinden yoğun siyasal tartışmalar yürütülmesi, Suriyeli sığınmacılara yönelik vatandaşlık politikasının teknik bir hukuk meselesi olmaktan çıkarak, ulusal kimliğin sınırları ve siyasal aidiyetin korunmasıyla ilgili sembolik bir mesele hâline geldiğini göstermektedir (Erdoğan, 2022; Sigona, 2015) Bu durum, ontolojik güvenlik literatüründe "benlik anlatısının sürekliliğini tehdit eden dışsal gelişmeler" olarak tanımlanan süreçlerle karşılık gelmekte ve ev sahibi Türk toplumda kolektif bir ontolojik güvensizlik üretmektedir (Mitzen, 2006a; Kinnvall, 2004).

Dördüncü Bölümde ayrıntılı biçimde tartışılacağı üzere, Türk toplumunda Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesine yönelik kaygı düzeyi, vatandaşlık kurumunun ulusal kimlik ve siyasal temsil üzerindeki sembolik işleviyle doğrudan ilişkilidir. Vatandaşlığın, modern ulus-devletlerde sadece hukuki bir bağ değil aynı zamanda "biz" tanımının sınırını belirleyen ideolojik bir araç olarak görülmesi, bu kaygının neden uzun süreli ve dirençli olduğunu açıklamaktadır. Bu nedenle vatandaşlık politikaları, toplumsal aidiyeti genişletme potansiyeli taşıdığı kadar, kimlikle ilgili kapanmayı da güçlendirebilen ikilemli bir yapı sunmaktadır.

Diğer yandan Suriyeli sığınmacılar açısından vatandaşlık hem fırsat hem kırılganlık içeren çelişkili bir deneyimdir. Vatandaşlık kazananlar için hukuki istikrar, eğitim ve iş piyasasına erişim gibi alanlarda görece daha güvenli bir gelecek imkanı sağlanırken, vatandaşlık verilmeyenler veya süreç içinde belirsizlik yaşayanlar kendilerini "kalıcı bir geçicilik" (permanant temporalinse) içinde konumlandırmaktadır (Şimşek, 2020; Sigona, 2012). Suriyeli sığınmacılar arasında vatandaşlık beklentisi, özellikle 2023 seçimleri sonrasında süreçlerin yavaşlamasıyla belirsizleşmiş ve buna bağlı olarak kaygı daha da artmıştır.

Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığa kabulündeki seçicilik boyutu, topluluk içinde yeni içsel hiyerarşiler oluşturmakta ve aidiyet deneyimini bölünmüş bir yapı hâline getirmektedir. Nitel saha araştırmaları, eğitim düzeyi, mesleki beceri, ekonomik sermaye ve sosyal ağlara sahip bireylerin vatandaşlığa daha kolay eriştiğini, bu durumun topluluk içinde "vatandaş olanlar" ile "olmayanlar" arasında yeni statü farklılıkları yarattığını göstermektedir (Çevik & Buz, 2022). Bu ayrışma, vatandaşlığın hukuki bir bütünleşme aracı olmasına rağmen toplumsal düzeyde yeni sınırlar ve

ayrımlar üreten çelişkili bir mekanizma olarak işlediğini ortaya koymaktadır (Baban, Ilcan & Rygiel, 2017).

Bu statü farklılaşması, teorik çerçevede tartışılan ontolojik güvenlik boyutlarıyla doğrudan ilişkilidir. Kimlik sürekliliğinin zayıfladığı, gelecek öngörülebilirliğinin azaldığı ve aidiyetin koşullu hâle geldiği durumlarda, vatandaşlık hem bir istikrar beklentisi hem de bir hayal kırıklığı kaynağı olarak işlev görmektedir. Dördüncü Bölümdeki nitel bulgular, TCVKS'ye dahi toplumsal kabulün sınırlı olduğunu, mekânsal ve kültürel pratiklerde dışlanma deneyimlerinin devam ettiğini ve bunun aidiyeti kırılganlaştırdığını göstermektedir.

Tüm bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'de Suriyeli sığınmacılara yönelik vatandaşlık politikası hem ev sahibi Türk toplumu hem de geçici koruma statüsündeki Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS açısından çift yönlü bir ontolojik güvensizlik rejimi üretmektedir. Ev sahibi Türk toplumu, vatandaşlık meselesini ulusal kimliğin sürekliliği ve siyasal temsil dengeleri açısından bir tehdit olarak algılamaktadır. Suriyeliler için vatandaşlık hem güvenli bir gelecek açısından kritik bir fırsat hem de seçiciliği ve belirsizliği nedeniyle kırılgan bir aidiyet üretmektedir. Bu kırılgan aidiyet toplumsal kabulün sınırlılığıyla daha da görünür hale gelmektedir. Dolayısıyla bugün vatandaşlık, Türkiye'de göç, kimlik ve aidiyet tartışmalarının merkezinde yer alan derin bir varoluşsal gerilim alanı hâline gelmiş görünmektedir.

Türk toplumundaki varoluşsal gerilim, Dördüncü Bölümde ayrıntılı biçimde incelenecek olan nicel ve nitel bulguların da işaret ettiği üzere hem devlet kurumlarının düzenleyici kapasitesi hem de toplumun gündelik yaşam pratikleri üzerinden yeniden üretilmektedir. Özellikle Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân boyutlarını ölçen ölçeklerde ortaya çıkan farklılaşmalar, vatandaşlık meselesinin salt hukuki bir statü değil, bireylerin kendilerini güvende, tanınmış ve ait hissetme kapasitesiyle doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

3.3. Güvenlik-Dışılaştırma ve Suriyeliler: Resmî Söylemler ve Stratejik Çerçeve

Türkiye'de Suriyeli sığınmacılara ilişkin söylemsel çerçevenin oluşumunda, teorik çerçevede tartışılan güvenlik-dışılaştırma yaklaşımının önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Hükümet, göçün ilk yıllarında kamusal algıyı yumuşatmak ve toplumsal gerilimi sınırlamak amacıyla, insani referanslar başta olmak üzere çeşitli

güvenlik-dışılaştırıcı olumlu referanslara yaslanan bir söylem kullanmış; bu yolla konunun güvenlik alanına taşınmasını engellemeye yönelik bir çerçeve üretmiştir. Bu strateji, devletin hem insani sorumluluklarını vurgulayan hem de ulusal güvenliği tehdit eden söylemlerin açığa çıkmasını önlemeyi hedefleyen bilinçli bir normalleştirme çabası olarak görülmelidir.

Türkiye'de hükümet, Suriye'den Türkiye'ye yönelen zorunlu göçün ilk yıllarında, meseleyi güvenlik odaklı bir söylem üzerinden tanımlamaktan özellikle kaçınmış ve bunun yerine bilinçli bir güvenlik-dışılaştırma stratejisi benimsemiştir. Bu strateji Suriyeli sığınmacıların toplumsal alanda bir tehdit unsuru olarak görülmemesini özellikle zorunlu göçün ilk yıllarında insani ve tarihi bağlar çerçevesinde ele alınmasını mümkün kılmış, strateji ile kitlesel göçün oluşturduğu karmaşık tabloyu olağan siyaset alanı içinde tartışılabilir hâle getirilmesi amaçlanmıştır (Kirişci, 2014; Memişoğlu & Kabacaoğlu, 2021). Burada hükümetin söylemsel yönelimi, kanuni düzenlemelerden medya mesajlarına, kamuoyu açıklamalarından uluslararası platformlara kadar geniş bir yelpazede istikrarlı biçimde kendini göstermiştir.

Bu çalışmada, Türkiye'de Suriyeli sığınmacılara yönelik güvenlik-dışılaştırma stratejisinin, insani, tarihî, ekonomik ve kültürel referanslar üzerinden toplumsal kabul ve meşruiyet üretmeyi amaçladığı ileri sürülmektedir. İnsani referanslar çerçevesinde Suriyeli sığınmacıların savaş mağduru, korunmaya muhtaç siviller olarak temsil edilmesi, açık kapı politikasının ahlaki ve uluslararası kabul görmüş ilkelere dayanan bir yaklaşım olarak sunulmasını amaçlayan bir çerçeve oluşturmuştur. Tarihî referanslarda Osmanlı geçmişi, "gönül coğrafyası" ve ortak siyasal miras öne çıkarılarak Suriyeli sığınmacıların toplumun değer dünyasına uzak olmayan aktörler şeklinde konumlandırılması hedeflenmiştir. Ekonomik referanslarda ise Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasasına katkıları, girişimcilik faaliyetleri ve uluslararası fonlar aracılığıyla destekler vurgulanarak göçün ekonomik yükten ziyade fırsat alanı olarak görülmesini sağlamaya yönelik bir söylemsel zemin kurulmuştur. Kültürel referanslar bağlamında ise özellikle "ensar-muhacir" gibi İslam'ın kuruluş yıllarındaki olaylara vurgu yapan metaforlarla dini kardeşlik, misafirperverlik ve kültürel yakınlık gibi değerler üzerinden toplumsal kabulün güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu dört söylem türünün eşzamanlı ve tutarlı biçimde kullanılması, kitlesel göçün ilk aşamalarında ortaya çıkabilecek ulusal güvenlik paniğinin sınırlandırılmasını ve toplumsal tepkilerin kontrol altında tutulmasını hedefleyen bir söylemsel tampon

mekanizmasının inşa edilmesine dönük bir strateji oluşturmuştur. Bu nedenle söz konusu söylemler, fiili sonuçlarından bağımsız olarak, Suriyeli sığınmacıların kabulünü meşrulaştırmayı ve göçün güvenlik siyaseti içindeki konumunu yeniden tanımlamayı amaçlayan bir güvenlik-dışılaştırma çerçevesi olarak değerlendirilmelidir.

Bu söylemsel çerçevenin bir diğer işlevi, Giriş bölümünde sunulan araştırma sorularıyla da uyumlu biçimde, toplumun ontolojik güvenlik ihtiyacına yönelik bir sembolik güvence üretmesidir. "Kardeşlik", "ensar-muhacir" ve "misafirperverlik" gibi kavramlar hem dini hem tarihi hafızanın içkin unsurlarına gönderme yaparak Suriyeli sığınmacıların varlığını ulusal kimlikle çelişmeyen bir zemine yerleştirmeyi amaçlamaktadır. Ne var ki bu sembolik çerçeve, Dördüncü Bölümdeki bulgularda görüldüğü üzere, ev sahibi Türk toplumunun kaygısını uzun vadede azaltmaya yetmemiş, tersine Suriyeli sığınmacıların kalıcılığı belirginleştikçe toplumsal sınırlar yeniden sertleşmeye başlamıştır.

Ontolojik güvenlik perspektifinden değerlendirildiğinde, güvenlik-dışılaştırma stratejisinin politik bir tercih olmanın ötesinde devletin ve toplumun varoluşsal istikrarını korumaya dönük bir girişim olduğu görülmektedir. Kitlesel göç, ev sahibi Türk toplumun kolektif anlatısını, gündelik rutinlerini ve mekânsal düzenini doğrudan etkileyen köklü bir dönüşüm anlamına gelmektedir. Bu çerçevede hükümet söylemi, ontolojik güvenlik modelinin üç sütununu yeniden düzenlemiştir. Anlatı boyutunda göç, "ensar-muhacir" söylemi ve Osmanlı geçmişine yaslanan tarihî-siyasi "kardeşlik" vurgusu üzerinden ahlaki bir çerçeveye oturtulmuş, böylece Türk toplumunun ulusal hikâyesine tehdit yerine sorumluluk ve dayanışma odaklı bir anlam yüklenmeye çalışılmıştır. Rutin boyutunda göçün olağanlaştırılması hedeflenmiş, Suriyeli sığınmacıların gündelik hayatın parçası hâline gelişi "geçici misafirlik" metaforuyla normalleştirilmiştir. Mekân boyutunda ise ortak yaşam alanlarının krize değil dayanışma ve insani iş birliğine işaret eden mekânlar olduğu vurgulanmıştır. Bu üç boyut, devletin toplumsal kaygıyı yönetmek ve kimlik gerilimlerini bastırmak için kullandığı söylemsel araçlar olarak öne çıkmıştır.

Devletin bu güvenlik-dışılaştırma stratejisi kısa vadede toplumsal uyumu desteklemiş olsa da zaman içinde göçün yapısal etkilerinin belirginleşmesiyle birlikte hedeflenen söylemsel gücünü kaybetmiştir. Teorik çerçevede ele alınan ontolojik güvenlik kavramı açısından bu durum beklenen bir sonuçtur. Zira kimlik sürekliliği, toplumsal

rutinlerin korunması ve belirsizliğin azaltılması söylemsel temennilerle değil gündelik deneyimlerle yeniden üretilmektedir. Dördüncü Bölümde sunulan nicel bulgular da özellikle genç ve aktif çalışan nüfus başta olmak üzere Türk toplumunun genelinde Suriyeli sığınmacıların kalıcılığına ilişkin kaygının belirgin biçimde arttığını göstermektedir.

Göçün ilk yıllarında Suriyeli sığınmacıların Türkiye kamuoyunda insani, tarihî, ekonomik ve kültürel gerekçeler üzerinden meşrulaştırılmasını amaçlayan güvenlik-dışılaştırma stratejisinin temel bileşenlerinin, ilerleyen süreçte toplumsal algı dinamiklerinin değişmesi, göçün kalıcılığının görünür hâle gelmesi ve gündelik karşılaşmaların yoğunlaşmasıyla birlikte sınırları giderek belirginleşmiştir. Özellikle kent merkezlerinde yaşanan mekânsal yoğunlaşma, işgücü piyasasında rekabetin artması, sosyal uyumdaki tıkanmalar ve seçim dönemlerinde yükselen politik kutuplaşma, ev sahibi Türk toplumda zaten var olan kimlik sürekliliğinin aşınacağı, "biz" anlatısının zayıflayacağı ve toplumsal düzenin öngörülebilirliğini kaybedeceği yönündeki ontolojik kaygıları derinleştirmiştir. Başka bir deyişle Türk toplumunun benlik anlatısını taşıyan rutinlerin, sembolik sınırların ve ulusal kimlik çerçevesinin tehdit altında olduğu yönündeki ontolojik güvensizlik hissi güçlenmiştir. Başlangıçta toplumsal tepkileri yumuşatmayı hedefleyen söylemsel tampon mekanizmasının yani güvenlik-dışılaştırmanın işlevini Rutinler ve Mekan boyutunda gerçekleşen değişmeler zayıflatmıştır. Sonuç olarak güvenlik-dışılaştırma çizgisi giderek etkisini kaybetmiş, Suriyeli sığınmacıların varlığı daha çok kimlikle ilgili tehdit, kültürel aşınma ve siyasal temsil dengelerinde bozulma kaygılarıyla ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Böylece güvenlikleştirme eğilimleri hem daha görünür hem daha baskın bir karakter kazanmıştır.

Burada kullanılan insani, tarihî, ekonomik ve kültürel referanslara Suriyeli sığınmacıların zorunlu göçlerinin erken döneminde benimsenen söylemsel çerçevenin ana hatlarını göstermek ve bu çerçevenin hangi normatif dayanaklar üzerinden meşrulaştırıldığını ortaya koymak amacıyla, çalışmanın sınırlılıkları sebebiyle yalnızca çerçeveyi ortaya koymak adına kısaca değinilecek olup, izleyen bölümlerde bu söylemsel stratejilerin nasıl oluştuğu, hangi bağlamlarda güçlendiği ve hangi noktalarda kırılganlaştığı ontolojik güvensizlik perspektifiyle ayrıntılı biçimde ele alınacaktır.

Bu referanslar, bir yandan insani sorumluluk, tarihi hafıza, ekonomik kalkınma ve kültürel yakınlık gibi kapsayıcı anlatılar üzerinden kamusal kabulü destekleyen bir zemin üretirken, diğer yandan ekonomik yük, demografik değişim ve toplumsal düzen algısı gibi unsurlarla birlikte söylemin sınırlarına ve içsel gerilimlerine de işaret etmektedir. Bu söylemsel dönüşümün arka planında ekonomik ya da demografik unsurlarla birlikte ulusal kimliğin sınırlarını koruma ve toplumsal düzeni muhafaza etme arzusu bulunmaktadır.

İkinci Bölümde tartışıldığı üzere, ontolojik güvensizlik durumlarında toplumlar kimlikle ilgili anlam dünyalarını tehdit eden unsurları daha keskin biçimde dışsallaştırma ve bunlara yönelik daha keskin sınırlar koyma eğilimindedir. Bu eğilim, özellikle insani ve kapsayıcı referansların toplumsal pratiklerle uyumunun zayıfladığı anlarda daha görünür hâle gelmektedir. Dördüncü Bölümdeki nitel bulgular, gündelik anlatılarda bu eğilimin "düzenin bozulması", "kamusal alanın değişmesi" ve "sosyal mesafenin artması" gibi temalar üzerinden yeniden üretildiğini göstermektedir.

3.3.1. İnsani Referanslar: İnsan Hakları ve İnsanlık Onuru

Türkiye, Suriyeli sığınmacıların kabulünü sürecin en başından itibaren "insani sorumluluk" ekseninde temellendirmiştir. Resmî söylemlerde Suriyeli sığınmacılara yönelik "açık kapı politikası" hem uluslararası hukuk hem de insan hakları normlarıyla uyumlu ahlaki bir tercih olarak sunulmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın pek çok ulusal ve uluslararası platformda sık sık tekrar ettiği "biz kapılarımızı açtık", "onlar insan, ölümden kaçıyorlar" gibi ifadeler bu insani söylemin ana eksenini oluşturmuş, Türkiye'nin tutumunu insani ve ahlaki bir iddiayla çerçevelemiştir (R.T. Erdoğan, 2014; R.T. Erdoğan, 2016a). Böylece sığınmacıların kabulü stratejik ya da geçici bir politika olmanın ötesinde "insanlık onuru" ve "vicdani sorumluluk" üzerinden değerlendirilmiş ve aynı zamanda bu bağlam aracılığıyla Suriyeli sığınmacıların varlığı meşrulaştırılmıştır.

Krizin ilk evresinde (2011-2016) hükümetin söylemi, Suriyeli sığınmacıları ağırlıklı olarak insani ve ahlaki bir mercekten çerçevelemiştir. Bu dönemde "insanlık", "vicdan", "merhamet" ve "insan onuru" gibi kavramlar ön plana çıkmış; Suriyeli sığınmacıların kabulü, Türkiye'nin tarihi misyonu ve ahlaki kimliğinin doğal bir uzantısı olarak sunulmuştur (Kirişci, 2014; R. T. Erdoğan, 2014). Nitekim Cumhurbaşkanı Erdoğan, 2014 Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'ndaki konuşmasında

yaklaşık 1,5 milyon Suriyeliye büyük ölçüde Türkiye'nin kendi imkânlarıyla ev sahipliği yaptığını vurgulamış ve uluslararası toplumun bu insani drama kayıtsız kalışını eleştirmiştir (R. T. Erdoğan, 2014). Benzer biçimde, 2016 Mülteciler Zirvesi ile aynı yıl gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler 71. Genel Kurulu konuşmalarında da Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik yaklaşımı güvenlik tehdidi çerçevesinin dışında tutularak insani sorumluluk, vicdani yükümlülük ve uluslararası dayanışma ekseninde tanımlanmış; bu süreçte sorumluluk paylaşımında yetersiz kalan küresel aktörler eleştirilmiştir. Erdoğan, bu bağlamda Türkiye'de sayıları 3 milyona yaklaşan Suriyeli sığınmacıların yalnızca istatistiksel bir veri değil, doğrudan insani acılar yaşayan bireyler olduğunu özellikle vurgulamıştır (R. T. Erdoğan, 2016b; 2016c).

Bu çerçevede "açık kapı" tercihi ile "geçici koruma" statüsünün tesis edilmesi, güvenlikleştirme kuramının diliyle ifade edildiğinde, göç meselesinin olağanüstü güvenlik söylemi içinden çıkarılarak gündelik siyaset alanına geri çekilmesine, yani bir tür güvenlik-dışılaştırma işlevi görmesine karşılık gelmiştir. Başka bir deyişle Suriyeli sığınmacılar meselesi, başlangıç aşamasında "varoluşsal bir tehdit" olarak değil, yönetilebilir, insani ve ahlaki bir sorumluluk alanı olarak kodlanmıştır. Bu dönüşüm, göçü olağanüstü önlem gerektiren bir güvenlik krizinden ziyade devletin ve toplumun ahlaki kapasitesiyle ilişkilendirilen bir insani yükümlülük çerçevesine oturtmayı hedeflemiştir. Bu söylemin üç temel işlevi öne çıkmaktadır. Birincisi, ahlaki dayanak oluşturma işlevidir: "Mazluma kol kanat geren Türkiye" anlatısı hem devletin hem toplumun öz-imgesini pekiştirmeyi, Türkiye'yi "koruyan, yardım eden, merhamet sahibi" bir aktör olarak konumlandırmayı amaçlamıştır. İkincisi, "misafirlik" vurgusu üzerinden "geçicilik" algısı üretilmiştir, böylece Suriyeli sığınmacıların kalıcılığının uzun vadede doğurabileceği kimlikle ilgili toplumsal ve siyasal kaygılar ertelenmiş, politika tercihleri kamuoyu açısından daha kabul edilebilir hâle getirilmeye çalışılmıştır. Üçüncüsü ise olağanüstü güvenlik önlemleri yerine idari kapasiteye yani barınma, sağlık, eğitim ve sosyal yardım hizmetlerine yapılan vurgu ile krizin güvenlik alanından çıkarılıp idare edilebilir bir toplumsal mesele olarak normalleştirilmesi hedeflenmiştir. Böylelikle göçün yönetimi, güvenlik kurumları dışında insani ve idari kurumların sorumluluk alanına çekilerek zorunlu kitlesel göçün yaratabileceği panik ve tehdit algısının düşük tutulması amaçlanmıştır.

Ontolojik güvenlik perspektifinden bakıldığında, insani söylemin devletin, toplumun ve bireylerin süreklilik, tutarlılık ve öz-saygı duygusunu desteklemeyi hedefleyen bir

çerçeve oluşturduğu söylenebilir. "Yardımsever", "mazlumu koruyup kollayan" bir Türkiye öz-anlatısı, devletin ve milletin kendini algılama biçimini güçlendirmeyi, insani duyarlılık, merhamet ve koruyuculuk gibi değerler üzerinden kolektif benlik imgelerini pekiştirmeyi amaçlamıştır. Bu bağlamda yardım kampanyaları, belediye destekleri ve sivil toplum faaliyetleri, kriz ortamında toplumsal rutinin tamamen dağılmasını önlemeyi, gündelik hayatın öngörülebilirliğini sürdürmeyi ve toplumsal dayanıklılığı artırmayı hedefleyen pratikler olarak konumlandırılmıştır.

İnsani söylem üzerinden güvenlik-dışılaştırma stratejisi sığınmacı sayısının hızla artması, ekonomik ve sosyal maliyetlerin giderek görünür hâle gelmesi ve göçün kalıcılığının toplumsal düzeyde fark edilmesiyle birlikte, söz konusu insani çerçevenin sürdürülebilirliği zayıflamaya başlamıştır. "Yardımsever", "mazlumu koruyup kollayan" Türkiye anlatısı zamanla, özellikle ekonomik baskıların yoğunlaştığı dönemler ve toplumsal temas alanlarının genişlediği mekânlarda "yük altında kalan Türkiye" söylemiyle gerilimli bir ilişkiye girmiştir. Bu dönüşüm, insani referansların ilerleyen yıllarda güvenlikleştirici, tehdit-merkezli ve dışlayıcı söylemlerle daha sık karşı karşıya geleceği bir söylemsel zemini hazırlamış, güvenlik-dışılaştırmayı amaçlayan çerçevenin etkisini sınırlayan yeni ontolojik güvensizlik dinamiklerinin ortaya çıkmasına zemin oluşturmuştur.

3.3.2. Tarihî Referanslar: Osmanlı Mirası ve "Gönül Coğrafyası"

Güvenlik-dışılaştırma stratejisinin ikinci temel bileşenini, Suriyelilerin kabulünün tarihî bağlar üzerinden meşrulaştırılmasını amaçlayan söylemsel çerçeve oluşturmuştur. İktidar söyleminde sıklıkla kullanılan "Osmanlı mirası", "Türkiye, Türkiye'den büyüktür" ve "gönül coğrafyası" gibi ifadeler, Türkiye ile Suriye arasındaki tarihi ve ortak siyasi yapıyı vurgulamayı hedefleyen anahtar metaforlar hâline gelmiştir. Bu çerçevede Suriyeli sığınmacılar, Türkiye'ye "dışarıdan gelen yabancılar" olarak değil, aynı tarihi havzanın mensubu "kardeş topluluk" olarak temsil edilmek istenmiştir (R.T. Erdoğan, 2015b; Kirişci, 2014).

Erdoğan'ın 2015 İSEDAK açılışındaki "Türkiye sadece 780 bin km²'den ibaret değildir; bizim gönül coğrafyamız çok daha geniştir" ifadesi, göçün Osmanlı sonrası bölgesel miras ve tarihi sorumluluklarla ilişkilendirilmesini amaçlayan bir söylemsel örnek niteliğindedir (R.T. Erdoğan, 2015b). Benzer şekilde Osmanlı torunları, kardeşlerimiz gibi tanımlamaların kullanılması, tarihi süreklilik vurgusunun

sığınmacıların meşruiyetini güçlendirmeye yönelik nasıl işlevselleştirildiğini göstermektedir (R.T. Erdoğan, 2016a). Böylece tarihi yakınlık söylemi, insani çerçevenin tamamlayıcı unsuru olarak devreye sokularak Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de bulunmasının tarihî ve ortak siyasi geçmişe atıf yapan bir normalleşme olarak sunulması hedeflenmiştir.

Bu tarihî referanslar, başlangıçta hem ulusal belleği hem kolektif öz-imgeyi tahkim etmeyi amaçlayan bir işleve sahip olmuştur. Bu referans aracılığıyla Türk devleti ve Türk toplumunun kendisini tarihi sorumluluğunu yerine getiren, koruyucu kardeş aktör olarak konumlandırılması hedeflemiştir. Bu büyük anlatı, içeride kimlik sürekliliğini desteklemeyi, dış politikada ise ahlaki üstünlük iddiasına zemin hazırlamayı amaçlamıştır. Ontolojik güvenlik açısından değerlendirildiğinde, söz konusu tarihî çerçeve toplumun anlatı, bellek ve benlik sürekliliği sütunlarını, toplumsal belleğin belirli kısımlarını seçerek de olsa güçlendirmeyi hedefleyen bir söylem mekanizması olarak işlev görmüştür.

Bununla birlikte aynı tarihî referans çerçevesi orta ve uzun vadede belirgin içsel gerilimler üretme potansiyeline sahiptir. "Misafirlik" söylemi göçün geçiciliğini vurgulamayı amaçlarken, uyum politikalarının genişlemesi, yerleşim pratiklerinin kalıcılık kazanmaya başlaması ve vatandaşlık ihtimalinin siyasal gündeme taşınması tarihî-siyasal geçmiş anlatısıyla geçicilik vurgusu arasında bir söylemsel çatışma yaratmıştır. Ayrıca bu tarihî çerçevenin, toplumsal belleğin belirli kısımlarını seçerek güçlendirmeyi hedefleyen bir söylem mekanizması olarak işlemesi, bu seçici tarih anlatısının toplumun tüm kesimleri tarafından eşit derecede paylaşılmadığını da ortaya koymuştur. Özellikle ulusal kimliğin daha homojen, etnik-merkezli veya seküler-modernist yorumlarını benimseyen kesimlerde, Osmanlı sonrası tarihi süreklilik vurgusu hem dünya görüşleriyle hem de ulusal anlatı ile kolay bir şekilde örtüşmemiş, böylece tarihî referansların meşruiyet üretme kapasitesi zamanla daralmış ve söylem çelişkileri daha görünür hâle gelmiştir.

Tarihi referanslar bir yandan Suriyeli sığınmacıları Türkiye ile tarihî-siyasal ortak geçmişle ilgili bağlarını öne çıkararak toplumsal kabulü artırmayı hedeflerken, diğer yandan kalıcılık perspektifini güçlendirdiği için ulusal kimlik tartışmalarını keskinleştiren ontolojik gerilimlere zemin hazırlamıştır. Dolayısıyla tarihî referanslar, Suriyeli sığınmacıları "yabancı" değil "kardeş topluluk" olarak çerçeveleyerek güvenlik-dışılaştırmayı hedeflese de göçün kalıcı bir olgu hâline gelmesiyle birlikte

bu çerçevenin sınırları görünür olmuş, hem seçici bellek kullanımının toplumun farklı kesimlerinde karşılık bulmaması hem de geçicilik söylemiyle çatışan yapısı nedeniyle, tarihî referanslar Türk toplumu ve Suriyeli sığınmacılar açısından ontolojik kaygıların derinleşmesine katkıda bulunmuştur.

3.3.3. Ekonomik Referanslar: "Yükten Katkıya"

Güvenlik-dışılaştırma stratejisinin üçüncü boyutunu, göçün ekonomik katkı çerçevesine oturtulmasını amaçlayan söylemler oluşturmuştur. İktidar elitleri, Suriyelilerin Türkiye'deki varlığını maliyet ve yük perspektifinden okumak yerine ekonomik katkı, dinamizm ve kalkınma potansiyeli üzerinden çerçevelemeyi hedeflemiştir. Bu doğrultuda resmî açıklamalarda Suriyelilerin iş gücüne katılımı, girişimcilik faaliyetleri ve ticari yatırımları sıklıkla vurgulanmış, böylece Suriyeli sığınmacıların Türkiye ekonomisinin dinamizmine katkı sağlayan aktörler olarak temsil edilmesi amaçlanmıştır (Kirişci, 2014; Morgül, 2023; EBRD & TEPAV, 2019). Başka bir deyişle söz konusu bu söylem, göçü ulusal bütçeyi zorlayan bir sosyal yardım meselesi olmaktan çıkarıp, ekonomik fırsatlar ve kalkınma süreçleriyle ilişkilendirmeyi hedefleyen bir normalleştirme stratejisi işlevi görmüştür (Eminoğlu, 2024; Tumen, 2023; Gençler, 2020).

Erdoğan'ın 2015 Atlantik Konseyi konuşmasında Suriyelilerin iş gücü piyasasına katkısının "Türkiye ekonomisinin dinamizmine bir destek" olarak sunulması, bu söylemsel yönelimin somut bir örneğini oluşturmuştur (R.T. Erdoğan, 2015a). Erdoğan'ın 2019 yılında Küresel Mülteci Forumu'nda yaptığı konuşmada, Türkiye'de Suriyeliler tarafından kurulan on bini aşkın şirketin ekonomik hayata katkısına vurgu yapılması, göçün "yük" değil "kalkınma potansiyeli" üzerinden çerçevelenmesine yönelik söylemsel stratejinin uluslararası düzeyde de sürdürüldüğünü göstermektedir (R. T. Erdoğan, 2019). GİB'in koordinasyonunda hazırlanan Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı (2018-2023), Suriyeli sığınmacıların yalnızca insani yardıma muhtaç bir nüfus olarak değil, toplumsal uyum süreçlerinde işgücü piyasasına katılım ve ekonomik katkı potansiyeli olan aktörler olarak da ele alındığını göstermektedir. Bu söz konusu ekonomik çerçevenin resmî bürokratik dile yerleştiğini göstermektedir (GİB, 2018).

Zamanla özellikle de ekonomik kırılganlıkların arttığı dönemlerde hem hükümet hem muhalefet siyasi söylemlerinde ekonomik çerçeveye daha fazla başvurur hâle

gelmiştir. İktidar kanadı "katkı" ve "kalkınma" vurgusunu güçlendirmeye çalışırken, muhalefetin önemli bir kısmı sosyal yardımların paylaşımı, konut piyasasındaki baskı, düşük ücretli işgücü rekabeti, kayıt dışı istihdam ve yerel hizmetlerdeki yük artışı gibi başlıklar üzerinden "maliyet" söylemini kurumsallaştırmıştır. Bazı belediyelerde uygulanan ruhsat sınırlamaları, işyeri kapatma kararları veya farklı tarifeler gibi popülist yerel tedbirler de bu ekonomik söylemin dışlayıcı unsurlarıyla nasıl eklemlendiğini göstermektedir. Dolayısıyla ekonomik boyut, Suriyeli sığınmacıların varlığını hem meşrulaştırmak hem de dışlamak için kullanılabilen esnek bir araç hâline gelmiştir.

Ontolojik güvenlik açısından ekonomik belirsizlik maddi refah düzeyi ile birlikte toplumsal düzenin, benlik sürekliliğinin ve gelecek öngörülebilirliğinin korunmasına ilişkin duyguları da doğrudan etkilemektedir. İş piyasasının dengelerinin bozulduğu, ücretlerin baskılandığı veya konut erişiminin zorlaştığına dair toplumsal algı, ekonomik kaygıların kimlikle ilgili ve kültürel kaygılarla birleşerek "biz" ve "öteki" ayrımını keskinleştirdiği bir psikolojik zemine dönüşmüştür. Bu noktada ekonomik söylem, duygusal unsurlarla birleşerek ekonomik endişelerden kimlikle ilgili tehdit algısına doğru kayan tepkilerin toplumda ve siyasette güçlenmesine aracılık eden bir katalizör işlevi görmüştür. Böylece ekonomik referanslar, başlangıçtaki "yükten katkıya" yönelimini korumayı hedeflese de özellikle kriz dönemlerinde güvenlikleştirici söylemlerle kolayca eklemlenebilen yönelime girmiş ve Türk toplumu ve Suriyeli sığınmacılar açısından ontolojik güvensizlik dinamiklerinin görünürlüğünü artırmıştır.

3.3.4. Kültürel Referanslar: Ortak İnanç ve Medeniyet Bağları

Güvenlik-dışılaştırma stratejisinin dördüncü bileşenini, kültürel ve özellikle de din temelli ortaklık vurgusunu meşruiyet üretme aracı olarak kullanmayı hedefleyen söylemsel çerçeve oluşturmaktadır. İktidar söyleminde Suriyeli sığınmacılar, "Müslüman kimliği", "ümmet bilinci" ve "ortak medeniyet değerleri" üzerinden kültürel/dini açıdan "bizden" kabul edilen bir topluluğun üyeleri olarak konumlandırılmak istenmiştir. Bu yaklaşımda kullanılan metaforlar hem iç kamuoyuna hem de İslam dünyasına yönelik güçlü sembolik mesajlar taşımayı amaçlamıştır. Böylece Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulünün güçlendirilmesi ve

göçün medeniyetçi bir dayanışma çerçevesine yerleştirilmesi hedeflenmiştir (Toğral Koca, 2016).

Bu söylemin en görünür unsurlarından biri, hükümet elitlerinin sıklıkla başvurduğu "ensar-muhacir" metaforudur. Bu dini-tarihî benzetme, Suriyeli sığınmacıların konumunu modern bir "sığınmacı kitlesi" olmanın ötesinde, İslam tarihinin kurucu anlatılarıyla ilişkilendirmeyi amaçlamıştır. Bu çerçevede Suriyeli sığınmacılar "muhacirler" ile özdeşleştirilirken; Türk toplumu onlara kucak açan "ensar" rolüyle tanımlanmak istenmiştir. Böylece toplumsal dayanışmanın insani bir tercih olmakla birlikte dini bir yükümlülük olarak da kodlanması hedeflemiştir. Erdoğan'ın 2016 BM Mülteci Zirvesi'nde "Ensar-muhacir" üzerine sözleri bu metaforun ulusal sınırları aşan görünürlüğünü göstermektedir (R.T. Erdoğan, 2016c**)**. Yine aynı yıl "Suriyeli kardeşlerimizle aramızda dilimiz, dinimiz, tarihimiz ortaktır" ifadesinin kullanılması, Suriyeli sığınmacıların güvenlik-dışılaştırılmasında kültürel-dini referansların merkezi işlevini ortaya koymaktadır (R.T. Erdoğan, 2016a).

Bu kültürel-dini çerçeve başlangıçta uyum politikalarının kabul görmesini kolaylaştırmayı hedefleyen bir işleve sahip olmuştur. Ortak inanç ve medeniyet vurgusu kültürel temas programlarının meşrulaştırılması için uygun bir zemin oluşturmayı amaçlamıştır. Bununla birlikte süreç ilerledikçe aynı söylemin farklı toplumsal kesimlerde çelişkili tepkiler üretme potansiyelinin belirginleştiği görülmektedir. Toplumsal bellekten belirli bir bölümün seçilerek güvenlik-dışılaştırma için kullanılması, tıpkı Osmanlı mirası ve "gönül coğrafyası" söylemlerini içeren tarihi referanslarda olduğu gibi özellikle seküler, milliyetçi veya etno-kültürel ulus anlayışına sahip kesimlerde "ümmet", "kardeşlik" ve "medeniyet" vurgularının, toplumsal belleğin herkesçe paylaşılmayan boyutlarına dayanması gerçeği ile karşılaşmıştır. Bu durum söz konusu söylemin tüm toplumda aynı ölçüde karşılık bulmasını zorlaştırmıştır. Buna bağlı olarak kültürel-dini söylem, farklı dünya görüşlerine sahip kesimlerde ulusal kimlik anlatılarıyla çelişmeye başlamış, uzun vadede birleştirici değil, ayrıştırıcı bir işlev görme riskini doğurmuştur.

Nitekim 2019 sonrasında söylemlerde "demografik tehdit", "istila", "nüfus mühendisliği" gibi kavramların bazı muhalefet aktörleri ve medya organları tarafından sık sık kullanılmaya başlamasıyla birlikte kültürel farklılık, giderek kimliğin varoluşsal sınırlarına temas eden bir güvenlik meselesi olarak yeniden kodlanmaya başlamıştır (Saylan& Aknur, 2023). Böylece kültürel-dini referanslar iki farklı

söylem hattına ayrılmıştır. Birinci hat, medeniyet ortaklığı ve Müslüman kardeşliği üzerinden uyumu ve dayanışmayı vurgulamayı amaçlayan hükümet söylemidir. İkinci hat ise kültürel ve demografik tehdit algısını öne çıkaran, Suriyeli sığınmacıları toplumsal düzen ve kimlik sürekliliği için risk olarak resmeden alternatif bir söylemdir.

Ontolojik güvenlik perspektifinden bakıldığında, ikili söylemsel yapı hem bireysel hem kolektif düzeyde anlatı, rutin ve mekân sütunları arasında gerilim üreterek kaygı doğurmaktadır. Apartman, çarşı, pazar, park ve okul gibi gündelik mekânlarda tanıdıklığın bozulması, Suriyeli sığınmacıların görünürlüğünün artması, medyada çatışmacı temsil biçimlerinin çoğalması, ulusal kimlik anlatılarının birbirleriyle yarışan ve zaman zaman çelişen versiyonlarının dolaşıma girmesi gibi unsurlar sadece toplumsal huzuru değil bireysel süreklilik duygusunu da zedelemektedir. Bu nedenle kültürel-dini referanslara dayalı güvenlik-dışılaştırma stratejisi bir yandan uyum süreçlerini desteklemeyi amaçlarken, diğer yandan alternatif ve rekabetçi siyasal söylemlerle birlikte kimlik sınırlarını sertleştiren, toplumsal mesafeyi artıran ve ontolojik güvensizlik hissini derinleştiren bir zemin de üretmektedir.

3.4. Güvenlik-Dışılaştırmanın Sınırları: Söylemden Politika Düzeyine Gerileme

İkinci Bölümde ortaya konan kavramsal çerçeve, güvenlik-dışılaştırmanın sürdürülebilirliğinin büyük ölçüde toplumsal algının dönüşümüne bağlı olduğunu göstermektedir. Devlet, söylem düzeyinde göçü insani bir sorumluluk alanı olarak çerçevelemeyi amaçlasa da Dördüncü Bölümdeki bulgular başta genç nüfus arasında olmak üzere Türk toplumunun genelinde Suriyeli sığınmacıların kalıcılığına ilişkin kaygıların arttığını göstermektedir. Dolayısıyla güvenlik-dışılaştırma stratejisinin aşınması sadece ekonomik veya demografik gelişmelerin değil, bunlarla birlikte toplumun ontolojik güvenlik gereksinimlerinin karşılanamamasının bir sonucudur.

Türkiye'nin Suriyeli sığınmacı krizine yaklaşımı, zaman içinde belirgin bir söylemsel ve siyasal dönüşüm geçirmiştir. Krizin ilk evresinde güçlü biçimde benimsenen güvenlik-dışılaştırma stratejisi, insani, tarihî, ekonomik ve kültürel referanslara yaslanarak Suriyeli sığınmacılar meselesini olağan siyaset alanında tutmayı hedeflemiştir. "merhamet", "yardımseverlik", "kardeşlik", "ensar-muhacir" ve "ahlaki ve vicdani sorumluluk" vurguları hem iç kamuoyunda "bizlik duygusunu tahkim etmeyi hedeflemiş hem de uluslararası alanda Türkiye'yi insani ve ilkesel

sorumluluklarını herkesten çok yerine getiren aktör olarak konumlandırmıştır (Kirişci, 2014; R.T. Erdoğan, 2014; R.T. Erdoğan, 2015a, 2016a).

Bununla birlikte Suriyeli sığınmacı nüfusun sürekli biçimde sayıca artması, Suriye'deki iç savaşın kronikleşmesi, nüfusun büyüklüğü karşısında yerel hizmetler üzerindeki baskı, konut ve işgücü piyasalarında yaşanan gerilimler, seçim rekabeti ve siyasi söylemlerin sertleşmesi ile ulusal kimliği inşa eden çeşitli olumsuz anlatılar sonucunda bu çerçeve giderek aşınmış, insani söylem geri plana çekilirken ekonomik, kültürel ve özellikle demografik kaygılar söylemin merkezine yerleşmiştir (Çiçek, 2012; Erdoğan, 2020; Saylan & Aknur, 2023). Böylece başlangıçta güvenlik-dışılaştırmaya açık göç olgusu, "istisna hâli" ve "tehdit" dili üzerinden tanımlanmaya başlamış, sınır denetimi, "güvenli bölge", "onurlu geri dönüş" ve "düzensiz göçle mücadele" siyasal söylemin ana temaları hâline gelmiştir.

Bu dönüşüm, Giriş bölümünde formüle edilen hipotezlerden biriyle de uyumludur: Güvenlik-dışılaştırma sürdürülemediğinde hem devlet hem toplum ulusal kimliğin sembolik sınırlarını yeniden sertleştirme eğilimi göstermektedir. Dördüncü Bölümdeki nitel veriler, Suriyeli sığınmacıların görünür olduğu mekânlarda "alışılmış düzenin bozulduğu" yönünde artan algının, bu kimlikle ilgili sertleşmenin gündelik yaşamdaki izdüşümü olduğunu göstermektedir. Bu nedenle söylemsel kırılma, yalnızca siyasal arenada değil, mahalle, okul, işyeri ve toplu taşıma gibi mikro mekânlarda da gözlemlenebilen bir toplumsal kaygı üretmektedir.

3.4.1. Söylemde Kırılma ve Güvenlikçi Yaklaşıma Doğru Kayış

Krizin başlangıç evresinde devlet söylemi, Suriyeli sığınmacılar meselesini güvenlik merkezli bir sorun alanı olarak tanımlamaktan bilinçli biçimde kaçınmış; göç olgusunu ahlaki sorumluluk, tarihi hafıza ve kültürel yakınlık ekseninde anlamlandıran bir çerçeve üretmiştir. Bu dönemde geliştirilen söylemsel hat, göçü istisnai ve tehditkâr bir olgu olarak kodlamak yerine, siyasal olarak yönetilebilir ve toplumsal olarak tolere edilebilir bir mesele olarak sunmuş; böylece konu, olağanüstü güvenlik mantığı yerine gündelik siyasal ve idari pratikler içerisinde ele alınmıştır. Bu yaklaşım hem kamusal algının yumuşatılmasını hem de göç meselesinin belirli bir süre boyunca güvenlik alanının dışında tutulmasını mümkün kılan temel zeminlerden birini oluşturmuştur.

Bununla birlikte teorik çerçevede tartışıldığı üzere, ontolojik güvenliğin üç temel sütunu olan Anlatı, Rutin ve Mekân'ın sürekli biçimde zorlandığı durumlarda

söylemsel çerçevenin istikrarını koruyabilmesi güçtür. Dördüncü Bölümde sunulan veriler, özellikle mekânsal yoğunluğun arttığı bölgelerde gündelik karşılaşmaların daha fazla gerilim ürettiğini ve güvenlik-dışılaştırmanın etkisini sınırladığını göstermektedir. Bu nedenle söylem düzeyindeki tutarlılık, sahadaki pratiklerle desteklenmediğinde, toplumun kaygı eşiği hızla aşılmakta ve güvenlikleştirici refleksler güç kazanmaktadır. Gerçekten de zaman içinde Suriyeli sığınmacı nüfusunun büyüklüğü, kalıcılığın görünürleşmesi ve vatandaşlık tartışmalarının yoğunlaşması bu söylemsel zemini aşındırmıştır. İnsani çerçeve yerini kademeli olarak ekonomik ve demografik endişelere bırakmıştır. Kiraların yükselmesi, işgücü piyasasında düşük ücretli ya da kayıt dışı istihdamla rekabet, sosyal yardımların paylaşımı ve yerel hizmetlerde artan zorluklar Suriyeli sığınmacıları "maliyet" ve "yük" söylemi etrafında yeniden tanımlayan argümanların güçlenmesine zemin hazırlamıştır (Faist, 2018).

Muhalefet partileri, krizin erken evrelerinden itibaren Suriyeli sığınmacıları çoğunlukla hükümetin yanlış dış politika tercihlerinin sonucu ortaya çıkan bir sorun ve ekonomik yük olarak çerçevelemiş, 2019 sonrasında ise bu söylem, demografik risk ve istila gibi daha olumsuz temalarla sertleşmiştir (Saylan & Aknur, 2023). Bu tablo, hükümeti başlangıçtaki güvenlik-dışılaştırıcı söylem setini kısmen revize etmeye ve muhalefetin güvenlikleştirici söylemine yaklaşmaya zorlamıştır. Farklı retorik araçlar kullanılsa da hem hükümet hem muhalefet "sınır güvenliği", "onurlu geri dönüş" ve "ikamet kotaları", "düzensiz göçle mücadele" başlıklarında giderek yakınlaşmıştır (Baban, Ilcan & Rygiel, 2017). Bu yakınsama söylemsel düzeyle sınırlı kalmamış, politika pratiklerinde de kurumsallaşmıştır. Geri gönderme merkezlerinin yaygınlaşması, ikamet ve kota sınırlamaları, sınır güvenlik teknolojilerinin güçlendirilmesi ve "gönüllü, güvenli ve onurlu dönüş" programlarının devreye sokulması güvenlikleştirme yöneliminin somut yansımalarını oluşturmuştur.

Bu süreçte, hükümetin güvenlik-dışılaştırıcı söylemi ile toplumsal algı ve pratikler arasında çok katmanlı ve karşılıklı bir gerilim alanı şekillenmiştir. İlk olarak, söylemsel düzeyde "misafirlik" kavramının ima ettiği zamansal geçicilik ile uyum politikaları, yerleşiklik pratikleri ve Türk vatandaşlığına kabul mekanizmalarının fiilen işaret ettiği kalıcılık ufku arasında yapısal bir uyumsuzluk ortaya çıkmıştır. İkinci olarak, "kardeşlik", "ortak medeniyet" ve "ümmet" referansları etrafında kurulan kapsayıcı anlatı, zamanla güç kazanan "demografik tehdit", "istila" ve "toplumsal

düzenin aşınması" gibi dışlayıcı söylemlerle söylemsel bir çatışma ilişkisine girmiştir. Üçüncü olarak ise, başlangıçta Suriyeli sığınmacıları ekonomik yükten ziyade katkı potansiyeli üzerinden tanımlayan yaklaşım, ekonomik kırılganlıkların derinleşmesiyle birlikte "maliyet", "kaynak paylaşımı" ve "rekabet" ekseninde şekillenen karşıt argümanlar tarafından giderek sınırlandırılmıştır. Ortaya çıkan bu yapı, söylemsel düzeyde gözlemlenen bir tutarsızlığın ötesinde, ontolojik güvenlik perspektifinden bakıldığında ulusal öz-anlatının sürekliliğini zorlayan bir kırılganlık durumuna işaret etmektedir. Devlet ve toplum, kendilerine dair kolektif anlatıyı aynı anda hem kapsayıcı hem de sınırlandırıcı bir tonda sürdürmek zorunda kalmış; bu ikili anlatı rejimi, bir yandan farklı toplumsal ve siyasal hedef kitlelere eşzamanlı biçimde seslenebilme esnekliği sağlarken, diğer yandan ulusal öz-imge içerisinde kalıcı ve yapısal bir gerilim üretmiştir. Toplumsal düzeyde söz konusu gerilim, gurur ve kolektif öz-saygı duygularını pekiştirirken, eşzamanlı olarak kaygı, belirsizlik ve dışlayıcı tepkileri de beslemiş; bu durum Suriyeli sığınmacılar meselesini, "yardımsever Türkiye" anlatısı ile "tehdit algısı"nın iç içe geçtiği, çok katmanlı bir ontolojik kırılganlık alanına dönüştürmüştür.

Yukarıda tartışılan söylemsel gerilimler ve ontolojik kırılganlıklar, belirli söylem mekanizmaları aracılığıyla sürekli olarak yeniden üretilmektedir. Bu bağlamda, söz konusu kırılma dinamiklerini taşıyan üç temel söylemsel mekanizma ayırt edilebilir. İlk mekanizma, insani, tarihî ve kültürel referanslar etrafında kurulan ve Türkiye'yi uluslararası düzlemde etik açıdan ayrıcalıklı ve yön gösterici bir konumda tanımlayan anlatıdır. Bu anlatı, ulusal öz-anlatıyı ahlaki bir üstünlük diliyle sabitleyerek kısa vadeli bir istikrar hissi üretmekte; ancak bu sabitleme, anlatının toplumsal pratiklerle uyumsuzlaştığı noktalarda ontolojik güvensizliği daha keskin biçimde tetikleyen bir kırılma potansiyeli taşımaktadır. İkinci mekanizma, Suriyeli sığınmacıların ekonomik varlığını katkı ve maliyet arasında salınan bir çerçeve içinde ele almakta; özellikle ekonomik kırılganlıkların derinleştiği dönemlerde bu salınım, daha önce tartışılan kaygı ve dışlayıcı refleksleri besleyerek göçün güvenlikçi bir problem olarak yeniden tanımlanmasını kolaylaştırmaktadır. Üçüncü mekanizma ise demografik sınır çizimi üzerinden işlemekte; kültürel ve dilsel farklılıkların uzun vadeli nüfus projeksiyonlarıyla ilişkilendirilmesi yoluyla göçü giderek varoluşsal bir mesele olarak kodlamakta ve söylemin daha kalıcı ve sert bir forma evrilmesine zemin hazırlamaktadır.

3.4.2. Güvenlik-Dışılaştırmanın Sürdürülebilirlik Sorunu ve Politika Gerilemesi

Güvenlik-dışılaştırma stratejisinin sınırları, söylemsel düzeydeki kırılmalarla birlikte bu stratejinin dayandığı maddi, kurumsal ve uluslararası koşulların zamanla aşınmasıyla belirginleşmektedir. Kopenhag Okulu'nun yaklaşımına göre bir meselenin olağan siyaset alanında tutulabilmesi, siyasal elitlerin söylemlerinin söyleme maruz kalan kamuoyunun buna rıza göstermesiyle mümkündür (Buzan, Wæver & de Wilde, 1998; Wæver, 1995). Türkiye bağlamında ise Suriyeliler meselesinin güvenlik-dışılaştırılmış biçimde sürdürülebilmesi, üç temel koşula bağlıdır: ev sahibi Türk toplumun ekonomik ve sosyal kapasitesinin göç yönetimini taşıyabilmesine, devletin kurumsal ve idari kapasitesinin bu yükü istikrarlı biçimde yönetebilmesine ve uluslararası iş birliği mekanizmalarının özellikle Avrupa Birliği ile yürütülen yük paylaşımı düzenlemelerinin destekleyici rolünü devam ettirebilmesine.

Türkiye örneğinde bu üç alanda eşzamanlı kırılmalar yaşanmıştır. İlk olarak, ekonomik krizler, yüksek enflasyon, işsizlik ve yaşam maliyetlerindeki artış, Suriyeli sığınmacıların "geçici misafir" değil, kalıcı kalabalık bir nüfus bileşeni olarak algılanmasını hızlandırmıştır. Bu durum "yardımsever Türkiye" anlatısını, yük paylaşımı, kapasite aşımı ve adaletsiz maliyet dağılımı tartışmalarıyla geri plana itmiştir (Faist, 2018; Erdoğan, 2020). İkinci olarak, toplumsal düzeyde Suriyeli sığınmacıların gündelik hayatta artan görünürlüğü, ortak mekânların paylaşımı ve sosyal yardımlara erişim konusundaki eşitsizlik algıları, kimlik sınırlarının aşındığı yönündeki kaygıları artırmıştır (Akçapar & Şimşek, 2018; Çevik & Buz, 2022). Üçüncü olarak, Avrupa Birliği ile iş birliğinde yaşanan tıkanmalar, mülteci mutabakatının sınırlılıkları ve yük paylaşımı konusundaki tatminsizlik, Türkiye'de hem karar alıcılar hem de toplum nezdinde yalnız bırakılma algısını pekiştirmiştir (Mencütek, 2018).

Yalnızlık algısı, teorik çerçevede ayrıntılı biçimde tartışılan küreselleşmenin etkisini yitirmesi ve buna eşlik eden küresizleşme eğilimleriyle birleştiğinde, Türkiye'nin göç yönetiminde güvenlik boyutunun giderek daha belirgin hâle gelmesine; göç olgusunun ise devlet kapasitesi, sınır yönetimi ve toplumsal istikrar eksenlerinde yeniden tanımlandığı bir yaklaşımın güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Küresel belirsizlik dönemlerinde devletlerin ontolojik güvenliği koruma arayışları çoğunlukla ulusal ölçekli mekanizmalara yönelir, bu da hem dış politikada iş birliği kapasitesini

zayıflatır hem de iç politikada daha sert sınır çizimlerini teşvik eder. Bulgular bölümündeki saha verileri de ev sahibi Türk toplumun uluslararası aktörlere duyduğu güvensizliğin arttığını ve göç yükünün Türkiye'nin sırtına yüklendiği yönündeki algının toplumsal kaygıyı beslediğini göstermektedir.

Bu kırılmalar klasik güvenlikleştirme döngüsünü yeniden harekete geçirmiştir. Başka bir deyişle göç, insani ve kalkınma odaklı bir mesele olmanın ötesine geçerek ulusal kimlik, iç güvenlik, toplumsal huzur ve siyasal istikrar açısından bir risk alanı olarak yeniden tanımlanmaya başlanmıştır. Medyada sıkça yer alan "suç oranları", "asayiş sorunları", "demografik değişim" ve "sosyal yardım istismarı" temalı haberler, güvenlikleştirici söylemin meşruiyet kazanmasına hizmet etmiş, böylece güvenlik-dışılaştırma ile güvenlikleştirme arasındaki hassas denge Suriyeli sığınmacılar aleyhine bozulmuştur (Saylan& Aknur, 2023).

Sonuç itibarıyla güvenlik-dışılaştırma stratejisinin sürdürülebilirliği, Türkiye'de hem toplumsal hem de siyasal düzlemde önemli ölçüde zayıflamıştır. Ekonomik kırılganlıklar, kimlik temelli gerilimler ve küresizleşmenin beslediği uluslararası yalnızlık hissi, Suriyeli sığınmacılar meselesini yeniden güvenlik eksenine kaydırmış görünmektedir. Göç yönetiminde insani, tarihî, ekonomik ve kültürel referanslara eklemlenen güvenlikçi söylem ve politika uygulamaları ağırlığını artırmıştır.

Bu bölümde ortaya konan tablo, Üçüncü Bölümde sunulacak ampirik bulgular açısından kavramsal bir zemin sunmaktadır. Ontolojik güvenlik perspektifi, güvenlik-dışılaştırmanın sınırları ile güvenlikleştirme döngüsünün tehdit ve tedbir dili üzerinden olmakla birlikte Rutin, Anlatı ve Mekân boyutları üzerinden de okunabilmesine imkân tanımaktadır. Böylece Suriyeli sığınmacılar meselesi, sınır politikalarının ötesinde, apartmanlardan okullara, işyerlerinden ortak kamusal alanlara uzanan gündelik yaşamın ritimlerinde de üretilen ve deneyimlenen bir olgudur.

3.5. Küresizleşme ve Uluslararası Bağlamın Etkileri

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki varlığı, tek başına ulusal düzeyde geliştirilen siyasal tercihler ve tepkilerle açıklanamayacak kadar karmaşık bir olgudur. Bu durum, küresel güç dengelerindeki kaymalar, uluslararası iş birliği mekanizmalarındaki tıkanmalar ve küresel ekonomik krizlerin tetiklediği yapısal dönüşümlerle doğrudan ilişkilidir. Küresizleşme çağının belirginleşmesi ulus-devlet merkezli güvenlik

anlayışını yeniden güçlendirmiş, göçü hem jeopolitik rekabetin hem de ekonomik korumacılığın kritik bir unsuruna dönüştürmüştür. Bu bağlamda Türkiye'nin göç politikaları ve vatandaşlık yaklaşımları, yalnızca iç dinamiklerden değil küresel kırılganlıkların ve uluslararası sistemdeki çözülmenin doğrudan etkilerinden beslenmektedir.

İkinci Bölümde ayrıntı biçimde anlatıldığı üzere, devletlerin küresel belirsizlik dönemlerinde içe kapanma eğilimi, yalnızca geleneksel güvenlik tehditlerinin değil, ontolojik güvenliğin de baskı altında olduğu dönemleri ifade etmektedir. Bu nedenle küresizleşme sürecinde devletler, kimlik belirsizliğini artıran dışsal dinamikler karşısında ulusal sınırları ve aidiyet tanımlarını yeniden sertleştirme eğilimine girmektedir. Bulgular kısmı, Türk toplumunda Suriyeli sığınmacı varlığına ilişkin kaygıların küresel ekonomik kırılganlık dönemlerinde daha da belirginleştiğini göstermektedir. Dolayısıyla uluslararası bağlamdaki çözülme, göçün Türkiye'deki toplumsal karşılığını doğrudan şekillendiren bir ontolojik kırılganlık üretmektedir.

Küresizleşme eğilimlerinin en net görülebileceği uygulamalardan biri, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 2016'da imzalanan Mülteci Mutabakatı olmuştur (European Council, 2016). Türkiye, zirve dönemlerinde dört milyona yaklaşan Suriyeli sığınmacı nüfusuna ev sahipliği yaparak küresel göç krizinin ağırlığını taşıyan başlıca ülke hâline gelmiştir. Buna karşın AB'nin finansal destek, yeniden yerleştirme ve vize serbestisi gibi taahhütlerinin sınırlı ve gecikmeli biçimde hayata geçmesi hem devlet elitlerinin söyleminde hem de kamuoyunda "uluslararası yalnızlık" ve "adil olmayan yük paylaşımı" algısını güçlendirmiştir (Kirişci, 2014; Erdoğan, 2020). Böylece Suriyeli sığınmacılar meselesi, insani boyutun ötesinde egemenlik, eşitlik ve küresel adalet tartışmaları bağlamında yeniden çerçevelenmiştir.

Küresizleşme ile birlikte hissedilen yalnızlık algısı ontolojik güvenlik yaklaşımı açısından değerlendirildiğinde, Türkiye'nin uluslararası sistemde konumuna ilişkin öz-anlatısında da bir kırılganlık yaratmaktadır. Devlet söyleminde sıkça vurgulanan adaletsiz yük paylaşımı, insani ve vicdani sorumluluk yüklenmeyen dünya, Türkiye'nin yalnız bırakılması gibi algılar sadece dış politika eleştirisi olmanın ötesinde ulusal özsaygıyı ve öngörülebilirlik duygusunu zedeleyen bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bulgular kısmında yer alan saha verileri, toplumda bu söylemin karşılığının bulunduğunu ve uluslararası kurumlara duyulan güvenin giderek zayıfladığını göstermektedir.

Küresel ekonomik kırılmalar bu sürecin etkisini daha da derinleştirmiştir. COVID-19 pandemisinin yol açtığı tedarik zinciri sorunları, enerji fiyatlarındaki yükseliş ve küresel enflasyon dalgası, kırılgan işgücü piyasalarına sahip ülkelerde göçü toplumsal kaygıların merkezine taşımıştır (International Labour Organization [ILO], 2021; UNHCR, 2022). Türkiye'de ekonomik daralma, işsizlik ve hayat pahalılığının artması, Suriyeli sığınmacıların işgücü piyasasındaki varlığını daha görünür ve tartışmalı bir alan hâline getirmiş, böylece ekonomik kırılganlık, ontolojik güvensizlik duygusunun yeniden üretilmesinde belirleyici bir zemin oluşturmuştur. Küresizleşme eğiliminin devletleri içe kapanma ve korumacılık politikalarına yöneltmesi, Türkiye'de de göçün milli kapasiteyi zorlayan bir sorumluluk olarak görülmesini pekiştirmiştir.

Ekonomik kırılganlık ile kimlik kırılganlığı arasındaki etkileşim, teorik çerçevede ayrıntılı biçimde tartışılan ontolojik güvenlik yaklaşımına uyumludur. Çalışmada elde edilen çeşitli bulgular, ekonomik koşulların kötüleştiği dönemlerde Suriyeli sığınmacılara yönelik kaygının arttığını göstermektedir, ancak bu ilişki, ekonomik güvensizliğin doğrudan ontolojik güvensizlik ürettiği anlamına gelmemekte, aksine küresel ve ulusal düzeyde yaşanan ekonomik dalgalanmaların, hâlihazırda var olan kimlik ve anlatı kırılganlıkları derinleştiren bir katalizör işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Uluslararası iş birliği mekanizmalarının zayıflaması, Suriyeli sığınmacılarla ilgili yükün büyük ölçüde Türkiye'nin üzerinde kalmasına yol açmış; Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği ve diğer kurumsal aktörlerin sahadaki etkisinin sınırlı kalması, Türkiye'nin göç politikasında tek başına hareket etme algısını güçlendirmiştir. Bu durum hem devlet hem toplum düzeyinde "yalnız bırakılma" duygusunu pekiştirmiş, Suriyeli sığınmacıların varlığının ekonomik ve siyasal bir yük olarak algılanmasını hızlandırarak, ontolojik güvenliği zorlayan kırılganlıkların daha görünür hâle gelmesine yol açmıştır.

Özetle, küresizleşme süreci ve uluslararası sistemde yaşanan yapısal dönüşümler, Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar etrafında şekillenen tartışmayı salt iç politika kaygılarının ötesine taşıyarak, devletin uluslararası konumlanışı, yük paylaşımına ilişkin beklentileri ve ulusal egemenlik algılarıyla doğrudan ilişkili bir ontolojik güvenlik meselesi hâline getirmektedir. Bu çok katmanlı bağlam, eşzamanlı olarak devletin kolektif öz-imgesini, ev sahibi Türk toplumunun aidiyet ve süreklilik algısını ve Suriyeli sığınmacıların yerleşiklik deneyimini şekillendiren kırılgan bir etkileşim alanı üretmektedir. Bu çerçevede küresel düzeyde meydana gelen kırılmalar,

Türkiye'de göç ve vatandaşlık tartışmalarının yalnızca iç siyasal dinamikler tarafından belirlenmediğini, bunlarla birlikte uluslararası sistemdeki yapısal yeniden yapılanmaların doğrudan etkisi altında geliştiğini ortaya koymaktadır. Nitekim teorik çerçevede tartışıldığı üzere, kimlik sürekliliği ve öngörülebilirlik ihtiyacı küresizleşmenin ivme kazandığı bir uluslararası ortamda hem devletler hem de toplumlar açısından daha kırılgan bir nitelik kazanmaktadır. Dördüncü Bölümde sunulan ampirik bulgular da bu durumu destekler biçimde, toplumun önemli bir kesiminde Suriyelerin zorunlu göçünün, uluslararası güç dengeleri ve küresel belirsizliklerle bağlantılı bir "varoluşsal belirsizlik alanı" olarak algılandığını göstermektedir.

3.6. Vatandaşlık Politikası, Aidiyet ve Ontolojik Güvenlik

Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar etrafında yürütülen vatandaşlık tartışmaları, vatandaşlığın göçmen birey ile devlet arasında kurulan hak ve yükümlülük ilişkisini aşan bir anlam taşıdığını ortaya koymaktadır. Nitekim İkinci Bölümde ayrıntılı biçimde ele alındığı üzere, vatandaşlık ontolojik güvenliğin üretildiği ya da zedelendiği temel kurumsal alanlardan biridir. Bu çerçevede vatandaşlık politikaları, bir yandan sığınmacıların aidiyet ve süreklilik arayışını kurumsal olarak tanıyan bir güvenlik zemini oluşturabilmekte; diğer yandan şeffaflıktan uzak ya da seçici uygulamalar yoluyla hem göçmenler hem de ev sahibi toplum açısından güvensizlik ve kırılganlık üreten bir mekanizma hâline gelebilmektedir.

Teorik çerçevede ontolojik güvenlik bağlamında tartışılan kimlikle ilgili süreklilik ve öngörülebilirlik ihtiyacı, vatandaşlık politikalarını hukuki bir statü belirleme süreci olmaktan çıkarıp, toplumsal düzenin ve ulusal öz-anlatının korunması açısından merkezi bir konuma taşımaktadır. Dördüncü Bölümdeki bulguların da göstereceği üzere, Suriyeli sığınmacılara yönelik vatandaşlık tartışmaları, bireylerin sadece hak ve yükümlülük tanımlarıyla değil, ulusal kimliğe dair duyusal ve sembolik sınırlarla da yakından ilişkilendirilmektedir. Bu nedenle vatandaşlık, toplumun ontolojik istikrarını yeniden üreten veya zayıflatan bir kurumsal eşik olarak işlev görmektedir.

Suriyeli sığınmacılara yönelik istisnai vatandaşlık uygulamaları bu ikili doğanın en görünür örneklerinden biridir. 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun 12. maddesine dayanan istisnai vatandaşlık mekanizması, resmî söylemlerde nitelik, eğitim, ekonomik katkı ve mesleki yeterlilik gibi kriterlerle gerekçelendirilse de

uygulamanın kapsamı ve kriterlerine ilişkin sınırlı şeffaflık süreci toplumsal tartışmalara açık hâle getirmiştir (Akçapar & Şimşek, 2018; Erdoğan, 2020). Bu durum Suriyeli sığınmacılar arasında "seçilenler" ve "dışarıda kalanlar" ayrımını derinleştirirken, Türk toplumunda "Türklük", "vatandaşlık" ve "aidiyet" kavramlarının birleşiminde Türk toplumunun sınırlarına ilişkin yeni bir ontolojik tartışma alanı doğurmuştur. Bu tartışma, ulusal kimliğin sembolik içeriği ile devletin vatandaşlığı tek taraflı verebilme yetkisi arasındaki gerilimden beslenmektedir. "Kim Türk olabilir?" ve "Türk vatandaşlığı kime verilir?" soruları, artık teknik-idari bir değerlendirme olmaktan çıkarak, ulusal öz-imgenin ve kolektif kimliğin sınırlarının müzakere edildiği bir ontolojik güvenlik problemine dönüşmüştür. Türk toplumunda vatandaşlığın şeffaf olmayan biçimde verilmesi, devletin öngörülebilir ve tutarlı bir aktör olarak algılanmasını zayıflatmakta, bu durum toplumsal düzeyde güven duygusunu ve ontolojik istikrarı zedelemektedir.

Suriyeli sığınmacılar açısından vatandaşlık hem bir güvenlik kaynağı hem de kırılgan aidiyet deneyimidir. Vatandaşlık statüsü, ikamet, çalışma, eğitim ve serbest hareketlilik gibi alanlarda önemli rutin katkıları sağlayarak ontolojik güvenliği güçlendirmekte, buna karşın toplumsal kabulün zayıflığı, aidiyetin koşullu ve kırılgan bir biçimde deneyimlenmesine yol açmaktadır. Bu nedenle Suriyeli sığınmacılar üzerinden tartışmalar bir yana, zaten vatandaşlık almış olan TCVKS'nin dahi toplum içinde "tam kabul" görmemesi, vatandaşlığın ontolojik güvenliği otomatik biçimde ve tam olarak sağlayamadığını açıkça göstermektedir.

Türk toplumu açısından güvenlik-dışılaştırma sürecinde üretilen kapsayıcı söylemler ile gündelik hayatın anlatıları, rutinleri ve mekânsal deneyimleri arasında belirgin bir uyumsuzluk ortaya çıkmıştır. Ulusal anlatı, ulusal rutinler ve ulusal mekan yani "vatan" fikri ile bağdaşmadığı düşünülen pratikler, Suriyeli sığınmacılar etrafındaki ulusal kaygıyı derinleştirmekte, bu durum vatandaşlık politikalarının güvenlik sağlayıcı yönünden çok güvensizlik üreten yönünün görünür hâle gelmesine neden olmaktadır. Bu tablo, vatandaşlığın ontolojik güvenlik bağlamında ikilemli bir işleve sahip olduğunu göstermektedir. Bir yandan aidiyeti kurumsallaştıran ve güvenlik üreten bir mekanizma, diğer yandan sembolik sınırları yeniden çizen ve toplumsal güvensizliği artıran bir kırılganlık alanı. Bu ikilemli doğa Suriyeli sığınmacılar bağlamında vatandaşlık meselesini modern ulus-devletlerin varoluşsal sınamalarının merkezine yerleştirmektedir.

İkinci Bölümde geliştirilen analiz, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar meselesinin salt bir göç yönetimi problemi olarak ele alınamayacağını, aksine devletin ve toplumun ontolojik güvenliğiyle doğrudan ilişkili, çok katmanlı bir kırılganlık alanı oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Zorunlu göçün ani ve kitlesel karakteri, Geçici Koruma rejiminin ürettiği "kalıcı geçicilik" durumu, istisnai vatandaşlık uygulamalarının seçici ve sınırlı şeffaflığa sahip yapısı ile güvenlik-dışılaştırmadan yeniden güvenlikleştirmeye yönelen söylemsel ve kurumsal dönüşümler hem ev sahibi Türk toplumunu hem de Suriyeli sığınmacılar ve özellikle de TCVKS açısından benlik sürekliliğini, aidiyet duygusunu ve öngörülebilirlik ihtiyacını eşzamanlı biçimde zorlamaktadır. Bunun yanında küresizleşme süreci, uluslararası iş birliği mekanizmalarındaki tıkanmalar ve artan ekonomik kırılganlıklar, bu ontolojik gerilimleri derinleştirerek Türkiye'nin uluslararası sistem içindeki konumlanışına dair kolektif öz-anlatının da yeniden müzakere edilmesine yol açmaktadır.

Bu bağlamda vatandaşlık, İkinci Bölümün gösterdiği üzere, hukuki bir statü değil, kimlik sınırlarının çizildiği, toplumsal aidiyetin derecelendiği ve hem ev sahibi toplum hem de göçmenler açısından ontolojik güvenliğin yeniden üretildiği veya zedelendiği bir kurumsal eşiğe tekabül etmektedir. Türkiye örneğinde bu durum bir yandan Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS için hukuki istikrar, hareketlilik ve rutinlerin sürdürülebilirliği açısından bir güvenlik ağı işlevi görürken, diğer yandan ev sahibi Türk toplumunda ulusal kimliğin ve siyasal temsilin sınırlarına ilişkin kaygıları derinleştirmektedir. Güvenlik-dışılaştırma stratejilerinin sınırlarına ulaştığı, demografik, ekonomik ve kültürel tehdit söylemlerinin giderek güçlendiği bir bağlamda vatandaşlık politikaları, karşılıklı ontolojik güvensizlik üretme potansiyeli barındıran bir alan hâline gelmektedir.

Dördüncü Bölümde, bu kuramsal ve bağlamsal çerçeve ampirik veriler ışığında sınanacaktır. Karma yöntemli araştırma tasarımı kapsamında yürütülen ölçek, anket, derinlemesine görüşme ve odak grup çalışmaları aracılığıyla hem Türk vatandaşlarının hem de TCVKS'nin Kaygı, Rutin, Mekân ve Anlatı boyutlarındaki ontolojik güvenlik/güvensizlik deneyimleri ayrıntılı biçimde incelenecektir. Böylece İkinci Bölümde tartışılan güvenlik-dışılaştırma-ontolojik güvensizlik-güvenlikleştirme döngüsünün, aktörlerin gündelik pratikleri, algıları ve aidiyet anlatıları üzerinden nasıl somutlaştığı gösterilecek, vatandaşlık ve göç arasındaki ilişki kuramsal tartışmadan ampirik bulgulara uzanan bütüncül bir çerçevede ele alınacaktır.

4. GÖÇ VE VATANDAŞLIK DENEYİMİNDE ONTOLOJİK GÜVENLİK/ GÜVENSİZLİK: AMPİRİK BİR İNCELEME

Bu bölüm çalışmanın giriş kısmında ifade edilen temel ve yardımcı araştırma sorularını, ontolojik güvenliğin dört asli sütunu Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân ile bunların üzerinde şekillenen Aidiyet teması çerçevesinde ampirik olarak sınamaktadır. Böylece İkinci Bölümde geliştirilen kuramsal çerçeve ile Üçüncü Bölümde tartışılan Türkiye bağlamındaki söylem, hukuk ve politika analizleri, bu kısımda sahadan elde edilen nicel ve nitel verilerle ilişkilendirilerek bütüncül bir değerlendirmeye tabi tutulmaktadır.

İkinci Bölümde ayrıntılı biçimde gösterildiği üzere, Türkiye'de Suriyeli sığınmacılar meselesi insani, tarihî, ekonomik ve kültürel referanslar aracılığıyla güvenlik-dışılaştırma stratejisiyle meşrulaştırılmaya çalışılmış ancak zaman içinde bu söylemin toplumsal algıda ontolojik güvensizlik ürettiği, nihayetinde ise daha belirgin bir güvenlikleştirme eğilimine dönüştüğü görülmüştür. Bu dönüşüm hem siyasal söylem düzeyinde hem bireylerin gündelik yaşam pratiklerinde, aidiyet deneyimlerinde ve mekânsal ilişkilerinde gözlemlenmektedir.

Bu bölüm, söz konusu dönüşümün ampirik düzeydeki izdüşümünü ortaya koymakta, güvenlik-dışılaştırma stratejilerinin bireysel ve toplumsal düzeyde nasıl Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân eksenlerinde yeniden anlam kazandığını incelemektedir. Bu çerçevede hem Türk toplumu hem de TCVKS üzerinde yürütülen ölçek, anket, odak grup görüşmeleri ve derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler, hipotezlerin geçerliliğini sınamak amacıyla bütünleşik biçimde analiz edilmiştir.

Hipotezler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar bağlamında izlenen güvenlik-dışılaştırma stratejisinin toplumsal düzeyde sınırlı bir ontolojik güvensizlik üretmekle kalmadığı, bununla birlikte bu güvensizliğin karşıt bir güvenlikleştirme talebine zemin hazırladığını; söz konusu ontolojik güvensizliğin ise söylemsel alanla sınırlı olmayıp bireysel ve kolektif davranış örüntülerine, gündelik rutinlere ve mekânsal aidiyet pratiklerine yansıdığını ileri sürmektedir.

Bu bölümde elde edilen bulgular, Üçüncü Bölümde ele alınan insani, tarihî, ekonomik ve kültürel söylemlerin sahadaki yansımalarının nasıl dönüştüğünü ve söylem düzeyinde güvenlik-dışılaştırma olarak kurgulanan pratiklerin, belirli bağlamlarda ontolojik güvenliğin yeniden kurulmasına yönelik bir güvenlikleştirme dinamiğine dönüştüğünü göstermektedir. Bu durum hem Türk toplumu hem de TCVKS açısından ontolojik güvenliğin kalıcı değil, kırılgan ve müzakereye açık bir denge üzerinden yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır.

4.1. Araştırma Yöntemi ve Tasarımı

Bu araştırma, Türk toplumu ve TCVKS arasında ontolojik güvenlik/güvensizlik dinamiklerini karşılaştırmalı biçimde analiz etmek amacıyla yürütülmüştür. Çalışma, ontolojik güvenliğin kuramsal çerçevesinin ampirik düzeyde işlevselleştirilmesini ve değerlendirilmesini hedefleyen karma yöntemli (mixed methods) bir araştırma deseni benimsemiştir. Bu kapsamda nicel ve nitel veriler, ardışık açıklayıcı tasarım (sequential explanatory design) çerçevesinde toplanmış; nicel bulguların anlamı nitel veriler aracılığıyla derinleştirilmiş ve bağlamsallaştırılmıştır (Creswell & Plano Clark, 2018).

İkinci Bölümde geliştirilen ontolojik güvenlik çerçevesi aracılığıyla kimliğin sürekliliği, rutinlerin devamlılığı, mekânla kurulan aidiyet ilişkileri ve tarihi anlatıların güvenlik algıları üzerindeki etkilerini yarattıkları kaygı açıklanmıştır. Üçüncü Bölümde bu kavramsal yapı Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar bağlamına taşınarak güvenlik-dışılaştırma stratejilerinin nasıl sınırlandığı ve ontolojik güvensizlik ürettiği gösterilmiştir. Bu çerçevede Dördüncü Bölüm, söz konusu kuramsal tartışmanın ampirik düzleme aktarılmasını ve ontolojik güvenlik kavramının ölçülebilir göstergeler aracılığıyla incelenmesini amaçlamaktadır.

Araştırmada kullanılan ölçme araçları, girişte sunulan hipotezlerle doğrudan ilişkilendirilmiştir. Ontolojik güvenliğin dört alt boyutu -Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân- hem bireysel hem toplumsal düzeyde aidiyetin nasıl inşa edildiğini açıklamaya yöneliktir. Bu dört boyut çalışmanın teorik çerçevesinde ayrıntılı biçimde açıklandığı üzere ontolojik güvenliğin hem kuramsal hem de ölçümsel temelini oluşturmaktadır:

- Kaygı, bireylerin ve toplumların kimliklerine, değerlerine ve geleceğe dair belirsizlik karşısında yaşadıkları varoluşsal endişeyi temsil etmektedir.
- Rutin, öngörülebilirliğin gücünü ve toplumsal sürekliliği ifade etmektedir.
- Anlatı, kimliğin sürekliliğini sağlayan tarihi ve sembolik çerçeveyi ifade etmektedir.
- Mekân, aidiyetin somut ve simgesel zeminini ifade etmektedir.

Bu dört boyut, aidiyetin farklı katmanlarını yansıtır: Kaygı duygusal, Rutin davranışsal, Anlatı tarihi, Mekân ise bireyin gündelik yaşamını sabitleyen, öngörülebilirlik ve süreklilik hissi üreten yer-bağlantılı pratikler üzerinden aidiyetin maddi ve sembolik temellerini açıklar. Bu nedenle "aidiyet", ontolojik güvenliğin hem nedeni hem de sonucudur (Yuval-Davis, 2011; Taylor, 1994).

Bu kuramsal yapı, giriş bölümünde formüle edilen hipotezlerle ampirik düzeyde sistematik biçimde eşleştirilmiştir. Bu kapsamda, Türk Toplumu Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği (TT-OGGÖ) ile TCVKS Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği (TS-OGGÖ), ontolojik güvenliğin ölçülebilir göstergelerini sunan temel araçlar olarak kullanılmıştır.

- Kaygı alt boyutu, ontolojik güvensizliğin güvenlikleştirme talebine dönüşümünü analiz eden H2 ve H3 hipotezleri kapsamında;
- Rutin ve Mekân alt boyutları, birlikte yaşama pratikleri ile kabul/kaygı ilişkisini irdeleyen H4 ve H6 hipotezleri kapsamında;
- Anlatı alt boyutu ise ulusal öz-anlatı ve vatandaşlık kurgusunun güvenlik-dışılaştırmayı sınırlama işlevine odaklanan H1 ve H5 hipotezleri kapsamında ampirik gösterge olarak kullanılmıştır.

Bu yapı hipotezlerinin nicel olarak sınanmasını sağlamış, ontolojik güvenliğin gündelik deneyimlerde nasıl güvenlikleştirme eğilimine dönüştüğünü görünür kılmıştır. Böylece İkinci ve Üçüncü Bölümlerde geliştirilen kuramsal yapı bu bölümde ölçülebilir ve anlatısal düzleme taşınmıştır.

Araştırma Tasarımı ve Örneklem: Araştırma iki temel örneklem grubuna dayanmaktadır:

1. Türk toplumu örneklemi
2. TCVKS örneklemi

Bu iki grup, ontolojik güvenliğin toplumsal ve bireysel düzeyde nasıl deneyimlendiğini karşılaştırmalı biçimde ortaya koymak için seçilmiştir. Türk toplumu örneklemi, vatandaşlık politikalarına ve göçmen varlığına ilişkin yerleşik kimlik algılarını, TCVKS örneklemi ise statü değişimiyle gelen yeni aidiyet biçimlerini temsil etmektedir.

Veri toplama süreci üç aşamada yürütülmüştür:

- Birinci aşama-Pilot uygulama: Ölçeklerin kavramsal geçerliliğini, dilsel açıklığını ve saha uygulanabilirliğini test etmek amacıyla 223 Türk vatandaşı ve 50 Türk vatandaşı Suriyeli katılımcı üzerinde anket ve 9 Türk vatandaşı Suriyeli ile görüşme biçiminde pilot uygulama yapılmıştır. Bu pilot aşama, istatistiksel testten ziyade, ölçme araçlarının kavramsal tutarlılığını ve anlam geçerliliğini değerlendirmeye odaklanmıştır. Katılımcılardan alınan geri bildirimler doğrultusunda maddelerde sadeleştirme yapılmış, Aidiyet teması üst boyut olarak eklenmiş ve ölçeklerin nihai hali uzman görüşleri alınarak oluşturulmuştur (Kınacı & Okur, 2025).
- İkinci aşama-Nicel uygulama: Pilot bulgularla revize edilen ölçekler ve anketler 1795 Türk vatandaşı ve 572 Türk vatandaşı Suriyeli katılımcıya uygulanmıştır. Nicel uygulama iki bileşenden oluşmuştur:
  - Ölçek uygulaması, ontolojik güvenliğin dört boyutunu nicel olarak ölçmeyi hedeflemiştir.
  - Destekleyici anket uygulaması, aynı katılımcı gruplarından elde edilen sosyo-demografik, tutumsal ve algısal veriler aracılığıyla kimlik, aidiyet ve vatandaşlık algılarına ilişkin bağlamsal bir analiz yapılmasına imkân tanımıştır.
- Üçüncü aşama- Nitel uygulama: Nicel bulguların anlamını derinleştirmek üzere seçilen alt örneklem gruplarıyla yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler (8 Türk toplumu, 8 TCVKS) ve odak grup görüşmeleri (2 Türk toplumu ve 2 TCVKS) yapılmıştır. Görüşmelerde ontolojik güvenliğin dört boyutunun gündelik yaşamda nasıl deneyimlendiği, vatandaşlıkla

ilişkilendirilen aidiyet biçimlerinin nasıl anlamlandırıldığı ve güvenlik-dışılaştırma söyleminin bireysel düzeyde nasıl algılandığı incelenmiştir.

Nicel veriler, tanımlayıcı istatistikler, faktör ve güvenilirlik analizleri ile birlikte t-testleri ve varyans analizleri (ANOVA) kullanılarak çözümlenmiştir. Nitel verilerin analizinde ise, ontolojik güvenlik kuramından türetilen kaygı, rutin, anlatı ve mekân temaları temel alınmış; bu kuramsal çerçeve, katılımcı ifadelerinden tümevarımsal olarak elde edilen kodlarla eşleştirilerek analiz edilmiştir. Bu doğrultuda nitel analiz, önceden belirlenmiş kuramsal temalar ile veriden türetilen anlam örüntülerini birlikte içeren bütünleşik bir tümdengelim-tümevarım yaklaşımı çerçevesinde yürütülmüştür.

Her iki veri türü, yöntemler arası üçgenleme (triangulation) ilkesi doğrultusunda karşılaştırılarak bütünleştirilmiştir. Böylece ontolojik güvenlik, yalnızca ölçülebilir (nicel) bir yapı olarak değil; aynı zamanda gündelik pratikler, toplumsal anlatılar ve mekânsal aidiyet deneyimleri üzerinden deneyimsel ve anlatısal boyutlarıyla da analiz edilmiştir. Bu bütünleşik tasarım, ontolojik güvenliği soyut bir kimlik istikrarı problemi olmaktan çıkararak, ampirik olarak gözlemlenebilir ve analitik olarak açıklanabilir bir toplumsal olgu hâline getirmiştir.

4.1.1. Etik Onay

Bu araştırma, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurulu'nun Esas Çalışma için 2024/07 ve Pilot Çalışma için 2022/08 sayılı kararlarıyla etik olarak uygun bulunmuştur. Tüm katılımcılara araştırmanın amacı, kapsamı ve gizlilik ilkeleri açık biçimde bildirilmiş, yazılı aydınlatılmış onam alınmıştır. Katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmış, hiçbir aşamada kişisel veri toplanmamış ve tüm yanıtlar anonimleştirilerek analiz edilmiştir.

Araştırmada kullanılan veri setleri, TÜBİTAK tarafından desteklenen, danışman Prof. Dr. Mehmet Akif Okur ve doktora öğrencisi Hüseyin Arif Kınacı tarafından yazılan ve Prof. Dr. Okur tarafından yürütülen 124K887 numaralı 1001 projesinin saha verilerinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Bu proje kapsamında gerçekleştirilen ölçek ve anket uygulamaları ile görüşme ve odak grup görüşmeleri verileri etik ilkelere uygun biçimde ve gerekli izinler dâhilinde bu çalışmada kullanılmıştır. Araştırmanın tüm süreçlerinde TÜBİTAK'ın "Araştırma ve Yayın Etiği Kuralları"na tam uyum sağlanmıştır.

Pilot çalışma ana veri toplama sürecinden önce ölçme araçlarının dilsel açıklığını kavramsal tutarlılığını ve ölçümsel güvenilirliğini sınamak amacıyla yürütülmüştür. Uygulama, ölçek ve anket maddelerinin, odak grup ve görüşme formlarının bağlamsal anlamını değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Pilot bulgular, ölçeklerin ve anket formlarının, odak grup ve görüşme formlarının nihai biçiminin oluşturulmasına doğrudan katkı sağlamış, özellikle ontolojik güvenliğin dört alt boyutunun -Kaygı, Anlatı, Rutin ve Mekân- ayrışmasını güçlendiren, dilsel sadeleşme ve kavramsal doğrulama yönünde önemli revizyonlara temel oluşturmuştur. Bu aşama, ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlik temellerini güçlendirmiş ve ana uygulamaya metodolojik dayanak sağlamıştır. Pilot çalışma "Ontological (In)Security and Mutual Recognition in Türkiye: Insights from Naturalized Syrians and Turkish Citizens" (Kınacı & Okur, 2025) başlığığla yayımlanmıştır ve TÜBİTAK projesinin çıktı planıyla uyumludur.

4.1.2. Ölçek ve Destekleyici Anket Uygulaması

Bu araştırma, ontolojik güvenlik/güvensizlik olgusunu dört temel boyutta -Kaygı, Anlatı, Rutin ve Mekân- ve bu boyutların üzerinde konumlanan "Aidiyet" üst teması çerçevesinde ölçmek amacıyla geliştirilmiş iki paralel ölçek aracılığıyla yürütülmüştür:

- Türk Toplumu Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği (TT-OGGÖ)
- TCVKS Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği (TS-OGGÖ).

Her iki ölçek de bireylerin kimlik sürekliliği, toplumsal tanınma, rutinlerin öngörülebilirliği ve mekânsal aidiyet düzeylerini değerlendiren yapılandırılmış nicel araçlardır. Ölçeklerin geliştirilme süreci, teorik çerçevede tartışılan ontolojik güvenlik kuramının dört asli sütununa dayanmıştır (Giddens, 1991; Mitzen, 2006a, 2006b; Steele, 2008a; Rumelili & Adısönmez, 2020). Pilot uygulamada elde edilen veriler, ölçeklerin dilsel açıklığı, kavramsal tutarlılığı ve dört boyutlu yapısının geçerliliğini doğrulamıştır.

Türk Toplumu Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği (TT-OGGÖ), 26 maddeden oluşmakta ve dört faktörlü bir yapıyı temsil etmektedir. Açıklayıcı faktör analizi sonuçları, örneklemin faktör analizine uygun olduğunu göstermekte; Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri .89, Bartlett küresellik testi ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < .001$). Dört faktörün birlikte açıkladığı toplam varyans %61,9'dur. Faktör yüklerinin genel olarak yüksek ve kuramsal beklentilerle uyumlu olması,

maddelerin ilgili boyutlara güçlü biçimde ayrıştığını göstermektedir. Ölçeğin güvenirliği Cronbach'ın Alfa (α) katsayısı ile değerlendirilmiş; faktörlere ait iç tutarlılık katsayıları sırasıyla α = .95, α = .90, α = .74 ve α = .77 olarak hesaplanmıştır. Bu değerler, TT-OGGÖ'nün güvenilir ve kuramsal açıdan tutarlı bir ölçüm aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Türk Vatandaşı Suriyeliler Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği (TS-OGGÖ) ise 28 maddeden oluşmakta ve TT-OGGÖ ile paralel biçimde dört faktörlü bir yapı sergilemektedir. Ölçeğin KMO değeri .86, Bartlett küresellik testi anlamlıdır ($p < .001$). Dört faktörlü yapı toplam varyansın %52,5'ini açıklamaktadır. Faktör yükleri kabul edilebilir ile yüksek düzeyler arasında değişmektedir. Güvenirlik analizleri sonucunda faktörlere ait Cronbach Alfa katsayıları sırasıyla α = .86, α = .75, α = .66 ve α = .76 olarak belirlenmiştir. Alanyazında kabul edilen ölçütler dikkate alındığında (Cronbach, 1990; Weinberg & Abramowitz, 2002), bu değerler TS-OGGÖ'nün kabul edilebilir ve tatmin edici düzeyde bir iç tutarlılığa sahip olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla her iki ölçek de ontolojik güvenlik/güvensizlik olgusunu çok boyutlu bir çerçevede ölçmekte ve aidiyet deneyiminin farklı toplumsal ve hukuki bağlamlarda nasıl şekillendiğini ampirik olarak analiz etmeye imkân tanımaktadır.

Üçüncü Bölümde tartışılan güvenlik-dışılaştırma söyleminin dört temel bileşeni olan insani, tarihî, ekonomik ve kültürel unsurlar ölçek formlarında dolaylı göstergeler aracılığıyla izlenmiştir. "Yardım/merhamet" (insani), "ortak tarih/kardeşlik" (tarihî), "katkı-rekabet" (ekonomik) ve "değerler-örf-adet, din-dil" (kültürel) göstergeleri, sahada güvenlik-dışılaştırma stratejisinin ontolojik güvenlik üretip üretmediğini test eden analitik değişkenler olarak tasarlanmıştır. Bu temaların Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân boyutlarıyla birlikte incelenmesi söylemin sahada güvenlikleştirme eğilimine dönüşüp dönüşmediğini ortaya koyan temel analitik düzlemi oluşturmuştur.

Bununla birlikte araştırmada her iki ölçekle eşzamanlı olarak uygulanan destekleyici anket formları ontolojik güvenliğin toplumsal, kültürel ve siyasal bağlamını derinlemesine analiz etmeye yönelik olarak tasarlanmıştır.

- Türk toplumu Destekleyici Anket Uygulaması
- TCVKS Destekleyici Anket Uygulaması

Türk toplumu için 126 maddeden, Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Kabul Edilen Suriyeliler (TCVKS) için ise 178 maddeden oluşan çok kapsamlı anket formları;

öncelikle kimlik, aidiyet ve vatandaşlık algılarını ölçmeyi amaçlamakta; bu temel çerçeve, toplumsal güven, tanınma ve karşılıklılık, diaspora bilinci, kültürel değerler, vatandaşlık deneyimi ile ev/vatan algısı gibi tamamlayıcı boyutlar aracılığıyla derinleştirilmektedir. Bu yapı sayesinde ölçek boyutlarının psikososyal izdüşümleri, gündelik toplumsal pratikler ve deneyim alanlarıyla sistematik biçimde ilişkilendirilmektedir.

Veriler her iki örneklemde de eğitimli anketörler aracılığıyla toplanmıştır. Türk toplumu örnekleminde ülke geneline yayılan mekânsal çeşitlilik gözetilerek (NUTS1) hem yüz yüze hem de çevrimiçi anket yöntemleri birlikte kullanılmıştır. TCVKS örnekleminde ise erişim, güvene dayalı ağ ilişkileri (kartopu örnekleme) üzerinden kurulmuş ve tüm veri toplama süreci yüz yüze görüşmeler yoluyla yürütülmüştür. Katılımcılar bilgilendirilmiş onam çerçevesinde gönüllü olarak araştırmaya katılmış, tüm veriler anonimleştirilmiştir.

Dolayısıyla araştırmanın nicel bileşeni iki düzlemde yapılandırılmıştır:

- Ölçekler: Ontolojik güvenlik/güvensizlik algısının dört boyut üzerinden ölçülmesi,
- Anketler: Bu algının toplumsal, kültürel ve politik bağlamdaki yansımalarının değerlendirilmesi.

Bu iki sütunlu yapı ontolojik güvenliğin hem bireysel hem de toplumsal düzeydeki inşasını karşılaştırmalı biçimde analiz etmeyi mümkün kılmıştır. Bulgular genellenebilirlik sınırlılıkları gözetilerek örüntüsel düzeyde yorumlanmıştır.

4.1.2.1. Türk Toplumu Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği Katılımcı Profili (TT-OGGÖ)

Türk toplumunun, Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Kabul Edilen Suriyeliler (TCVKS) ile ilişkili ontolojik güvenlik/güvensizlik düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen Türk Toplumu Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği (TT-OGGÖ), ontolojik güvenlik kuramının dört temel boyutuna-Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân-dayanmaktadır. Bu boyutlar, bireysel ve toplumsal düzeylerde benlik sürekliliğini ve toplumsal kabul ilişkilerini bütünleyen Aidiyet üst teması çerçevesinde kavramsal olarak yapılandırılmıştır. Ölçek, bu yönüyle ontolojik güvenliğin yalnızca bireysel bir duygu durumuna indirgenemeyeceğini; toplumsal anlatılar, gündelik pratikler ve

mekânsal aidiyetler üzerinden kurulan çok katmanlı bir yapı arz ettiğini varsaymaktadır.

Araştırmanın nicel örneklemi, toplam 1.795 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların 1.065'i kadın, 730'u erkektir. Örneklem, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından tanımlanan NUTS-1 düzeyindeki 12 istatistiki bölgeden seçilmiştir. Buna göre bölgesel dağılım şu şekildedir:

- TR1 İstanbul (n=61),
- TR2 Batı Marmara (Tekirdağ, Edirne, Kırklareli) (n=49),
- TR3 Ege (İzmir, Aydın, Denizli, Muğla, Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak) (n=121),
- TR4 Doğu Marmara (Bursa, Eskişehir, Bilecik, Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova) (n=112),
- TR5 Batı Anadolu (Ankara, Konya, Karaman) (n=329),
- TR6 Akdeniz (Antalya, Isparta, Burdur, Adana, Mersin, Hatay) (n=144),
- TR7 Orta Anadolu (Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Sivas, Yozgat) (n=247),
- TR8 Batı Karadeniz (Zonguldak, Karabük, Bartın, Kastamonu, Çankırı, Sinop, Samsun, Tokat, Çorum, Amasya) (n=234),
- TR9 Doğu Karadeniz (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) (n=154),
- TRA Kuzeydoğu Anadolu (Erzurum, Erzincan, Bayburt, Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) (n=150),
- TRB Ortadoğu Anadolu (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli, Van, Muş, Bitlis, Hakkâri) (n=56) ve
- TRC Güneydoğu Anadolu (Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) (n=138).

Çalışmanın nicel örneklemi tasarlanırken, NUTS-1 düzeyinde orantılı tabakalı örnekleme yaklaşımı esas alınmış; istatistiksel güç ve ulusal düzeyde temsil açısından yaklaşık 400 katılımcının yeterli olacağı öngörülmüştür. Veri toplama sürecinin erken aşamalarında bu eşik karşılanmış olmakla birlikte, araştırmanın temel hedefleri doğrultusunda ontolojik güvenlik/güvensizlik ölçeklerinin güvenirliğini artırmak, faktör yapılarının sağlamlığını güçlendirmek ve farklı bölgesel ile sosyo-demografik

bağlamlarda örüntüsel karşılaştırmalar yapabilmek amacıyla örneklem hacmi bilinçli biçimde genişletilmiştir. Bu kapsamda destekleyici anket ve ölçek uygulamaları yoluyla toplam 1.795 katılımcıya ulaşılmış; dolayısıyla örneklem büyüklüğündeki artış bir temsil zaafının değil, analitik derinliği ve ölçüm güvenilirliğini artırmaya yönelik planlı bir metodolojik tercihin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu dağılım, Türkiye genelinde yüksek düzeyde mekânsal çeşitliliğe sahip bir örneklem yapısına işaret etmekte; farklı bölgesel, kültürel ve sosyo-ekonomik bağlamların ontolojik güvenlik/güvensizlik algılarıyla ilişkisini örüntüsel düzeyde karşılaştırmalı olarak analiz etmeye imkân tanımaktadır.

Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde, örneklemin geniş bir dağılım sergilemekle birlikte büyük ölçüde yüksek eğitim grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. Buna göre; düşük eğitim düzeyine (okur yazar olmayan, okur yazar, ilkokul) sahip katılımcı sayısı 68, ortaokul mezunu 36, lise mezunu 219, yüksek eğitim düzeyine (lisans, yüksek lisans, doktora) sahip katılımcı sayısı ise 1.472'dir. Bu yapı, ontolojik güvenlik algılarının eğitimsel sermaye ile ilişkisini incelemeye elverişli bir analitik zemin sunmaktadır.

Katılımcıların gelir düzeyleri de heterojen bir dağılım göstermektedir. Geliri olmayan katılımcı sayısı 673, asgari ücret düzeyinde gelire sahip olanlar 207, aylık geliri 27-40 bin TL aralığında olanlar 255, 41-65 bin TL aralığında olanlar 359, 66-85 bin TL aralığında olanlar 172 ve 86 bin TL üzeri gelire sahip olanlar 129 kişidir. Bu çeşitlilik, ekonomik konumların toplumsal güven, aidiyet ve vatandaşlık algılarıyla ilişkisini çok boyutlu biçimde değerlendirmeye olanak sağlamaktadır.

Örneklemin yaş dağılımı incelendiğinde, katılımcıların büyük bölümünün 18-29 yaş grubunda yer aldığı (n=928), bunu 30-44 yaş grubu (n=529) ve 45-59 yaş grubu (n=288) katılımcıların izlediği görülmektedir. 60 yaş ve üzeri katılımcı sayısı ise 50'dir. Bu yaş dağılımı, ontolojik güvenlik ve aidiyet algılarının farklı yaşam evreleri bağlamında karşılaştırmalı olarak ele alınmasına imkân tanımaktadır.

Bununla birlikte, Türk toplumu örnekleminin etnik kimlik yapısına ilişkin olarak dikkat çekici bir bulgu ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada etnik kimlik doğrudan sorulmamış olmakla birlikte, örneklemin etnik konumlanmasına ilişkin değerlendirme yapmaya imkân tanıyan dolaylı göstergeler yer almaktadır. Bu göstergelerden biri olan "Toplumun büyük bölümü etnik kimliğime sahip insanların kötü olduğunu düşünür"

ifadesine verilen yanıtlar, katılımcıların kendilerini toplumun normatif etnik yapısı karşısında nasıl konumlandırdıklarına ilişkin algısal ve ilişkisel bir ölçüt sunmaktadır. Bu çerçevede, söz konusu ifadeye "Katılıyorum" ve "Kesinlikle katılıyorum" yanıtlarını veren 515 katılımcı (%28,7), kendilerini yüksek olasılıkla toplumun etnik çoğunluğu dışında konumlandıran bir alt grup olarak değerlendirilmiştir. "Kararsızım" yanıtını veren 399 katılımcı (%22,2) ise etnik aidiyet algısının bağlama göre değişkenlik gösterebildiği, dolayısıyla muğlak ve geçişken bir konumlanmayı temsil etmektedir. Buna karşılık, "Katılmıyorum" ve "Kesinlikle katılmıyorum" yanıtlarını veren 881 katılımcı (%49,1), toplumun normatif etnik çoğunluğuyla özdeşleşen grubu oluşturmaktadır. Bu dağılım, Türk toplumu örneklemi içerisinde etnik çoğunlukla özdeşleşenler ile kendisini bu çoğunluğun dışında veya sınırında konumlandıranlar arasında dikkate değer bir denge bulunduğunu göstermektedir.

4.1.2.2. TCVKS Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği Katılımcı Profili (TS-OGGÖ)

Vatandaşlığına kabulle birlikte TCVKS'nin ontolojik güvenlik/güvensizlik düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilen TCVKS Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği (TS-OGGÖ), Türk toplumu için geliştirilen ölçekle aynı kuramsal çerçeveyi izlemektedir. Ölçek, ontolojik güvenlik kuramının dört temel boyutuna-Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân-dayanmakta; bu boyutlar, bireysel ve toplumsal düzeylerde kimlik sürekliliği ve kabul ilişkilerini bütünleyen Aidiyet üst teması etrafında yapılandırılmaktadır. Bu kuramsal paralellik, ev sahibi Türk toplumu ile TCVKS'nin deneyimlerinin karşılaştırmalı olarak analiz edilmesine imkân tanımaktadır.

Araştırmanın TCVKS'ye ilişkin nicel örneklemi 572 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların 297'si kadın, 275'i erkektir. Yaş dağılımı 18-29 yaş grubunda 209, 30-44 yaş grubunda 219, 45-59 yaş grubunda 117 ve 60 yaş ve üzerinde 27 katılımcı olacak biçimde dağılmaktadır. Bu dağılım, TCVKS'nin ontolojik güvenlik deneyimlerinin farklı yaşam evreleri bağlamında karşılaştırmalı olarak ele alınmasına olanak sağlamaktadır.

Nicel örneklem tasarlanırken, ölçek temelli analizlerde istatistiksel güç, güvenirlik ve alt boyutlar arası karşılaştırmalar açısından yaklaşık 400 katılımcının yeterli olacağı öngörülmüştür. Veri toplama sürecinin erken aşamalarında bu eşik aşılmış olmakla birlikte, ontolojik güvenlik/güvensizlik ölçeklerinin faktör yapılarının sağlamlığını

güçlendirmek, sosyo-demografik kırılımlar üzerinden örüntüsel analizler yapabilmek ve elde edilen bulguların iç tutarlılığını artırmak amacıyla örneklem hacmi bilinçli biçimde genişletilmiştir. Bu nedenle 572 kişilik örneklem, temsil ihtiyacından ziyade ölçüm güvenirliği ve analitik derinliği artırmaya yönelik planlı bir metodolojik tercihin sonucudur.

Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde, 97 kişinin düşük eğitim düzeyine, 100 kişinin ortaokul, 106 kişinin lise ve 269 kişinin yüksek eğitim düzeyine (lisans, yüksek lisans ve doktora) sahip olduğu görülmektedir. Eğitim düzeylerindeki bu çeşitlilik, ontolojik güvenlik ve aidiyet algılarının sosyo-kültürel sermaye ile ilişkisini analiz etmeye elverişli bir zemin sunmaktadır. Medeni durum açısından katılımcıların 417'si evli, 135'i bekar ve 19'u boşanmış durumdadır.

TCVKS'ye ilişkin resmî kayıtlara araştırma kapsamında doğrudan erişimin mümkün olmaması nedeniyle örnekleme erişimde kartopu (snowball) örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemin tercih edilmesinde, saha erişiminin büyük ölçüde güven ilişkilerine dayanması belirleyici olmuştur. Veri toplama süreci, sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerle iş birliği içerisinde; Türkçe ve Arapça dillerine hâkim, eğitimli anketörler aracılığıyla yüz yüze yürütülmüştür. Araştırma süresince gizlilik, anonimleştirme ve gönüllülük ilkeleri titizlikle uygulanmış; katılımcıların kimlik bilgilerinin korunmasına özel önem gösterilmiştir.

Araştırmanın 572 kişilik TCVKS örnekleminde, kimlik tanımı sorusu yer almakla birlikte yanıtlanması zorunlu tutulmamış; bu soruya 552 katılımcı geçerli yanıt vermiş, 20 katılımcı ise soruyu yanıtlamamıştır. Geçerli yanıtlar incelendiğinde, katılımcıların kendilerini en sık "Müslüman" (n = 136; %24,6) olarak tanımladıkları görülmektedir. Bunu sırasıyla "Sünni Türkmen" (n = 56; %10,1), "Türkiyeli Arap" (n = 54; %9,8), "Türk" (n = 53; %9,6) ve "Müslüman Türk" (n = 52; %9,4) kimlik tanımları izlemektedir. Daha düşük oranlarda olmak üzere "Müslüman Arap" (n = 44; %8,0), "T.C. Vatandaşı" (n = 37; %6,7) ve "Sünni Arap" (n = 27; %4,9) kategorileri öne çıkarken; Kürt, Türkmen ve Arap kimliklerinin farklı dinsel ve ulusal bileşimlerle ifade edildiği tanımlar da örneklem içinde temsil edilmektedir. Kimlik tanımları etnik kökene göre kümelendiğinde, Arap kimliğine atıf içeren yanıtların (n = 137; %24,8) ve Türkmen kimliğine atıf içeren yanıtların (n = 78; %14,1), Kürt kimliğine atıf içeren yanıtların (n = 43; %7,8) belirgin biçimde üzerinde olduğu görülmektedir. Bu dağılım, araştırma örnekleminin tekil bir etnik ya da dinsel kimlik etrafında

homojenleşmediğini; aksine farklı etnik, dinsel ve ulusal aidiyetlerin kesiştiği yüksek düzeyde bir çeşitliliği yansıttığını ortaya koymaktadır. "Diğer" seçeneğini işaretleyen katılımcı sayısı ise 2 (%0,4) olup, bu kategori yanıt vermeme durumunu değil, katılımcıların kendi özgül kimlik tanımlarını ifade ettikleri geçerli bir yanıtı temsil etmektedir.

4.1.3. Derinlemesine Görüşmeler

Araştırmanın nitel bileşeninin ilk aşaması olarak gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler, nicel bulguların ardındaki anlam dünyasını, duygusal dinamikleri ve kimlik süreçleri açığa çıkarmayı amaçlamıştır. Görüşmeler hem Türk toplumu hem de TCVKS örneklemleriyle yürütülmüş; ontolojik güvenlik ve güvensizlik deneyimleri dört temel boyut -Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân- ile bunların kesişiminde yer alan Aidiyet teması çerçevesinde analiz edilmiştir.

Bu görüşmeler bireylerin kendi yaşam öykülerinden hareketle kimlik, aidiyet, güvenlik ve tanınma süreçlerini nasıl anlamlandırdıklarını göstermiştir. Nitel veri toplama süreci, karma yöntemin "açıklayıcı ardışık" (sequential explanatory) yapısına uygun biçimde, nicel bulguların ardından gerçekleştirilmiştir (Creswell & Plano Clark, 2018). Böylece sayısal örüntülerin arka planında yatan anlatı ve duygusal bağlam çözümlenmiştir.

Derinlemesine görüşmeler bireylerin kendi anlam çerçevelerini özgürce ifade edebilmeleri için yarı yapılandırılmış biçimde yürütülmüştür. Her bir görüşme ortalama 60 ila 90 dakika sürmüş, görüşmeler katılımcıların mahremiyetine özen gösterilerek anonimleştirilerek kayıt altına alınmıştır.

Veriler, hibrit bir tematik analiz yaklaşımı kullanılarak çözümlenmiştir. Bu yaklaşımda, ontolojik güvenlik kuramından türetilen kuram-temelli ana temalar- Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân- analitik çerçeve olarak benimsenmiş, bu temalar altında, katılımcı ifadelerinden tümevarımsal olarak geliştirilen alt temalar yapılandırılmıştır. Böylece analiz süreci, hem önceden belirlenmiş kuramsal boyutlara duyarlı bir okumayı mümkün kılmış hem de katılımcı anlatılarında ortaya çıkan özgün anlam örüntülerinin sistematik biçimde analize dâhil edilmesini sağlamıştır.

Kodlama süreci üç aşamada yürütülmüştür:

- Açık Kodlama: Katılımcı ifadeleri satır satır incelenmiş, anlamlı ifadeler açık kodlar hâline getirilmiştir.
- Eksensel Kodlama: Kodlar anlam yakınlıklarına göre kümelenerek dört temel boyutla ilişkilendirilmiştir.
- Seçici Kodlama: Boyutlar altında tematik örüntüler oluşturulmuş ve bunlar "Aidiyet" üst temasıyla ilişkilendirilmiştir.

4.1.3.1. Türk Toplumu

Türk toplumu örneklemi, sosyoekonomik ve kültürel çeşitliliği yansıtacak biçimde yapılandırılmıştır. Katılımcılar, farklı yaş, meslek ve eğitim düzeylerinden bireylerden oluşmaktadır. Sekiz katılımcıdan oluşan grup hem kentli orta sınıf bireyleri hem de düşük gelirli emekçi kesimleri temsil etmektedir. Bu dağılım, göç ve vatandaşlık tartışmalarının ontolojik güvenlik üzerindeki etkilerini çok katmanlı biçimde analiz etmeyi mümkün kılmıştır.

Tablo 1. Türk Toplumu Görüşme Profilleri

Kod	Cinsiyet	Yaş	Eğitim	Meslek	Yaşanılan Yer/Memleket
TTG1	Erkek	22	Üniversite	Öğrenci	İstanbul-Ordu/Erzincan
TTG2	Kadın	31	Doktora	Fizyoterapist	Balıkesir-Hatay/Azerbaycan
TTG3	Kadın	23	Üniversite	Öğrenci	İzmir
TTG4	Kadın	45	Üniversite	Memur	Ankara
TTG5	Erkek	48	Lise	Memur	Ankara/Çankırı
TTG6	Kadın	54	Ortaokul	Ev Hanımı	Balıkesir
TTG7	Kadın	25	Yüksek Lisans	Akademisyen	Ankara/Ahıska
TTG8	Erkek	37	Doktora	Memur	Ankara/Mersin

Derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler nitel veri analizi ilkelerine uygun biçimde işlenmiştir. Kodlama sürecinin ilk aşamasında, katılımcıların ifadeleri satır satır incelenerek açık kodlar oluşturulmuş, ikinci aşamada bu kodlar anlam yakınlıklarına göre eksensel kodlar altında toplanmıştır. Son aşamada ise kod kümeleri ontolojik güvenlik kuramının boyutlarına (Kaygı, Rutin, Anlatı, Mekân) göre tematikleştirilmiştir.

Verilerin çerçeve ve tematik analizine göre dört ana tema belirlenmiştir:

- Kaygı: Katılımcılar, göçün kalıcılığı, ekonomik rekabet ve kültürel dönüşüm karşısında "bizlik sınırlarını" koruma refleksi geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Bu durum, toplumsal düzeyde güvenlik ihtiyacının kimlik düzeyinde yeniden üretildiğini göstermektedir.
- Rutin: Günlük yaşamın ritminde (iş, okul, pazar, mahalle) ortaya çıkan değişimler, alışılmış toplumsal düzenin bozulduğu algısını pekiştirmiştir. Katılımcılar, düzenin sürekliliğini güvenlik hissiyle özdeşleştirmektedir.
- Anlatı: Ulusal kimlik ve tarihi süreklilik vurgusu, ontolojik güvenliğin sembolik zeminini oluşturmuştur. "Yardım eden, misafirperver Türk toplumu" anlatısı, gurur ve aidiyet üretirken; ekonomik ve kültürel zorluklar bu anlatının sürdürülebilirliğini zayıflatmaktadır.
- Mekân: Fiziksel yerleşiklik, mahalle düzeni ve şehir kimliği, kimlik güvenliğinin mekânsal bileşenlerini oluşturmuştur. Katılımcılar, kamusal alan paylaşımının "biz" ve "öteki" sınırlarını yeniden tanımladığını vurgulamıştır.

Bu temalar, Türk toplumunda güvenlikleştirme eğilimlerinin, gündelik rutinler ve aidiyet pratikleri üzerinden nasıl yeniden üretildiğini göstermektedir. Özellikle mekânsal düzenin değişmesi ve görünürlük artışı, bireylerin kimlik istikrarı duygusunu doğrudan etkilemiştir.

4.1.3.2. TCVKS

TCVKS ile yapılan derinlemesine görüşmeler, vatandaşlık statüsünün ontolojik güvenlik üzerindeki etkilerini anlamaya odaklanmıştır. Sekiz katılımcıdan oluşan bu grup, yaş, cinsiyet, etnik kimlik ve eğitim düzeyi açısından çeşitlilik göstermektedir.

Tablo 2. TCVKS Görüşme Profilleri

Görüşmeci	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Meslek (Suriye / Türkiye)	Yaşanılan Yer (TR) / Memleket (SR)	Vatandaşlık Yılı	Etnik Kimlik
TSG1	Kadın	37	Yüksek Lisans	Öğretmen/Tercüman	Hatay-Gaziantep/Halep	2017	Arap
TSG2	Kadın	28	Üniversite	Öğrenci	Hatay/İdlib	2021	Arap
TSG3	Erkek	63	İlkokul	İşçi/İşçi	Hatay-İstanbul/Şam	2018	Türkmen
TSG4	Erkek	28	Üniversite	Öğrenci/İşçi	Kahramanmaraş-Ankara/Deyrizor	2018	Arap
TSG5	Erkek	24	Lise	Öğrenci /Tercüman	İstanbul/Şam	2018	Türkmen
TSG6	Kadın	50	İlkokul	Ev Hanımı/Ev Hanımı	Hatay/Şam	2018	Türkmen
TSG7	Kadın	29	Üniversite	Öğrenci/Avukat	Gaziantep/Halep	2021	Kürt
TSG8	Kadın	37	Doktora	Öğrenci	Adana/Halep	2019	Kürt

Çerçeve ve tematik analiz sonucunda dört temel tema belirlenmiştir:

- Kaygı: Katılımcılar, vatandaşlık kazanmalarına rağmen "tam kabul görmeme" ve "sürekli dışlanma ihtimali" hissettiklerini belirtmiştir. Bu durum, tanınma eksikliğiyle birleşen ontolojik güvensizlik üretmiştir.
- Rutin: İş, okul ve komşuluk ilişkilerinde güvenlik duygusu "kabul görme" ve "alışma" süreçleriyle ilişkilendirilmiştir. Ancak bu süreçler çoğunlukla koşullu bir aidiyet biçiminde deneyimlenmiştir.
- Anlatı: Vatandaşlık, "yeni başlangıç" olarak tanımlansa da geçmişle (Suriye) kurulan bağlar anlatılarda güçlü biçimde varlığını sürdürmüştür. Katılımcılar "yeniden doğuş" ve "ikinci hayat" anlatılarını sıkça dile getirmiştir.
- Mekân: Ev, mahalle ve şehir düzeyinde "yerleşiklik" arayışı güçlüdür; ancak "burada yaşamak ama tam yerleşememek" duygusu, ontolojik güvensizlik halinin mekânsal karşılığı olarak öne çıkmıştır.

Bu bulgular, vatandaşlık statüsünün bireysel düzeyde belirli bir güvenlik sağlasa da toplumsal tanınma ve aidiyet süreçleri tamamlanmadıkça ontolojik güvenliğin tam olarak tesis edilemediğini göstermektedir. Katılımcılar, yasal olarak içerde, toplumsal olarak dışarda olma durumunu sıkça vurgulamıştır.

Her iki örneklem grubunda da derinlemesine görüşmeler güvenlik-dışılaştırmadan güvenlikleştirmeye uzanan söylem zincirinin bireysel deneyimlerde nasıl

somutlaştığını ortaya koymuştur. Türk toplumu katılımcılarında güvenlikleştirme yönelimi daha belirginken, TCVKS'de güvenlik-dışılaştırmanın etkileri ve aidiyetin koşulluluğu öne çıkmıştır. Analiz sonuçları her iki grupta da ontolojik güvenliğin hem kimlik hem de mekân düzeyinde kırılgan bir denge üzerine kurulu olduğunu göstermektedir. Bireyler gündelik yaşam rutinleri içinde öngörülebilirlik ve tanınma arayışıyla güvenliği yeniden üretmekte, ancak söylemsel ve yapısal sınırlar bu arayışı sürekli müzakere hâline getirmektedir.

4.1.4. Odak Grup Görüşmeleri (OGG)

Bu araştırmada odak grup görüşmeleri, bireysel derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulguları tamamlamak, katılımcılar arasındaki etkileşim aracılığıyla kolektif anlam üretim süreçlerini gözlemlemek ve ontolojik güvenlik/güvensizlik deneyimlerinin grup düzeyinde nasıl paylaşıldığını ve müzakere edildiğini ortaya koymak amacıyla tasarlanmıştır. Türk toplumu ve TCVKS örneklemleri için ikişer oturum olmak üzere toplam dört OGG gerçekleştirilmiştir. Her oturum 90-120 dakika sürmüş, ses kaydı alınmış ve kayıtlar deşifre edilerek analize hazır hâle getirilmiştir.

Veriler, hibrit tıpkı görüşmelerde olduğu gibi bir tematik analiz yaklaşımı çerçevesinde çözümlenmiştir. Analitik süreçte, ontolojik güvenlik kuramından türetilen dedüktif ana temalar-Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân- temel analitik iskelet olarak benimsenmiş; bu kuramsal yapı, katılımcı ifadelerinden türetilen indüktif alt kodlar ile zenginleştirilmiştir. Kodlama sürecinde kodlayıcılar arası uzlaşı sağlanmış, kavramsal tanımlar doğrultusunda ortaya çıkan yorum farklılıkları giderilmiştir. Bu bütünleşik yaklaşım sayesinde hem kuramsal eksenin sürekliliği korunmuş hem de grup etkileşimlerinin ve katılımcı anlatılarının ortaya çıkardığı özgün anlam örüntüleri analitik olarak görünür kılınmıştır.

Türk toplumu grubunda, sosyo-ekonomik konum farklılıklarını yansıtacak biçimde iki ayrı odak grup oluşturulmuştur: OGG-3 (profesyoneller ve meslek sahipleri) ile OGG-4 (işçi ve öğrenci grubu). TCVKS grubunda ise toplumsal cinsiyet, eğitim düzeyi, mesleki arka plan ve vatandaşlığa kabul yılı bakımından çeşitlilik gözetilerek iki ayrı grup yapılandırılmıştır (OGG-1: erkek katılımcılar; OGG-2: kadın katılımcılar). OGG-2 grubunda etnik çeşitliliğin sağlanması amaçlanmış olmakla birlikte, davet edilen iki Kürt katılımcının oturuma katılamaması nedeniyle bu boyutta sınırlılık oluşmuştur. Söz konusu sınırlılık, derinlemesine görüşmeler aşamasında ilgili katılımcılarla

gerçekleştirilen daha uzun ve kapsamlı mülakatlar yoluyla metodolojik olarak dengelenmiştir.

4.1.4.1. Türk Toplumu

Türk toplumu odak grup görüşmeleri, farklı sosyo-ekonomik düzeyleri temsil eden iki grup katılımcıyla İstanbul'da yürütülmüştür. OGG-3 grubunda üniversite ve üzeri eğitim düzeyine sahip profesyoneller (öğretmen, akademisyen, avukat, diyetisyen) yer almakta; OGG-4 grubunda ise işçiler ve bir üniversite öğrencisi bulunmaktadır. Bu iki grup, kentli orta sınıf ile emekçi kesimlerin Suriyelilere/TCVKS'ye ilişkin algı ve deneyimlerinin karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Tablo 3. Türk Toplumu Odak Grup Görüşmesi Profilleri

OGG	Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Meslek	Eğitim
OGG-3	G1	Kadın	33	Evli	Öğretmen	Üniversite
GGG-3	G2	Erkek	33	Evli	Öğretmen	Üniversite
OGG-3	G3	Erkek	29	Evli	Diyetisyen	Üniversite
OGG-3	G4	Kadın	32	Evli	Akademisyen	Doktora
GGG-3	G5	Erkek	30	Evli	Akademisyen	Doktora
OGG-3	G6	Kadın	28	Evli	Avukat	Üniversite
OGG-4	G1	Erkek	24	Bekâr	Öğrenci	Üniversite
OGG-4	G2	Erkek	47	Evli	İşçi	İlkokul
OGG-4	G3	Erkek	43	Evli	İşçi	İlkokul
OGG-4	G4	Kadın	56	Evli	İşçi	İlkokul
OGG-4	G5	Kadın	30	Evli	İşçi	İlkokul
OGG-4	G6	Kadın	54	Evli	İşçi	İlkokul

Grup etkileşimi sürecinde katılımcılar Suriyelilerle/TCVKS ile birlikte yaşama deneyimlerini ekonomik, kültürel ve kimlikle ilgili referanslar üzerinden tartışmıştır. Analiz sonucunda dört temel tema ortaya çıkmıştır:

- Kaygı: Tartışmalar, ekonomik rekabet/işsizlik gibi başlıkların ötesinde mahalle düzeni, kamusal güvenlik ve gündelik hayatın öngörülebilirliği etrafında yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda kaygı, "alışılmış düzenin" sürekliliğine ilişkin kırılganlıkla birlikte üretilmektedir.

- Rutin: Mahalle, pazar, okul ve işyeri gibi temas alanlarında "zorunlu karşılaşmalar" öne çıkmakta, bu karşılaşmaların çoğu zaman yakınlığa değil, kontrollü/mesafeli bir birlikte bulunma biçimine dönüştüğü görülmektedir. Rutinler hem belirsizliği yönetme hem de sınırları sabitleme işlevi kazanabilmektedir.
- Anlatı: Başlangıçta daha kapsayıcı biçimde dolaşıma giren insani sorumluluk ve "Ensar-Muhacir" vurgulu anlatıların, zaman içinde "yük paylaşımı" ve "geçiciliğe inançsızlık" ekseninde gerilimli bir içerik kazandığı, böylece anlatı ile gündelik deneyim arasındaki mesafenin büyüdüğü gözlenmiştir.
- Mekân: Kamusal alanlarda artan görünürlük, "biz/öteki" sınırlarının yeniden çizildiği bir zemine dönüşmektedir. Mekânsal paylaşım, kimlik güvenliği tartışmalarının merkezine yerleşmekte, mahalle ve kamusal mekân, ontolojik güvenliğin sınandığı alanlar olarak öne çıkmaktadır.

Bu dört boyutun etkileşimiyle şekillenen Aidiyet üst teması, Türk toplumu örnekleminde bütüncül ve koşulsuz bir kapsanma fikrinden ziyade, "biz" duygusunun korunması, kabulün koşulluluğu ve birlikte yaşamanın karşılıklılık esasına dayalı olarak sınırlandırılması üzerinden kurulmaktadır. Bu çerçevede aidiyet, söylemsel düzeyde görece güçlü ve kapsayıcı bir anlatı üretirken; pratik düzeyde temkinli, seçici ve sınırları belirgin bir karakter sergilemektedir. Böylece aidiyet, sabit bir durumdan ziyade, gündelik pratikler ve algılar aracılığıyla sürekli olarak yeniden müzakere edilen bir ontolojik güvenlik alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

4.1.4.2. TCVKS

TCVKS'ye yönelik odak grup görüşmeleri İstanbul'da gerçekleştirilmiş; OGG-1 sekiz erkek, OGG-2 ise beş kadın katılımcıdan oluşmuştur. OGG-1'de eğitim düzeyi ilkokuldan doktoraya, meslekler zanaatkârlıktan akademisyenliğe uzanan bir çeşitlilik göstermektedir. OGG-2'de katılımcıların tamamı evlidir. Çalışma yaşamına katılım ve ev içi roller farklılaşan pratik deneyimlerle birlikte ele alınmıştır.

Tablo 4. TCVKS Odak Grup Görüşmesi Profilleri

OGGKodu	Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Etnisite	Eğitim	Meslek (SR / TR)	Memleket	TR'de Süre (Yıl)	Vatandaşlık Yılı
OGG-1	G1	Erkek	43	Evli	Arap	Doktora	Öğretmen/Öğretmen	Rakka	10	2021

OGGKodu	Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Etnisite	Eğitim	Meslek (SR / TR)	Memleket	TR'de Süre (Yıl)	Vatandaşlık Yılı
OGG-1	G2	Erkek	55	Evli	Türkmen	İlkokul	Mobilya Ustası/Mobilya Ustası	Şam	11	2018
OGG-1	G3	Erkek	45	Evli	Türkmen	İlkokul	Mobilya Ustası/Mobilya Ustası	Şam	14	2018
OGG-1	G4	Erkek	51	Evli	Türkmen	İlkokul	Mermer Ustası/Mobilya Döşemecisi	Şam	11	2018
OGG-1	G5	Erkek	36	Evli	Arap	Ön Lisans	Öğretmen/Şirket Çalışanı	Rakka	10	2021
OGG-1	G6	Erkek	52	Evli	Arap	Lisans	Makine Mühendisi/Öğretmen	Derizor	9	2022
OGG-1	G7	Erkek	18	Bekâr	Arap	Lise	Öğrenci	Halep	12	2022
OGG-1	G8	Erkek	18	Bekâr	Arap	Lise	Öğrenci	Rakka	9	2022
OGG-2	G1	Kadın	19	Evli	Türkmen	Lise	Ev Hanımı	Şam	11	2018
OGG-2	G2	Kadın	41	Evli	Arap	Ön Lisans	Öğretmen/Çalışmıyor	Halep	13	2018
OGG-2	G3	Kadın	35	Evli	Türkmen	Lise	Tercüman/Çalışmıyor	Şam	13	2018
OGG-2	G4	Kadın	50	Evli	Türkmen	İlkokul	Ev Hanımı	Şam	11	2018
OGG-2	G5	Kadın	51	Evli	Türkmen	İlkokul	Ev Hanımı	Şam	11	2018

- Kaygı: Vatandaşlık statüsüne rağmen "tam kabul görmeme", görünürlükten kaçınma ve toplumsal söylemin değişkenliği etrafında şekillenen bir koşullu kabul hissi öne çıkmaktadır. Kaygı, hukuki güvenceden çok, toplumsal tanınmanın kırılganlığıyla ilişkilendirilmektedir.
- Rutin: İş, okul, komşuluk ve gündelik kurum temasları; güvenliğin yeniden inşa edildiği alanlar olarak belirginleşmektedir. Rutinlerin yerleşmesi, öngörülebilirlik ve süreklilik duygusunu güçlendirmekte ancak bu süreklilik, dönemsel siyasal/toplumsal gerilimlerde kırılganlaşabilmektedir.
- Anlatı: "Yeni hayat", "yeniden doğuş" ve geleceğe tutunma anlatıları, belirsizlik ve tanınmama duygusuyla iç içe ilerlemektedir. Anlatılar, geçmiş kırılmaları onarmaya yönelen bir süreklilik arayışını yansıtırken, dışlayıcı karşılaşmalar bu bütünlüğü zaman zaman zayıflatmaktadır.

- Mekân: Ev ve mahalle, en güçlü aidiyet mekânları olarak anlam kazanırken; şehir ve ülke ölçeğinde yerleşememe/temkinli yerleşiklik hissi sürebilmektedir. Mekân hem güvenin somutlaştığı hem de dışlanmanın hatırlandığı bir alan olarak çift yönlü işlev görebilmektedir.

TCVKS örnekleminde Aidiyet üst teması, hukuki statünün otomatik ve kalıcı bir aidiyet üretmediğini; aksine aidiyetin, gündelik pratikler, toplumsal tanınma ve karşılıklılık ilişkileri üzerinden zamana yayılan ve müzakere edilen bir süreç olarak kurulduğunu göstermektedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı, katılımcılar açısından aidiyetin tamamlanmış bir sonucu olmaktan ziyade, ontolojik güvenliğin yeniden inşası için gerekli fakat tek başına yeterli olmayan bir başlangıç koşulu olarak deneyimlenmektedir. Bu bağlamda aidiyet, hukuki statüyle güvence altına alınan bir "verili durum" değil; toplumsal etkileşimler içinde sürekli olarak test edilen, pekiştirilen ya da zayıflayan bir ilişki biçimi olarak ortaya çıkmaktadır.

Odak grup görüşmeleri, katılımcıların aidiyet duygularını büyük ölçüde gündelik yaşamın sürekliliği, rutinlerin istikrarı ve karşılıklı tanınma deneyimleri üzerinden anlamlandırdıklarını göstermektedir. İş, komşuluk, okul ve mahalle ölçeğinde kurulan ilişkiler, aidiyetin somutlaştığı başlıca alanlar olarak öne çıkarken; şehir ve ülke ölçeğinde aidiyet, daha temkinli, kırılgan ve bağlama duyarlı bir karakter sergilemektedir. Bu durum, aidiyetin mekânsal olarak katmanlı biçimde deneyimlendiğine işaret etmektedir.

Bu çerçevede aidiyet, TCVKS örnekleminde ne yalnızca hukuki vatandaşlıkla özdeşleşmekte ne de tamamen dışlanma deneyimleriyle belirlenmektedir. Aksine aidiyet, vatandaşlık statüsü ile toplumsal kabul arasındaki mesafenin gündelik pratikler aracılığıyla kapatılmaya çalışıldığı, koşullu fakat dinamik bir ontolojik güvenlik alanı olarak şekillenmektedir. Dolayısıyla vatandaşlık, aidiyetin nihai garantisi değil; aidiyetin kalıcılığının toplumsal kabulün sürekliliğine bağlı olarak yeniden üretildiği bir çerçeve sunmaktadır.

4.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma kapsamlı bir örnekleme ve karma yöntem yaklaşımına dayanmakla birlikte, belirli sınırlılıklar içermektedir. Bu sınırlılıklar bulguların bağlamsal çerçevede değerlendirilmesini ve genellenebilirliğin temkinli biçimde ele alınmasını gerektirmektedir.

4.1.5.1. Örneklem ve Erişim Kısıtları:

Türk toplumu örneklemi, NUTS-1 düzeyinde mekânsal çeşitlilik gözetilerek ve temsil kabiliyeti yüksek bir dağılım hedeflenerek dengeli biçimde oluşturulmuştur. Bununla birlikte, veri toplama sürecinin gönüllülük esasına dayanması, bulguların tüm Türk toplumuna koşulsuz ve mutlak biçimde genellenmesini sınırlayan bir unsur olarak değerlendirilmelidir. TCVKS örneklemi ise göçmen nüfusa erişimde karşılaşılan yapısal güçlükler nedeniyle kartopu (snowball) örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Bu yöntemin doğası gereği, örneklemin belirli sosyal ağlar ve ilişki kümeleri içinde yoğunlaşması olasılığı bulunmaktadır. Dolayısıyla, elde edilen bulguların yorumlanmasında, örneklemin bu yapısal sınırlılığı gözetilerek örüntüsel ve bağlamsal bir değerlendirme yaklaşımı benimsenmiştir.

4.1.5.2. Bağlamsal Etkenler:

Araştırma dönemi (2022-2025), Türkiye'nin toplumsal ve siyasal gündemiyle yoğun biçimde kesişmiştir. Pilot ve ana veri toplama aşamaları; 6 Şubat 2023 depremleri, seçim süreçleri ve Suriye'deki siyasal gelişmelerin belirginleştiği bir bağlamda yürütülmüştür. Bu dinamiklerin, hem Türk toplumunun göçmenlere yönelik algılarını hem de TCVKS'nin aidiyet ve güvenlik değerlendirmelerini etkilemiş olması muhtemeldir.

4.1.5.3. Kuramsal ve Ölçümsel Sınırlılıklar:

Ontolojik güvenlik kuramı, birey ve toplum düzeyinde kimlik sürekliliği, rutinler, anlatılar ve mekânsal aidiyet üzerinden güçlü bir analitik çerçeve sunmaktadır. Bu araştırmada kuramsal çerçeve, Türkiye bağlamına uyarlanmış ölçekler ve destekleyici nitel veriler ile birlikte kullanılarak soyut görünen ontolojik güvenlik kavramının ampirik olarak işlevselleştirilebileceği gösterilmiştir. Ölçeklerin kavramsal kapsamı, dört boyutlu yapı (Kaygı, Rutin, Anlatı, Mekân) ve bunları bütünleyen Aidiyet üst teması üzerinden sistematik biçimde kurulmuş; nitel bulgular ise nicel örüntüleri bağlamsallaştırarak ölçümün yorum gücünü artırmıştır. Bu çerçevede çalışma, ontolojik güvenliği yalnızca teorik bir önerme olarak değil, Türkiye'de göç ve vatandaşlık deneyiminde gözlemlenebilir ve karşılaştırılabilir bir olgu olarak ortaya koymaktadır.

Bu araştırma, Türkiye'de göç, vatandaşlık ve kimlik alanlarını ontolojik güvenlik perspektifinden ampirik olarak inceleyen kapsamlı ve öncü çalışmalardan biri olma niteliği taşımaktadır. Çok katmanlı ölçüm tasarımı ve karma yöntem yaklaşımı sayesinde, çalışma hem akademik literatüre hem de politika tartışmalarına analitik ve uygulanabilir çıkarımlar sunmaktadır. Bir sonraki bölümde, bu yöntemsel zeminde elde edilen nicel bulgular ayrıntılı biçimde sunulmaktadır.

4.2. Bulgular

Bu bölümde iki ayrı ölçek ve destekleyici anket uygulamaları aracılığıyla elde edilen nicel veriler ile bu verileri tamamlayan nitel bulgular ontolojik güvenlik kuramının dört temel boyutu Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân ve bu boyutların kesişiminden doğan Aidiyet üst teması çerçevesinde analiz edilmiştir.

Nicel analizler Türk Toplumu Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği (TT-OGGÖ) ve TCVKS Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği (TS-OGGÖ) üzerinden yürütülmüştür. Her iki ölçek, bireylerin kimlik sürekliliği, toplumsal tanınma, gündelik rutinlerin öngörülebilirliği ve mekânsal aidiyet düzeylerini ölçmektedir. Ayrıca aynı katılımcı gruplarına uygulanan Destekleyici Anket Formu ölçek bulgularını toplumsal ve kültürel bağlamda derinleştirmiştir. Bu anket, aidiyet, vatandaşlık algısı, toplumsal güven, tanınma, kültürel değerler ve karşılıklılık gibi temaları içermekte, ontolojik güvenliğin sosyo-politik zeminini daha geniş bir bağlamda anlamaya olanak sağlamaktadır.

Ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlik analizleri yapılmış, ardından betimleyici istatistikler ve demografik değişkenlere göre karşılaştırmalar (bağımsız örneklemler için t-testi ve tek yönlü ANOVA) gerçekleştirilmiştir. Tüm maddeler, 1= Kesinlikle katılmıyorum ile 5= Kesinlikle katılıyorum aralığında derecelendirilmiş, raporlanan ortalamalar bu aralığı ifade etmektedir.

Bu bölümde sunulan bulgular hem ölçeklerin dört boyutu hem de Üçüncü Bölümde anlatılan söylem eksenleri üzerinden iki örneklem arasında karşılaştırmalı biçimde yorumlanmaktadır. Analiz güvenlik-dışılaştırma stratejisinin sahada nasıl sınırlı bir işlev gördüğünü, buna karşın ontolojik güvensizliğin toplumsal düzeyde yeni güvenlikleştirme eğilimlerine nasıl dönüştüğünü ortaya koymaktadır. Genel eğilimler iki ana desene işaret etmektedir:

Türk toplumu örnekleminde yüksek/ güçlü Anlatı ve yüksek/ güçlü Kaygı düzeyleriyle birlikte düşük Rutin ve Mekân puanları görülmektedir. Bu desen güvenlik-dışılaştırmanın toplumsal düzeyde sınırlı bir karşılık bulduğunu, buna karşın kamuoyunda güvenlikleştirme taleplerinin güçlendiğini göstermektedir.

TCVKS örnekleminde, yüksek/güçlü Rutin, orta-yüksek Anlatı, orta Mekân ve düşük-orta Kaygı profili gözlenmiştir. Bu durum vatandaşlık statüsünün bireysel düzeyde ontolojik güvenliği artırdığını, fakat toplumsal tanınmanın eksik kaldığı koşullarda aidiyetin kırılgan biçimde üretildiğini göstermektedir.

Elde edilen bulgular, güvenlik-dışılaştırma söyleminin dört temel bileşeninin; insani, tarihî, ekonomik ve kültürel sahada beklenenden farklı bir işleyiş sergilediğini göstermektedir:

- İnsani söylem, "yardım ve merhamet"ten "yük ve adalet" eksenine,
- Tarihî söylem, "kardeşlik ve geçmiş birliği"nden "geçicilik-kalıcılık" gerilimine,
- Ekonomik söylem, "katkı" vurgusundan "rekabet ve kaynak paylaşımı"na,
- Kültürel söylem ise "benzerlik"ten "farklılık ve sınır çizimi"ne doğru ilerlemiş görünmektedir.

Bu dönüşüm, İkinci Bölümde teorik olarak açıklanan küresizleşme ve kimlikle ilgili kapanma süreçlerinin gündelik düzeydeki vatandaşlık algılarına ve toplumsal aidiyet biçimlerine nasıl yansıdığını da açık biçimde göstermektedir. Dolayısıyla nicel bulgular Üçüncü Bölümde analiz edilen söylem yapılarının sahadaki karşılıklarını istatistiksel düzeyde görünür kılmış, güvenlik-dışılaştırma- ontolojik güvensizlik-güvenlikleştirme zincirinin toplumsal düzeydeki işleyişini ampirik olarak doğrulamıştır.

4.2.1. Nicel Bulgular: Ölçek, Eğilimler ve Destekleyici Anket Sonuçları

Bu bölümde raporlanan bulgular, ölçekteki dört alt boyutun; Kaygı, Rutin, Anlatı, Mekân'ın, Aidiyet üst temasıyla kurduğu ilişkiler dikkate alınarak sunulmuştur. Ölçek güvenirlikleri ve doğrulayıcı faktör analizlerinin ayrıntıları Ekler kısmında raporlanmış metin içinde yalnızca ilgili kısımlarda kısa not düşülmüştür. Nicel

sonuçların her birinde ilgili soru ve sonuçlar metin içinde anılarak bulguların kuramsal bağlamla (İkinci ve Üçüncü Bölüm) kesiştiği noktalar vurgulanmıştır.

4.2.1.1. Türk Toplumu

4.2.1.1.1. Kaygı Boyutu

Ölçekte yer alan Kaygı boyutu, Suriyelilerin Türkiye'deki varlığı ve Türk vatandaşlığına kabullerinin toplumsal düzeyde tehdit/risk unsuru olarak algılanma biçimlerini ölçmektedir. "Türk kimliğini bozar", "Türk devletine zarar verir", "kötüye kullanıyorlar", "gettolaşıyorlar" gibi önermelere verilen yanıtlar 3.7-3.8 bandında seyretmekte bu durum da yüksek düzeyde kaygıya işaret etmektedir. Söz konusu bulgu sadece basit bir hoşnutsuzluktan öte, kimliğin sürekliliği ve toplumsal düzenin öngörülebilirliği hakkında varoluşsal bir kırılmanın nicel karşılığıdır.

Cinsiyete göre anlamlı fark bulunmaması kaygının kolektif bir duygu olduğunu gösterir. Yaş bulguları belirgindir. 18-29 grubu en yüksek kaygıyı bildirmiştir (AO=3.89), ardından 30-44 (AO=3.73) ve 45-59 (AO=3.60) gelmektedir. 60+ grubu AO=3.69 ile orta düzeydedir. Gençlerdeki bu yüksek kaygı, demografik rekabet, eğitim ve iş piyasalarında doğrudan temas ve uzun vadeli kimlik tahayyüllerindeki belirsizliklerle ilişkilendirilebilir.

Gelir açısından bakıldığında gelir seviyesi yüksek grupta kaygının yükselmesi (AO=3.93) ekonomik güvenliğin (ekonomik refahın) kimlikle ilgili tehdit algısını otomatik biçimde yatıştırmadığını, tersine sembolik sınırların korunmasına dönük hassasiyeti daha da artırabildiğini göstermektedir. Bölgesel düzeyde kaygı, Türkiye'nin Batı ve Kuzey bölgelerinde yüksek, TRC'de (Gaziantep, Adıyaman, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) daha düşüktür (AO=3.42). Bu ters simetri temas hipotezi ile uyumlu bir sonuçtur. Gündelik karşılaşmalar alışma (habituation) ve normalleşme etkisi yaratırken, sınırlı temas "uzak tehdidin" hayal gücünde daha büyük algılanmasına yol açabilmektedir.

Kimlik aidiyeti ile kaygı arasındaki bağ açıklayıcıdır. "Türklük beni tümüyle temsil eder" ifadesine kesinlikle katılanlar en yüksek kaygıyı bildirmektedir (AO=3.94). Kararsızlarda kaygı düşmektedir. ANOVA kaygı boyutunda güçlü bir fark göstermektedir ($F=23.811$, $p<.001$; $\eta^2\approx.05$). Bu orta düzeyde bir etki büyüklüğüdür ve kimlikle ilgili aidiyetin kaygıyı anlamlı biçimde şekillendirdiğini gösterir. Başka bir deyişle bu etki, aidiyet yoğunluğu arttıkça ulusal kimliği koruma refleksinin de dikkate

değer ölçüde arttığını ortaya koymaktadır. Suriyelilerin varlığı ve vatandaşlık edinimi bu gruplar için yalnızca pratik bir sorun değil, kimlikle ilgili sınırların geçirgenliği ve ulusal anlatının bütünlüğü açısından hissedilen bir varoluşsal tehdittir.

Kuramsal düzeyde ortaya çıkan desen, Mitzen'in (2006) ontolojik güvenliği kaygı ve rutinlerin sürekliliği üzerinden ele alan yaklaşımı ile Rumelili'nin, kimlik anlatılarının özellikle ötekiyle temas ve karşılaşma alanlarında kırılganlaşabildiğine işaret eden tespitleriyle uyumludur (Rumelili, 2015). Türk düşünce geleneğinde Gökalp'in kültüre, Akçura'nın etnik kimliğe, Ağaoğlu'nun hukuk ve milli eğitime yaptığı vurgular ile Turhan, Özakpınar ve Güngör'ün kültür-medeniyet ve Kösoğlu'nun tarih şuuru yaklaşımları, bu bulguların Türk düşüncesi arka planını anlamlandırmak açısından birlikte okunabilir. Bu çerçevede kaygıyı besleyen unsur, ötekinin varlığından ziyade, ötekiyle karşılaşma süreçlerinin mevcut kimlik anlatısının sürekliliğini istikrarsızlaştırma potansiyelidir (Rumelili, 2015)

Kaygı skorları, güvenlik-dışılaştırmanın "insani" ayağının sahada tutunamadığını da göstermektedir. Merhamet/yardım vurgusuna yüksek onay verenlerde dahi kalıcılık algısı yükseldiğinde demografik/kimlikle ilgili risk maddelerine onay anlamlı biçimde artmaktadır. Bu girişteki H3'ü destekler. Başarısız/yarım kalan güvenlik-dışılaştırma, kolektif öz-anlatının sınırlarını bulanıklaştırdığı ölçüde ontolojik güvensizliği tetikler ve bu güvensizlik, tam da İkinci Bölümde öngörüldüğü gibi, söylemi yeniden güvenlik eksenine iter. Bu desen, Üçüncü Bölümde gösterilen güvenlik-dışılaştırmadan güvenlikleştirmeye salınımla tutarlıdır. Gençlerde artan iş/gelecek rekabeti ve "demografik risk" söylemi, kimlik sürekliliğine ve geleceğine dair varoluşsal kaygıyı yükseltmektedir (Wæver, 1995; Buzan, Wæver & de Wilde, 1998; Kinnvall, 2004).

Kısacası kaygının yaş ve gelir dilimlerinde izlediği örüntü kimlik koruma refleksinin yalnızca sosyo-ekonomik güvencesizlikle açıklanamayacağını göstermektedir. 18-29 yaş grubundaki yüksek ortalama (AO=3.89) ile 86.000 TL ve üzeri gelir dilimindeki yükseliş (AO=3.93), kaygının rekabetçi gelecek tahayyülü ve sembolik sınırların korunması üzerinden beslendiğini düşündürmektedir. Bölgesel ters-simetri (batı/kuzeyde yüksek; TRC'de düşük, AO=3.42) ise temasın yakın tehdit değil, alışma/normalleşme kanalıyla kaygıyı düşürdüğünü işaret etmektedir. ANOVA sonuçları ($F=23.811$, $p<.001$; $\eta^2\approx.05$) aidiyet yoğunluğu arttıkça kimlikle ilgili kaygının anlamlı biçimde yükseldiğini teyit etmektedir.

4.2.1.1.2. Rutin Boyutu

Ölçekte Rutin boyutu Suriyeliler ve Suriyeli Türk vatandaşları ile gündelik yaşam pratiklerini paylaşmaya yönelik eğilimleri ölçmektedir. Evlilik, aynı okul, aynı işyeri gibi yakın temas maddelerinde ortalamalar ~2.2 düzeyindedir. Bu durum entegrasyona düşük destek ve yüksek sosyal mesafe anlamına gelir.

Cinsiyette anlamlı bir fark yoktur. Yaş aralıklarına bakıldığında 18-29 grubunda rutin en düşüktür (AO=2.11), 45-59 grubunda en yüksektir (AO=2.50). Geliri olmayanlarda Rutin en düşüktür (AO=2.16). Bölgesel olarak TRC'de Rutin daha yüksektir (AO=2.70). ANOVA anlamlıdır ($F=14.478$, $p<.001$; $\eta^2\approx.03$). Etki küçük-orta düzeydedir. Bölgesel olarak TRC'de Rutin ortalamasının yüksek çıkması, zorunlu birlikte-yaşama koşullarının alışma ve kademeli yakınlaşma ürettiğine, batıdaki sınırlı temasın ise kaygıyı sürekli canlı tuttuğunu işaret etmektedir.

Kuramsal açıdan, Giddens'ın rutinlerin ontolojik güvenlik ürettiği yönündeki önermesi bu bağlamda seçici bir işleve kavuşmaktadır. Gündelik rutinler, benzer kimlik anlatılarıyla paylaşıldığında ontolojik güvenliği pekiştirirken, farklıyla ortaklaştırıldığında sınır-ihlali ve kaygı duygusunu tetikleyebilmektedir. Bu durum, Mitzen'in (2006) rutin-kaygı döngüsü ile Steele'in kimlik tutarlılığının çoğu zaman gündelik mesafe ve tekrar eden pratikler üzerinden korunabildiğine ilişkin argümanlarıyla uyumludur. Rumelili'nin ontolojik güvenliğin temas ve sınır müzakeresi alanlarında kırılganlaştığına ilişkin tespitleriyle birlikte değerlendirildiğinde, Türk toplumunda gözlenen düşük Rutin skorları, kimlik tutarlılığının ortak pratikler yoluyla değil, gündelik mesafe aracılığıyla korunma eğilimine işaret etmektedir (Giddens, 1991; Mitzen, 2006a; Steele, 2008; Rumelili, 2015). İkinci Bölümde betimlenen gündelik mekânların ritmindeki dönüşüm de bu mesafeyi besleyen yapısal bir arka plan sunmaktadır. Turhan ve Güngör'ün kültür-psikoloji eksenli yaklaşımları ise gündelik temas alanlarında değer çatışması ve rol belirsizliğinin ontolojik mesafeyi derinleştirebileceğini teyit etmektedir.

Düşük Rutin "gündelik mesafe" olmakla birlikte "politika tercihi" de üretmektedir. Yakın temasa isteksizlik arttıkça, katılımcıların "sınırların sıkılaştırılması, ikamet kotaları, geri dönüş-öncelikli programlar" gibi güvenlikleştirici tedbirlere desteği yükselmektedir. Bu eşleşme H2/H3'ün pratik siyaset düzeyindeki izdüşümüdür. Ontolojik güvensizlik güvenlikleştirme talebini ortaya çıkartmaktadır.

Benzerle paylaşıldığında güvenlik, farklılarla (ötekiyle) paylaşıldığında sınır ihlali hissi üretebilen rutinler, 18-29 yaşta düşük (AO=2.11), TRC'de görece yüksek ortalama (AO=2.70) ile birlikte okunduğunda gündelik ortaklaşmanın zorunlu birlikte-yaşama koşullarında alışma etkisiyle arttığı, batıda nispeten daha sınırlı temasın kaygıyı canlı tuttuğu anlaşılmaktadır. ANOVA ($F=14.478$, $p<.001$; $\eta^2\approx.03$) küçük-orta etkiyi işaret etmekte ve ontolojik güvensizlik güvenlikleştirme talebi eksenini (H2/H3) pratik siyaset tercihlerine bağlamaktadır.

4.2.1.1.3. Anlatı Boyutu

Ölçekteki Anlatı boyutu ulusal semboller, kolektif hafıza ve kültürel değerler üzerinden kurulan güvenlik zeminini ölçmektedir. Ortalama değerler ~4.4-4.5 ile en yüksek boyuttur. "Türklük beni tümüyle temsil eder" diyenlerde Anlatı en yüksektir (AO=4.61). Ölçekteki "Ulusal bayramlarla gurur duyarım", "Türkiye vatanımdır", "Türk milleti kutsaldır", "Türk kültürü önemlidir" gibi pozitif yönlü ifadelere verilen yüksek yanıtlar, Türk toplumunda ulusal anlatının kuvvetle içselleştirildiğini göstermektedir. ANOVA son derece anlamlıdır ($F=122.849$, $p<.001$; $\eta^2\approx.17$). Bu yüksek etki Türk toplumunda ulusal anlatının ontolojik güvenliğin çekirdeği olduğunu gösterir.

Türk milleti tanımlarında en yüksek mutabakat "ortak tarihi miras ve birlikte yaşama iradesi" ifadesindedir (%87). "Dil birliği (Türkçe)", "tarihi-ahlaki yakınlık (kültür)", "eşit vatandaşlık (hukuk)" ve "siyasi varlıkta birlik (devlet)" milli varlık açısından en güçlü sütunlardır. "Din birliği (İslam)" %49 ile bölünmüş, "etnisite" %65 ile güçlü olmasıyla birlikte diğerlerine oranla daha sınırlı bir dayanak sunar. Bu tablo, B. Anderson'ın "Hayali cemaatini", Smith'in etno-sembolizmini ve Renan'ın "birlikte yaşama iradesi"ni ampirik olarak doğrular (Anderson, 1995; Smith, 2017; Renan, 2019, s. 50)

Anlatı sütununun bu denli güçlü oluşu, güvenlik-dışılaştırmanın "tarihî/kardeşlik" söylemiyle çatıştığı eşiği de açıklar. "Kardeşlik/ortak geçmiş" onayı tek başına yakın teması ve mekânsal paylaşımı artırmamakta, aksine kalıcılık algısıyla birleştiğinde "biz-öteki" sınırlarını yeniden kalınlaştırmaktadır. Bu ters yönlü etki, Üçüncü Bölümdeki "geçicilik söylemi-kalıcılık pratiği" geriliminin sahadaki karşılığıdır. Başka bir deyişle ulusal anlatıdaki yüksek mutabakat İkinci Bölümdeki ulus/kimlik tartışmalarıyla uyumludur. Ortak tarihi deneyim ve birlikte yaşama iradesine yapılan vurgu, ulusun kültürel ve anlatısal inşasını merkeze alan kuramsal yaklaşımlarla

uyumlu biçimde, Renan, Anderson ve Smith'in çizdiği kavramsal çerçeveyi ampirik olarak desteklemektedir (Renan, 2019/1882; Anderson, 1995; Smith, 1999). Bu bağlamda Türk milliyetçiliğinin düşünsel sacayaklarını oluşturan Ziya Gökalp, Yusuf Akçura ve Ahmet Ağaoğlu'nun yaklaşımları ile kültür-medeniyet ekseninde şekillenen düşünce hattı başta Gökalp olmak üzere Mümtaz Turhan, Erol Güngör, Yılmaz Özakpınar ve Nevzat Kösoğlu tarafından geliştirilen perspektif olmak üzere dil, kültür, hukuk ve devlet unsurları etrafında şekillenen Anlatı'nın tarihi sürekliliğini ve kurucu mantığını açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır.

Anlatı boyutunun yüksek ortalamaları (≈4.4-4.5) ve güçlü etki büyüklüğü ($F=122.849$, $p<.001$; $\eta^2\approx.17$) kolektif hafıza ve sembollerin ontolojik güvenliğin çekirdek taşıyıcısı olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, anlatının dışlayıcı biçimde katılaşması yakın temas ve mekânsal paylaşım alanlarında mesafeyi artırabilmektedir.

4.2.1.1.4. Mekân Boyutu

Mekân boyutu fiziksel yakınlığa (aynı mahalle, aynı apartman, aynı işyeri) ilişkin eğilimleri ölçer ve örneklemde en düşük düzeydedir (~1.7-1.8). Demografik kırılımlara bakıldığında cinsiyet ve yaş grupları arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Başka bir deyişle mekânla ilgili mesafe kadınlar ve erkekler arasında ortak bir refleks olarak paylaşılmaktadır.

Eğitim düzeyi açısından ise dikkat çekici bir fark bulunmaktadır. Eğitim yükseldikçe mekânsal paylaşım azalmaktadır. Bu durum sosyo-ekonomik konumla yakından ilişkilidir. Düşük eğitim grupları göçmenlerle daha çok aynı mahallelerde ve iş kollarında yaşamaya mecbur kalırken, yüksek eğitimli ve gelir düzeyi yüksek kesimler mekânsal ayrışmayı konut piyasası, site yaşamı ve işyerleri üzerinden daha net biçimde inşa edebilmektedir. TRC'de belirgin biçimde mekân paylaşımı yükselmekte (AO=2.32), batıda ise düşmektedir (ör. TR3: AO=1.53). ANOVA anlamlıdır ($F=14.573$, $p<.001$; $\eta^2\approx.02$). "Türklük beni tümüyle temsil eder" diyenlerde mekân puanı en düşüktür (AO=1.66).

Bu desen Lefebvre'in mekânın toplumsal üretimi ve Bourdieu'nün habitus kavramlarıyla uyumlu olarak mekânın kimlik sınırların somutlaştığı bir düzenleme biçimi olduğunu göstermektedir. Mekânsal mesafe, teorik çerçevede ifade edilen "ev/vatan"ın ontolojik güvenliğin dayanağı olduğu tespitini desteklemektedir. İkinci Bölümdeki mahalle/okul/işyeri ölçekli kırılmalar, mekânın kimlikle ilgili sınırların

somutlaştığı alan haline geldiğini göstermiştir. (Giddens, 1991; Dupuis & Thorns, 1998; Padgett, 2007; Tuan, 1975).

Mekânsal düzeyde ayrışma eğilimi, göçmenlerin görünürlüğü arttıkça tetiklenen tehdit algısının en somut ve ölçülebilir yansımalarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Aynı site ya da apartmanda birlikte yaşamaya yönelik düşük rıza düzeyi, güvenlik-dışılaştırma söyleminin "kültürel yakınlık" varsayımının gündelik pratiklerde mesafeye dönüştüğünü; dolayısıyla mekân boyutunda güvenlikleştirmenin örtük ve sessiz bir norm hâlini aldığını göstermektedir. Mahalle ve apartman ölçeğinde gözlenen düşük rıza ortalamaları (≈1.7-1.8), görünürlükle birlikte tehdit algısının normalleştiğine işaret etmektedir. Ayrıca eğitim düzeyi yükseldikçe mekânla ilgili ayrışma eğiliminin güçlenmesi, sınırların doğrudan dışlayıcı söylemlerden ziyade yer seçimi ve konut piyasası mekanizmaları aracılığıyla yeniden üretildiğini düşündürmektedir.

4.2.1.1.5. Aidiyet Üst Teması

Aidiyet ontolojik güvenliğin bir boyutu değil, Kaygı-Rutin-Anlatı-Mekân boyutlarının kesişiminde üretilen kapsayıcı bir sonuç alanıdır. Türk toplumunda aidiyet en güçlü biçimde Anlatı sütununda üretilmektedir. Anlatı, Kaygı ile birlikte yükselirken, Rutin ve Mekân boyutlarında zayıflar. Bu bağlamda yüksek Anlatı (AO=4.61) ile yüksek Kaygı (AO=3.94) kombinasyonu, düşük Rutin (AO=2.12) ve düşük Mekân (AO=1.66) ile eklemlenmektedir. Başka bir deyişle Rutin ve Mekâna giren, ortak olan "öteki" ile birlikte Aidiyet olumsuz etkilenmekte, bu durum da ontolojik güvensizliği açığa çıkarmaktadır. Bu paradoks, ontolojik güvenlik literatürü ve Türk milliyetçiliği düşünce geleneğiyle birlikte okunduğunda, aidiyetin hem güvenlik ürettiğini hem de ötekiyle temas alanlarında güvensizlik yaratabildiğini göstermektedir.

Ontolojik güvenlik modelinde "Kaygı" çekirdek değişken olarak konumlanırken, "Anlatı", "Rutin" ve "Mekân" boyutları bu çekirdeğin toplumsal ve kültürel sürdürücüleri olarak işlev görmektedir. Bu dört unsurun birleşiminden ise "Aidiyet" üst teması doğmaktadır. Aidiyet, bireyin ve toplumun kimlik sürekliliğini, tanınma ilişkilerini ve yerleşiklik duygusunu birleştiren bütüncül bir ontolojik güvenlik alanı olarak değerlendirilmiştir. Özellikle Mekân boyutu fiziksel yerleşim alanına ilişkin Aidiyet olmakla birlikte toplumsal tanınma ve politik mekânın kapsayıcılığına dair algıyı da içermektedir. Bu nedenle mekânla ilgili aidiyet, ontolojik güvenliğin hem sembolik hem siyasal bileşeni olarak ele alınmıştır.

Aidiyetin yüksek Anlatı, yüksek Kaygı, düşük temas (Rutin ve Mekan) üçgeninde biçimlenmesi, Üçüncü Bölümdeki insani/kültürel meşrulaştırmadan demografik güvenlik vurgusuna söylem dönüşümünün gündelik düzeydeki karşılığıdır. Dolayısıyla girişte formüle edilen devletin güvenlik-dışılaştırma stratejisine rağmen toplumda güvenlikleştirme eğiliminin artması hipotezi üzerinden araştırma sorusunun sahadaki ampirik karşılığı burada açık biçimde gözlenmektedir. Hukukî vatandaşlık tek başına ulusal aidiyetin toplumsal kabulünü garanti etmemektedir. Zira aidiyetin toplumsal yüzü, Anlatı-Rutin-Mekân kesişiminde kurulmakta ve bu kesişimde mevcut algılarda güvenlikleştirici tercihler ağır basmaktadır. Bu nedenle Aidiyet duygusal bir bağ olmanın ötesinde siyasal tanınma ve toplumsal kapsayıcılığın ontolojik göstergesi olarak değerlendirilmiştir.

Türk toplumunda yüksek Anlatı, yüksek Kaygı ve düşük Rutin ile Mekân kombinasyonu aidiyetin sembolik düzeyde çok güçlü, gündelik alanda ötekiyle karşılaşıldığında, başka bir deyişle "öteki" ile ortaklaştığında kırılgan olduğunu göstermektedir. Bu üçgen Üçüncü Bölümde tartışılan "güvenlik-dışılaştırmadan güvenlikleştirmeye salınım"ın gündelik izdüşümüdür. Merhamet (insani) ve kültürel yakınlık vurgusu kalıcılık gerçeği ile birlikte yerini kimliğini koruma talebine bırakmaktadır.

4.2.1.2. TCVKS

4.2.1.2.1. Kaygı Boyutu

Kaygı boyutuna ilişkin betimsel ve karşılaştırmalı analizler, ortalama kaygı düzeyinin orta-alt bantta seyrettiğini göstermektedir (AO = 2.32; SS = .64). Cinsiyete göre yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları, kadın (AO = 2.35) ve erkek (AO = 2.29) katılımcılar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmadığını ortaya koymuştur ($t = 1.077$, $p = .282$). Benzer biçimde, yaş grupları arasında yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kaygı düzeylerinin anlamlı biçimde farklılaşmadığını göstermektedir ($F(3,568) = 1.843$, $p = .138$). Eğitim düzeyine göre yapılan karşılaştırmalarda da kaygı boyutunda anlamlı bir ayrışma tespit edilmemiştir ($F = 1.668$, $p = .173$). Buna karşılık medeni durum değişkeni kaygı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya işaret etmektedir. Evli katılımcıların kaygı ortalaması (AO = 2.26), bekâr katılımcıların ortalamasına (AO = 2.49) kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşüktür ($F(2,568) = 6.935$, $p = .001$). Bu bulgu, kaygının demografik

özelliklerden ziyade bireylerin sahip oldukları sosyal bağlar ve gündelik yaşamın ilişkisel yapılarıyla daha yakından ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Kaygı boyutunun cinsiyet, yaş ve eğitim gibi temel demografik değişkenlere göre anlamlı biçimde farklılaşmaması, bu boyutun bireysel özelliklerden ziyade yapısal ve ilişkisel dinamiklere duyarlı kollektif bir ontolojik gösterge olduğunu düşündürmektedir. Bulgular, kaygının sosyo-demografik konumlardan bağımsız olarak, bireylerin toplum ve kurumlarla kurdukları etkileşim biçimleri üzerinden üretildiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, ontolojik güvenliğin bireysel psikolojik bir hâl değil; toplumsal tanınma başta olmak üzere, kurumsal muamele ve karşılıklılık ilişkileri çerçevesinde inşa edilen kolektif bir deneyim olduğu yönündeki kuramsal yaklaşımlarla uyumludur.

Kaygı maddelerinin içeriği "kamu kurumlarında ayrımcılık", "toplumsal dışlanma", "olumsuz imaj"/"gettolaşma", "kurallara uymama" algısı ve "vatandaşlığın etnik kimliği zedeleyeceği endişesi" gibi vatandaşlık statü kazanılmış olsa bile tanınma ve kabulün tamamlanmadığını işaret etmektedir. Kaygı sadece bireysel bir duygu değil kurumsal tanınma, toplumsal temas ve kabul ile dilsel erişim düzeyine duyarlı bir ontolojik göstergedir. Kamu kurumlarında kapsayıcı yaklaşımla karşılaşanlarda kaygı düşmektedir. Bürokratik mesafe algısı yaşayanlarda ise durum tersine dönmekte ve kaygı yükselmektedir. Dil yeterliği belirleyicidir. Türkçedeki akıcılık arttıkça yanlış anlaşılma ve dışlanma hissi azalmaktadır. Bu durum, Giddens'ın rutinleşme yoluyla üretilen güvenlik mekanizmasıyla örtüşmektedir. Bu çerçevede Kaygı boyutu, bireyin gündelik yaşamda karşılaştığı belirsizliklere verdiği anlık bir tepki değil; vatandaşlık statüsüne rağmen tanınma, kabul ve öngörülebilirlik ihtiyacının tam olarak karşılanmamasından kaynaklanan süreğen bir ontolojik kırılganlık hâli olarak belirmektedir. Özellikle kamu kurumlarıyla temas, dilsel yeterlilik ve toplumsal etkileşim alanlarında yaşanan deneyimler, yüksek ya da düşük kaygının bireysel olmaktan çıkarak kurumsal ve ilişkisel bir nitelik kazandığını göstermektedir. Dolayısıyla Kaygı boyutu, ontolojik güvenlik ya da ontolojik güvensizliğin vatandaşlık sonrası dönemde en önemli göstergedir.

Ölçek bulguları vatandaşlığın kaygıyı azaltmada etkili ve gerekli olduğunu, bununla birlikte tek başına tümüyle yeterli olmadığını göstermektedir. Türk toplumu tarafından kabulün, tanınma ve karşılıklılığın sürdürülebilir bir güvenlik için elzem olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle vatandaşlık, kaygıyı tamamen ortadan

kaldırmamaktadır. İkinci ve Üçüncü Bölümde tartışılan istisnai ve seçici vatandaşlık pratiğinin şeffaflık eksikliği, "tanınma" boşluğu yaratarak ontolojik güvensizliği kısmen sürdürmektedir (Akçapar & Şimşek, 2018; Erdoğan, 2020; Steele, 2008a)

Vatandaşlık bireysel kaygıyı düşürse de "toplumsal tanınma boşluğu" kaldığı sürece ontolojik güvensizlik artık "kurumsal/dışsal" kaynaklı bir biçime dönüşmektedir. Bu bulgu, H6'nın ikinci kısmını destekler. Tanınma (recognition) olmadan vatandaşlık, aidiyeti kısmen kurar fakat kırılgan bırakır. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, TCVKS açısından kaygının kaynağının bireysel uyum eksikliği ya da vatandaşlık statüsünün yokluğu olmadığı, aksine vatandaşlığın toplumsal düzeyde ne ölçüde tanındığı ve karşılık bulduğu sorusunda düğümlendiği görülmektedir. Vatandaşlık, hukuki ve sembolik düzeyde bir güvenlik zemini sunmasına rağmen toplumsal kabul mekanizmalarıyla desteklenmediği sürece ontolojik güvenliği tam olarak tesis edememektedir.

Ortalama kaygı düzeyi orta-alt banttadır (AO=2.32; SS=.64) ve cinsiyet/yaş/eğitimde anlamlı fark yoktur. Medeni durum farklılaşması (evlilerde AO=2.26; bekârlarda AO=2.49; F=6.935, p=.001) toplumsal bağların koruyucu etkisini düşündürür. Dil akıcılığı ve kurumsal erişim arttıkça kaygı düşmekte, bürokratik mesafe ve ayrımcılık algısı yükseldikçe kaygı artmaktadır. Bu desen göçmenlerde vatandaşlığın ontolojik güvenlik için gerekli ve yardımcı bir unsur olduğunu ama tek başına yeterli olmadığını, tanınma (recognition) olmadan aidiyetin kırılgan kaldığını göstermektedir.

4.2.1.2.2. Rutin Boyutu

Rutin boyutuna ilişkin analizler, ortalama değerin AO = 4.12 (SS = .53) ile çalışma kapsamındaki en yüksek düzeylerden birine ulaştığını göstermektedir. Bu bulgu TCVKS açısından gündelik yaşam pratiklerinin yüksek düzeyde istikrar, süreklilik ve öngörülebilirlik kazandırdığına işaret etmektedir. Cinsiyete göre yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları, erkek katılımcıların rutin ortalamasının (AO = 4.17) kadınlara (AO = 4.07) kıyasla istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır ($t = -2.159$, $p = .031$). Buna karşılık yaş grupları arasında rutin boyutunda anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir ($F = .112$, $p = .953$). Eğitim düzeyine göre yapılan varyans analizi, Rutin boyutunda belirgin bir artış eğilimine işaret etmektedir ($F = 9.282$, $p < .001$). Düşük eğitim grubunun ortalaması (AO = 3.90), orta ve özellikle yüksek eğitim (AO = 4.22) gruplarına kıyasla anlamlı biçimde daha düşüktür. Bu sonuç, eğitim düzeyinin gündelik yaşamda dil kullanımı,

kurumsal erişim ve toplumsal etkileşim kapasitesini artırarak rutinlerin daha istikrarlı biçimde kurulmasına katkı sunduğunu düşündürmektedir. Medeni duruma ilişkin analizlerde ise rutin boyutunda sınırda bir farklılaşma gözlenmiş ($F = 2.729$, $p \approx .066$); özellikle boşanmış bireylerde ortalamanın görece daha düşük olduğu (AO = 3.84) tespit edilmiştir.

Rutin maddeleri "vatandaşlıktan duyulan gurur", "Türkçeyi iyi kullanma" ve "geliştirme çabası", "Türklerle komşuluk" ve "birlikte yaşama pratikleri", "vatandaşlığın bütünleşmeye katkısı" gibi unsurlarla entegrasyonun gündelik katmanda Türk vatandaşlığına geçen Suriyeliler açısından içselleştirildiğini göstermektedir. Kamu kurumlarında açıklayıcı ve eşitlikçi tutumlar "evinde olma" hissini güçlendirmektedir. Buna karşılık "ayrımcılık", "yabancı düşmanlığı ve ırkçılık" sıradan işlemleri dahi belirsizlik kaynağına çevirebilmektedir.

Rutin boyutunu oluşturan maddeler; vatandaşlıktan duyulan gurur, Türkçeyi etkin kullanma ve geliştirme çabası, Türklerle komşuluk ilişkileri, birlikte yaşama pratikleri ve vatandaşlığın bütünleşmeye katkısı gibi unsurlar aracılığıyla entegrasyonun gündelik düzeyde TCVKS açısından büyük ölçüde içselleştirildiğini ya da bunun için çaba sarf edildiğini göstermektedir. Bu çerçevede Türkçe, iletişimsel bir beceri olmanın çok ötesine geçerek gündelik hayatın öngörülebilirliğini ve sürekliliğini mümkün kılan temel bir ontolojik araç konumundadır. Nitekim rutin boyutunun eğitim düzeyiyle birlikte anlamlı biçimde yükselmesi ($F = 9.282$, $p < .001$), dilsel yeterliğin ve kurumsal etkileşim kapasitesinin gündelik pratiklerin istikrarında belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Türkçedeki akıcılık, toplum ve devletle kurulan eşitlikçi ve öngörülebilir ilişkileri açığa çıkartmakta, sıradan etkileşimlerin belirsizlik üretmek yerine güvenlik sağlayan tekrarlar hâline gelmesine olanak tanımaktadır. Buna karşılık ayrımcılık, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık deneyimi ya da algıları gündelik işlemleri birden kırılgan ve öngörülemez hâle getirebilmekte, Rutin boyutunun güvenlik üretici işlevini zayıflatabilmektedir.

Dolayısıyla Rutin boyutu, sadece tekrarlanan davranışlar bütünü olarak değil bireylerin tanındıkları, karşılık buldukları ve "evinde olma" hissini deneyimledikleri ilişkisel bir güvenlik alanı olarak işlev görmektedir. Bulgular, teorik çerçevede tartışılan "rutinleşmenin ontolojik güvenlik üretici işlevi" ile uyumludur (Giddens, 1991; Mitzen, 2006). Dolayısıyla TCVKS açısından Rutin boyutu, entegrasyonun

gündelik taşıyıcısı ve vatandaşlığın meşrulaşmış pratik tezahürü olarak merkezi bir konumda yer almaktadır.

4.2.1.2.3. Anlatı Boyutu

Anlatı boyutuna ilişkin bulgular, ortalama değerin AO = 3.70 ile orta-yüksek bir düzeye karşılık geldiğini göstermektedir. Türk bayrağı, İstiklâl Marşı, Atatürk ve Türk milleti gibi kurucu ulusal sembollerle uyumun genel olarak yüksek olması, TCVKS açısından ulusal anlatıya dâhil olmanın önemli bir ontolojik güvenlik kaynağı olarak işlediğine işaret etmektedir. Cinsiyete göre yapılan analizlerde anlatı boyutunda anlamlı bir farklılaşma tespit edilmemiştir ($t = -.005$, $p = .996$). Bu bulgu, ulusal sembollerle kurulan ilişkinin toplumsal cinsiyet farklılıklarından bağımsız, daha bütüncül ve kapsayıcı bir düzlemde inşa edildiğini düşündürmektedir.

Yaş grupları ve eğitim düzeyi açısından yapılan analizlerde istatistiksel olarak anlamlı farklar ortaya çıkmamakla birlikte, anlatı boyutunda sınırlı ve yönelimsel örüntüler gözlenmektedir. Yaşa göre dağılımda 45-59 yaş grubunun ortalamasının görece daha yüksek (AO = 3.79), 60 yaş ve üzeri grubun ise daha düşük (AO = 3.44) olduğu görülmektedir ($F(3,568) = 2.564$, $p = .054$). Benzer biçimde eğitim düzeyinde de düşük eğitim grubundan yüksek eğitim grubuna doğru anlatı puanlarında artış eğilimi bulunmaktadır ($F = 2.576$, $p = .053$). Bu bulgular, istatistiksel anlamlılık sınırına ulaşmasa da ulusal anlatının farklı kuşaklar ve eğitim düzeyleri arasında aynı hız ve yoğunlukta yerleşmediğine işaret eden betimleyici ipuçları sunmaktadır.

Anlatı boyutunda yer alan "Türkçenin önemi" vurgusu, Rutin boyutunda da görüldüğü üzere dilin pratik bir iletişim aracı olmanın ötesinde sembolik uyumun ve vatandaşlık başta olmak üzere kamusal meşruiyetin temel taşıyıcılarından biri olduğunu göstermektedir. Bu durum, vatandaşlığa geçiş sürecinde bireylerin ulusal anlatıyla kurdukları ilişkinin, Steele'in (2008a) vurguladığı biçimde bir "anlatısal bütünlük" üretme işlevi gördüğünü düşündürmektedir. Bulgular, Anderson (1995) ve Billig'in (1995) ulus ve gündelik milliyetçilik literatürüyle de uyumlu biçimde, ulusal semboller ve dil üzerinden kurulan anlatısal uyumun, bireylerin kamusal alanda "biz" kategorisine dâhil olduklarını görünür ve meşru kılan bir güvenlik mekanizması olarak işlediğini ortaya koymaktadır. Türk bayrağına, milli marşa ve Atatürk'e atfedilen anlamlar, bu çerçevede TCVKS'nin kamusal alanda kabul ve tanınma talebini ifade edebildikleri sembolik araçlara dönüşmektedir.

Nitel görüşmelerde sıkça dile getirilen "yeniden doğuş" ya da "ikinci hayat" anlatıları, ulusal sembollerle kurulan uyumun sadece araçsal bir uyum stratejisi olmadığını, aksine bireylerin öz-anlatılarını onaran ve istikrara kavuşturan kimlikle ilgili bir dayanak işlevi gördüğünü göstermektedir. Bu bulgu, güvenlik-dışılaştırma politikalarında sıklıkla başvurulan "kültürel benzerlik" söyleminden ayrışmaktadır. Zira kamusal söylemde öne çıkan benzerlik vurgusu toplumsal mesafeyi azaltmakta sınırlı bir etki üretirken, TCVKS'nin kendi öz-anlatılarında Türk ulusal kimliğiyle kurdukları ilişki, daha derin ve kalıcı bir ontolojik sabitleyici olarak ortaya çıkmaktadır. Yine nitel görüşmelerde sıklıkla dile getirilen Türk kökenine, Türkiye kökenine ya da Türkiye'deki Türk akrabalara ilişkin atıflar, bu iddiaların tarihi ya da nesnel doğruluğundan bağımsız olarak, katılımcıların Türk ulusal kimliğiyle kurdukları ilişkiyi öz-anlatı düzeyinde meşrulaştırma ve süreklilikle temellendirme çabası olarak okunabilir. Bu tür göndermeler, olgusal bir köken iddiasından ziyade, bireylerin kendilerini ulusal anlatı içinde daha tanınabilir ve kabul edilebilir bir konuma yerleştirme arayışını yansıtmaktadır. Bu yönüyle ulusal semboller ve Türkçe üzerinden gelişen Anlatı uyumu, ulusal aidiyetin gündelik pratikler ve sembolik çerçeve aracılığıyla yeniden üretildiğini vurgulayan literatürle uyumludur (J. Anderson, 1986; Yuval-Davis, 2011; Antonsich, 2010). Üçüncü Bölümde tartışılan kültürel referans stratejisinin belirli unsurlarının, bu düzeyde bireyler tarafından içselleştirildiği görülmektedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Anlatı boyutu TCVKS açısından orta-yüksek düzeyde seyretmekte (AO = 3.70) ve ulusal sembollerle kurulan uyum, kamusal görünürlük ve meşruiyet üretiminde belirleyici bir rol oynamaktadır. Yaş ve eğitim değişkenlerine bağlı olarak gözlenen sınırlı yönelimler, vatandaşlık anlatısının farklı kuşaklar arasında aynı hızda yerleşmediğini düşündürmekle birlikte, bu farklılıklar anlatının genel güvenlik üretici işlevini zayıflatacak düzeyde değildir. Bu bulgular, anlatının TCVKS için kimlikle ilgili süreklilik ve ontolojik güvenliğin sembolik taşıyıcılarından biri olarak işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

4.2.1.2.4. Mekân Boyutu

Mekân boyutunun ortalaması AO=3.06 olup, TCVKS açısından mekânsal aidiyetin orta düzeyde kurulduğunu göstermektedir. Bu değer, Anlatı (AO=3.70) ve Rutin (AO=4.12) boyutlarına kıyasla daha düşük olup, mekânsal yerleşiklik ve "ev-olma" hissinin, sembolik uyum ve gündelik pratiklere göre daha yavaş, kademeli ve temkinli

biçimde inşa edildiğine işaret etmektedir. Mekân boyutu, bu yönüyle ontolojik güvenliğin en geç yerleşen ancak kalıcılığı en yüksek olan bileşenlerinden biri olarak öne çıkmaktadır.

Cinsiyete göre yapılan bağımsız örneklem t-testi sonuçları, mekân boyutunda anlamlı bir fark bulunmadığını göstermektedir (kadın: AO=3.04; erkek: AO=3.08; t=−1.109, p=.268). Benzer biçimde yaş gruplarına göre yapılan ANOVA analizinde de mekânsal aidiyet düzeylerinin anlamlı biçimde farklılaşmadığı görülmektedir (F=1.144, p=.331). Eğitim düzeyine göre yapılan analizlerde de mekân boyutunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır (F=.654, p=.581). Bu bulgular, mekânsal aidiyetin cinsiyet, yaş ve eğitim gibi demografik değişkenlerden büyük ölçüde bağımsız, ortak bir yerleşiklik deneyimi olarak şekillendiğini göstermektedir.

Burada kullanılan oranlar, Mekân boyutunu oluşturan tekil maddelere verilen yanıtların yüzde dağılımlarına dayanmaktadır; bu oranlar alt boyut ortalamalarına ilişkin bir tahmin değil, mekânsal aidiyetin yönünü, çok katmanlılığını ve bağlamsal niteliğini görünür kılmayı amaçlayan betimleyici göstergelerdir. Ayrıca, ölçek bulgularını tamamlayıcı nitelikte tasarlanan destekleyici anket soruları da mekânsal aidiyetin çift yönlü ve hibrit bir biçimde kurulduğunu göstermiş; bu sonuçlar Mekân alt boyutuna ilişkin ölçek verileriyle yüksek düzeyde paralellik sergilemiştir.

Ölçek ve anket maddelerinin birlikte değerlendirilmesi, mekânsal aidiyetin tek yönlü ve dışlayıcı bir kopuş biçiminde değil, nüanslı ve çok katmanlı bir yapı içinde kurulduğunu ortaya koymaktadır. “Suriye’ye gittiğimde Türkiye’ye ait hissediyorum” ifadesine verilen yaklaşık %49’luk onay, Türkiye’nin birçok katılımcı açısından yeni bir yaşam ve kimlik referans merkezine dönüştüğünü göstermektedir. Buna karşılık, “Türkiye ve Suriye’ye eşit derecede aidiyet hissediyorum” ifadesine verilen yüksek onay oranı (yaklaşık %71), çift yönlü ve eşzamanlı bir mekânsal aidiyet örüntüsünün güçlü biçimde varlığını sürdürdüğüne işaret etmektedir. “Ne Türkiye’ye ne Suriye’ye aitim” ifadesine verilen onayın oldukça düşük olması (yaklaşık %5), aidiyetsizlikten ziyade çoğul ve bağlamsal bir aidiyet yapısının baskın olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, “cenazemin/mezarımın Suriye’de olmasını isterim” gibi ifadelerde gözlenen %44-52 bandındaki onay, ölüm, köken ve “son aidiyet” bağlamında Suriye’nin biyografik ve sembolik anlamını koruduğunu ortaya koymaktadır. Bu

durum, Türkiye'nin gündelik yaşamın sürdürüldüğü fiilî mekân, Suriye'nin ise kökensel ve simgesel bir referans mekân olarak birlikte var olduğunu göstermektedir.

Dolayısıyla mekânsal aidiyet, TCVKS açısından ya kopuş ya da tam ikame şeklinde değil; aksine iki katmanlı ve hibrit bir düzen içinde şekillenmektedir. Türkiye, gündelik yaşamın güvenli ve işlevsel mekânı olarak deneyimlenirken; Suriye, biyografik süreklilik ve sembolik köken mekânı olarak anlamını korumaktadır. Bu bulgu, mekânın yalnızca fiziksel yerleşiklikle değil, toplumsal tanınma, kamusal erişim ve sembolik dâhil edilme ile birlikte güvenli bir alan hâline geldiğini vurgulayan literatürle uyumludur (Tuan, 1975; Dupuis & Thorns, 1998; Padgett, 2007).

Sonuç olarak, TCVKS'de gözlenen bu iki katmanlı mekânsal dizilim, aidiyeti zayıflatmaktan ziyade dengeleyici bir ontolojik düzen üretmektedir. Bununla birlikte bu denge kırılgandır: toplumsal kabul ve tanınma güçlendikçe Türkiye "ev-vatan" duygusunu pekiştirmekte; ayrımcılık, dışlanma ve güvensizlik algıları arttıkça mekânsal aidiyet de yeniden kırılganlaşmaktadır. Bu yönüyle Mekân boyutu, ontolojik güvenliğin hem en geç kurulan hem de sürdürülebilirliği en fazla toplumsal kabul ve tanınmaya bağlı olan bileşeni olarak belirginleşmektedir.

4.2.1.2.5. Aidiyet Üst Teması

Aidiyet, TCVKS için duygusal bir yakınlık ya da öznel bir his olmanın ötesinde; Kaygı, Anlatı, Rutin ve Mekân boyutlarının kesişiminde inşa edilen çok katmanlı bir ontolojik güvenlik alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede aidiyet, tekil bir boyuta indirgenemeyen; hukuki tanınma, sembolik uyum, gündelik pratikler ve mekânsal yerleşiklik arasında kurulan ilişkisel bir bütünlük üzerinden şekillenmektedir.

Aidiyetin ilk halkası, hukuki ve kurumsal tanınma düzleminde oluşmaktadır. Destekleyici ankette vatandaşlığın kamu kurumlarına erişim, resmî muhataplık ve haklardan yararlanma gibi işlevlerine ilişkin sorulara verilen yanıtlar, katılımcıların çok büyük bir bölümünün (%88-91) Türk vatandaşlığını öncelikle bu düzlemde anlamlandırdığını göstermektedir. Bu bulgu, vatandaşlığın TCVKS açısından hukuki bir statü olmakla birlikte ontolojik güvenliğin başlangıç koşulu olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, ilerleyen bulgular bu hukukî tanınmanın tek başına aidiyeti tamamlamaya yetmediğini de göstermektedir.

Aidiyetin ikinci halkası, ulusal ve sembolik anlatı düzeyinde inşa edilmektedir. Destekleyici ankette yer alan "Türkiye Cumhuriyeti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür" ve "Türklük ulusal kimliği temsil eder" gibi ifadelere verilen yanıtlar birlikte değerlendirildiğinde, katılımcıların yaklaşık %65-75 bandında Türklüğü etnik bir kimlikten ziyade siyasal ve toplumsal bir aidiyet çerçevesi olarak benimsediği görülmektedir. Bu bulgu, anlatı boyutunda elde edilen orta-yüksek ortalama değerlerle (AO=3.70) ve Türk bayrağı, İstiklâl Marşı, Atatürk ve Türk milleti gibi kurucu sembollerle kurulan uyumla örtüşmektedir. Ulusal anlatı, bu düzeyde aidiyetin sembolik meşruiyet zeminini oluşturmaktadır.

Aidiyetin üçüncü halkası, gündelik rutinler ve pratikler üzerinden kurulmaktadır. Türkçedeki yeterlilik ve akıcılık, kamu kurumlarıyla kurulan öngörülebilir ilişkiler, karşılıklılık içeren komşuluk pratikleri ve vatandaşlıktan duyulan gurur gibi unsurlara verilen yanıtlar, gündelik yaşama ilişkin maddelerde %75-85 bandında yüksek bir onay düzeyine işaret etmektedir. Ölçek bulgularında Rutin boyutunun en yüksek ortalamaya sahip olması (AO=4.12), aidiyetin TCVKS açısından en güçlü biçimde gündelik yaşam ve tekrar eden pratikler düzeyinde üretildiğini göstermektedir. Bu düzeyde Aidiyet boyutu, soyut bir kimlik iddiası olmaktan çıkmakta, süreklilik ve öngörülebilirlik sağlayan bir ontolojik güvenlik taşıyıcısına dönüşmektedir.

Aidiyetin dördüncü halkası ise mekânsal yerleşiklik ve kökensel denge üzerinden şekillenmektedir. Ölçek ve destekleyici anket sonuçları birlikte değerlendirildiğinde, katılımcıların önemli bir bölümünün (yaklaşık %65-75 bandında) Türkiye ve Suriye arasında tek yönlü bir kopuş yerine çift katmanlı bir mekânsal aidiyet geliştirdiği görülmektedir. Türkiye, gündelik yaşamın güvenli ve işlevsel mekânı olarak deneyimlenirken; Suriye, biyografik köken ve sembolik hafıza mekânı olarak anlamını korumaktadır. Mekân boyutunun orta düzeyde bir ortalamaya sahip olması (AO=3.06), mekânsal aidiyetin diğer boyutlara kıyasla daha temkinli ve zamana yayılan bir biçimde kurulduğunu göstermektedir.

Etnik kimliğe ve Türk ulusal kimliğine ilişkin gurur ifadelerinin birlikte değerlendirilmesi, TCVKS açısından bu iki kimliğin çatışmacı değil, tamamlayıcı biçimde yaşandığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık, toplumun Suriyelilere yönelik olumsuz algılarına işaret eden ifadelere verilen yanıtlar, aidiyetin sadece göçmen bireyin toplumla özdeşleşmesine değil, toplumsal tanınma ve kabul ilişkilerine de güçlü biçimde bağlı olduğunu göstermektedir. Başka bir deyişle, aidiyet sadece

“benimsemekle” değil, bununla eş zamanlı biçimde “kabul ve tanınmakla” tamamlanmaktadır.

Bu bölümde kullanılan yüzdelik oranlar, güvenirlik ve geçerlik analizleri yapılmış ölçek bulgularını desteklemek amacıyla, tekil maddeler ve destekleyici anket sorularından türetilmiş olup; istatistiksel analizlerin yerine geçmek için değil, aidiyetin yönünü ve çok katmanlı yapısını somutlaştırmak için kullanılmıştır. Destekleyici anket sonuçlarının ölçek analizleriyle paralel örüntüler üretmesi, bulguların analitik tutarlılığını güçlendirmektedir.

Sonuç olarak, ölçek ve destekleyici anket verileri birlikte değerlendirildiğinde TCVKS’de orta düzeyli bir Kaygı, yüksek düzeyde Rutin, görece güçlü bir ulusal Anlatı uyumu ve çift katmanlı Mekân ile ilgili aidiyetin eşzamanlı olarak var olduğu görülmektedir. Aidiyet, bu yapı içinde; kaygıyı sınırlayan, gündelik rutinleri pekiştiren, ulusal anlatıyı meşrulaştıran ve mekânı hem gündelik hem de sembolik düzeyde anlamlandıran bütünleşik bir ontolojik güvenlik rejimi olarak işlemektedir. Bununla birlikte bu rejimin sürdürülebilirliği, hukuki tanınmanın ötesinde toplumsal kabulün ve tanınmanın güçlenmesine bağlıdır. Bu yönüyle bulgular, İkinci Bölümde tartışılan kapsayıcı ve dışlayıcı vatandaşlık ikiliğinin, aidiyet deneyimi üzerinden ampirik olarak görünür hâle geldiğini göstermektedir (Castles & Davidson, 2000; Yuval-Davis, 2006; Rumelili & Adısönmez, 2020).

4.2.2. Görüşme Verileri: Tematik Analiz Sonuçları

Görüşmeler, ontolojik güvenliğin dört temel boyutu -Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân- etrafında biçimlenmekte, bu boyutların kesişiminde konumlanan Aidiyet üst teması aracılığıyla İkinci Bölümde kurulan kuramsal çerçevenin sahadaki yansımalarını görünür kılmaktadır. Böylece Türk toplumu ve TCVKS örneklemlerinde güvenlik, kimlik ve aidiyetin gündelik pratiklerde nasıl deneyimlendiği somutlaştırılmaktadır.

Nitel bulgular, Üçüncü Bölümde tartışılan insani söylem, ekonomik rekabet, kültürel-demografik kaygı ve güvenlikleştirme dinamiklerinin gündelik düzeyde yeniden üretildiğini göstermektedir. Bu yönüyle görüşmeler, bireylerin öz-anlatıları üzerinden hem “biz” hem de “öteki” tasavvurlarının nasıl kurulduğunu, Anlatı, Rutin ve Mekân boyutunun ontolojik güvenliğin dayanakları olarak nasıl işlediğini ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede alt bölümde sunulan tematik analiz, İkinci Bölümde açıklanan ontolojik güvenlik kuramının ve Üçüncü Bölümde çözümlemesi yapılan söylem, hukuk ve

politika boyutlarının ampirik karşılığını sunmaktadır. Bulgular hem Türk toplumu hem de TCVKS örneklemlerinde güvenlik ve aidiyetin farklı biçimlerde kurulduğuna işaret etmektedir. Dahası, her iki grupta da kimliğin ve kimlik sürekliliğinin merkezi bir kaygı ekseni oluşturduğu görülmektedir.

Bu tematik örüntüler, tezin Giriş bölümünde vurgulanan temel ve yardımcı araştırma sorularıyla da doğrudan örtüşmektedir. Suriyelilerin zorunlu göçünün ulusal kimlik, vatandaşlık ve aidiyet gibi meseleleri nasıl etkilediği bu bölümdeki çözümlemeler aracılığıyla somut bir toplumsal deneyim olarak karşımıza çıkmaktadır. Böylece ontolojik güvenlik kavramı kuramsal bir açıklama olmanın ötesine geçerek katılımcıların gündelik yaşamlarında Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân üzerinden sürekli yeniden ürettikleri bir toplumsal pratik olarak görünür hâle gelmektedir.

İkinci Bölümde detaylandırılan ontolojik güvenlik çerçevesinin temel varsayımı, birey ve kollektiflerin belirsizlik karşısında istikrarlı bir benlik ve dünya algısı kurma ihtiyacıdır. Görüşme bulguları bu varsayımı desteklemekte, özellikle kimlikle ilgili süreklilik, tanınırlık ve öngörülebilirlik gibi boyutların hem Türk toplumu hem de TCVKS açısından merkezi bir referans olarak işlediğini göstermektedir.

Üçüncü Bölümde tartışılan güvenlikleştirme söylemleri ve vatandaşlık politikaları, görüşme verilerinde belirgin biçimde karşılık bulmaktadır. Türk toplumu örnekleminde güvenlik politikaları ve vatandaşlık kararları çoğunlukla kimlikle ilgili sınırların korunması bağlamında okunurken, TCVKS örnekleminde aynı düzenlemeler "tanınma" ve "tam kabul edilme" beklentisi çerçevesinde deneyimlenmektedir. Bu yönüyle tematik analiz, söylemsel düzeyde tanımlanan güvenlik ve vatandaşlık politikalarının toplumsal pratiklerde nasıl karşılık bulduğunu görünür kılmaktadır.

Dördüncü Bölümde sunulan nicel bulgularla birlikte değerlendirildiğinde, bu nitel çözümleme özellikle Kaygı boyutu ve Aidiyet temasının gruplar arasında nasıl ayrıştığını ve hangi alt göstergeler üzerinden somutlaştığını daha derinlikli biçimde ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu bölüm, nicel bulguların işaret ettiği örüntüleri açıklayan ve yorumlayan bir nitel derinlik sağlamaktadır. Son olarak görüşmelerin ortaya koyduğu temalar, "karşılıklı ontolojik güvensizlik" çerçevesini desteklemekte, her iki grubun da güvenlik, kimlik ve aidiyet tahayyüllerini, ötekiyle kurdukları ilişki üzerinden yapılandırdıklarını göstermektedir.

4.2.2.1. Türk Toplumu

4.2.2.1.1. Kaygı Boyutu

Türk toplumu örnekleminde kaygı boyutu, Suriyeli sığınmacıların varlığı ve vatandaşlık kazanımıyla ilişkilendirilen kimlikle ilgili tehdit algısı, toplumsal düzenin sürdürülebilirliği ve geleceğe dair belirsizlik eksenlerinde yoğunlaşmaktadır. Katılımcı anlatılarında, "devletin merhameti" ile "kimliğin korunması" arasında kurulan ikili gerilim dikkat çekmekte; bu durum, Giddens'ın (1991) ontolojik güvenlik kavrayışıyla uyumlu biçimde, bireylerin rutinleşmiş yaşam akışını muhafaza etme arzusu ile ulusal kimliğin sürekliliğine duyulan ihtiyacın kesiştiğini göstermektedir.

Katılımcıların önemli bir bölümü, Suriyelilere yönelik kabul politikalarının başlangıçta "insani" bir zeminde anlamlandırıldığını, ancak zamanla ulusal kimlik kaygısı ile bu kaygıyı destekleyen sosyo-ekonomik baskılar, kültürel uyumsuzluk algısı ve toplumsal yük hissi nedeniyle kaygıya dönüştüğünü dile getirmektedir. TTG5 bu dönüşümü şu sözlerle özetlemektedir:

"Tamam, gelenin bakıma muhtaç olanı gelsin ama diğerleri ülkelerinde savaşsın. Bizim ülkemizdeki imkanlar da sınırsız değil."(TTG5)

Bu ifade, insani hassasiyetle başlayan sürecin, zaman içerisinde "kaynakların paylaşımı" ve "toplumsal yük" çerçevesinde yeniden anlamlandırıldığını göstermektedir. Benzer biçimde TTG2, Suriyeliler arasındaki iç farklılaşmanın kaygı düzeyini artırdığını vurgulamaktadır:

"Suriyelilerde sorun yok demiyorum ama onların da kendi içinde farklı sınıfları var. Eğitimli olanı var, olmayanı var. Her geldikleri yer aynı değil."(TTG2)

Rumelili'nin (2015) kimlik ve temas vurgusu ile Rumelili ve Adısönmez'in (2020) karşılaşma ve müzakere çerçevesi birlikte değerlendirildiğinde, ötekiyle karşılaşma süreçlerinde kimlik sınırlarının müzakereye açıldığı ve bu nedenle kırılganlaşabildiği bir bağlam üretmektedir.

Kaygının önemli boyutlarından biri de gündelik yaşam pratiklerinde yaşanan dönüşüm, başka bir deyişle tanıdıklık hissinin zedelenmesidir. TTG1, kamusal alanda farklı dillerin görünürlüğünün kendisinde yarattığı huzursuzluğu şu ifadelerle dile getirmektedir:

“Otobüste, metroda farklı bir dil konuşulduğu zaman kızgınlık oluyor. Türkçe’nin korunması gerektiğini düşünüyorum.” (TTG1)

Dilin kamusal görünürlüğü, katılımcı açısından kimliğin sembolik sınırlarının aşınmasına işaret etmekte ve kültürel sürekliliğin bozulduğu düşüncesini pekiştirmektedir.

Kaygının bir diğer belirgin ekseni, vatandaşlığa kabul sürecinin meşruiyeti ve devletin adalet kapasitesine duyulan güvenle ilişkilidir. TTG5, hızlı ya da kriterleri belirsiz vatandaşlık uygulamalarına yönelik eleştirisini şu sözlerle dile getirmektedir:

“Bir milyon dolara ev alan herkes vatandaş olabiliyor. O zaman benim vatandaşlık dediğim şeyin değeri ne?” (TTG5)

Bu ifade, vatandaşlığa geçiş süreçlerinin “hak edilmişlik” ilkesiyle örtüşmemesi durumunda aidiyet duygusunun zayıfladığına işaret etmektedir. Benzer bir vurgu TTG1 tarafından da dile getirilmiş, vatandaşlığın toplumsal onay boyutuna dikkat çekilmiştir:

“Sadece bir süreliğine kalmaları gerekiyordu bence. Vatandaşlık verilmesi Türk halkını büyük ölçüde etkiliyor ve zarara uğratıyor.”(TTG1)

Bu yaklaşım, vatandaşlık kararlarının ulusal kimlik sınırlarını muğlaklaştırdığı ve geleceğe yönelik öngörülemezlik hissini artırdığı yönündeki toplumsal algıyı güçlendirmektedir.

Kaygı toplumsal düzenin geleceğine ilişkin belirsizlikle de yakından ilişkilidir. Katılımcılar, Suriyeli sığınmacıların kalıcılığının başka bir deyişle vatandaşlık ediniminin uzun vadede demografik yapı ve kültürel dengeler üzerinde dönüştürücü etkiler yaratacağına dair endişelerini dile getirmektedir. TTG4 bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

“Belli bölgelerde yoğunlaşma, mahalle aidiyetini bile değiştiriyor. İnsan kendini eskisi kadar güvende hissetmiyor.” (TTG4)

Bu duygu, mekânsal dönüşümün ontolojik güvenliği tehdit eden temel unsurlardan biri olarak algılandığını göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Rutin, Anlatı ve Mekan boyutlarında ortaya çıkan bu Kaygı örüntüsü, Giriş bölümünde tartışılan karşılıklı ontolojik güvensizlik dinamiğiyle uyumludur. Türk toplumunda gözlemlenen kaygılar, göçün yol açtığı fiziksel değişimlerin ötesinde ulusal kimlik

anlatısının sürekliliğine ilişkin derin bir belirsizlikten beslenmektedir. Teorik çerçevede ele alındığı üzere ontolojik güvenlik, aktörlerin tanıdık sosyal ve sembolik çevreleri muhafaza etme arzusuyla doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle Suriyeli sığınmacıları kamusal görünürlüğü, özellikle de vatandaşlığa geçiş süreçleri ve mekânsal yoğunlaşmaları, Türk kimliği referanslarını zayıflatan unsurlar olarak yorumlanmaktadır.

Üçüncü Bölümde tartışılan güvenlikleştirme söylemlerinin, özellikle kültürel tehdit, demografik değişim ve ekonomik yük temaları üzerinden nasıl toplumsal kaygıya dönüştüğü, görüşme verilerinde açık biçimde izlenebilmektedir. Böylece makro düzeyde kurulan siyasal söylemlerin, mikro düzeyde bireysel ontolojik güvensizlik üretme kapasitesi somutlaşmaktadır.

Sonuç olarak Türk toplumu örnekleminde Kaygı boyutu, kültürel kimliğin korunması, sosyal adalet duygusunun zayıflaması, devletin karar alma süreçlerine yönelik güvensizlik ve büyük ölçüde kimlikle ilişkili geleceğe dair öngörülemezlik üzerinden çok katmanlı bir yapı sergilemektedir. Bulgular kısmında sunulan nicel analizlerde, Türk kimliğini tümüyle benimseyenlerin Suriyeli sığınmacıların kalıcılığı ve vatandaşlığa kabulüne ilişkin en yüksek kaygıyı gösteren grup olduğuna dair bulgular, buradaki nitel verilerle örtüşmektedir. Nicel bulguların işaret ettiği "ulusal kimlik kaybı" ve "kültürel bütünlüğün aşınması" bağlamındaki kodlar, katılımcı anlatılarında doğrudan karşılık bulmakta, kaygının kaynağının gündelik pratiklerdeki değişimlerle birlikte kimlikle ilgili sürekliliğin tehdit altında algılanmasından beslendiğini göstermektedir.

Katılımcı söylemleri, "biz" anlatısının büyük ölçüde ulusal kimlik ekseninde kurulduğunu; Suriyeli sığınmacıların kalıcılığına ilişkin algının ise bu anlatının sürekliliğini tehdit eden bir unsur olarak konumlandığını göstermektedir. Bu çerçevede vatandaşlık uygulamalarına yöneltilen eleştiriler, yalnızca hukuki bir statünün sorgulanmasına indirgenmemekte; devletin sınır koyma, toplumsal dengeyi muhafaza etme ve ulusal kimliğin bütünlüğünü sürdürme kapasitesine ilişkin daha derin bir ontolojik güvensizlik hissinin dışavurumu olarak ortaya çıkmaktadır. Söz konusu güvensizlik, katılımcıların gündelik yaşam pratiklerine ve öngörülebilirlik beklentilerine yansımakta; alışılmış rutinlerin bozulabileceği ve toplumsal düzenin sürekliliğinin zedelenebileceği yönündeki kaygılar üzerinden yeniden üretilmektedir. Benzer biçimde, ulusal mekânın paylaşımına dair belirsizlikler, "yerinde olma" ve

mekânsal sahiplenme duygusunu kırılganlaştırmakta; geleceğe ilişkin tahayyüller istikrar ve güvenlikten ziyade geçicilik ve tehdit algıları etrafında şekillenmektedir. Bu bütüncül tablo, Mitzen'in (2006) tanımladığı kaygı-güvenlik döngüsünün bireysel düzeyin ötesine geçerek toplumsal ölçekte yeniden üretildiğine işaret etmektedir.

Giddens'ın (1991) ontolojik güvenlik çerçevesiyle birlikte değerlendirildiğinde, Suriyeli sığınmacıların görünürlüğü ve vatandaşlık kazanımı, Türk toplumunun alışıldık sosyal ve kültürel referanslarını sarsmakta, bu sarsılma ise hem bireysel hem de kolektif düzeyde güçlenen ulusal değerleri öne çıkaran güvenlik arayışlarını tetiklemektedir. Dolayısıyla Türk toplumundaki kaygı, göçün yarattığı bir "sosyal sorun" olmanın ötesinde ulusal kimliğin geleceğine ilişkin bir "varoluşsal belirsizlik" olarak çerçevelenmektedir. Bu yönüyle Kaygı boyutu, güvenlik söylemleri kadar aidiyet tahayyüllerinin de şekillendiği merkezi bir alan hâline gelmektedir.

Bu çerçevede Türk toplumunda Kaygı boyutu, kimlik sürekliliğini korumaya yönelik savunmacı tepkiler, vatandaşlık politikalarının meşruiyetine ilişkin sorgulamalar ve mekânsal düzenin dönüşümüne dair duyarlılıklar üzerinden bütüncül bir ontolojik güvenlik dinamiği olarak ortaya çıkmaktadır. Bu dinamikler, izleyen alt başlıklarda ele alınacak Rutin, Anlatı ve Mekân boyutu deneyimleriyle birlikte değerlendirildiğinde, Aidiyet üst temasının nasıl kurulduğunu anlamada temel bir referans noktası sunmaktadır.

4.2.2.1.2. Rutin Boyutu

Rutin boyutu, Türk toplumunda göçle birlikte dönüşen gündelik hayat pratiklerinin, toplumsal temas biçimlerinin ve kimlik sınırlarının hangi düzlemlerde yeniden üretildiğini görünür kılmaktadır. Giddens'ın (1991) tanımladığı biçimiyle rutin, bireyin ontolojik güvenliğini "pratik bilinç" düzeyinde taşır, bireyler çoğu zaman düşünmeden ve sorgulamadan tekrar ettikleri eylemler aracılığıyla süreklilik ve öngörülebilirlik hissini kurarlar. Suriyeli sığınmacıların gündelik yaşama dâhil oluşu, bu sürekliliğin kesintiye uğradığı, tanıdık mekân ve ilişkilerin yeniden yorumlandığı bir kırılmaya işaret etmektedir. Türk toplumu örnekleminde söz konusu kırılma özellikle mahalle, işyeri, okul, sağlık kurumu, üniversite kampüsü ve medya üzerinden kurulan, kurulmayan ya da kurulamayan temaslarda belirginleşmektedir.

Bu durum teorik çerçevede tartışılan ontolojik güvenlik yaklaşımının "pratik bilinç" ve "alışılmış olanın devamlılığı" ilkeleriyle doğrudan ilişkilidir. Nitekim Giddens'a

(1991) göre rutinler, tekrar eden davranış kalıpları olmakla birlikte dünyayı tanıdık ve öngörülebilir kılmaya yarayan bir istikrar unsurudur. Dolayısıyla rutinin kesintiye uğraması, sosyal ilişkilerdeki değişimlerle birlikte sürekliliğin zedelenmesine de işaret eder. Türk toplumunda Suriyeli sığınmacılarla kurulan yüzeysel ya da kesintili temasların yarattığı kırılma ya da temas kurmama veya kuramama bu kuramsal çerçeveyle uyumlu biçimde ontolojik güvensizlik üreten bir kaynağa dönüşmektedir.

Katılımcıların önemli bir kısmı, Suriyeli sığınmacılar veya TCVKS ile karşılaşmaların çoğunlukla zorunlu ve sınırlı kaldığını, bu temasların duygusal ya da sosyal bir derinlik taşımadığını vurgulamaktadır. TTG7 gündelik temasın yüzeysel niteliğini şu şekilde dile getirmektedir:

"Gündelik hayatta karşılaşıyoruz ama çok bir iletişim olmuyor. Yani selam veriyorum, geçiyorum. Daha ötesine çok geçmiyor."

Bu ifade, temasın fiilen var olmasına karşın niteliğinin sınırlı kaldığını, dolayısıyla rutinlerin, tanınırlık üretirken eş zamanlı olarak mesafeyi yeniden üreten pratik alanlara dönüştüğünü göstermektedir. Benzer biçimde TTG2 sağlık kurumlarında kurulan teması şöyle tarif etmektedir:

"Hastanede çok karşılaşıyoruz ama hep iş üzerinden. Bir iletişim kuruluyor ama bir mesafe de oluyor ister istemez."

Bu tür anlatılar, kurumsal rutinlerin ontolojik güvenliği güçlendirmekten ziyade işlem temelli ve asimetrik bir ilişki üzerinden sembolik ayrımı yeniden üretebildiğine işaret etmektedir. Mahalle ölçeğinde de benzer bir mesafeli tanışıklık hâli dikkat çekmektedir. TTG8 gündelik rutini şu sözlerle betimlemektedir:

"Mahallede çok var. Artık görüyoruz, alıştık ama samimiyet yok. Herkes kendi dünyasında."

Bu tür anlatılar, alışmanın temasın niteliğini kendiliğinden dönüştürmediğini, rutinin bir yandan tanıdıklık üretirken diğer yandan sosyal sınırları muhafaza eden bir işlev gördüğünü ortaya koymaktadır.

Üçüncü Bölümde ele alınan güvenlikleştirme söylemlerinin gündelik rutine sızması da tam bu noktada görünür hâle gelmektedir. Ulusal düzeyde yükselen kültürel tehdit, demografik baskı ve toplumsal yük söylemleri, sosyal hayatta gündelik temasın sınırlarını belirleyen davranış kalıplarına dönüşmekte ve Suriyeli sığınmacılar ve

TCVKS ile kurulan ilişkilerin derinleşmesini güçleştirmektedir. Böylece rutinin, tekrar üretmekle kalmayıp bir mesafe üretim mekanizması olarak işlemesi mümkün hâle gelmektedir. Bu nedenle temasın yüzeysel kalması, bireysel tercihlere indirgenemeyecek biçimde ulusal kimlikle ilişkili geniş ölçekli söylemsel çerçevelerin gündelik hayatta bıraktığı izlerle birlikte okunması gereken bir sonuçtur.

Dördüncü Bölümdeki nicel veriler, Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS ile kurduğu temasın çoğunlukla yüzeysel kaldığını, özellikle toplumsal karşılaşmaların güven artırıcı bir etki üretmediğini göstermektedir. Nitel bulgularla birlikte değerlendirildiğinde, burada belirginleşen ayrım temasın niceliği ile temasın niteliği arasındadır. Karşılaşma sıklığı sürekli biçimde artmakta fakat bu karşılaşmalar ontolojik güvenliği pekiştiren bir tanışıklık ve yakınlık üretmemektedir.

Bununla birlikte bazı katılımcılar, aynı mekânı uzun süre paylaşmanın zaman içinde daha yakın ilişkilere ve karşılıklı güvene dönüşebileceğini belirtmektedir. TTG6 annesinin mahallesinde yıllara yayılan komşuluk deneyimini ayrıntılı biçimde şöyle aktarmaktadır:

> Suriyelilerle şöyle karşılaştım. Annemlerin mahallesinde bir Suriyeli komşumuz var[…] şimdi hemen hemen 9 sene oldu[…] Genç bir kadın, benim kızım yaşında. Onlarla tanıştık. İki erkek çocuğu vardı, bir tane de burada oldu. Yani bizim mahallede[…] Çalışkan bir genç. O kızı çok sevdim, manevi kızım gibi. Bana "anne" diyor zaten[…] Elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyorum. Müslüman bir aile, abdestli, namazlı, gusüllü.

Bu ifade, nicel ve nitel diğer verilerden hareketle Türk toplumunun genel düşüncesinden ayrılsa da benzeri düşünceye sahip olan kesimleri, başka bir değişle hükümetin tezin Üçüncü Bölümünde işlenen kültürel-dini referansları kabullenen kesimleri işaret etmesi bakımından dikkate değerdir. Bu durum yıllara yayılan komşuluk rutininin toplumun belirli bir kesimi açısından Suriyeli sığınmacıları "yabancı" olmaktan çıkararak mahalle hayatının parçası hâline getirebildiğini göstermektedir. Ortak dini referanslar ("Müslüm", "abdestli", "namazlı", "gusüllü") üzerinden kurulan kültürel benzerlik vurgusu, bu referansları değerli bulan ve dikkate alan kesimler açısından ontolojik güvenliğin hem tanışıklık hem de ahlaki yakınlıkla birlikte üretildiğini ortaya koymaktadır.

Bu örnek, Üçüncü Bölümde tartışılan "toplumsal kabulün koşullu doğası" ile doğrudan ilişkilidir. Türk toplumunda mekânsal yakınlık, kültürel benzerlik ve tekrarlayan gündelik temaslar bir araya geldiğinde, en azından belirli kesimler açısından Suriyeli sığınmacıların "yabancı" kategorisinden çıkarak daha geniş bir aidiyet çerçevesine dâhil olabildiği görülmektedir. Bununla birlikte buradaki kabul dahi ulusal kimlik anlatısının merkezî referanslarını aşan bir kapsayıcılık sunmamakta, daha çok ortak ahlaki ve kültürel değerler üzerinden işleyen sınırlı bir esneklik üretmektedir.

Bazı katılımcılar açısından ise temel sorun, Suriyeli sığınmacıların ve TCVKS'nin gündelik yaşam pratiklerine özne olarak eklemlenememesi; bu nedenle "tanıdık bir öteki" konumuna dahi yerleşememesidir. Bu durum, söz konusu grupların ancak konuşuldukları ölçüde ve sınırlı bir görünürlükle algılandıkları yönündeki kanaati beslemektedir. Nitekim TTG2 kapsamında kurulamayan temas, bu sınırlı ve dolaylı görünürlüğü çarpıcı biçimde dile getiren alıntılarda açıkça izlenebilmektedir.

"Bir kere benim onlarla bir temas etmem lazım. Şu an bir kavram konuşuyoruz. Tanışık olmamız lazım. Siz ekranda Suriyeli bir muhabir görüyor musunuz?"

Devamında, gündelik ve kurumsal alanlarda bu yokluğu somutlaştırarak şöyle der:

> İşe alınmış. Ben Suriyelileri tanımıyorum ki. Ben yaşadığım şehirden de onu tanımıyorum. Çalıştığım üniversitede Suriyeli Hoca yok. Bilmiyorum, görmedim. Benim çocuğumun okula gittiği okulda Suriyeli bir hoca görmedim ya da hastaneye gidiyorum. Suriyeli bir doktor hiç beni almadı. Suriyeli kim?

Bu tespiti, toplumsal kabul ve içselleştirme meselesine bağlayarak şu şekilde sürdürmektedir:

"Toplumsal olarak onu içselleştirebilmem için bir hani bu tanışma, kaynaşma, entegre olma. Tanışma ya tanışma. İnsan tanımadığını sevemez. İnsan Allah'ı dahi tanımadan sevemez. Yani böyle bir entegre[…]"

TTG2'nin anlatısı, üniversite, okul, hastane ve medya gibi kurumsal rutinlerde Suriyeli sığınmacı ve TCVKS'nin görünmez kalmasının, onları sürekli konuşulan ama gündelik hayatta karşılığı sınırlı olan bir ötekiye dönüştürdüğünü göstermektedir. Katılımcının "Suriyeli kim?" sorusu, tam da bu ontolojik belirsizliği ve tanışıklık üretmeyen gündelik pratikleri görünür kılmaktadır.

Rutin temasın içeriği, katılımcılar arasında farklı biçimlerde kurulmaktadır. TTG5 kültürel farklılıkları ve olası gerilimleri şu sözlerle ifade etmektedir:

"Savaş aşamasında belki bir nebze koruyup kollayabilirdik ama vatandaş olarak almamız[…] Sonradan Türk-Arap, Türk-Suriyeli gibi ayrımlar çıkar. Gelen kişiler toplu hâlde bir yere yerleşiyor. Eskilerdeki sağ-sol, Kürt-Türk gibi… […]Alttan fişeklenirse sıkıntı olur."

TTG5'in "Yani çatışmalar olabilir mi diyorsunuz?" sorusuna verdiği yanıt, bu kaygıyı şöyle pekiştirmektedir:

"Tabii. Televizyonda görüyoruz; Suriye mahallesinde şu oldu, bu oldu […]"

Bu ifade, mekânsal yoğunlaşma ve "Suriye mahallesi" kurgusunun, gündelik rutinde yeni bir kırılma hattı üretebileceği yönündeki kaygıyı yansıtmaktadır. Rutin temas burada, birlikte yaşamanın normalleşmesini sağlayan bir zemin olmaktan ziyade, "fişeklenirse çatışmaya dönüşebilecek" bir gerilim alanı olarak kodlanmaktadır. TTG5'in kültürel uyum beklentisini dile getirdiği şu cümle ise rutinin asimetrik niteliğini daha da belirginleştirmektedir:

"Yaşayış kültürleri farklı. Yemek, giyim, alışkanlıklar farklı. Ya onlar bize uyacak ya biz onlara. Ama büyük ihtimal onlar bize uymak zorunda kalır çünkü biz daha kalabalığız."

Bu söylem, gündelik pratiklerin çoğunluğun, başka bir deyişle Türk toplumunun değerleri üzerinden tanımlanan bir uyum beklentisiyle çerçevelendiğini, yan yana yaşam ve eşitlikçi bir ilişki üretmenin ötesinde Türk kimliğine uyum üzerinden şartlı kabul algısının varlığını göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Öte yandan rutin temasın daha olumlu etkilerini vurgulayan katılımcılar da bulunmaktadır. TTG7, üniversite ortamındaki karşılaşmaların zamanla normalleştiğini şu sözlerle anlatmaktadır:

"Kampüste Suriyeli öğrenciler var. Zamanla alışılıyor. İlk başta garipsiyorsun ama sonra onlar da buranın bir parçası gibi geliyor."

Bu ifade, tekrarlanan karşılaşmaların önyargıları yumuşatabildiğini ve tanıdık olanın belirli koşullarda güvenlik üretme kapasitesini ortaya koymaktadır. Buna karşılık bazı katılımcılar, rutindeki dönüşümü doğrudan ontolojik güvensizlikle ilişkilendirmektedir. TTG4 bu duyguyu şu şekilde dile getirmektedir:

“Mahallede artık çok farklı insanlar var. Dil değişiyor, alışkanlıklar değişiyor. İnsan eski düzenini kaybediyor gibi hissediyor.”

Burada rutinin kesintiye uğraması, pratik bir uyum sorunu olmanın ötesinde “eski düzen”in kaybı üzerinden kimlikle ilgili sürekliliğin zayıflaması olarak okunmaktadır. Teorik çerçevede ele alınan “tanınırlığın çökmesi” olgusu, bu tür anlatılarda somutlaşmakta, gündelik düzenin sarsılması, ulusal kimliğin sembolik unsurlarına ilişkin güven duygusunu da aşındırmaktadır. Bu nedenle kamusal alandaki görünürlük kimi katılımcılar açısından basit bir sosyal değişimden ziyade daha derin bir kimlik çözülmesi ihtimalinin göstergesi olarak anlamlandırılmaktadır.

Katılımcıların bir kısmı, Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS ile temasın varlığına rağmen bunun toplumsal aidiyet üretme bakımından sınırlı kaldığını vurgulamaktadır. TTG6 kurumsal temasın niteliğini şöyle özetlemektedir:

“Resmî işlerde karşılaşıyoruz ama o kadar. Toplumsal olarak çok dahil olduklarını düşünmüyorum. Herkes kendi çevresinde.”

Bu ifade, temasın nicel varlığına rağmen, aidiyet üretici mekanizmaların zayıf kaldığını, Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS’nin çoğu zaman kendi çevrelerine çekilen ve Türk toplumunun rutinlerine kısmi biçimde eklemlenen özneler olarak algılandığını göstermektedir.

Sonuç olarak Türk toplumu örnekleminde Rutin boyutu, ontolojik güvenliğin pratik yüzü olarak çift yönlü/ ikilemli bir işleyiş sergilemektedir. Bir yandan mesafeyi yeniden üreten bir mekanizma olarak çalışmakta, diğer yandan tekrarlanan temas üzerinden belirli bir normalleşme ve sınırlı kabullenme imkânı yaratmaktadır. TTG6 örneğinde görüldüğü gibi mahalle ölçeğinde kurulan komşuluk ilişkileri, Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS’nin gündelik hayata dâhil olabilmesini genişletebilmekte, tanıdıklık ve ahlaki yakınlık üzerinden güven duygusunu pekiştirebilmektedir. Buna karşılık TTG2’nin üniversite, okul, hastane ve medya gibi temel kurumsal alanlarda Suriyeli özneleri görmemesi, “tanışıklık üretmeyen” bir gündelik yaşamın ontolojik belirsizliği artırdığını göstermektedir. TTG5’in mekânsal yoğunlaşma, ayrışma ve olası çatışma vurgusu ise rutinin eş zamanlı biçimde yeni fay hatlarını besleyebilecek bir gerilim alanına dönüşebildiğine işaret etmektedir. Bu örüntüler bir arada değerlendirildiğinde, tanıdıklık ile mesafenin eş zamanlı üretildiği ikilem içeren bir dinamiğin belirginleştiği görülmektedir.

Mitzen'in (2006) güvenlik-kaygı döngüsü ve Giddens'ın (1991) pratik bilinç kavramı birlikte düşünüldüğünde, rutinler kimi bağlamlarda alışılmış olanı koruma refleksi üzerinden teması sınırlayarak kimlikle ilgili sınırları kalınlaştırmaktadır. Bununla birlikte TTG6 örneğinde olduğu üzere, tanışma ve karşılıklı tanınma süreçleri geliştiğinde aynı rutinler, en azından belirli kesimler için Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS'nin toplumsal dâhil oluşunu mümkün kılabilecek bir altyapı da üretebilmektedir. Bu nedenle Rutin boyutu hem sınırları sertleştiren hem de uygun koşullarda esnetebilen bir pratik alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla Türk toplumunda Rutin boyutu, tekrar eden gündelik pratikler bütünü olduğu kadar kimlikle ilgili sınırların, tanıdıklığın ve güvenlik hissinin müzakere edildiği temel bir ontolojik düzlemdir. Bu düzlemde ortaya çıkan kırılmalar ya da yakınlaşmalar, izleyen temalar olan Anlatı ve Mekân boyutlarının inşasında belirleyici olmakta, nihayetinde Aidiyet üst temasının nasıl kurulduğunu anlamaya imkân veren bütüncül bir çerçeve sunmaktadır.

4.2.2.1.3. Anlatı Boyutu

Türk toplumu örnekleminde Anlatı boyutu, ulusal kimliğin sürekliliğini korumaya ve gündelik belirsizlikleri anlamlandırmaya yönelik sembolik bir çerçeve sunmaktadır. Giddens'ın (1991) vurguladığı biçimiyle anlatı, benlik sürekliliğinin bireysel olmakla birlikte kolektif düzeyde de taşıyıcısıdır. Geçmiş, bugün ve gelecek arasında kurulan anlatı bağları, toplumsal öznenin kim olduğuna dair istikrarlı bir zemin üretir. Görüşmelerde nicel analizlere uygun biçimde bu zemin, "Türk olma/ Türklük" hâline atfedilen değer, vatan ve devletle kurulan güçlü bağ ile dini/ahlaki referansların öne çıkarılması üzerinden görünür hâle gelmektedir.

Katılımcıların önemli bir bölümü, Türk kimliğini olumlayıcı ve korumacı bir söylem çerçevesinde tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, kimliğin aidiyet bildiren bir referans olmakla birlikte sürekliliği ve sınırları korunması gereken bir değer olarak kavramsallaştırıldığını göstermesi bakımından dikkate değerdir. Nitekim TTG8, Türk kimliğine ilişkin algısını aşağıdaki ifadelerle dile getirmektedir:

"Türk kimliği çok kıymetli bir kimlik. […] Türk olmaktan mutluyum, gururluyum."

Benzer biçimde TTG5 Türklüğe dair duygulanımını, anlam çerçevesine şu şekilde dile getirmektedir:

“Türklüğümden gayet memnunum. Bu kimliği de seviyorum […] dünyaya damgasını vurmuş bir kimlik.”

Bu alıntılar, ulusal kimliğin katılımcılar nezdinde hukuki bir statü olmanın çok ötesinde tarihi derinliği, kolektif başarıları ve sembolik değerleri içeren bir anlam dünyası olarak deneyimlendiğini göstermektedir. Üçüncü Bölümde tartışıldığı üzere ulusal anlatıların tarihi ve kültürel referanslar üzerinden kurulması, ontolojik güvenliğin sembolik boyutunu güçlendiren temel mekanizmalardandır. Bu nedenle Türk kimliğine yönelik olumlayıcı söylemler, sadece kişisel bir gurur ifadesi olarak görülmemeli, bununla birlikte bireyin kendisini istikrarlı bir kültürel zaman çizgisi içine yerleştirme girişimi olarak da okunmalıdır. Smith’in etno-sembolcü yaklaşımıyla birlikte düşünüldüğünde ya da Türk düşüncesinde Gökalp ve ardıllarının kültür-medeniyet çizgisi üzerinden değerlendirildiğinde ulusal kimliğin bu düzlemde geçmişten devralınan mit, sembol ve başarı hikâyelerinin güncel belirsizlikler karşısında yeniden seferber edilmesiyle pekiştirildiği anlaşılmaktadır.

Anlatının merkezinde “vatan” ve “devlet”e atfedilen anlamlar da belirgin biçimde yer almaktadır. TTG2 için Türklük, doğrudan mekânsal ve duygusal aidiyetle iç içe tanımlanmaktadır:

“Türklük, benim için vatan demek. Vatan demek.”

TTG6 ise devlete duyduğu güveni ve aidiyet bağını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Türkiye yaşadığım vatan. Türk devleti arkamızdaki güç; ona güvenmek gerekir. Devletsiz yaşanmaz.”

Bu tür ifadeler, ontolojik güvenliğin gündelik ilişkileri aşacak biçimde devlet ve vatan anlatısı aracılığıyla kurulduğunu göstermektedir. Teorik çerçevede belirtildiği gibi Türkiye örneğinde devlet, sadece yönetim aygıtı veya organizasyonu olarak değil toplumsal varoluşun sürekliliğini teminat altına alan bir güvenlik kaynağı olarak tahayyül edilmektedir. Bu nedenle anlatılarda vatan ve devletin merkezi bir yer tutması, bireylerin hem kimliklerini hem de dünyayla kurdukları ilişkiyi istikrarlı kılan bir ontolojik çerçeve kurduklarına işaret etmektedir. Devlet-toplum ilişkisinin kurucu bir güvenlik direği olarak işlev görmesi, ulusal anlatının duygusal yoğunluğunu da açıklamaktadır. Devlet, koruyucu ve süreklilik sağlayan bir arka plan olarak konumlanırken, Türk kimliği bu arka planla özdeşleşen bir anlatı ekseni hâline gelmektedir.

Bazı katılımcılar açısından Türklük, Türkiye'nin mevcut fiziki ve siyasal sınırlarıyla sınırlı bir kimlik tanımının ötesine geçerek, tarihi süreklilik ve kültürel derinlik temelinde şekillenen daha geniş bir aidiyet çerçevesi sunmaktadır. Bu perspektifte Türklük, yalnızca yurttaşlıkla tanımlanan bir statü değil, mekânlar, anlatılar ve kolektif hafıza üzerinden kurulan aşkın bir kimlik ufku olarak kavramsallaştırılmaktadır. Nitekim TTG7, Türklüğü aşağıdaki ifadelerle tanımlamaktadır:

"Geniş bir kimlik. Sadece Türkiye'den ibaret değil. Türklük aslında benim için büyük şey ifade ediyor. Bütün Türk dünyasını kapsayan bir şey."

Bu yaklaşım, Türklüğün katılımcı nezdinde Türkiye Cumhuriyeti'nin fiziki ve siyasal sınırlarıyla tanımlanan bir ulusal kimlik olmanın ötesinde ortak tarih, dil, kültürel referanslar ve kolektif hafıza üzerinden kurulan daha geniş bir medeniyet ve aidiyet havzası olarak anlamlandırıldığını göstermektedir. "Türk dünyası" vurgusu, kimliğin mekânsal olarak genişlemesine değil, tarihi süreklilik ve kültürel akrabalık temelinde inşa edilen bir geniş aidiyet tahayyülüne işaret etmektedir. Bu çerçevede ulusal anlatı, Gökalp, Akçura ve Ağaoğlu gibi kurucu düşünürlerin çizdiği hatla uyumlu biçimde, sınırları aşan bir kültürel ve tarihi topluluğa referans verecek şekilde derinleşmektedir. Anderson'un "hayali cemaat" kavramı ışığında değerlendirildiğinde, bu tahayyülün bireyin kendisini doğrudan temas kurmadığı geniş bir topluluğun parçası olarak konumlandırmasına imkân tanıdığı görülmektedir. Bununla birlikte bu bağlamda belirleyici olan unsur, soyut bir ulusal kurgu değil; tarihi hafıza ve kültürel süreklilik üzerinden kurulan somut bir aidiyet anlatısıdır. Böylece "Türk dünyası" söylemi, katılımcının anlatısında ulusal kimliği ontolojik düzeyde derinleştiren, çok katmanlı ve süreklilik taşıyan bir aidiyet çerçevesine dönüşmektedir.

Anlatı boyutunda dini ve ahlaki referanslar da dikkat çekici bir yer tutmaktadır. Özellikle TTG6'nın Suriyeli komşusuna ilişkin anlatısı, misafirperverlik ve dini yakınlık üzerinden kurulan bir üst aidiyet çerçevesine işaret etmektedir:

"[…]Suriyeli komşumuz var […]Elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışıyorum. Müslüman bir aile […]"

Bu ifade, Türk toplumunun kendisini "yardım eden", "destek olan" ve "sorumluluk üstlenen" bir özne olarak konumlandırdığı ahlaki-anlatısal zemini görünür kılmaktadır. Üçüncü Bölümde ayrıntılı biçimde ele alınan "insani" ve "kültürel (dini)" söylemler, bu zeminin siyasal ve toplumsal düzeyde belirli ölçülerde karşılık

bulduğunu göstermektedir. Bununla birlikte Suriyelilerin kalıcılığı ve vatandaşlığa kabulü etrafında yoğunlaşan tartışmalar, söz konusu ahlaki anlatının kapsayıcılık sınırlarını belirginleştirmekte, ulusal kimlikle gerilimli bağlamlarda bu kapsayıcılık daralabilmektedir. Bu durum, olumlayıcı ulusal anlatının süreklilik iddiasını koruduğunu, ancak kalıcılık ve vatandaşlık bağlamında bu sürekliliğin aşınabileceğine yönelik ontolojik bir kaygı ürettiğini ortaya koymaktadır. Nitekim bazı katılımcılar, güçlü ve koruyucu ulusal kimlik anlatısının artan kültürel çeşitlilik karşısında zorlanabildiğine işaret etmektedir. TTG5'in aşağıdaki ifadesi hem kimliğin taşıdığı tarihi yükü hem de değişen toplumsal bağlamın yarattığı baskıyı sezdiren çarpıcı bir örnek sunmaktadır:

"Türklüğümden gayet memnunum. Bu kimliği de seviyorum ama bu kimliğin de bir sorumluluğu var. Dünyada olan bitenden de etkileniyorsun, ister istemez."

Bu tür ifadeler, ulusal anlatının temel tonunun olumlayıcı olmayı sürdürdüğünü; ancak göç ve vatandaşlık edinimiyle birlikte derinleşen toplumsal dönüşüm karşısında bu anlatının yeniden düşünülmesine yönelik bir zorunluluğun ortaya çıktığını göstermektedir. Dördüncü Bölümde sunulan nicel bulgularda, Türk toplumunda Suriyelilerin kalıcılığı ve vatandaşlık kazanımına ilişkin kaygı düzeylerinin en yüksek başlık olarak öne çıkması, söz konusu hassasiyeti ampirik olarak da desteklemektedir. Bu çerçevede ulusal anlatı, bir yandan kimliğin ve güvenliğin sembolik dayanaklarından biri olarak işlev görmeye devam ederken; diğer yandan hızlı ve çok katmanlı toplumsal değişim karşısında kırılganlığı artan bir kimlik alanına dönüşmektedir. Nitekim Steele'in (2008) de vurgulandığı üzere, kolektif özneler kimlik bütünlüklerini koruyabilmek için belirli anlatılara tutunur; yeni deneyimler ise bu anlatıları bütünüyle geçersiz kılmaktan ziyade, onların hassas ve kırılgan noktalarını görünür hâle getirir. Bu bağlamda ulusal anlatı tarihi gurur unsuru olmakla birlikte kimlik ve kültürel sürekliliğin güvencesi olarak da görülmektedir. Bu nedenle göçün yarattığı hızlı demografik ve kültürel değişimler Türk toplumunda belirgin bir ontolojik hassasiyet üretebilmektedir. Katılımcı anlatılarında öne çıkan değerlendirmeler birlikte ele alındığında, ulusal anlatının sınırlarının kültürel sürekliliğin ve toplumsal uyumun korunması üzerinden çizildiği görülmektedir. Bu çerçevede dile getirilen kaygılar, ulusal kimliğin donuk ve değişmez bir yapı olarak algılandığını değil; aksine sürekli yeniden üretilen bir bütünlük olarak kavrandığını göstermektedir. Bununla birlikte bu bütünlüğün aşırı esnemesi ya da içerik bakımından

belirsizleşmesi, kimliğin sürekliliğine yönelik bir kayıp endişesini tetikleyebilmektedir. Dolayısıyla burada söz konusu olan, değişime mutlak bir dirençten ziyade, değişimin ulusal anlatının taşıyıcı unsurlarını aşındırabileceğine yönelik hassasiyetin varlığıdır.

Görüşmelerden elde edilen bulgular, Türk toplumunun ulusal anlatısını genel olarak koruyucu, yardımsever ve sorumluluk sahibi bir çerçeve içinde kurduğunu göstermektedir. Türk kimliği hem gurur hem de tarihi sorumluluk kaynağı olarak tanımlanmakta, vatan ve devletin sağladığı süreklilik, ontolojik güvenliğin merkezi dayanakları olarak öne çıkmaktadır. Bununla birlikte Suriyeli sığınmacıların kalıcılığı, vatandaşlık kazanımı ve artan kültürel çeşitlilik, bu güçlü anlatı içinde sınırlılıkları ve kırılganlıkları da açığa çıkarmaktadır. Bu bağlamda Türk toplumunun anlatısının hem güvenliğin sembolik dayanağı hem de değişen toplumsal koşullar karşısında hassasiyet içeren bir unsur olduğu anlaşılmaktadır. Bu sembolik unsur, karşılıklı ontolojik güvensizlik bağlamında daha da önem kazanmaktadır. Türk toplumundaki ulusal anlatı, Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS varlığı karşısında kimi durumlarda savunmacı bir refleks üretebilmekte; bu refleks ise TCVKS örnekleminde "tam kabul görmeme" hissini güçlendirebilmektedir. Böylece anlatı, kimliği tanımlayan bir çerçeve olmanın ötesine geçerek toplumsal ilişkilerde güvenlik ve belirsizlik döngüsünü şekillendiren bir etkileşim alanına dönüşmektedir.

Sonuç olarak Anlatı boyutu, Türk toplumunun kendisini hem tarihi bir sürekliliğin öznesi hem de değişen toplumsal koşulların muhatabı olarak konumladığı bir anlam alanı oluşturmaktadır. Ulusal kimlik, devlet ve vatan kavrayışıyla birleşerek güçlü bir aidiyet duygusu üretmektedir. Bununla birlikte Suriyeli sığınmacıların kalıcılığı ve vatandaşlık edinimleri karşısında bu aidiyetin sınırları yeniden çizilmekte, anlatının bu çift yönlü niteliği, bir sonraki tema olan Mekân boyutunun nasıl deneyimlendiğine ilişkin temel zemini de kurmaktadır.

4.2.2.1.4. Mekân Boyutu

Türk toplumu örnekleminde Mekân boyutu, ontolojik güvenliğin en somut biçimde gözlemlendiği düzlemi temsil etmektedir. Katılımcı anlatılarında Mekân boyutu, fiziksel bir yaşam alanı olmakla birlikte kimliğin, aidiyetin ve "biz" duygusunun yeniden üretildiği sembolik bir zemin, bir "vatan" olarak inşa edilmektedir. Lefebvre'in (1991) belirttiği üzere mekân toplumsal ilişkiler tarafından üretilir ve bu üretim süreci aynı zamanda kimlik sınırlarını da biçimlendirir. İkinci Bölümde

tartışılan ontolojik güvenlik yaklaşımıyla birlikte düşünüldüğünde mekân, sosyal ilişkilerin kurulduğu bir yer olmanın ötesinde, bireyin varoluşsal sürekliliğini dayandırdığı hem tanıdık hem de sembolik bir çerçeveye dönüşmektedir. Giddens'ın (1991) vurguladığı yerleşiklik duygusu, fiziksel çevrenin öngörülebilir ve tanıdık olmasıyla yakından ilişkilidir. Bu nedenle mekânsal dönüşümlerin Türk toplumunda yarattığı hassasiyet hem demografik değişimler hem kültürel değişimler hem de tanıdık dünyanın sarsılması karşısında üretilen ontolojik güvensizlikle bağlantılıdır. Suriyeli sığınmacıların yerleşikleşmesi, belirli mahallelerde yoğunlaşması ve özellikle vatandaşlık edinimleri ile birlikte kalıcılıklarının devlet tarafından kabulü, mekânın bu kimlik işlevini daha görünür hâle getirmiştir.

Katılımcıların bir kısmı, yaşadıkları çevredeki değişimi "görünür bir dönüşüm" olarak tanımlamakta ve bu dönüşümü özellikle Türkçenin kamusal alandaki kullanımına ilişkin algılar, sokak dokusu ve dükkân tabelaları üzerinden okumaktadır. Bu değerlendirmelerde Türkçe vurgusu, gündelik hayatın sıradan bir rutini olmanın ötesinde, ulusal kimliğin sürekliliğini taşıyan anlatısal bir değer olarak öne çıkmaktadır. Öte yandan sokak isimlerine yapılan atıflar, resmî bir değişime işaret etmekten ziyade, mekânsal deneyim üzerinden kurulan algısal bir dönüşümü yansıtmaktadır. Bu algı, kamusal alanda artan görünürlükle birlikte belirli mahallelerin kültürel olarak ayrıştığı ve gettolaşma eğiliminin güçlendiği yönündeki hissiyatı beslemektedir. Nitekim TTG2, mekânsal düzlemde yaşanan bu algısal dönüşümü aşağıdaki ifadelerle dile getirmektedir:

"Dil, sokak isimleri, dükkân tabelaları gibi konularda düzen olmalıydı. Devlet bu konuda güven vermedi." (TTG2)

Bu ifade, gündelik yaşamın sıradan mekânsal işaretleri üzerinden güvenlik hissinin nasıl tartışmaya açıldığını göstermektedir. Üçüncü Bölümde ayrıntılı biçimde ele alınan güvenlikleştirme söylemleri, özellikle Türkçe ve kamusal görünürlük gibi sembolik mekânsal unsurların siyasal anlamlarla yüklendiğini ortaya koymaktadır. Türk toplumunda bu unsurların düzenlenmesi ya da denetlenmesi yönündeki talep, mekânın sıradan bir yaşam alanı olarak değil, ulusal kimliğin görünür olduğu sembolik bir alan olarak deneyimlendiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla mekânsal işaretlerin değişimi, kültürel düzenin de değiştiği algısını güçlendirerek ontolojik güvensizliği artırabilmektedir. Katılımcının vurgusu, Suriyeli sığınmacıların görünürlüğünü "başlı başına" bir tehdit olarak kurmaktan ziyade, bu görünürlüğün "düzenlenmemiş"

olmasını ontolojik kırılganlığın kaynağına yerleştirmektedir. Böylece Giddens'ın (1991) "tanıdık çevrede varoluşsal istikrar" duygusu, sokak isimleri ve tabelalar gibi simgesel unsurlar üzerinden sorgulanır hâle gelmektedir.

Bazı katılımcılar ise Suriyeli sığınmacıların belirli mahallelerde gettolaşmasını/yoğunlaşmasını, doğrudan mekânın "biz" ve "onlar" biçiminde sembolik olarak bölünmesiyle ilişkilendirmektedir. TTG5 bu durumu şöyle somutlaştırmaktadır:

"[…] toplu hâlde geliyorlar. Bir mahalleye yerleştikleri zaman Suriye mahallesi gibi konuşlanıp gidiyorlar." (TTG5)

Benzer biçimde aynı katılımcı, mekânsal yoğunlaşmanın ileride gerilim üretme potansiyeline dikkat çekmektedir:

"Savaş aşamasında belki bir nebze koruyup kollayabilirdik. […] Alttan fişeklenirse sıkıntı olur." (TTG5)

"Tabii. Televizyonda görüyoruz; Suriye mahallesinde şu oldu, bu oldu[…]"

Bu alıntılar, kent mekânındaki yeni kümelenmelerin geçmişteki sağ-sol ya da etnik ayrışma hatlarıyla analoji kurularak anlamlandırıldığını göstermektedir. Bu bağlamda mekân, birlikte yaşamın zemini olma niteliğinden ziyade potansiyel gerilimlerin biriktiği sembolik bir sınır hattına dönüşmektedir. "Suriye mahallesi" ifadesi, güncel bir yoğunlaşmayı/gettolaşmayı ifade etmenin ötesinde toplumsal hafızada yer etmiş fay hatlarına gönderme yapan bir sembolik mekânlaştırmayı da içermektedir. Bu sembolleştirme, ulusal anlatıda mekânın homojenliğinin korunması gereken bir kimlik alanı olarak kodlanmasıyla birleştiğinde, Suriyeli sığınmacıların varlığı mekânsal bir tehdit formunda okunabilmektedir.

Mekân boyutundaki kırılganlık, "Suriye mahallesi" söylemiyle sınırlı değildir. Bazı katılımcılar, hukuki ve idari düzeyde alınan kararların toplumsal düzeyde "mekân kaybı" hissini derinleştirdiğini belirtmektedir. TTG4 göç ve yerleşim politikalarını mahalle ölçeğinde şöyle değerlendirmektedir:

"Şimdi bırakın üç haneyi, mahallenin hepsi onlara ait."

Bu ifade, mekânsal paylaşımın katılımcılar tarafından yoğunluk ve sembolik sahiplik algısı üzerinden tartışıldığını, göç olgusunun ise yerleşim pratikleri ve politikaları aracılığıyla mahalle ölçeğinde kimlik ve sembolik sahiplik etrafında şekillenen bir

meseleye dönüştüğünü göstermektedir. Katılımcı açısından sorun, Suriyeli sığınmacıların varlığının kendisinden ziyade, bu varlığın kalıcılaşması ve belirli bir yoğunluğu aşarak mahallenin alışılmış toplumsal dokusunu ve sembolik sahiplik hissini zedelemesidir. Bu çerçevede mekân, yalnızca fiziksel bir yerleşim alanı olarak değil, kimliğin gündelik hayatta üretildiği ve sınırlarının deneyimlendiği bir alan olarak anlamlandırılmaktadır. Nitekim örneklem genelinde mekânın taşıdığı bu kimlik yükü, mahalle düzeyiyle sınırlı kalmamakta, daha geniş bir bağlamda genelleştirici bir "gettolaşma" algısı üzerinden dile getirilmektedir. TTG1, Türkiye'deki mekânsal örüntüde gözlenen bu değişimi aşağıdaki ifadelerle betimlemektedir:

"Türkiye'de gettolaşma vardı ama bu kadar ön plana çıkan ve bu kadar bayağılaşan bir gettolaşma Türkiye'de yoktu."

"[…] ancak gettolaşma sürecini hızla devam eder… Türkiye'de eğitimsiz bir kitle oluşur. Eğitimsiz kitle de Türkiye'yi felakete götürür. Sosyolojik olarak tüm şehirlerimiz öyle görünüyor. Ufak iller çöker. Bu çöküntünün altından da biz kalkabilir miyiz meçhul."

Bu ifadeden "gettolaşma"nın şehirlerin kültürel ve toplumsal dokusunu aşındıran bir süreç olarak kurgulandığı anlaşılmaktadır. Bu çerçevede mekân, sadece bugünü değil gelecekteki toplumsal düzenin de kırılganlaşabileceği bir alan olarak algılanmaktadır. Dördüncü Bölümdeki nicel analizlerde de Türk toplumunun mekânsal yoğunlaşmayı, belirgin bir tehdit olarak algılaması, mekânsal dönüşümlerin ulusal kimliğin geleceğine ilişkin öngörülerle birlikte okunduğunu göstermektedir. Nitel bulgularda "gettolaşma" söyleminin tekrarlanması, nicel verilerdeki mekânsal kaygı örüntüsünü pekiştirmekte ve mekânın toplumsal belirsizliklerin en görünür yüzlerinden biri hâline geldiğini ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte tüm katılımcılar için mekânla ilgili dönüşüm sadece olumsuz çağrışımlarla yüklü değildir. Bazı anlatılar, mekânın birlikte yaşam ve tanışma imkânı üretebildiğine de işaret etmektedir. TTG2 İstanbul deneyimini aktarırken cami ve Kur'an kursu gibi alanlarda kurulan gündelik karşılaşmaları şöyle betimlemektedir:

"Ben İstanbul Başakşehir'de uzun yıllar ikamet ettim[…] Benim çocuğum Kur'an kursunda okurken Suriye kökenli çocuklarla beraber okudu[…] Mahallede aynı camiye gidiyorduk[…]"

Bu ifade, mahalle mekânının özellikle dini mekânlar etrafında çocuklar üzerinden kurulan temaslar sayesinde gündelik alışkanlıkların paylaşılabildiği bir "öğrenme alanı"na dönüşebildiğini göstermektedir. Bu bağlamda mekân, ötekiyle karşılaşmayı sadece bir risk unsuru olarak değil, birlikte yaşama pratiklerinin gündelik düzeyde kurulabildiği bir etkileşim ve temas altyapısı olarak da işlev görmektedir. Benzer biçimde TTG6, Suriyeli komşuların çocuklarının mahalle içindeki hareketliliği üzerinden, mekânın gündelik entegrasyon kapasitesini ve bu kapasitenin nasıl somutlaştığını aşağıdaki ifadelerle ortaya koymaktadır:

"Mahalleye çıkıyor, çocuklarla oynuyor, Türkçe de konuşuyordu"

Bu ifade, mekânın bir öğrenme alanı olarak işlevini gündelik alışkanlıkların paylaşımıyla sınırlı bırakmayıp, Türkçenin öğrenilmesi ve kullanılmasını da bu sürecin merkezine yerleştirmektedir. Bu bağlamda mekân, Suriyeli sığınmacılar açısından fiziksel bir yakınlık alanı olmakla birlikte ev sahibi Türk toplumunun değerlerine, özellikle Türkçeye dâhil olmanın mümkün hâle geldiği bir toplumsallaşma zemini olarak anlamlandırılmaktadır. Dolayısıyla Mekân boyutu üzerinden kurulan olumlu değerlendirmeler, birlikte yaşama pratiğinden bağımsız değil, Türk toplumunun Türkçe ve kültürel referanslarına dahil olma ölçüsüyle yakından ilişkilidir.

Mekân boyutuna ilişkin tartışma, bazı katılımcıların gözünde göçün ulusal düzede ele alınacak taraflarının yanında küresel ölçekte işleyen yapısal bir olgu olguya işret ettiği göstermektedir . Bu perspektifte mekân, farklı kimliklerin çeşitli nedenlerle aynı coğrafyada bir arada yaşamak durumunda kaldığı daha geniş bir küresel hareketlilik bağlamına yerleştirilmektedir. Nitekim TTG3 bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

"Şu an dünyada o kadar fazla göç, yerinden edilme ve yer değiştirme var ki[…] Yani bugünün dünyasında birçok farklı kimlik, aynı bayrak altında yaşamak zorunda."

Bu yaklaşım, mekânın "bizim" kontrolümüzde, kapalı ve homojen bir alan olma niteliğinin zayıflayabileceğini; buna karşılık etnik ve kültürel çeşitliliğin birlikte var olduğu dinamik bir zemin olarak algılanabildiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte söz konusu bakış açısı, mekânsal değişimin bütünüyle reddedilmediğini; ancak bu değişimin planlanması, dengelenmesi ve yönetilmesine yönelik güçlü bir ihtiyacın varlığını da ima etmektedir. Türk toplumu açısından değerlendirildiğinde ise bu

ihtiyaç, nicel ve nitel bulguların da işaret ettiği üzere, mekânsal çeşitliliğin Türk ulusal kimliğiyle uyum içinde düzenlenmesi beklentisi şeklinde tezahür etmektedir.

Sonuç olarak, Türk toplumu örnekleminde Mekân boyutu, vatandaşlık, yerleşiklik, aidiyet, sınır ve görünürlük eksenlerinde ontolojik güvenliğin yeniden üretildiği bir düzlem olarak belirginleşmektedir. Katılımcı anlatılarında mahalle, semt ve şehir; yaşanılan yerler olma niteliğinin yanında kimliğin korunduğu, müzakere edildiği ya da kırılganlaştığı sembolik vatan alanlarına işaret etmektedir. "Suriye mahallesi" gibi tanımlamalar, yerleşiklik, gettolaşma ve yoğunluk tartışmaları ile bir arada düşünüldüğünde, mekânın hem güvenliğin dayanağı hem de farklılığın görünür olduğu bir sınır hattı olarak deneyimlendiği görülmektedir.

Giddens'ın (1991) "yerleşiklik duygusu" ve Lefebvre'in (1991) "mekânın toplumsal üretimi" kavramları ışığında değerlendirildiğinde, Türk toplumunda mekâna ilişkin güvenlik algısının büyük ölçüde alışılmış olanın korunması üzerinden inşa edildiği görülmektedir. Bununla birlikte bu koruma eğilimi, "ötekiyle karşılaşmanın sınırlandırılması" biçimini aldığında, güvenlik algısı sembolik düzeyde güçleniyor gibi görünse de toplumsal düzeyde daha kırılgan ve savunmacı bir nitelik kazanabilmektedir. Buna karşılık TTG2, TTG3 ve TTG6 örneklerinde gözlemlenen, gündelik tanışıklık ve mekânın birlikte kullanımına dayalı deneyimler, TCVKS açısından mekânın karşılıklı tanınma, alışma ve Türk toplumuna dâhil olabilme imkânlarını belirli koşullar altında barındırdığını göstermektedir. Bu yönüyle Mekân boyutu, bir yandan kimlikle ilgili sınırları yeniden üreten; diğer yandan uygun bağlamsal ve ilişkisel koşullarda bu sınırların esnetilmesine imkân tanıyan, ikili işlevli ve kırılgan bir ontolojik güvenlik alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç olarak Türk toplumu örnekleminde Mekân boyutu, yerleşiklik, aidiyet, sınır ve görünürlük eksenlerinde ontolojik güvenliğin yeniden üretildiği bir düzlem olarak belirginleşmektedir. Katılımcı anlatılarında mahalle, semt ve şehir; yaşanılan yerleri olmakla birlikte kimliğin korunduğu, müzakere edildiği ya da kırılganlaştığı sembolik "vatan" alanlarını işaret etmektedir. "Suriye mahallesi" tanımlaması, gettolaşma ve yoğunluk tartışmalarıyla birlikte düşünüldüğünde, mekânın hem güvenliğin dayanağı hem de farklılığın görünür olduğu bir sınır hattı olarak deneyimlendiği görülmektedir. Bu ikilemli nitelik "karşılıklı ontolojik güvensizlik" çerçevesinde daha da görünür hâle gelmektedir: Türk toplumunda mekân ulusal kimliğin sınırlarının korunduğu bir alan olarak tahayyül edilirken, Suriyeli sığınmacıların özellikle de TCVKS'nin mekânsal

varlığı bu sınırların esnediği bir alana işaret etmektedir. Dolayısıyla mekân hem güven inşa eden hem de belirsizlik üreten sembolik bir düzlem olarak iki yönlü bir işleve sahiptir. Mekânsal düzenin değişmesi, gündelik yaşamın tanıdıklığını sarsmakla kalmamakta, bununla birlikte ulusal kimlik anlatısının sembolik sürekliliğini de tartışmaya açmaktadır. Buna karşılık olumlu temas örnekleri, mekânın karşılıklı tanınma ve ortak yaşam üretme kapasitesini koruduğunu göstermekte, Mekân boyutunun aidiyetin nasıl kurulduğunu anlamada vazgeçilmez bir analitik alan sunduğunu ortaya koymaktadır.

4.2.2.1.5. Aidiyet Boyutu

Aidiyet, Türk toplumu örnekleminde ontolojik güvenliğin hem duygu hem de kimlik merkezinde konumlanmaktadır. Katılımcı anlatılarında aidiyet, hukuki vatandaşlık statüsünü aşarak tarihi hafıza, kültürel süreklilik, ortak değerler ve "biz" duygusuyla örülü bir bağlılık biçimi olarak tarif edilmektedir. Giddens'ın (1991) vurguladığı şekilde benliğin sürekliliğine ilişkin güven duygusu, kolektif düzeyde "ulusal aidiyet" biçiminde yeniden üretilmekte, bu aidiyet ise devletin sürekliliği ve toplumsal düzenin öngörülebilirliğiyle ilişkilendirilmektedir.

İkinci Bölümde tartışıldığı üzere Aidiyet teması, bireylerin kimlik bütünlüğünü korumak için dayandıkları temel ontolojik güvenlik kaynaklarından biridir. Bu nedenle aidiyet sadece bir duygu değil, bireyin kendisini tanımladığı sosyal, mekânla ilgili ve kültürel çerçevenin istikrarına ilişkin bir beklentidir. Türk toplumunda bu beklentinin ulusal kimlik, devletin devamlılığı ve toplumsal düzenin sürekliliği üzerinden kurulması, aidiyetin zayıflaması durumunda hem bireysel hem ulusal hem de uluslararası dünyayla kurulan güven ilişkisinin aşınması olarak da değerlendirilebilir.

Katılımcıların önemli bir bölümü için aidiyetin temel referansları "Türklük" ve "vatan"dır. TTG2 Türklük ve vatandaşlık kavrayışını şu şekilde ifade etmektedir:

"Türklük demek direkt bende bir milliyetçilik duygusu[…] Türklük, benim için vatan demek, vatan demek."

"[…] vatandaşlığı tanımlar yani bir aidiyettir […] Belirli bir topluluğun bir arada yaşadığı, topraklarına ait[…] Türkiye'de Türk milletinin bir arada bulunduğu bir devlet."

Bu ifadeler, aidiyetin hem duygusal (milliyetçilik/vatan sevgisi) hem de siyasal-toplumsal (aynı toprak üzerinde bir arada yaşama) boyutlarını içeren bütünlüklü bir çerçeve üzerinden kavrandığını göstermektedir. İkinci Bölümde ele alınan ulusal kimlik inşa süreçleri dikkate alındığında, "Türklük=vatan" eşleştirmesi tarihi ve kültürel birikimle pekişmiş bir aidiyet tasavvuruna işaret etmektedir. Vatan, coğrafi bir uzam olmanın ötesinde toplumsal hafıza, ortak acılar, başarılar ve sembollerle yüklü bir anlam dünyasıdır. Bu nedenle Suriyeli sığınmacıları varlığı ve vatandaşlık edinimi, katılımcıların birçoğu açısından bu anlam dünyasının ne ölçüde paylaşılabileceğine dair sınırların yeniden tartışılmasını gündeme getirmekte ve aidiyetin sınırlarını daha görünür hâle getirmektedir. Vatandaşlık ise bu bağlamda, soyut bir hukuki statüden ziyade "Türk milletine ait olma" ve bu aidiyeti "bu topraklar" üzerinde somutlaştırma imkânı olarak yorumlanmaktadır.

Aidiyet duygusunun bir diğer belirleyeni, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin sağladığı güvenlik ve öngörülebilirlik çerçevesidir. TTG7 hem Türk kimliğine hem de Türkiye'ye yönelik aidiyetini şöyle dile getirmektedir:

"Bütün Türk dünyası… Yani sadece Türkiye değil, Orta Asya… Geniş bir kimlik, sadece Türkiye'den ibaret değil."

"Türklük aslında benim için büyük şey ifade ediyor[…] Yüz üzerinden değerlendirirsek yüz diyebilirim."

"Bir kere Türkiye benim için bir güvence[…] Hiç öyle bir düşüncem olmadı [gitmek]. Burada kalıcı olmayı düşünüyorum."

"2019'da vatandaş oldum[…] ama şöyle söyleyeyim, ben vatandaş olmadan önce de kendimi Türkiye'ye ait hissediyordum[…] Türk olduğumuz için, yine burada Türklük kimliğimiz öne çıkıyor."

Bu örnekte aidiyetin, zorunlu yerinden edilme sonrası Türklük temelinde korunan kimlik sürekliliği ve "geri dönüş" hissiyle şekillendiği; bu yönüyle Suriyeli sığınmacıların bir bölümünün vatandaşlık deneyiminden çok farklı bir tarihi arka plana yaslandığı görülmektedir. Bu alıntılar, aidiyetin etnik-kültürel bir kimlik olmakla birlikte, bunun çok ötesinde, devlete ve onun sağladığı güvenlik çerçevesine yönelen bir bağlılık biçimi olarak deneyimlendiğini de göstermektedir. Katılımcı, Türkiye'yi "güvence" olarak tanımlarken, vatandaşlık öncesinde de hissedilen bir "Türk dünyası" aidiyetine atıf yapmakta, böylece aidiyet hukuki statüyle sınırlı olmayan, tarihi ve

kültürel sürekliliği olan bir kimlik çerçevesi hâline gelmektedir. Üçüncü Bölümde ele alınan güvenlikleştirme söylemleri, bu aidiyet biçiminin siyasal alanda nasıl yeniden üretildiğini göstermektedir. Devletin koruyucu ve güvenlik sağlayıcı rolünün sürekli vurgulanması, toplumun kendi aidiyet çerçevesini daha savunmacı bir eksende tanımlamasına yol açmaktadır. Bu nedenle Suriyeli sığınmacıların vatandaşlık kazanımı, katılımcıların bir kısmı tarafından aidiyet alanına yönelik bir müdahale olarak algılanmakta, Türk toplumunun kimlikle ilgili olarak çizdiği sınırların ne ölçüde korunabileceğine dair belirgin bir hassasiyet üretmektedir. Buna karşılık, SSCB döneminde Türkiye'den zorunlu göçle Türkistan coğrafyasına, Kazakistan'a yerleşmiş bir ailenin üyesi olan Ahıskalı bir Kazakistan vatandaşının "yeniden" Türk vatandaşlığına geçişi, vatandaşlık-aidiyet ilişkisinin farklı bir tarihi ve kimlikle ilgili bağlamda nasıl kurulduğunu göstermesi bakımından dikkat çekici bir karşılaştırma imkânı sunmaktadır. Bu örnek, özellikle Türkmen Suriyeli sığınmacılar ile diğer etnik unsurlar arasındaki algısal ayrımların ve kimlik temelli farklılaşmaların açıklanmasında da analitik bir referans noktası oluşturmaktadır.

Aidiyetin mekânla ilişkisi, katılımcı anlatılarında ayrıca belirginleşmektedir. TTG1 "kendi ülkesinde olma" hâlini şu şekilde tarif etmektedir:

"Şimdi hiç kimse ülkesini terk edip bir yerlere gitmeyi istemez[…] Babanızın, büyük dedelerinizin mezarlarının olduğu bir topraktır."

Bu ifade, aidiyetin soyut bir kimlik iddiası olmaktan ziyade, kuşaklararası hafızayla iç içe geçmiş mekânsal bir bağlılık olarak kurulduğunu göstermektedir. Teorik çerçevede ele alınan "yerleşiklik" ve mekânsal tanıdıklık kavramlarıyla birlikte okunduğunda, aidiyetin mekândan bağımsız düşünülemeyeceği açıktır. Mezarlardan mahallelere, çocukluğun geçtiği evlerden sembolik mekânlara uzanan tekrarlı deneyimler, ulusal aidiyetin duygusal temelini pekiştirmektedir. Bu nedenle demografik ve mekânsal dönüşümler, sadece fiziksel çevrenin değişimi olarak değil aidiyetin sürekliliğine yönelen bir risk olarak da algılanabilmektedir. Toprak, mezarlar ve aile hikâyeleri üzerinden kurulan bu bağ, Giddens'ın (1991) "tanıdık çevre" ile ilişkilendirdiği ontolojik güvenlik duygusunun somut bir karşılığıdır. Kişi, ait olduğu mekânda "kök salmış" hisseder, bu süreklilik aidiyetin duygusal yoğunluğunu artırır.

Aidiyet, bazı katılımcı anlatılarında dini ve ahlaki ortaklıklar üzerinden de kurulmaktadır. TTG6 Suriyeli komşusuyla kurduğu ilişkiyi aktarırken hem yakınlık hem de ortak dini pratikler üzerinden genişleyebilen bir aidiyet çerçevesi çizmektedir:

“Müslüman bir aile abdestli, namazlı, gusüllü. Bizde "şarto şurto bilen" derler, öyle bir aile.”

Bu anlatıda, Suriyeli komşularla paylaşılan ortak dinî pratikler, aidiyet sınırlarının belirli koşullar altında esneyebilmesine imkân tanıyan bir köprü mekanizma olarak işlev görmektedir. Bu olumlu örüntü, Üçüncü bölümde ele alınan “insani” ve “kültürel” söylemlerin toplumsal düzeyde nasıl işlerlik kazandığını somut biçimde ortaya koymaktadır. Bununla birlikte kapsayıcılığın koşullu olduğu dikkat çekmektedir. Ortak pratikler ve değerlerle uyumlu görülen Suriyeli sığınmacılar kabul alanının esnemesine katkı sunarken, kültürel farklılığın belirginleştiği bağlamlarda bu alan yeniden daralabilmektedir. Bu çerçevede misafirperverlik, aidiyetin kalıcı biçimde genişlemesinden ziyade, Türk toplumunun kendi değer seti üzerinden tanımladığı kabul edilebilir benzerlik temelinde işleyen seçici bir aidiyet zeminine işaret etmektedir. Başka bir deyişle aidiyet her durumda kapsayıcı ve esnek değildir; sınırları ve kırılganlıkları olan bir yapı olarak deneyimlenmektedir. Bazı katılımcı anlatılarında kendi insanıyla yaşama, benzerlik üzerinden kurulan güven ve farklı olana karşı belirli bir mesafe ihtiyacı öne çıkmaktadır. Bu vurgu, ulusal kimlik ve ulus aidiyetinin toplumsal çeşitliliğin arttığı bağlamlarda koruyucu bir kalkan işlevi görebildiğini göstermektedir. Refah ve güvenlik kaygılarının yükseldiği dönemlerde aidiyetin daha seçici ve içe kapanmacı bir karakter kazanması da bu dinamikle uyumludur.

Katılımcı profilleri arasında gözlemlenen bir diğer ayrışma, genç ve eğitimli grupların aidiyet kavrayışında ortaya çıkan temkinli farklılaşmadır. Bu gruplar, Türk kimliğine ve Türkiye’ye yönelik güçlü duygusal bağlılıklarını korumakla birlikte, aidiyetin demokratik değerler ve eşit yurttaşlık ilkeleriyle uyumlu biçimde nasıl sürdürülebileceğine dair sorgulayıcı bir tutum sergilemektedir. Bununla birlikte bu yaklaşım, aidiyetin sınırlarının bütünüyle gevşetilmesini ya da etnik ve kültürel referansların anlamsızlaşmasını ima etmemektedir. Aksine farklılıkların, ortak değerler ve normlar çerçevesinde yönetilmesi gerektiği yönünde temkinli bir arayışı yansıtmaktadır. Bu bağlamda aidiyet, etnik homojenliğin terk edildiği sınırsız bir

yapıdan ziyade, ortak ilkeler etrafında tanımlanmış fakat müzakereye açık bir çerçeve içinde ele alınmaktadır.

Bu bulgular ışığında, Türk toplumu örnekleminde aidiyet boyutu üç eksende özetlenebilir:

- Koruyucu Aidiyet: Devlet, vatan ve Türklük kimliği etrafında örülen; güvenliği tarihi süreklilik, vatan ve semboller (bayrak, millet, devlet) üzerinden kuran aidiyet biçimi. TTG2 ve TTG7'nin vurguladığı milliyetçilik, vatan sevgisi ve Türkiye'yi "güvence" olarak görme tutumları bu ekseni temsil etmektedir.
- Seçici Aidiyet: Benzerlikle güçlenen, farklılık karşısında mesafe koyan; "kendi insanıyla yaşama", tanıdık çevrede kalma ve köklere bağlılık üzerinden işleyen aidiyet türü. TTG1'in "kimse ülkesini terk etmek istemez" vurgusu ve bazı katılımcıların "kendi mahallesinde, kendi insanıyla huzurlu hissetme" söylemleri bu yapıyı görünür kılmaktadır.
- Eşitlikçi Aidiyet: Özellikle genç ve eğitimli katılımcılarda gözlenen; ulusal kimliği reddetmeden, onu daha çoğulcu, evrensel değerlerle uyumlu ve farklı unsurların bir aradalığını içerecek şekilde yorumlayan aidiyet eğilimi. TTG6'nın komşuluk anlatısında görülen, dinî ve ahlaki ortaklıklar üzerinden Suriyeli sığınmacılara doğru genişleyebilen aidiyet örneği de bu dönüşüm potansiyeline işaret etmektedir.

Bu ayrım, Giriş'de tartışılan ontolojik güvenlik/güvensizlik döngüsünün Türk toplumundaki yansımalarını somutlaştırmaktadır. Koruyucu aidiyet belirsizlik karşısında kimlik sürekliliğini muhafaza etmeye yönelen bir savunma refleksi üretirken, seçici aidiyet farklılık karşısında sınır çizerek toplumsal düzeni koruma eğilimini güçlendirmektedir. Eşitlikçi aidiyet ise ulusal kimliği reddetmeden yeni toplumsal koşullara uyum sağlayabilecek daha esnek bir kimlik çerçevesi sunmaktadır. Bu bağlamda aidiyet, tekil bir duygu olmaktan ziyade, farklı sosyal konumlara göre değişen çok katmanlı bir ontolojik strateji olarak görünür hâle gelmektedir.

Sonuç olarak Aidiyet boyutu, Türk toplumunun ontolojik güvenliğinin hem en güçlü dayanaklarından hem de en kırılgan unsurlarından birini oluşturmaktadır. Aidiyet,

“benzerlik içinde süreklilik” ilkesine yaslanarak güvenlik üretmekte; ancak göç ve vatandaşlık süreçlerinin yoğunlaştığı bir bağlamda bu yapının sınırları daha görünür hâle gelmektedir. Dolayısıyla Türk toplumundaki aidiyet hem güvenliğin temel kaynağı hem de dönüşüm ve müzakerenin en hassas eşiği olarak belirmektedir. Vatandaşlık hukuken tanınmayı garanti etse de toplumsal kabul ve tanınmanın koşulluluğu, aidiyetin kırılganlığını artırmaktadır. Türk toplumunda aidiyet ulusal kimlik, devlet ve tarihi süreklilik ekseninde kurulduğu ölçüde, Suriyeliler ve TCVKS’nin bu çerçeveye ne ölçüde dâhil olabileceği sürekli müzakere edilen bir meseleye dönüşmektedir. Bu durum, karşılıklı ontolojik güvensizlik döngüsünün her iki taraf açısından aidiyeti nasıl şekillendirdiğini de görünür kılmaktadır. Bu çok katmanlı aidiyet örüntüsü, Türkiye’de vatandaşlık ve göç tartışmalarının hukuki statü değişimlerini aşarak ontolojik güvenlik, süreklilik ve kabul sınırları etrafında şekillenen daha derin bir toplumsal zeminde işlediğini ortaya koymaktadır.

4.2.2.2. TCVKS

TCVKS anlatıları, “Türklük siyasal-toplumsal vatandaşlık” çerçevesine görece daha kolay eklemlenmektedir. Bayrak, marş, hukuk ve ortak kamusal alan gibi sembolik ve kurumsal unsurlar, bu bağlamda aidiyetin kurulmasını ve ifade edilmesini mümkün kılan temel referanslar olarak öne çıkmaktadır. Buna karşılık, “Türklük = etnik/kültürel öz” vurgusunun güçlendiği durumlarda, toplumsal tanınma eşiğinin belirgin biçimde yükseldiği ve aidiyetin daha sınırlı bir alanda tanımlandığı görülmektedir. Bu ikili eşik, vatandaşlık statüsü aracılığıyla tesis edilen ontolojik güvenliğin, toplumsal kabul süreçlerine bağlı olarak koşullu ve kırılgan bir nitelik kazandığını ortaya koymaktadır.

Toplumsal kabul süreçlerine bağlı olarak koşullu ve kırılgan bir nitelik kazanan ontolojik güvenlik, Giriş bölümünde ortaya konan temel ve yardımcı araştırma sorularıyla doğrudan örtüşmektedir. Bu çerçevede TCVKS grubu, ontolojik güvenlik bakımından “çifte geçiş” yaşayan özgül bir toplumsal konumda yer almaktadır. Bir yandan diktatörlük, iç savaş ve zorunlu göç deneyimleri nedeniyle ya hiç kurulamamış ya da kaybedilmiş olan kimlik, güven ve düzen çerçevesinin yerine yeni bir ontolojik istikrar inşa etmeye çalışmakta; diğer yandan Türkiye’de hukuken tanınmış olmalarına rağmen, toplumsal düzeyde koşullu bir kabul ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Teorik çerçevede ayrıntılı biçimde ele alınan ontolojik güvenlik kuramı, bu ara konumun

neden yapısal olarak kırılgan olduğunu açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Bu bağlamda kimlik ve süreklilik arayışı hem eski bağlamın kaybından hem de yeni bağlamdaki belirsizliklerden beslenen iki yönlü bir baskı altında şekillenmektedir.

Üçüncü Bölümde analiz edilen söylemler ve hukuki bağlam, TCVKS grubunun deneyimlediği kırılganlığı daha da görünür kılmaktadır. Türkiye'de vatandaşlık hem siyasal hem de kültürel anlamda yoğun biçimde tartışılan bir kurumdur. Bu nedenle Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığa kabulü, hukuki bir statü değişimi olmanın ötesinde ulusal kimliğin sınırlarına ilişkin toplumsal bir müzakere süreci olarak okunmaktadır. Dolayısıyla vatandaşlık, TCVKS açısından çoğu zaman güvenlik sağlayan bir kazanım olarak algılansa da toplumsal kabul ve tanınmanın koşullu oluşu bu güvenliğin tam anlamıyla istikrara kavuşmasını engellemektedir.

Dördüncü Bölümde sunulan nicel bulgular da bu ikili yapıyı desteklemektedir. Türk toplumu örnekleminde TCVKS'ye yönelik toplumsal kabul düzeyi görece düşük seyrederken, TCVKS grubunda aidiyet ve güvenlik algıları yüksek olmasına rağmen "tam kabul görmeme" hissinin devam ettiği görülmektedir. Bu durum, vatandaşlık statüsünün sağladığı hukuki ve idari sebeplerle oluşan ontolojik güvenlikle, eş zamanlı ilerlemeyen toplumsal kabul ve tanınmanın ürettiği ontolojik güvensizliğin TCVKS açısından belirgin bir gerilim alanı yarattığını ortaya koymaktadır. Söz konusu gerilim, karşılıklı ontolojik güvensizlik döngüsünün iki taraf açısından nasıl işlediğini de açıklamaktadır. Türk toplumundaki kaygı, sembolik sınırların korunmasına yönelik bir savunma refleksi üretirken, TCVKS grubundaki kaygı, "kabullenilmeme", "tanınmama" ve "istisnai vatandaşlık" sebebiyle "her an dışlanabilir olma" ihtimali etrafında şekillenmektedir. Bu nedenle TCVKS'nin aidiyet deneyimi, hukuki kabul ve tanınma ile toplumsal kabul ve tanınma arasındaki mesafenin en görünür hâle geldiği alanlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır.

TCVKS grubu, göç ve ontolojik güvenlik araştırmaları açısından özgün ve analitik açıdan verimli bir inceleme alanı sunmaktadır. Bir yandan Suriye'de kurulamayan ya da kaybedilen düzenin ardından yeni bir kimlik ve benlik sürekliliği inşa etmeye çalışmakta; diğer yandan Türkiye'deki toplumsal kabul ve tanınma eşiklerini sürekli olarak müzakere etmek zorunda kalan bir ara konumda yer almaktadır. Bu ikili konum, hukuki statü ile toplumsal kabul ve tanınma arasındaki gerilimi gündelik yaşam pratiklerinde görünür kılmaktadır. Dolayısıyla TCVKS'nin Kaygı, Rutin, Anlatı, Mekân boyutları ve Aidiyet temasındaki deneyimleri, yalnızca bir "uyum" sürecine

işaret etmekle kalmamakta; bununla birlikte yeni bir ontolojik istikrarın kurulmasına yönelik çok boyutlu bir çabayı açığa çıkarmaktadır. Bu çabanın en belirgin ve kırılgan boyutunu ise, bir sonraki alt başlıkta ayrıntılı biçimde ele alınacak olan Kaygı boyutu oluşturmaktadır.

4.2.2.2.1. Kaygı Boyutu

TCVKS ile yapılan görüşmelerde en baskın ortak duygu, tam kabul görmeme deneyiminin ürettiği ontolojik güvensizlik hâlidir. Katılımcıların önemli bir bölümü, Türk vatandaşlığı kazandıktan sonra dahi farklı bağlamlarda "Suriyeli", "misafir", "yabancı" ve "öteki" kategorilerine yerleştirildiklerini ifade etmiştir. Bu deneyim, "varoluşsal süreklilik" duygusunun toplumsal kabul ve tanınma eksikliği nedeniyle kesintiye uğradığını ve TCVKS'li bireyin benlik kurgusunun sosyal ilişkilerle tam olarak bütünleşemediğini göstermektedir.

Teorik çerçevede tartışıldığı üzere ontolojik güvenlik, sadece bireyin kendi kimliğini istikrarlı biçimde algılamasıyla açıklanamaz. Bu kimliğin toplumsal olarak kabul edilerek tanınması da ontolojik güvenliğin sağlanması için belirleyici bir koşuldur. Kabullenilmeme ve tanınmama hâli, benlik sürekliliğinde bir boşluk yaratmakta, göç ve zorunlu yer değiştirme deneyimiyle birlikte bu boşluk daha da derinleşmektedir. Bu nedenle TCVKS açısından vatandaşlık, gerekli fakat tek başına yeterli olmayan bir güvenlik kaynağıdır. TCVKS için hukuki tanınma sağlansa dahi ontolojik güvenliğin tamamlanması toplumsal kabul ve tanınma düzeyine bağlı kalmaktadır.

TSG7 (Kadın, 29, Kürt) bu kırılganlığı en açık biçimde dile getiren katılımcılardan biridir. Katılımcı, sosyal medyada yükselen Suriyeli karşıtı söylemin kendisinde sürekli tetikte olma hâli yarattığını, Suriyeli sığınmacıların hiç tanınmadan hedef alınmasına duyduğu kırgınlığı şöyle ifade etmiştir:

"Sanki bir şey görmüş, gulyabani görmüş gibi "Suriyeli istemiyoruz" yazmış. Sen onunla konuştun mu, görüştün mu? Hayır!"

Bu alıntı, Steele'in (2008) "tanınma açığı" çerçevesiyle uyumlu biçimde, yasal dâhil oluşa karşı toplumsal düzeyde "öteki" olarak algılanma hissini görünür kılmaktadır.

Üçüncü Bölümde ayrıntılı biçimde analiz edilen güvenlikleştirme söylemleri, Suriyeli sığınmacıları sıklıkla homojen bir kategori olarak kodlamakta ve bu kategoriye ilişkin risk anlatılarını yeniden üretmektedir. Bu söylemsel çerçeve, TCVKS'nin kendilerini tanınmamış ya da yanlış tanınmış hissetmesine zemin hazırlayan toplumsal arka planı

oluşturur. Dolayısıyla kaygı, TCVKS açısından bireysel bir duygu olmakla birlikte söylemsel düzeyde beslenen ve gündelik etkileşimlerde yeniden üretilen yapısal bir kollektif güvensizlik biçimidir.

TSG8 (Kadın, 37, Kürt), etnik kimliği ve Suriyeli geçmişi nedeniyle zaman zaman "çifte dışlanma" yaşadığını vurgulamış, kimliğini açıklamak zorunda kaldığını ve aksanının onu hemen görünür kıldığını belirterek kırılganlığını şu sözlerle dile getirmiştir:

"Kendimi gerçekten iki taraftan yabancı hissediyorum […] Biz olamasak da onlar [çocuklar]bu ülkenin insanı."

TSG8'in deneyimi, etnik kimliğin yalnızca bireysel aidiyet düzeyinde değil, kuşaklar arası aktarım ve gündelik yaşam pratikleri üzerinden de yeniden müzakere edildiğini göstermektedir. Bu bağlamda kimliğin görünür kılınması ya da gizlenmesi, yalnızca kişisel bir tercih değil; tarihi travmalar, geçmişte yaşanan dışlanma deneyimleri ve güncel toplumsal kaygılarla şekillenen bir korunma stratejisi olarak ortaya çıkmaktadır. Benzer bir gerilimin, etnik kimliğin aile içinde nasıl aktarıldığına ve ifade edildiğine ilişkin boyutuyla TSG7'nin anlatısında da belirgin biçimde izlenmektedir:

"[…] Bizim annemiz biz Kürdüz demeyin, Türkmeniz demeyin. Biz Arabız diye bizi yetiştirdi. Biz okula giderdik. Hayır ben Kürdüm! Aynı şeyi şu anda Türkiye'de de yaşıyoruz bu arada. Annem hala korkuyor. Kürt olduğumuzu beyan etmekten korkuyor"

Bu anlatılar, katılımcıların farklı toplumsal bağlamlarda süreklilik gösteren bir yabancılık duygusunu deneyimlediklerine işaret etmektedir. Göç öncesinde Arap çoğunluk içinde Kürt kimliğiyle yaşanan dışlanma hissi, Türkiye bağlamında bu kez Suriyeli geçmiş ile Kürt etnik kimliğinin kesişiminde yeniden anlam kazanmaktadır. Bu durum, mekân ve vatandaşlık statüsündeki değişimin, bireyin ontolojik güvenlik arayışını kendiliğinden tamamlamadığını; aksine farklı bağlamlarda benzer kırılganlıkların yeniden üretilebildiğini göstermektedir. TSG7'nin anlatısında bu kırılganlık, etnik kimliğin kuşaklar boyunca bastırılarak aktarılması ve kamusal alanda gizlenmesi gereken bir unsur hâline gelmesi üzerinden görünür olmaktadır. TSG8'nin aksanının kamusal alanda artan görünürlüğü ise bu kırılganlığı gündelik etkileşimlerde daha belirgin hâle getirmekte ve kimliğin, zaman zaman açıklanması gereken bir unsur olarak deneyimlenmesine yol açmaktadır.

TSG5'de (Erkek, 24, Türkmen), kaygıyı iki farklı ulusal bağlamda deneyimlediğini belirterek çarpıcı bir sürekliliğe işaret etmiştir:

"[…] Orada Türk olduğumuz için de birazcık ırkçılık gördük […] Buraya geldiğimiz zaman da Suriyeli olduğumuz için ırkçılık gördük."

Bu alıntı, ontolojik güvensizliğin bir bağlamdan diğerine taşınan geçici bir deneyim olmadığını; tersine bireyin farklı ulusal bağlamlara yerleşmesine rağmen kabul edilmeme, tanınmama ve dışlanma mantığının korunarak farklı kimlik kategorileri üzerinden yeniden üretildiğini göstermektedir. Bu durum, ontolojik güvenlik açısından ulusal kimliğin merkezi rolünü hem Suriye hem de Türkiye bağlamında görünür kılması bakımından dikkat çekicidir. Ulusal kimlikle kurulan ilişkinin zayıflaması ya da kesintiye uğraması, bireyin kendisini toplumsal bütünün meşru bir parçası olarak konumlandıramamasına yol açmakta; bu durum ontolojik güvensizliği derinleştirmektedir. Katılımcı açısından değişen unsur, güvensizliğin varlığı değil; güvensizliğin gerekçelendirilme biçimidir. İlk bağlamda etnik kimlik üzerinden kurulan dışlama, ikinci bağlamda hukuki ve ulusal statüye dayalı söylemler aracılığıyla yeniden inşa edilmektedir. Bu çifte dışlanma deneyimi, ontolojik güvensizliğin tekil ve geçici bir bağlama özgü olmadığını; aksine bireyin farklı ulusal bağlamlara yerleşmesine rağmen kimlik temelli sorgulanmanın süreklilik kazandığını göstermektedir. Birey hangi ulusal bağlamda konumlanırsa konumlansın, kimliğinin belirli bir boyutu meşruiyet alanının dışında bırakılmakta; bu durum kimlik istikrarsızlığın kalıcılaşmasına yol açmaktadır. TCVKS üyelerinin hem Suriye'de hem de Türkiye'de farklı gerekçelerle dışlanmış hissetmeleri, ontolojik güvensizliğin bağlam değiştirmekle ortadan kalkmadığını; tersine farklı söylemsel gerekçeler üzerinden yeniden üretildiğini ortaya koymaktadır. Bu yönüyle söz konusu deneyim, ontolojik güvensizliğin mekânsal olarak yer değiştiren bir durumdan ziyade, kimlik ve söylem düzeyinde biçim değiştirerek süreklilik kazanan bir olgu olduğuna işaret etmektedir.

TCVKS grubunda kaygının gündelik düzeyde aldığı biçimlerden biri görünmezlik stratejisidir. TSG4 (Erkek, 28, Arap) Suriyeli etiketinden rahatsız olduğunu; bu kimliği taşımanın bazı ortamlarda riskli hissettirdiğini belirterek şunları söylemiştir:

"Suriyeli olduğumu söylersem sıkıntı yaşayabilirim. Söylemezsem sıkıntı yaşamam."

Bu ifade, kimliği açıklamanın toplumsal risk olarak kodlandığı koşullarda, bireyin gündelik ilişkilerde sessizliğe dayalı bir korunma stratejisi geliştirdiğini göstermektedir. Dördüncü Bölümdeki nicel analizlerle birlikte değerlendirildiğinde bu strateji ayrıca anlam kazanmaktadır. TCVKS üyeleri Türk toplumuyla karşılaştırıldığında daha yüksek aidiyet puanlarına sahip olsa da "toplumsal kabul" ve "güvende hissetme" göstergelerinde belirgin bir kırılganlık görülmektedir. Nitel bulgulardaki "kimliği saklama" ve "stratejik görünmezlik" pratikleri, nicel verilerde işaret edilen kırılganlığın gündelik yaşamdaki karşılığıdır. Giddens'ın (1991) belirttiği üzere ontolojik güvenliğin sürdürülebilmesi, rutin ve ilişkilerde öngörülebilirliğe dayanır; ancak katılımcı, kimliğini açıkladığı anda bu öngörülebilirliğin bozulabileceğine inanmaktadır.

Türkmen katılımcılar arasında kaygının görece daha düşük yoğunlukta ifade edildiği örnekler bulunmakla birlikte, bu durum kaygının bütünüyle ortadan kalktığı anlamına gelmemektedir. Nitekim TSG6 (Kadın, 50, Türkmen), Türkiye'de belirgin bir ırkçılık deneyimlemediğini ve aidiyet duygusunun güçlü olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte katılımcının anlatısında öne çıkan temel mesele, vatandaşlık kazanımının "istisnai" bir uygulama çerçevesinde gerçekleşmiş olmasıdır. Katılımcı, kendisini ve ailesini soy bağı ve tarihi aidiyet üzerinden Türk kimliğinin doğal ve asli bir parçası olarak konumlandırmakta, bu nedenle Türkmenlerin diğer Suriyeli gruplarla aynı hukuki kategori içinde değerlendirilmesini ontolojik açıdan rahatsız edici bulmaktadır. Devlet kurumlarında yürüyen süreci şu sözlerle ifade etmiştir:

"Olduk ama […] devlet bize bu kimliği verdi. Asıl olarak kimlik almak istiyoruz."

Bu ifade, katılımcı açısından talep edilenin yalnızca vatandaşlık statüsüne sahip olmak olmadığını, Türk kökenine dayalı bir süreklilik üzerinden diğer Suriyeli gruplarla aynı hukuki ve sembolik kategori içinde değerlendirilmeden asaleten tanınan bir vatandaşlık beklentisini yansıttığını göstermektedir. Bu çerçevede kaygı, toplumsal dışlanma deneyiminden ziyade, devletin uyguladığı kurumsal sınıflandırma rejimi ve bu rejim içinde statünün hangi gerekçelerle tanımlandığı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Katılımcının ifadeleri, ontolojik güvenliğin öznel bir aidiyet hissi ile birlikte devletin bireyi hangi kimlik kategorisi altında tanıdığına ve bu tanımanın sembolik anlamına doğrudan bağlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Türk vatandaşlığına sahip olmasına rağmen gündelik yaşamda kurumsal ve toplumsal etkileşimlerde dışlanmışlık hissini sürdüren deneyimini TSG1 (Kadın, 37, Arap) ise şu ifadelerle aktarmaktadır:

> Türk vatandaşı olmama rağmen bankaya ya da hastaneye gittiğimde hâlâ yabancı gibi davranıyorlar. […] Kimliğim var ama 'sen Suriyelisin' diyorlar. […] Doğum yerim Halep olduğu için beni yine Suriyeli olarak görüyorlar. […] Türkçe konuşmaya çalışsam bile aksanımdan bunu fark ediyorlar ve bunu hissettiriyorlar.

Bu alıntı, Arap kökenli TCVKS üyelerinde kaygının, hukuki statünün sağladığı güvencelere rağmen toplumsal tanınmanın süreklilik arz eden bir sorun alanı olarak varlığını koruduğunu göstermektedir. Katılımcı açısından Türk vatandaşlığı, hareket özgürlüğü ve kurumsal erişim gibi somut haklar sağlamakla birlikte, gündelik etkileşimlerde kimliğin "Suriyeli" olarak okunmasını bütünüyle ortadan kaldırmamaktadır. Özellikle doğum yeri, aksan ve görünüş gibi göstergeler üzerinden kurulan bu sürekli hatırlatma hâli, vatandaşlığın toplumsal düzeyde tam anlamıyla içselleştirilmediğine dair belirgin bir kaygı üretmektedir. Benzer bir kırılganlık, Kürt katılımcıların anlatılarında da gözlemlenmektedir. Kürt TCVKS üyeleri açısından kaygı, yalnızca Suriyeli geçmişten değil; etnik kimliğin hem Suriye bağlamında hem de Türkiye'de yeniden sorunlaştırılmasından beslenmektedir. Bu bağlamda Kürt katılımcılar, farklı ulusal bağlamlarda yer değiştirmelerine rağmen, etnik kimliklerinin meşruiyetinin sürekli sorgulanmasını ontolojik güvensizliğin kalıcı bir boyutu olarak deneyimlemektedir. Türkmen örneğinde ise kaygı, toplumsal tanınmama deneyiminden ziyade, vatandaşlığın "istisnai" bir statü olarak gerekçelendirilmesi ve soy bağına dayalı "asli aidiyet" iddiasının devlet tarafından yeterince tanınmaması üzerinden yoğunlaşmaktadır. Bu karşıtlık, Arap ve Kürt katılımcılarda kaygının vatandaşlığa rağmen süren yabancılaştırma ve kimliğin açıklanmak zorunda kalınması etrafında şekillenirken; Türkmen katılımcılarda kaygının daha çok kurumsal sınıflandırma ve tanınma rejimine odaklandığını göstermektedir. Dolayısıyla TCVKS grubunda ontolojik güvensizlik, tekil bir kaynaktan değil; etnik köken, hukuki statü ve toplumsal algının kesişiminde farklı biçimler alarak üretilmektedir.

TCVKS içinde kaygı boyutunun temel ortak göstergesi, toplumsal kabulün koşullu bir nitelik taşımasıdır. Bu koşulluluk, "hukuki vatandaşlık" ile "toplumsal vatandaşlık" arasındaki ayrımı belirginleştirmektedir. Devlet tarafından hukuken tanınma, bireylere belirli haklar ve güvenceler sağlarken; toplumsal vatandaşlık, bu statünün gündelik

yaşamda fiilî kabule ve ulusal kimlik içinde meşru bir yere dönüşmesini gerektirmektedir. TCVKS üyeleri açısından sorun çoğu zaman vatandaşlık statüsünün kendisinden ziyade, bu statünün toplumsal ilişkilerde tanınmaya dönüşmemesidir. Bu nedenle kaygı, hukuki güvencelerden çok, toplumsal algılar tarafından şekillenen ve süreklilik kazanan bir ontolojik belirsizlik alanı olarak ortaya çıkmaktadır. Katılımcı ifadeleri, bu belirsizliğin "sınava tabi tutulma", kimliği açıklama zorunluluğu, yanlış genellemelere maruz kalma ve her an dışlanabilir olma ihtimali gibi pratik deneyimler üzerinden yeniden üretildiğini göstermektedir. Böyle bir toplumsal iklimde bireyler, bir yandan Türkiye'ye ait olduklarını hissederken, diğer yandan bu aidiyetin her an sorgulanabileceği bir zeminde var olmaya çalışmaktadır. Sonuçta güvenli kimlik anlatısı tamamlanamamakta; aidiyet, sürekliliği garanti altına alınmamış, koşullu ve kırılgan bir hâl almaktadır.

TCVKS açısından aidiyetinin kırılganlığının neden kalıcılaştığı, karşılıklı ontolojik güvensizlik çerçevesiyle daha açıklayıcı biçimde anlaşılmaktadır. Türk toplumunda ulusal kimlik sınırlarının korunmasına yönelik hassasiyet güçlenirken, TCVKS üyeleri bu sınırların kendilerini dışarıda bırakma ihtimali nedeniyle sürekli tetikte kalmaktadır. Böylece kaygı, yalnızca toplumsal kabul eksikliğinin bir sonucu olmaktan çıkarak, tarafların birbirini potansiyel belirsizlik kaynağı olarak konumlandırdığı yapısal bir ilişki biçimine dönüşmektedir.

Sonuç olarak TCVKS'de Kaygı boyutu, geçmişte yaşanan zorunlu göç ve belirsizlik deneyimlerinden miras kalan kırılganlıklar ile yeni toplumsal bağlamda karşılaşılan koşullu kabul ve tanınma pratiklerinin kesişiminde şekillenen çok katmanlı bir ontolojik güvensizlik alanıdır. Kimliğin her an sorgulanabilir olması, kamusal söylemlerde hedef hâline gelme ihtimali ve yanlış genellemelere maruz kalma korkusu bu alanı beslemekte, bireyleri hem duygusal düzeyde hem de gündelik pratikler ve ilişkiler düzeyinde temkinli davranmaya yöneltmektedir. Bu yönüyle ontolojik güvensizlik hem bir duygu hâli hem de gündelik yaşamın nasıl kurulacağını belirleyen bir pratik çerçeve olarak da işlev görmektedir. Bir sonraki alt başlıkta ele alınacak olan Rutin boyutu, bu temkinli varoluşun gündelik karşılaşmalarda, tekrar eden pratiklerde ve görünürlük/görünmezlik stratejilerinde nasıl somutlaştığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

4.2.2.2.2. Rutin Boyutu

Giddens'ın (1991) ontolojik güvenlik yaklaşımında rutin, bireyin yaşamındaki belirsizlikleri dengeleyen, süreklilik ve öngörülebilirlik hissi üreterek benlik istikrarını sağlayan temel bir mekanizma şeklinde tanımlanmaktadır. Teorik çerçevede tartışılan pratik bilinç kavramı da bu işleve işaret eder. Bireylerin sorgulamadan tekrar ettikleri gündelik eylemler, dünyayı tanıdık ve yönetilebilir kılar. Göçle birlikte bu tanıdıklık kesintiye uğradığında, birey yeni bir düzen kurmak zorunda kalır. TCVKS üyeleri açısından bu süreç hem kaybedilen geçmişin telafisi hem de yeni bir toplumsal bağlama yerleşme çabasını eş zamanlı içermektedir. Bu nedenle rutinler, gündelik yaşamın tekrar eden akışları olmakla birlikte "ülkeye ve topluma ait olma" duygusunun pratik ve somut karşılıklarıdır. TCVKS ile görüşmeler, vatandaşlık sonrası dönemde rutinler aracılığıyla ev sahibi Türk toplumunda görünürlük kazanıldığını, ancak bu görünürlüğün kimi bağlamlarda güvenlik üretirken, kimi bağlamlarda kaygıyı tetiklediğini göstermektedir.

TSG5 açısından rutinler, Türkiye'ye gelişin ilk yıllarında ontolojik güvenliğin yeniden tesis edilmesinde merkezi bir rol üstlenmektedir. Katılımcı, Türkiye'deki akrabalarının yaşadığı köyde gündelik üretim ilişkilerine dâhil olmasını; ev, tarla ve hayvancılık etrafında şekillenen tekrar eden pratikleri, bir geçim aracı olarak değil, yerleşiklik ve aidiyet duygusunu kuran temel bir zemin olarak anlatmaktadır. Suriye'de iç savaşla birlikte deneyimlenen yoksulluk, belirsizlik ve baskı ortamının ardından, bu öngörülebilir ve tekrar eden gündelik düzen, katılımcı için güven duygusunu yeniden üretmiştir. Rutinlerin sağladığı bu istikrarı, kendi anlatısında şu sözlerle ifade etmektedir:

"Sabah kalkıyordum. Ellerimi yüzümü yıkıyordum. Giyindikten sonra aşağıya iniyordum […] salatalık, domates toplayıp geliyordum. Hiç kendimi misafir olarak görmedim."

Bu anlatı, gündelik tekrarlar aracılığıyla bireyin kendisini o yerin yerlisi gibi hissettiğini ve ontolojik güvenliği pratik bir yaşam düzeni içinde yeniden inşa ettiğini göstermektedir. Rutinlerin hızlı biçimde kurulabilmesi, teorik çerçevede açıklanan yerleşiklik duygusunun göç sonrası yeniden üretimine somut bir örnek sunmaktadır. Fiziksel emeğin tekrarı, tarla-ev arasındaki çiftçilik döngülerinin tanıdıklaşması ve gündelik pratiklerin sürekliliği bireyin yeni bir mekânsal düzene aidiyet geliştirmesini

kolaylaştırmaktadır. Bu bağlamda Rutin boyutu, TCVKS için gündelik hayatın akışı olmanın ötesinde yeni bir kimlik konumlanışının taşıyıcısıdır.

Benzer biçimde TSG6 mahalle ve aile yaşamının düzenli tekrarlar aracılığıyla güvenlik duygusunu pekiştirdiğini ifade etmektedir. Uzun yıllar aynı çevrede yaşadığını, komşuluk ilişkilerinin süreklilik kazandığını, ev-akraba ve market hattındaki akışın tanıdık bir dünya yarattığını vurgulamaktadır. Bu tanıdıklık hissinin ontolojik güvenliğin temel dayanağı olduğunu şu sözlerle dile getirmektedir:

"Komşularla alıştık[…] her gün aynı saatte pazara giderim, çay içeriz. Burada kendimi yabancı hissetmedim."

Bu ifade, rutinin kültürel benzerlik ve tekrar eden alışkanlıklar üzerinden kimlikle ilgili güvenlik üreten bir mekanizma olarak işlediğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte bu bütünleşme, teorik çerçevede tartışıldığı üzere, toplumun kabul etme ve tanıma kapasitesiyle doğrudan sınırlıdır. Rutinler tanıdıklık yaratsa da kimlik farklılıklarının belirginleştiği bağlamlarda ontolojik güvenliği tam anlamıyla sağlayamayabilir. Bu sınırlılık, Dördüncü Bölümde nicel düzeyde gözlenen "toplumsal kabuldeki kırılganlık" ile birlikte değerlendirildiğinde, rutinler aracılığıyla kurulan aidiyet hissinin her zaman kalıcı olmadığını göstermektedir.

Rutinlerin her durumda istikrarlı bir güvenlik alanı üretmediği, özellikle Kürt ve Arap katılımcıların anlatılarında daha belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Bu gruplar açısından gündelik düzenler, dışlayıcı söylemler ve kimliğe yönelik sorgulamalarla birlikte kolaylıkla kırılganlaşabilmektedir. TSG7, çalışma hayatı ve akademik süreçler etrafında kurduğu gündelik düzenin, sosyal medyada ve yüz yüze etkileşimlerde karşılaştığı Suriyeli ve daha genel olarak Arap karşıtı söylemler karşısında ne kadar hızla sarsılabildiğini şu sözlerle ifade etmektedir:

"Ben Türkçe biliyorum[…] Türklerin beynini okuyabiliyorum. Bazen bir cümle yetiyor, bütün düzenim bozuluyor."

Bu ifade, katılımcı açısından rutinin yalnızca tekrar eden pratikler üzerinden değil, bu pratiklerin nasıl okunduğu ve yorumlandığı üzerinden de istikrar kazandığını göstermektedir. "Türkçe biliyorum" vurgusu, sadece Türkçe yeterliliğine değil, Araplara ve Suriyelilere yönelik örtük ya da açık dışlayıcı söylemleri, imaları ve aşağılayıcı kalıpları ayırt edebilme kapasitesine işaret etmektedir. Bu farkındalık, gündelik yaşamda güven hissini güçlendirmekten ziyade, rutini sürekli tetikte

olunması gereken kırılgan bir alana dönüştürmektedir. Böylece rutinler, ontolojik güvenliği pekiştiren bir zemin olmaktan çıkarak, her an bozulabilir bir düzen olarak deneyimlenmektedir. Başka bir deyişle katılımcının gündelik hayatta karşılaştığı söylemleri toplumsal ve kültürel kodlarıyla birlikte çözdüğünü göstermektedir. Bu nedenle tekil bir ifade, şaka ya da ima dahi daha önce kurulan gündelik düzeni hızla bozabilmekte ve rutinin sağladığı istikrarı ortadan kaldırabilmektedir. Bu bağlamda rutinlerin sunduğu güvenlik hissi, bu tür dışlayıcı ve ötekileştirici söylemlerle karşılaşıldığında bir anda çözülerek varoluşsal bir kaygıya, ontolojik güvensizliğe dönüşebilmektedir.

TSG8, gündelik rutinlerinin genel olarak kendisine huzur ve istikrar sağladığını; ancak siyasal gerilimin yükseldiği dönemlerde aksanı nedeniyle kimliğinin kamusal alanda hızla görünür hâle gelmesinin bu düzeni kırılganlaştırdığını ifade etmektedir. Akademik ve ailevi yaşam etrafında kurulan gündelik düzenin çoğu zaman öngörülebilir olduğunu, buna karşın kamusal karşılaşmalarda bu öngörülebilirliğin her zaman korunamadığını şu sözlerle dile getirmektedir:

“Mahalle sakin ama bazen politik gerginlik olunca dışarı çıkmaktan çekiniyorum. Aksanımdan hemen anlıyorlar.”

Bu alıntı, rutinlerin güvenlik ve istikrar üretmekle eş zamanlı biçimde toplumsal sınırların, özellikle siyasal bağlamın gerilim kazandığı anlarda, bireyin aksanı üzerinden yeniden görünür kılındığı bir deneyim alanına dönüştüğünü göstermektedir. Böylece rutinler, gündelik yaşamın olağan akışında ontolojik güvenliği desteklerken aksan ya da belirgin giyim farklılıkları gibi sembolik işaretler aracılığıyla her an kesintiye uğrayabilecek kırılgan bir zeminde sürdürülmektedir.

Rutin, bireysel düzeyde olduğu kadar toplumsal ilişkilerde topluma dahil oluş sürecinde işlevsel bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda Türkçe, gündelik iletişimi kolaylaştıran bir araç olmanın ötesinde Türk toplumunda toplumsal kabulün, tanınmanın ve daha geniş anlamda aidiyetin temel koşullarından biri olan ulusal bir rutin niteliği taşımaktadır. TSG6, Türkçe konuşmanın gündelik işleri kolaylaştırdığını, komşular ve esnafla kurulan tekrar eden ilişkilerin zamanla kimlik farkını görünmez kıldığını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Türklerle çalışıyorum, espri yapıyoruz. Kimse fark etmiyor bile Suriyeli olduğumu.”

Bu ifade, bazı ulusal rutinlerin pratik bir uyum mekanizması olmakla birlikte toplumsal düzeyde kabul ve tanınmayı mümkün kılan bir dâhil olma stratejisi olarak da işlediğini göstermektedir. Türkçe üzerinden kurulan tekrar eden gündelik etkileşimler, bireyin "yabancı" olarak kodlanmasını geçici olarak askıya alarak kültürel dâhil oluşu mümkün kılmakta ve aidiyet hissini güçlendirmektedir. Bununla birlikte bu görünmezlik, her durumda gönüllü ve eşitlikçi bir bütünleşmeye işaret etmemektedir. Kimi bağlamlarda kimliğin geri planda tutulması, Türk toplumunun merkezi kabul ölçütlerinden biri olan ulusal rutine uyum beklentisinin bir sonucu olarak, olası dışlanmalardan kaçınmaya yönelik stratejik bir korunma pratiği hâline de gelmektedir. Bu yönüyle rutinler, aidiyeti mümkün kılan bir normalleşme zemini üretirken, eş zamanlı olarak bireyin kabul edilebilirliğini sürekli olarak yeniden ispat etmesini gerektiren kırılgan bir dengeyi de beraberinde getirmektedir.

Rutinlerin kırılganlığı ise özellikle kimlik sorgulamasının yaşandığı gündelik karşılaşmalarda ortaya çıkmaktadır. TCVKS'nin rutin deneyimi, göç sonrası yaşamın hem iyileştirici hem de kırılgan yönlerini aynı anda taşımaktadır. Rutinler bireylerin yeni bir toplumsal düzen kurmasına yardımcı olurken, toplumsal kabulün ve tanınmanın koşullu doğası nedeniyle bu düzen her an bozulabilir bir nitelik taşımaktadır. Bu nedenle TCVKS'de rutin, ontolojik güvenliği hem destekleyen hem de tehdit eden çift yönlü bir pratik hâline gelmektedir. Rutinlerin kırılganlığı özellikle kimliğin açık biçimde sorgulandığı gündelik karşılaşmalarda belirginleşmektedir. TSG4'ün Kaygı boyutunda da vurgulanan Suriyeli kimliğini gizlemeyi tercih ettiğini söylediği sözleri bu duruma iyi bir örnektir:

"Suriyeli olduğumu söylersem sıkıntı yaşayabilirim. Söylemezsem sıkıntı yaşamam."

Bu ifade, rutinin tekrar eden bir düzen olmasının ötesinde, kimliğin stratejik biçimde yönetildiği bir güvenlik alanına dönüştüğünü göstermektedir. Dördüncü Bölümdeki nicel bulgularla birlikte okunduğunda bu durum daha açıklayıcı anlam kazanmaktadır: TCVKS üyeleri için Rutin boyutunu içeren puanları görece yüksek olsa da "toplumsal kabul" ve "görünürlük rahatlığı" göstergelerinde belirgin bir kırılganlık sergilemektedir. Kimliği gizleme, görünmez kalma ya da açıkça ifade etmeme gibi gündelik stratejiler, bu kırılganlığın pratik karşılıklarıdır. Bu bağlamda rutin, TCVKS için güvende kalmaya yönelik bir ontolojik stratejiye dönüşmektedir.

TCVKS açısından Rutin boyutu, vatandaşlıkla elde edilen hukuki istikrarın gündelik yaşama aktarıldığı temel bir zemin sunmaktadır. Katılımcılar iş, okul, mahalle ve aile çevresi üzerinden öngörülebilir bir dünya kurmaya çalışarak savaş ve zorunlu göçün yarattığı köksüzlük/vatansızlık hissini dengelemektedir. Bununla birlikte toplumsal kabulün koşullu oluşu, aksanın görünürlüğü, politik atmosfer ya da tek bir dışlayıcı ifade bu düzeni hızla kırılganlaştırabilmektedir. Bu nedenle Rutin boyutu, TCVKS için ontolojik güvenliğin hem en güçlü dayanaklarından biri hem de tehditlere en açık bileşeni hâline gelmektedir. Başka bir deyişle TCVKS'de Rutin boyutu, göç ve vatandaşlık süreçlerinin kimlikle ilgili etkilerini en somut biçimde görünür kılan ontolojik güvenlik alanlarından biridir. Türk toplumuyla kurulan ilişkilerdeki iniş çıkışlar, siyasal söylemlerin dalgalı doğası ve kimlik aidiyetlerinin sürekli müzakere edilmesi, rutinlerin istikrarını hem beslemekte hem de kesintiye uğratmaktadır. Bu nedenle Rutin boyutu, TCVKS üyelerinin aidiyet, tanınma ve güvenlik arayışlarının gündelik hayatta nasıl şekillendiğini anlamada merkezi bir analitik düzlem sunmaktadır.

TCVKS örnekleminde vatandaşlıkla birlikte rutinlerin sağladığı görece istikrar, ontolojik güvenliği bütünüyle sabitlemekten ziyade onu koşullu ve kırılgan bir zeminde sürdürmektedir. Gündelik pratikler, bireylere yerleşiklik ve aidiyet hissi kazandırsa da bu hissin kalıcılığı toplumsal kabul ve tanınmanın sürekliliğine bağlıdır. Bu nedenle Rutin boyutunda ortaya çıkan güvenlik ve kaygı salınımı, TCVKS için kendilerini kim oldukları, nereye ait oldukları ve bu aidiyetin ne ölçüde kabul gördüğü sorularıyla sürekli yeniden yüzleşmelerine yol açmaktadır. Tam da bu noktada Anlatı boyutu, bireylerin bu kırılgan gündelik deneyimleri anlamlandırmak, benlik sürekliliğini korumak ve vatandaşlık sonrası kimliklerini tutarlı bir hikâye içinde yeniden kurmak için başvurdukları temel ontolojik çerçeve olarak öne çıkmaktadır.

4.2.2.2.3. Anlatı Boyutu

Ontolojik güvenlik kuramında anlatı, bireyin benlik sürekliliğini ve kimliğinin zamansal bütünlüğünü mümkün kılan temel mekanizma olarak tanımlanmaktadır (Giddens, 1991). Göç, savaş ve vatandaşlık gibi derin kırılmalar içeren deneyimler, bireylerin geçmiş ile bugün, "Suriye" ile "Türkiye", "biz" ile "onlar" arasında kurdukları anlam ağlarını yeniden yapılandırmalarını zorunlu kılmaktadır. Teorik çerçevede tartışıldığı üzere ontolojik güvenlik, anlatı yoluyla sağlanan varoluşsal süreklilik üzerine kuruludur. Bireyler, kendilerine ilişkin varoluşsal konumlarını

geçmiş, bugün ve gelecek arasında kurdukları tutarlı hikâyeler aracılığıyla tesis ederler. Zorunlu göç bu sürekliliği kesintiye uğratarak bireyin kendini ve dünyayı anlamlandırdığı referans çerçevelerini dönüştürür. Bu nedenle TCVKS anlatılarında Suriye ile Türkiye arasında kurulan bağlar, yeni bir benlik sürekliliği inşa etme çabasının doğrudan yansımaları olarak ortaya çıkmaktadır. TCVKS grubunda Anlatı boyutu, bu yönüyle iki ülke/yurt/vatan arasında örülen bir köprü niteliği taşımakta, biri kaybedilmiş bir dünyanın, diğeri ise yeniden kurulan geleceğin mekânı olarak anlam kazanmaktadır.

Arap katılımcıların anlatıları, büyük ölçüde Suriye'de kaybedilen düzen ile Türkiye'de deneyimlenen görece istikrar arasındaki gerilim ekseninde şekillenmektedir. Bu ikili yapı, diktatörlük ve iç savaşın yol açtığı kimlikle ilgili ve varoluşsal kopuşun ardından bireyin yeni bir anlam ve süreklilik zemini arayışına yöneldiğini göstermektedir. Teorik çerçevede tartışılan "tanıdıklığın çökmesi" olgusu, bu anlatılarda belirgin biçimde izlenmektedir. TCVKS üyeleri bir yandan eski düzenin kaybını anlatı sürekliliğinde derin bir boşluk olarak deneyimlerken, diğer yandan Türkiye'de karşılaştıkları görece istikrarı bu boşluğu telafi edebilecek bir zemin olarak konumlandırmaktadır. Bu çerçevede Arap katılımcıların Suriye'ye ilişkin anlatıları, duygusal bağlar ile rejim baskısı ve iç savaş deneyiminin yarattığı travmanın bir arada var olduğu karmaşık bir anlatı yapısı sergilemektedir.

TSG4 (Erkek, 28, Arap), Suriye'deki otoriter bağlamda benlik anlatısının siyasal sınırlar içinde donduğunu, Türkiye'ye göçle birlikte ise kendisini yeniden tanımlayabileceği bir anlatı alanının açıldığını vurgulamaktadır:

"Suriye'de siyasetle ilişkisi olmayan bir vatandaş normal bir hayat yaşardı, ama siyasetle ilgili bir şey söylediğinde sorun yaşardın. […] Rejimin söyledikleriyle yaptıkları birbiriyle çelişiyordu. Biz bunlara inanmıyorduk ama kimse dile getiremiyordu. […] Türkiye'ye geldikten sonra bu konuları düşünmeye başladık."

Bu alıntı, Suriye'deki yaşam deneyimini rejimin yarattığı baskı üzerinden anlamlandırarak benlik anlatısını Türkiye bağlamına doğru yeniden konumlandırdığını ifade etmektedir. Katılımcı, Suriye'de kaldığı sürece "aynı kalma zorunluluğu" hissettiğini; Türkiye'ye geldikten sonra ise kendisini farklı biçimde tanımlayabildiği yeni bir anlatı kurma imkânı bulduğunu belirtmektedir. Bu durum, bireyin otoriter bir bağlamdan ayrıldığında kimlik anlatısını yeniden inşa edebilme

kapasitesinin, ontolojik güvenlik açısından belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir.

Benzer biçimde TSG8, savaşın patlak verdiği dönemde üniversite son sınıfta olduğunu ve bu sürecin yaşam anlatısında derin bir kesintiye yol açtığını vurgulamaktadır. Katılımcı, Suriye bağlamında demokrasi ve özgürlük alanının hiçbir zaman fiilen deneyimlenmediğini şu sözlerle ifade etmektedir:

"Demokrasi kitaplarda vardı. […] ama gerçek yaşamda hiç böyle bir şey yoktu. İnsan kendini özgür hissedemezdi."

Bununla birlikte katılımcı, savaş öncesi dönemde Suriye vatandaşı olmaktan gurur duyduğunu; Esad rejimiyle özdeşleştirmediği ulusal bayramların ve sembollerin kendisi için anlam taşıdığını da belirtmektedir. İç savaş sonrasında bu anlatı sürekliliği kırılmış; ülkeye ilişkin duygusal bağlar yerini yoğun bir öfke ve reddiyeye bırakmıştır. Katılımcının "Artık Suriyeli olmayı kabul etmiyorum" ifadesi, benlik anlatısında yaşanan bu kopuşun duygusal derinliğini açık biçimde yansıtmaktadır.

Kürt katılımcıların anlatılarında, daha önce kaygı boyutunda tartışıldığı üzere, kimliğin iki farklı bağlamda koşullu biçimde tanınmasına dayanan parçalı bir süreklilik dikkat çekmektedir. Suriye bağlamında Kürt kimliğinin sistematik biçimde bastırılması, benlik anlatısının başlangıç noktasını zaten kırılgan kılarken; Türkiye'de Suriyeli/Kürt kategorisi içinde konumlandırılmak, bu kırılganlığı farklı bir düzlemde yeniden üretmektedir. Bu nedenle Kürt katılımcıların anlatıları, istikrarlı bir kopuştan ziyade, iki bağlam arasında sürekli yeniden müzakere edilen bir kimlik sürekliliğine işaret etmektedir.

TSG7 Suriye'de çocukluğundan itibaren ailede "Kürt olduklarını söylemekten korkulduğunu" belirtmiş ve annesinin şu sözlerini aktarmıştır:

"Annem hep derdi: 'Biz Kürdüz demeyin[…] Arabız deyin.'"

Bu ve benzeri anlatılarda kimlik ne Suriye'de ne de Türkiye'de bütünüyle doğal ve kendiliğinden bir aidiyet zemini üzerinde kurulabilmektedir. Daha önce değinildiği gibi, aile içinde dahi temkinle aktarılan etnik kimlik, Türkiye bağlamında bu kez "Suriyelilik" etiketiyle iç içe geçerek yeni bir anlam yükü kazanmaktadır. Böylece benlik anlatısı, geçmişe ait baskı deneyimi ile mevcut bağlamdaki koşullu kabul arasında salınan parçalı bir süreklilik üzerinden şekillenmektedir. Bu durum, Kürt katılımcıların anlatılarında ontolojik güvenliğin, mekân ya da statü değişimiyle

otomatik olarak yeniden tesis edilemediğini, aksine anlatının kendisinin sürekli olarak yeniden kurulmak zorunda kaldığını göstermektedir.

Türkmen katılımcıların anlatıları, Arap ve Kürt katılımcıların deneyimlerinden farklı olarak, daha tutarlı ve kesintisiz bir benlik sürekliliği sergilemektedir. Teorik çerçevede tartışılan Türkiye'de ulusal kimlik inşası ve etno-kültürel yakınlık dinamikleri, bu anlatısal sürekliliği açıklamak açısından işlevsel bir zemin sunmaktadır. Türkçe ile kurulan yakınlık, tarihi referanslar ve kültürel benzerlikler, Türkmen katılımcılar için benlik anlatısında kopuşu sınırlayan ve sürekliliği mümkün kılan temel dayanaklar olarak öne çıkmaktadır. Bu nedenle Türkiye'ye geliş, Arap ve Kürt katılımcılarda görülen biçimiyle yeni bir kimlik anlatısının inşasından ziyade, daha önce var olan ancak kesintiye uğramış bir aidiyetin yeniden tamamlanması olarak deneyimlenmektedir. TSG6 (Kadın, 50, Türkmen) bu anlatısal sürekliliği şu sözlerle ifade etmektedir:

"Bizim oturduğumuz yer hep Türk mahallesiydi […]. Türkçe konuşurduk, Arapça da konuşurduk."

Bu anlatı, etnik ve kültürel yakınlığın ontolojik güvenliği nasıl destekleyebildiğini ortaya koymakta; katılımcının Türkiye'ye gelişini bir "yabancılaşma" deneyiminden ziyade, daha önce var olan bir aidiyet bağlamına yeniden yerleşme olarak anlamlandırdığını göstermektedir. Bu çerçevede benlik anlatısı, kopuş ve yeniden inşa üzerinden değil, süreklilik ve tamamlanma üzerinden kurulmaktadır. Benzer biçimde TSG5 (Erkek, 24, Türkmen), benlik anlatısını iki kimliği karşıtlık içinde konumlandırmadan, iç içe geçmiş ve birlikte var olan bir bütünlük olarak ifade etmekte ve şu ifadeyi kullanmaktadır:

"Ben Suriye'de Türk, Türkiye'de Suriyeliyim. İkisi de benim parçam."

Bu ifade, benlik anlatısının çatışma üzerinden değil, kimliğin farklı parçalarının birlikte ve tutarlı biçimde anlamlandırılması üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Bu çok katmanlı anlatı, bireyin geçmiş deneyimleri ile geleceğe yönelik beklentilerini aynı anlatısal çerçeve içinde bir arada tutarak, ontolojik güvenliğin sürekliliğini destekleyen bir kaynak işlevi görmektedir.

TCVKS katılımcıları açısından anlatı, yalnızca geçmiş deneyimlerle sınırlı kalmamakta; Türkiye'de doğan ve Türk kimliği ile kültürel pratikleri içselleştiren çocuklar üzerinden geleceğe taşınan bir süreklilik tahayyülünü de içermektedir.

Çocukların Türkiye'de doğması, Türkçe konuşması ve burada toplumsal hayata kök salması, birçok katılımcı için "tam aidiyetin" kendi kuşaklarında değilse dahi gelecek kuşaklarda mümkün olacağına dair güçlü bir umut üretmektedir. "Biz olamasak da çocuklar bu ülkenin insanı" biçimindeki ifadeler ya da çocukların Türkçe yeterlilikleri üzerinden dile getirilen gurur ve başta 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı gibi ulusal bayramlara çocukların katılımından duyulan memnuniyet bu anlatının somut göstergeleri arasında yer almaktadır. Bu yönüyle çocuklar, ontolojik güvenliğin geleceğe ertelenmiş fakat süreklilik kazanan bir dayanağına dönüşmektedir. Nitekim Arap, Türkmen ve Kürt kökenli TCVKS katılımcılarının anlatılarında, çocukların Türkiye'ye tam aidiyeti ulusal kimlikle kurulan ilişkinin olumlu ve güven verici bir uzantısı olarak ortak biçimde vurgulanmaktadır.

Bu sonuç, kolektif anlatıların ontolojik güvenlik arayışında kimlik sürekliliği doğrudan tesis etmekten ziyade, belirsizlikle baş etmeyi mümkün kılan duygusal odaklar olarak işlev gördüğünü ileri süren Kinnvall'ın (2004) yaklaşımıyla uyumludur. TCVKS açısından özellikle çocukların Türkiye'de büyüyor olması, gelecekte "tam aidiyet"in mümkün olabileceğine dair güçlü bir umut üretmektedir. Bu yönüyle anlatı, yaşanan kırılganlıkları açıklayan bir çerçevenin ötesine geçerek, geleceği sembolik düzeyde güvenli kılmaya yönelik bir stratejiye dönüşmektedir.

Dolayısıyla anlatı boyutu, TCVKS için ontolojik güvenliğin duygusal ve sembolik merkezinde yer almaktadır. Görüşmeler, bireylerin savaş, zorunlu göç ve vatandaşlık deneyimlerinin ardından benlik sürekliliklerini yeniden kurarken anlatıya başvurduklarını; geçmiş, bugün ve gelecek arasında tutarlı bir hikâye örmenin temel bir ontolojik baş etme stratejisi hâline geldiğini göstermektedir. Bu anlatılar, tekil ve homojen bir kimlik kurgusu üretmekten ziyade, farklı toplumsal konumlara göre değişen ve katmanlanan süreklilik biçimlerinin oluşmasına imkân tanımaktadır.

Arap katılımcılar anlatılarını çoğunlukla Suriye'ye dair kaybedilmiş bir düzen ile Türkiye'de deneyimlenen görece istikrar arasındaki karşıtlık üzerinden kurmakta; geçmişteki baskı ve savaş deneyimiyle bugün sağlanan güvenlik arasında anlamlı bir ayrım üretmektedir. Kürt katılımcılar ise hem Suriye'de hem de Türkiye'de kimliklerinin koşullu biçimde tanınması nedeniyle, iki bağlam arasında salınan, parçalı ve gerilimli bir benlik anlatısı geliştirmektedir. Türkmen katılımcılar açısından anlatı, dil, tarih ve kültürel yakınlıktan beslenen daha istikrarlı bir süreklilik taşımakta; Türkiye'ye geliş bir kopuştan ziyade yarım kalmış bir aidiyetin tamamlanması olarak

anlamlandırılmaktadır. Bu örüntüler birlikte değerlendirildiğinde, TCVKS'nin anlatı deneyiminin kopuş ve yeniden kurulum süreçlerini eşzamanlı olarak içerdiği görülmektedir. Zorunlu göç, bir yandan önceki kimlik anlatılarını kesintiye uğratırken; diğer yandan bireyleri yeni kimlik stratejileri geliştirmeye yöneltmektedir. Bu nedenle TCVKS üyelerinin anlatıları, kayıp ve travma deneyimlerini kazanım, uyum, belirsizlik ve geleceğe dair umutla birlikte içeren çok katmanlı bir ontolojik güvenlik arayışını yansıtmaktadır. Bu durum, ontolojik güvenliğin tekil ve sabit bir ulusal hikâye üzerinden değil, farklı toplumsal konumlara göre çeşitlenen çoklu kimlik süreklilikleri üzerinden inşa edildiğini göstermektedir.

Vatandaşlık statüsü bu anlatıların kurumsal ve hukuki zeminini oluştursa da ontolojik güvenliğin asıl kaynağı bireyin geçmiş ile bugün arasında tutarlı bir benlik hikâyesi kurabilme kapasitesinde yatmaktadır. TCVKS üyeleri açısından güvenlik, sadece devlet tarafından tanınmış bir statüye sahip olmakla değil, bu statüyü kendi yaşam anlatısı içinde anlamlı ve süreklilik taşıyan bir çerçeveye yerleştirebilmekle de ilişkilidir. Bu çerçevede Anlatı boyutu, TCVKS'nin yeni bir toplumsal bağlamda benliği yeniden tanımlama çabasının en görünür alanlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Suriye'de yarım kalan kimlik sürekliliği, Türkiye bağlamında yeniden yazılmakta ancak bu yeniden yazım süreci, toplumsal kabulün koşullu doğası nedeniyle her zaman dengeli ve sorunsuz biçimde ilerlememektedir. Anlatı boyutunun bu kırılgan fakat aynı zamanda yaratıcı niteliği, bireylerin kimliklerini hem söylemsel düzeyde hem de gündelik yaşamın somut bağlamlarında sürekli olarak yeniden kurmak zorunda kaldıklarını göstermektedir. Bu durum, bir sonraki boyut olan Mekân deneyiminin, TCVKS'nin ontolojik güvenlik arayışında neden merkezi bir rol üstlendiğini anlamak açısından kritik bir zemin sunmaktadır.

4.2.2.2.4. Mekân Boyutu

Ontolojik güvenliğin en görünür biçimde somutlaştığı alan, bireyin yaşadığı fiziki ve toplumsal çevredir. Teorik çerçevede tartışıldığı üzere mekân, maddi bir yerleşim alanı olmakla birlikte bireyin benlik sürekliliğini dayandırdığı temel ontolojik güvenlik sütunlarından biridir. Tanıdık sokaklar, tekrar eden karşılaşmalar ve mekânsal istikrar, bireyin hem kendisini hem de dünyayı öngörülebilir biçimde deneyimlemesini sağlar. Göçle birlikte bu sütun çöktüğünde, bireyin yeni mekânla kurduğu her temas eş zamanlı olarak kimlikle ilgili bir yeniden yerleşme sürecini başlatır. Mekân, coğrafi bir konum olmanın ötesinde bireyin varoluşsal sürekliliğini bedenselleştirdiği ve

benlik kurgusunu gündelik hayatla bütünleştirdiği bir düzlemdir. Bu bağlamda TCVKS'de Mekân boyutu, bir yandan korunaklı bir aidiyet alanı, diğer yandan toplumsal mesafenin ve görünürlüğün sınandığı sembolik bir güvenlik sahası olarak deneyimlenmektedir.

Mekânın tanıdıklık ve yerleşiklik üreten yönüne odaklanıldığında, katılımcıların önemli bir kısmı Türkiye'de uzun süre aynı mahalle ve şehirde yaşamayı ontolojik güvenlik açısından belirleyici bir unsur olarak değerlendirmektedir. TSG6 (Türkmen) için mahalle yaşamı, kültürel benzerlikler ve akrabalık ilişkileri sayesinde doğal bir "ev" hâline gelmiştir. Günlük tekrarların yarattığı tanıdıklığı şu sözlerle ifade etmektedir:

"Komşularla alıştık. […] her gün aynı saatte pazara giderim, çay içeriz. Burada kendimi yabancı hissetmedim."

Bu anlatı, mekânın tekrar eden sosyal karşılaşmalar yoluyla içselleştirildiğini ve ontolojik güvenliğin gündelik yerleşiklikten nasıl beslendiğini göstermektedir. Teorik çerçevede tartışılan "yerleşiklik duygusu", özellikle etno-kültürel yakınlığın bulunduğu bağlamlarda mekânsal bütünleşmenin neden daha hızlı gerçekleştiğini açıklamaktadır. Türkmen katılımcıların Hatay ve İstanbul'daki mekânları görece hızlı içselleştirebilmesi, yeni çevre ile mevcut kültürel kodlar arasındaki anlam farkının sınırlı olduğuna işaret etmektedir. Bu nedenle mekân, onlar için güvenli bir barınma alanı olmanın ötesinde tarihi aidiyetin süreklilik kazandığı sembolik bir zemin haline gelmektedir. Benzer biçimde TSG5 (Türkmen), Türkiye'ye gelişinin ilk döneminde akrabalarının köyünde yerleşmiş olmanın mekânsal aidiyeti kısa sürede pekiştirdiğini ifade etmektedir:

"Hiç kendimi misafir olarak görmedim. […] tarlaya gidip geliyordum, evin düzeni vardı."

Bu ifade, mekânın yalnızca fiziksel bir çevreyi değil, gündelik pratiklerin sürekliliği üzerinden inşa edilen duygusal bir güvenlik alanını da temsil ettiğini göstermektedir. Tekrar eden tarımsal faaliyetler ve ev içi düzen, katılımcı açısından yerleşiklik hissini güçlendirmekte ve mekânı ontolojik güvenliğin somut dayanaklarından biri hâline getirmektedir.

Mekânın sınır çizici ve denetim hissi üreten boyutu ise özellikle Arap ve Kürt katılımcıların anlatılarında daha belirgin biçimde ortaya çıkmaktadır. Bazı

mahallelerde ilk karşılaşmaların mesafeli bir tonda gerçekleşmesi ve Suriyeli kimliğinin görünür hâle geldiği anlarda mekânın güvenlik üretmekten ziyade kaygıyı tetikleyen bir bağlama dönüşmesi dikkat çekmektedir. Bu durum, mekânın her zaman yerleşiklik ve aidiyet hissi üretmediğini; aksine belirli bağlamlarda gözetim, dışlanma ve sınırlandırılma duygularını yoğunlaştırabildiğini göstermektedir. TSG8 bu deneyimi şöyle ifade etmektedir:

"Mahalle sakin ama bazen politik gerginlik olunca dışarı çıkmaktan çekiniyorum."

Bu ifade, kamusal mekânın her bağlamda eşit derecede güvenlik üretmediğini, mekânsal ontolojik güvenliğin siyasal atmosfer ve hâkim söylemlerle birlikte dalgalanabildiğini göstermektedir. Üçüncü Bölümde tartışılan güvenlikleştirme süreçleri, özellikle Arap ve Kürt katılımcılar açısından kamusal mekânın temkinli kullanım gerektiren bir alana dönüşmesini açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Medya söylemleri ve siyasal tartışmalar, mekânı yalnızca fiziksel bir çevre olmaktan çıkararak sembolik ve siyasal anlamlarla yüklü bir güvenlik alanına dönüştürmektedir.

Benzer biçimde TSG4, kamusal mekânda kimliğini stratejik biçimde yönetmek zorunda kaldığını şu sözlerle dile getirmektedir:

"Suriyeli olduğumu söylersem sıkıntı yaşayabilirim. Söylemezsem sıkıntı yaşamam."

Bu ifade, mekânın toplumsal ilişkilerle iç içe geçmiş biçimde risk üretebildiğini ve görünürlüğün her zaman güvenlik sağlamadığını ortaya koymaktadır. Kamusal alanda kimliğin gizlenmesi ya da geri çekilmesi, bu bağlamda aidiyeti güçlendiren bir tercih olmaktan ziyade, olası dışlanmalara karşı geliştirilen koruyucu bir strateji olarak belirmektedir.

Mekânın zaman içinde daha güvenli bir hâl alabildiği de görülmektedir. Birçok katılımcı açısından mekânsal güvenlik, ani ve kendiliğinden oluşan bir durumdan ziyade, tekrar eden karşılaşmalar ve gündelik etkileşimler aracılığıyla yani Rutin boyutu üzerinden aşamalı biçimde inşa edilmektedir. TSG8, ilk yerleşim dönemlerinde yaşadığı "izlenme" hissinin, komşular tarafından tanınmaya başlanmasıyla birlikte belirgin biçimde zayıfladığını ifade etmektedir. Buna ek olarak, ulusal sembollerle kurulan olumlu temaslar, Anlatı boyutunun mekân boyutuyla kesiştiği noktada, mekânın aidiyet üretici yönünü güçlendirmektedir. TSG8'in şu ifadesi bu durumu açık biçimde ortaya koymaktadır:

"Türk bayrağı yere atılmıştı[…] kabul edemedim, kaldırdım."

Bu anlatı, mekânın fiziki ve toplumsal yapısıyla birlikte sembolik bir düzlemde de benlik anlatısına eklemlendiğini, ulusal semboller aracılığıyla Mekân boyutunda ontolojik güvenliğin pekiştirilebildiğini göstermektedir.

Kamusal mekân, katılımcı anlatılarında ontolojik güvenliğin toplumsal ve sembolik düzeyde sınandığı temel bir deneyim alanı olarak öne çıkmaktadır. Kamusal alanlar, bireyin kimliğiyle birlikte görünür hâle geldiği; kabul edilme, tanınma, sınıflandırılma ve dışlanma risklerinin yoğunlaştığı mekânlar olarak deneyimlenmektedir. Dördüncü Bölümde sunulan nicel bulgular da bu anlatıları desteklemekte ve TCVKS üyelerinin kamusal görünürlüğe ilişkin göstergelerde kendilerini anlamlı biçimde daha kırılgan hissettiklerini ortaya koymaktadır. Bu durum, kamusal mekânın TCVKS açısından yalnızca gündelik yaşamın sürdürüldüğü bir alan olmadığını; aidiyetin müzakere edildiği, "vatan" fikrinin somutlaştığı ve ontolojik güvenliğin sürekli olarak sınandığı sembolik bir zemin işlevi gördüğünü göstermektedir. Dolayısıyla mekân, TCVKS için fiziksel bir bağlamın ötesinde, toplumsal kabulün ve ulusal dâhil oluşun koşullarını belirleyen merkezi bir ontolojik güvenlik göstergesi niteliği taşımaktadır.

Bulgular ışığında TCVKS'de Mekân boyutu, ontolojik güvenliğin hem koruyucu bir zemini hem de potansiyel bir kırılganlık alanı olarak işlev görmektedir. Türkmen katılımcılar mekânı, kültürel süreklilikle iç içe geçmiş doğal bir aidiyet alanı olarak deneyimlerken; Arap katılımcılar özellikle ilk yerleşim dönemlerinde mekânı mesafe, temkin ve gözetim duygularıyla ilişkilendirmektedir. Kürt katılımcılar ise mekânı daha çok siyasal gerilimle koşullanan, görünürlüğün risk ürettiği bir alan olarak tanımlamaktadır. Bu farklılaşan mekânsal deneyimler, Bu örüntü, Lefebvre'in (1991) vurguladığı biçimiyle, mekânın nötr bir fiziksel bağlamdan ziyade toplumsal ilişkiler içinde üretilen ve anlamlandırılan bir pratik alan olduğu yönündeki yaklaşımla doğrudan örtüşmektedir.

Sonuç olarak mekân, TCVKS açısından yalnızca bir yerleşim alanı değil, tanınma, görünürlük, aidiyet ve temkin gibi çok katmanlı ontolojik güvenlik süreçlerinin eşzamanlı olarak müzakere edildiği dinamik bir kimlik sahasıdır. Tanıdıklığın üretildiği mahalleler, göçün yarattığı kopuşu telafi eden güvenlik adaları oluştururken; toplumsal kabulün ve tanınmanın dalgalı doğası mekânı aynı zamanda risk ve belirsizliğin yoğunlaştığı bir alan hâline getirmektedir. Bu ikili yapı, TCVKS'nin aidiyet deneyiminin neden sürekli müzakere hâlinde olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır.

TCVKS örnekleminde Aidiyet teması; Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân boyutlarında ortaya çıkan deneyimlerin kesişiminde biçimlenmektedir. Toplumsal kabulün koşullu oluşu Kaygı boyutunda sürekli tetikte olma hâlini üretirken, bu durum gündelik rutinlerin istikrarını kırılganlaştırmakta ve bireyleri görünürlüklerini stratejik biçimde yönetmeye yöneltmektedir. Anlatı boyutu, bu kırılgan deneyimleri geçmiş ile bugün arasında tutarlı bir hikâye içinde anlamlandırmaya çalışırken, benlik sürekliliğini sabitlemekten ziyade sürekli yeniden kurulan bir çabaya dönüştürmektedir. Mekân ise bu anlatıların ve rutinlerin somutlaştığı; bireysel düzeyde tanıdıklık üretme potansiyeli taşıdığı kadar, ulusal ölçekte "vatan" olarak anlam kazanan ve görünürlük ile temkin arasındaki gerilimleri barındıran bir ontolojik güvenlik alanı olarak deneyimlenmektedir.

Kaygının görece azalması, sosyal ve ulusal rutinlerin öngörülebilirlik kazanması, anlatının bireysel ve ulusal düzeyde daha istikrarlı biçimde kurgulanabilmesi ve mekânın hem gündelik yaşam alanı hem de "vatan" olarak süreklilik hissi üretmesi, TCVKS üyeleri için aidiyetin güçlenmesine imkân tanımaktadır. Aidiyetin bu biçimde güçlenmesi ise benlik sürekliliğini, dünyayla kurulan ilişkinin öngörülebilirliğini ve kimliğin toplumsal düzeyde tanınmışlığını pekiştirerek ontolojik güvenliğin tesis edilmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle bir sonraki alt başlıkta ele alınacak Aidiyet teması, TCVKS'nin ontolojik güvenliği nasıl kademeli, ilişkisel ve kırılgan bir süreç olarak inşa ettiğini çözümlemek açısından merkezi bir analitik çerçeve sunmaktadır.

4.2.2.2.5. Aidiyet Üst Teması

TCVKS örnekleminde Aidiyet, Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân boyutlarında ortaya çıkan deneyimlerin kesişiminde şekillenen bütüncül bir üst tema olarak belirginleşmektedir. Bu bağlamda aidiyet, bireyin hem kendisini hem de içinde yaşadığı toplumsal bağlamı "tanıdık" ve öngörülebilir olarak algılamasını mümkün kılan varoluşsal bir süreklilik hâlidir. Söz konusu bu süreklilik hali aidiyet ile ontolojik güvenliğin kesiştiği, hatta aynılaştığı noktadır. Teorik çerçevede tartışılan kimlik-güvenlik ilişkisi dikkate alındığında, aidiyet duygusal bir bağlanma biçimi olduğu kadar bireyin benlik sürekliliğini, sosyal ilişkilerini ve geleceğe dair beklentilerini anlamlı bir bütünlük içinde kurabildiği ontolojik bir zemin olarak işlev görmektedir. Göç ve zorunlu yerinden edilme deneyimi, diktatörlük rejiminin yarattığı yapısal kırılganlığa eklemlenerek bu zemini daha da istikrarsızlaştırmakta; bu nedenle

TCVKS üyeleri aidiyeti hem gündelik pratikler hem de sembolik anlamlar üzerinden yeniden inşa etmek durumunda kalmaktadır.

Görüşmeler, aidiyetin TCVKS'de hukuki vatandaşlıkla otomatik olarak oluşmadığını; aksine kaygının azalması, rutinlerin istikrar kazanması, anlatının tutarlılık üretmesi ve mekânın tanıdıklaşmasıyla birlikte kademeli olarak güçlendiğini göstermektedir. Bu yönüyle aidiyet, önceki alt başlıklarda ele alınan dört boyutun basit bir sonucu değil; bu boyutların karşılıklı etkileşimiyle üretilen, dinamik ve ilişkisel bir ontolojik güvenlik alanı olarak ortaya çıkmaktadır.

Kürt katılımcılar için aidiyet, çoğu zaman koşullu ve kırılgan bir deneyim olarak ortaya çıkmaktadır. TSG7, Türkiye'de kalmayı tercih ettiğini ve Türk toplumuna yönelik genel olarak olumlu duygular beslediğini ifade etmekle birlikte, bu yönelimin her zaman karşılıklı bir kabulle pekişmediğini vurgulamaktadır. Özellikle Suriyeli sığınmacılara yönelik genelleyici ve dışlayıcı söylemlerin, gündelik ilişkilerden bağımsız biçimde aidiyet hissini hızla zayıflatabildiğini şu sözlerle dile getirmektedir:

"Bazen bir cümle yetiyor… "Suriyeli istemiyoruz" yazıyorlar. Sen onunla konuştun mu? Görüştün mü? Hayır!"

Bu ifade, aidiyetin bireysel iradeye ile birlikte toplumsal kabul ve tanınmanın sürekliliğine doğrudan bağlı olduğunu göstermektedir. Söylemsel düzeyde üretilen dışlayıcı ifadeler, bireyin gündelik yaşamda kurmaya çalıştığı aidiyet ilişkilerinin zaman ve deneyim bakımından devamlılığını kolaylıkla kesintiye uğratabilmektedir. Steele'in (2008) vurguladığı tanınma açığı, hukuki statüye sahip olunmasına rağmen aidiyetin neden kalıcı ve istikrarlı bir ontolojik zemin kazanamadığını açıklamak açısından önemli bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Üçüncü Bölümde ele alınan güvenlikleştirme söylemleri ise bu kabullenme ve tanınma açığını derinleştirerek, aidiyetin süreklilik kazanma kapasitesini daha da kırılgan hâle getirmektedir.

Benzer biçimde TSG8, Türkiye'ye yönelik güçlü bir bağlılık hissi taşımasına rağmen gündelik karşılaşmalarda maruz kaldığı yabancılaştırıcı bakışların aidiyet deneyimini sürekli olarak sınadığını ifade etmektedir:

"Kendimi gerçekten iki taraftan yabancı hissediyorum… Biz olamasak da çocuklar bu ülkenin insanı."

Bu ifade, aidiyetin bugünde tam ve istikrarlı biçimde kurulamasa dahi, geleceğe devredilen bir ontolojik güvenlik beklentisiyle dengelendiğini göstermektedir.

Katılımcı açısından aidiyet, kendi kuşağında tamamlanamayan ya da tamamlanacağı umut edilmeyen bir deneyim olarak kalırken; çocuklar üzerinden daha güçlü, kalıcı ve toplumsal olarak tanınabilir bir dahil olma umudu üretilmektedir. Bu yönüyle aidiyet, mevcut kırılganlıklar eşliğinde taşınan fakat geleceğe yönelmiş sembolik bir beklentiye dönüşmektedir.

TSG8'in Türk bayrağına ilişkin ifadesi ise bu bağlılığın yalnızca söylemsel düzeyde kalmadığını, duygusal ve sembolik düzlemde de kurulduğunu ortaya koymaktadır: "Türk bayrağı yere atılmıştı[…] kabul edemedim, kaldırdım."

Bu tepki, katılımcının Türk bayrağını resmî bir sembol olmanın ötesinde Türkiye'ye, Türk toplumunun ortak değerlerine ve toplumsal düzenine ait güçlü bir anlam taşıyıcısı olarak algıladığını göstermektedir. Nitekim nicel bulgular da bu sembolik bağlılığı desteklemekte; Türk toplumu anket sonuçlarına göre katılımcıların %96,6'sı "Türk bayrağı benim için kutsaldır" ifadesine katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum yanıtını vermektedir (n = 1795). Ayrıca Türk toplumu ölçeğinde Anlatı boyutuna yüklenen değer bu sonuca tümüyle uygundur. Bayrağa yönelik bu refleks, dışlanma ve koşullu kabul deneyimlerine rağmen Türk toplumunun değerleriyle kurulan ya da kurulmaya çalışılan duygusal bağın ve bu değerlere yönelik içselleştirilmiş saygının sürdüğünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda bayrak, TCVKS bireyler açısından yalnızca bir ulusal simge değil; kimlik sürekliliğini, toplumsal aidiyeti ve "biz" anlatısını taşıyan sembolik bir güvenlik dayanağına dönüşmektedir. Böylece aidiyet, toplumsal kabulün her zaman tam olarak sağlanmadığı bir bağlamda dahi, hukuki statüden ziyade sembolik bağlılık ve ortak değer paylaşımı üzerinden yeniden üretilebilmektedir.

Bu alıntılar, özellikle Kürt TCVKS üyeleri açısından aidiyetin sabit ve tamamlanmış bir durumdan ziyade, farklı bağlamlarda sürekli müzakere edilen bir süreç olarak deneyimlendiğini göstermektedir. Suriye'de yaşanan eksik tanınmışlık ile Türkiye'de karşılaşılan koşullu kabul arasında şekillenen bu süreçte aidiyet, gündelik karşılaşmalar aracılığıyla sürekli olarak sınanmakta; sembolik bağlılıklar ve çocuklar üzerinden kurulan gelecek tahayyülleri yoluyla süreklilik kazanmaktadır.

Arap katılımcılar açısından ise aidiyet daha çok mekânsal yerleşiklik, aile düzeninin devamlılığı ve gündelik yaşamın istikrarı üzerinden kurulmaktadır. Suriye'ye ilişkin anlatılar güçlü duygusal bağlar içermekle birlikte, savaş ve zorunlu göç bu bağların

yeni bir toplumsal bağlamda yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmıştır. Bu yeniden inşa süreci, aidiyetin yalnızca geçmişe referansla değil; bugün kurulan pratikler ve geleceğe yönelik sembolik tercihler aracılığıyla da üretildiğini ortaya koymaktadır. Bu durumu TSG1 (Arap)'in Türkiye'deki yaşamına ilişkin anlatısı çarpıcı biçimde görünür kılmaktadır. Katılımcı, vatandaşlık statüsünü elde etmeden önce Türkiye'deki mekânsal tercihlerini geçicilik hissi üzerinden şekillendirdiğini; vatandaşlık sonrasında ise yaşam alanı, tüketim pratikleri ve aile düzenine ilişkin kararlarının belirgin biçimde değiştiğini şu sözlerle ifade etmektedir:

> […]vatandaş olmadan önce en ucuz olanı seçerdim çünkü burayı 'evim' gibi hissetmiyordum. Vatandaşlığı alınca daha büyük bir ev kiraladım, beğendiğim porselen fincanları aldım. Artık 'buradayım' diyebiliyordum. Hatta ikinci çocuğumu doğurmaya o zaman karar verdim çünkü artık bir 'Suriyeli mülteci' çocuk değil, Türk vatandaşı bir çocuk yetiştirecektim.

Bu ifade, aidiyetin hukuki tanınma ile birlikte mekânla kurulan ilişki, tüketim pratikleri, aile planlaması ve çocukların geleceğine dair tahayyüller aracılığıyla duygusal ve sembolik düzeyde de inşa edildiğini göstermektedir. Özellikle çocukların Türkiye'de doğup büyümesi, eğitim ve gündelik yaşam rutinlerinin burada kurulması, "ev" duygusunun yeni bir ulusal bağlamda yeniden üretilebilmesini mümkün kılmaktadır (Mitzen, 2018). Bu yönüyle vatandaşlık, katılımcı açısından resmî bir statü olma özelliğini aşarak geleceğe yönelik aidiyet anlatısının kurulabildiği kritik bir eşik işlevi görmektedir.

Türkmen katılımcılar arasında aidiyet, çoğunlukla daha istikrarlı ve kendiliğinden gelişen bir deneyim olarak ortaya çıkmaktadır. Etnik ve kültürel yakınlık, mekânsal tanıdıklık ve dil birliği, aidiyetin hukuki statüden bağımsız biçimde, gündelik yaşam pratikleri içinde erken dönemde kurulmasına imkân tanımaktadır. TSG6 bu sürekliliği şu sözlerle ifade etmektedir:

"Bizim oturduğumuz yer hep Türk mahallesiydi[…] Türkçe konuşurduk […]"

Bu anlatı, aidiyetin göçle birlikte sıfırdan inşa edilen bir duygu olmaktan ziyade, mekânsal süreklilik ve kültürel tanıdıklık üzerinden taşınan bir deneyim olarak şekillendiğini göstermektedir. Benzer biçimde TSG5'in Türkiye'ye yönelik aidiyetini vatandaşlıktan önceye dayandırması, vatandaşlığın bu aidiyetin başlangıcı değil; zaten mevcut olan bağlılığı güçlendiren ve kurumsal bir çerçeveye oturtan bir eşik olarak

deneyimlendiğini ortaya koymaktadır. Katılımcının Türkiye'nin geleceğine dair sorumluluk vurgusu bu durumu açık biçimde yansıtmaktadır:

"[Türkiye] kendi vatanım, ana vatanım ne kadar bir sorunlar yaşamış olsam da […]"

Bu alıntı, aidiyetin duygusal bir yakınlıkla sınırlı kalmadığını, olumsuz bazı durumlarla karşılaşılsa dahi toplumsal sorumluluk ve geleceğe yönelik tahayyül ile birlikte daha kalıcı ve istikrarlı bir nitelik kazandığını göstermektedir.

Karşılıklı ontolojik güvensizlik çerçevesi, aidiyetin TCVKS'de neden hem güçlü hem de kırılgan bir yapı olarak işlediğini açıklamaktadır. Türk toplumunda aidiyetin ulusal kimlik ekseninde sıkı biçimde tanımlanması, TCVKS üyelerinin bu çerçeveye dâhil olma sürecini sürekli bir toplumsal kabul ve tanınma sınavına dönüştürmektedir. Bu durum aidiyeti duygusal bir bağ olmaktan çıkararak, bireylerin güvenli kalabilmek için yöneldikleri stratejik bir ontolojik konuma dönüştürmektedir.

Bu bağlamda aidiyet, TCVKS'de ontolojik güvenliğin duygusal merkezini oluşturmaktadır.

- Kürt katılımcılar aidiyeti çoğunlukla koşullu ve sürekli müzakere edilen bir süreç olarak deneyimlemekte,
- Arap katılımcılar aidiyeti mekânsal yerleşiklik ve aile sürekliliği üzerinden inşa etmekte,
- Türkmen katılımcılar ise tarihi ve kültürel yakınlıktan beslenen daha istikrarlı bir aidiyet anlatısı geliştirmektedir.

Bu farklılaşma, hukuki vatandaşlık ile aidiyet arasındaki ayrımı açık biçimde ortaya koymaktadır. Hukuki vatandaşlık bireyi devlete bağlayan resmî bir statü sağlarken; aidiyet, toplumsal tanınma, tanıdık rutinler, anlatısal süreklilik ve mekânsal yerleşiklik üzerinden kurulan bir ontolojik güvenlik biçimi olarak işlemektedir. TCVKS örnekleminde gözlemlenen kırılgan aidiyet deneyimleri, hukuki tanınmanın her zaman toplumsal tanınmaya dönüşmediğini ve ontolojik güvenliğin bu nedenle eksik ya da koşullu biçimde kurulabildiğini göstermektedir.

TCVKS'de aidiyet, vatandaşlıkla birlikte göç sonrası benlik sürekliliğinin yeniden kurulma çabasını hem mümkün kılan hem de sınırlandıran çok katmanlı bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Kaygının görece azalması, sosyal ve ulusal rutinlerin öngörülebilirlik kazanması, bireysel ve kolektif anlatıların tutarlılık üretmesi ve mekânın hem gündelik yaşam alanı hem de sembolik bir "vatan" olarak tanıdıklaşması, aidiyetin güçlenmesine katkı sunmaktadır. Güçlenen aidiyet ise

ontolojik güvenliğin kademeli, ilişkisel ve bağlama duyarlı biçimde yeniden tesis edilmesini mümkün kılmaktadır. Bu yönüyle aidiyet, TCVKS örnekleminde göç ve vatandaşlık deneyimleri sonrasında ontolojik güvenliğin nasıl koşullu, aşamalı ve müzakereye açık bir süreç olarak inşa edildiğini gösteren temel bir analitik düğüm noktasıdır. Elde edilen bulgular, bir sonraki bölümde Türkiye bağlamında göç, vatandaşlık ve ontolojik güvenlik ilişkisini bütüncül biçimde tartışmak için sağlam bir ampirik zemin oluşturmaktadır.

4.2.3. Odak Grup Görüşmeleri: Tematik Analiz Sonuçları

Bu bölümde, Türk toplumu (OGG-3, OGG-4) ve TCVKS (OGG-1, OGG-2) ile gerçekleştirilen odak grup görüşmelerinden elde edilen nitel bulgular sunulmaktadır. Analiz, ontolojik güvenlik kuramının dört temel boyutu olan Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân ile bu boyutların kesişiminde şekillenen Aidiyet üst teması etrafında yapılandırılmıştır. Odak grup verileri, nicel analizlerde ortaya çıkan örüntüleri katılımcıların gündelik anlatıları üzerinden derinleştirmekte ve her iki grubun ontolojik güvenlik ve güvensizlik deneyimlerinin nasıl farklı biçimlerde üretildiğini görünür kılmaktadır. Bu bağlamda nicel bulgularda Türk toplumunda yüksek anlatı ve yüksek kaygının, düşük rutin ve mekân düzeyleriyle birlikte seyrettiği; TCVKS örnekleminde ise yüksek rutin ve hibrit mekân örüntülerinin öne çıktığı görülmektedir.

Bu çerçevede odak grup bulguları, güvenlik-dışılaştırma stratejisinin toplumsal düzeyde otomatik ve kalıcı bir istikrar üretmediğini göstermektedir. Aksine, gündelik karşılaşmaların Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân boyutlarının bileşimi içinde, belirli bağlamlarda güvenlikleştirme eğilimlerini yeniden üretebildiği görülmektedir. Özellikle Türk toplumunda aidiyetin yüksek anlatı ve yüksek kaygı eşliğinde, sınırlı temas, zayıf gündelik rutinler ve mekânsal mesafe üzerinden biçimlenmesi, Üçüncü Bölümde tartışılan söylem salınımının toplumsal düzeydeki karşılığı olarak okunabilir. Bu salınım, insani, tarihi, ekonomik ve kültürel meşrulaştırma söylemlerinden, ulusal kimlik merkezli güvenlik vurgusuna doğru yönelen bir dönüşümü yansıtmaktadır.

4.2.3.1. Türk Toplumu

4.2.3.1.1. Kaygı Boyutu

Türk toplumuna ait odak grup görüşmelerinde Kaygı boyutu, Suriyeli sığınmacıların ve TCVKS'nin Türkiye'deki varlığının idari ya da ekonomik etkilerinin ötesinde,

toplum düzeninin öngörülebilirliği, kamusal güvenlik algısı ve gündelik yaşamın sürekliliği etrafında şekillenmektedir. Katılımcılar, göçle birlikte ortaya çıkan belirsizlik hâlini özellikle mahalle yaşamındaki dönüşümler, çocukların güvenliği ve kamusal alanlarda hissedilen değişim üzerinden dile getirmektedir. Bu durum, ontolojik güvenlik literatürüyle uyumlu biçimde, bireylerin aşina oldukları sosyal düzenin sarsılmasıyla ortaya çıkan varoluşsal kaygılara işaret etmektedir. Kaygının idari ve ekonomik etkilerin ötesine taşması, Üçüncü Bölümde tartışılan kültürel ve demografik kaygıların güvenlikleştirme dinamikleriyle birlikte, bireysel korku dili yerine düzenin hızla değişmesi ve öngörülebilirliğin aşınması gibi ontolojik terimler aracılığıyla gündelik dile tercüme edildiğini göstermektedir.

Alt sosyoekonomik grupta (OGG-4) kaygı, doğrudan gündelik yaşam pratikleri üzerinden ifade edilmektedir. Mahallede artan nüfus hareketliliği ve mekânın tanıdıklığının zayıflaması, güven duygusunun aşınmasına yol açmaktadır. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

“Mahallede eskiden herkes birbirini tanırdı. Şimdi tanımadığımız insanlar çoğaldı. Kimin kim olduğunu bilmiyorsun, bu da insanı tedirgin ediyor.” (OGG-4/G4, 56, Kadın, İşçi)

Benzer biçimde, çocukların göçle birlikte değiştiği düşünülen kamusal alanlarda bulunmasına ilişkin kaygılar da sıklıkla vurgulanmıştır. Bir başka katılımcı, belirsizliğin özellikle ebeveynlik deneyimini etkilediğini belirtmektedir:

“Çocukları eskisi gibi sokağa salamıyorsun. Eskiden daha rahattık, şimdi insan ister istemez korkuyor.” (OGG-4/G2, 47, Erkek, İşçi)

Bu ifadeler, kaygının idari aksaklıklar ya da ekonomik rekabetten ziyade, gündelik hayatın tanıdıklığını yitirmesinden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Ontolojik güvenliğin büyük ölçüde tekrar eden rutinler ve tanıdık sosyal ilişkiler üzerinden kurulduğu dikkate alındığında, bu rutinlerin bozulmasının bireylerde kalıcı bir güvensizlik hissi ürettiği görülmektedir.

OGG-3’te yer alan daha eğitimli katılımcılar ise kaygıyı ağırlıklı olarak toplumsal uyum ve kültürel süreklilik çerçevesinde dile getirmektedir. Bu grupta kaygı, doğrudan bir tehdit algısından ziyade, kısa sürede gerçekleşen kitlesel nüfus değişiminin toplumsal dengeler üzerindeki olası etkileri üzerinden kurulmaktadır:

“Sorun onların burada olması değil, mesele bu kadar kısa sürede bu kadar büyük bir değişime toplumun nasıl uyum sağlayacağı.” (OGG-3/G4, 32, Kadın, Akademisyen)

Bir başka katılımcı ise yaşanan huzursuzluğun bireysel düzeyde değil, kolektif bir algı olarak ortaya çıktığını vurgulamaktadır:

“[…] Bu durum ister istemez insanlarda bir huzursuzluk yaratıyor çünkü alıştığımız düzen çok hızlı değişti.” (OGG-3/G2, 33, Erkek, Öğretmen)

Türk toplumu odak grup görüşmesi bulguları, Türk toplumunda Kaygı boyutunun bireysel endişe ve korkuların ötesinde, alışılmış toplumsal düzenin sürekliliğine ilişkin bir belirsizlik hissi olarak üretildiğini göstermektedir. Suriyeli sığınmacıların ve özellikle TCVKS’nin kamusal alanda hızla görünür hâle gelmesi, bireylerin kimlik ve mekânsal referanslarını istikrarsızlaştırmakta, bu durum ontolojik güvenliğin aşınmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla Türk toplumu açısından Kaygı boyutu, ekonomik ya da dar anlamda güvenlik temelli söylemlerle sınırlı olmayan, toplumsal düzenin tanıdıklığını koruma arzusuna dayalı daha derin ve varoluşsal bir nitelik taşımaktadır.

4.2.3.1.2. Rutin Boyutu

Rutin boyutu, Türk toplumunun ontolojik güvenliğinde öngörülebilirlik, mesafe ve gündelik pratiklerin sürekliliği üzerinden şekillenmektedir. Odak grup görüşmeleri, Suriyeliler ve TCVKS ile kurulan ilişkinin büyük ölçüde zorunlu temas alanlarıyla sınırlı kaldığını ve bu temasın çoğunlukla kontrollü ve mesafeli biçimde sürdürüldüğünü göstermektedir. Bu durum, rutinlerin bir yandan güvenlik üretirken, diğer yandan toplumsal sınırların yeniden kurulmasına hizmet ettiğini ortaya koymaktadır.

OGG-3’te yer alan orta ve orta-üst sosyoekonomik konuma sahip katılımcılar, Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS ile temasın ağırlıklı olarak kurumsal bağlamlarla sınırlı kaldığını ifade etmektedir. Eğitim ve iş ortamlarında birlikte bulunulmasına rağmen bu birliktelik gündelik sosyal ilişkilere taşınmamaktadır. Bir katılımcı bu durumu şu sözlerle dile getirmiştir:

“Okulda Suriyeli öğrenciler var, ders içinde bir sorun olmuyor ama teneffüste herkes yine kendi grubuyla duruyor.” (OGG-3/G1, 33, Kadın, Öğretmen)

Benzer biçimde iş ortamındaki temasın da sınırlı ve mesafeli kaldığı görülmektedir:

“İş yerinde birlikte çalışıyoruz ama bu ilişki iş bitince orada kalıyor. Herkes kendi hayatına dönüyor.” (OGG-3/G5, 30, Erkek, Akademisyen)

Bu ifadeler, Türk toplumu açısından rutinlerin birlikte yaşama pratiklerinden ziyade birlikte bulunmaya dayalı olarak kurulduğunu göstermektedir. Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS, gündelik yaşamın akışı içinde görünür olmakla birlikte, Türk toplumunun sosyal rutinlerine tam anlamıyla dâhil edilmemektedir.

Alt sosyoekonomik grupta (OGG-4) ise rutinler, mekânsal yakınlığın zorunlu kıldığı temaslar üzerinden şekillenmektedir. Aynı atölyede çalışma ya da aynı mahallede yaşama gibi pratikler yüz yüze karşılaşmaları artırmakla birlikte, bu temaslar her zaman yakınlaşma üretmemektedir. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Aynı yerde çalışıyoruz ama iş dışında pek görüşmeyiz. İş bitince herkes kendi mahallesine gider.” (OGG-4/G3, 43, Erkek, İşçi)

Bir başka katılımcı ise gündelik rutinin zamanla bir alışkanlık ve kabullenme yarattığını ancak bunun güçlü bir sosyal bağ anlamına gelmediğini vurgulamaktadır:

“Başta garipsiyorduk ama zamanla alışıyorsun. Yine de çok iç içe değiliz.” (OGG-4/G4, 56, Kadın, İşçi)

Rutin boyutunda gözlenen bu kontrollü tekrar ve mesafeli temas örüntüsü, nicel bulgularda tespit edilen düşük rutin düzeylerinin nitel açıklamasını güçlendirmektedir. Birlikte yaşama pratiği, birlikte bulunma düzeyinde tutulmakta, böylece ontolojik güvenlik, yakınlık üzerinden değil, öngörülebilir mesafe aracılığıyla istikrarlı kılınmaktadır.

Türk toplumu odak grup görüşmesi bulguları, Türk toplumunda rutinlerin ontolojik güvenliği mesafe üzerinden tesis ettiğini göstermektedir. Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS ile kurulan ilişki, tanıdıklık ve karşılıklı iç içelik üretmekten ziyade, belirsizliği yönetmeye yönelik kontrollü tekrarlar aracılığıyla sürdürülmektedir. Bu anlamda Rutin boyutu, güvenlik sağlama işleviyle birlikte kimlik sınırlarının sabitlenmesine ve kalınlaşmasına da katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla Türk toplumu açısından Rutin boyutu, zorunlu göçe ve sonrasında uygulanan politikalara uyumdan çok, mevcut toplumsal düzenin korunmasına yönelik bir refleks olarak işlemektedir. Bu durum, ontolojik güvenliğin gündelik pratiklerde yakınlık değil, öngörülebilir mesafe üzerinden kurulduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır.

4.2.3.1.3. Anlatı Boyutu

Türk toplumu açısından Anlatı boyutu, ontolojik güvenliğin sembolik ve tarihi düzeyde yeniden üretildiği temel bir alan olarak öne çıkmaktadır. Odak grup görüşmeleri, katılımcıların Suriyeli sığınmacılara ve TCVKS'ye yönelik tutumlarını yalnızca güncel deneyimler üzerinden değil, ulusal kimlik, tarihi hafıza ve kolektif sorumluluk anlatıları aracılığıyla anlamlandırdıklarını göstermektedir. Bu bağlamda anlatı, Türk toplumunun kendisini "yardım eden", "koruyan" ve "ahlaki sorumluluk üstlenen" bir özne olarak konumlandırmasını mümkün kılan başlıca sembolik çerçevelerden biri olarak işlev görmektedir.

Katılımcılar, Türkiye'nin Suriyelileri sığınmacı olarak kabul etmesini ve açık kapı politikasını büyük ölçüde insani ve tarihi bir zorunluluk olarak tanımlamaktadır. Bununla birlikte bu anlatı, göçün uzaması ve özellikle istisnai vatandaşlık uygulamaları yoluyla kalıcılık ihtimalinin güçlenmesiyle birlikte belirgin gerilimler üretmektedir. Alt sosyoekonomik grupta (OGG-4) bu durum, misafirlik vurgusu üzerinden açık biçimde dile getirilmektedir:

"Tamam, insani bir zorunluluktu. Aldık, yardımcı olduk. Ama bu işin bir süresi olmalıydı." (OGG-4/G5, 30, Kadın, İşçi)

Benzer biçimde başka bir katılımcı, tarihi olarak içselleştirilen anlatıların gündelik gerçeklikle giderek uyumsuz hâle geldiğini ifade etmektedir:

"Bizim milletin yüreği yumuşaktır ama bu kadar uzun sürünce […]. […] yaşadığımız şey aynı olmuyor." (OGG-3/G2, 33, Erkek, Öğretmen)

Bu ifadeler, ulusal anlatının Türk toplumu açısından güçlü bir meşrulaştırıcı çerçeve sunduğunu, ancak gündelik deneyimlerle her zaman örtüşmediğini göstermektedir. Anlatı, bir yandan toplumun kendisine ilişkin olumlu bir kimlik imgesi üretirken, diğer yandan Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS'nin kalıcılığı karşısında ontolojik bir gerilim alanına dönüşmektedir.

OGG-3'te yer alan daha eğitimli katılımcılar ise bu gerilimi daha refleksif ve eleştirel bir dille ifade etmektedir. Bu grupta anlatı, "misafirlik" söyleminin toplumsal gerçeklikle uyumsuzluğuna işaret eden sorgulayıcı bir çerçeveye evrilmektedir:

"Gerçek şu ki, artık kalıcılar ama biz hâlâ onları misafir gibi anlatıyoruz. Burada bir kopukluk var." (OGG-3/G6, 28, Kadın, Avukat)

Bu tür anlatılar, karşılıklı ontolojik güvensizlik durumunu Türk toplumu açısından görünür kılmaktadır. Türk toplumu, kendi ulusal kimlik sürekliliğini koruyabilmek için güçlü ve ahlaki yönü yüksek anlatılara tutunmakta, ancak bu anlatılar Suriyeli sığınmacıların fiilî varlığı ve vatandaşlık edinimiyle birlikte tartışmalı bir hâl almaktadır.

Türk toplumu odak grup görüşmelerinde Anlatı boyutu, ontolojik güvenliğin sembolik düzeyde en güçlü, ancak zorunlu göçün kalıcı etkileri karşısında en kırılgan alanlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Ulusal kimliği ve bu kimlikle iç içe geçen ahlaki konumlanışı tarihi olarak istikrarlı kılmaya hizmet eden anlatılar, zorunlu göçün süreklilik kazanmasıyla birlikte gündelik pratiklerle uyum sağlamakta zorlanmaktadır. Bu durum, anlatı ile gündelik deneyim arasındaki mesafenin giderek açılmasına yol açmaktadır. Türk toplumunda eşzamanlı olarak gözlenen yüksek anlatı tutarlılığı, yüksek kaygı ve mesafeli temas örüntüsü, ontolojik güvenliğin sembolik düzeyde korunurken pratik düzeyde zorlandığını açık biçimde ortaya koymaktadır.

4.2.3.1.4. Mekân Boyutu

Mekân boyutu, Türk toplumunda ontolojik güvenliğin ağırlıklı olarak sınır koyma ve mesafe üzerinden üretildiği temel alanlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Odak grup görüşmeleri, Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS ile kurulan ilişkinin çoğu zaman fiziki yakınlık ile sosyal mesafe arasındaki gerilim içinde şekillendiğini göstermektedir. Katılımcılar, aynı mahallede yaşama ya da aynı kamusal alanları paylaşma durumunun kendiliğinden bir yakınlık üretmediğini, aksine mekânı kimlikle ilgili sınırların yeniden çizildiği bir toplumsal zemine dönüştürdüğünü ifade etmektedir.

Alt sosyoekonomik grupta (OGG-4), mahalle mekânı özellikle güvenlik, düzen ve tanıdıklık kaybı üzerinden anlamlandırılmaktadır. Mekân paylaşımın sınırlı bir teması beraberinde getirdiği, ancak bu temasın sosyal ilişkiye dönüşmediği sıkça vurgulanmaktadır. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

“Mahallemizde Suriyeliler var ama pek görüşmüyoruz. Aynı sokaktayız ama herkes kendi dünyasında.” (OGG-4/G6, 54, Kadın, İşçi)

Benzer biçimde, kamusal alanlarda da mekânsal yakınlığın sosyal iç içeliğe dönüşmediği görülmektedir:

“Aynı yerde yaşıyoruz ama iç içe değiliz. Selam var, o kadar.”(OGG-4/G3, 43, Erkek, İşçi)

OGG-3'te yer alan daha eğitimli katılımcılar ise mekânı ağırlıklı olarak kurumsal ve kamusal alanlar üzerinden tanımlamaktadır. Üniversite, kampüs ya da işyeri gibi mekânlarda birlikte bulunulmasına rağmen bu birliktelik, gündelik sosyal ilişkilere taşınmamaktadır:

"Üniversitede aynı kampüsteyiz ama sosyal alanlarda bir araya gelmiyoruz. Herkes kendi çevresinde." (OGG-3/G4, 32, Kadın, Akademisyen)

Bununla birlikte, uzun süreli mekân paylaşımın belirli koşullar altında mesafeyi kısmen azaltabildiğine işaret eden anlatılar da mevcuttur. Özellikle zaman içinde tekrar eden karşılaşmalar, sınırlı da olsa tanıdıklık üretmektedir:

"Aynı apartmanda yıllardır oturuyoruz. Başta mesafeliydik ama zamanla komşuluk gelişti." (OGG-3/G3, 29, Erkek, Diyetisyen)

Bu bulgular, mekânın sabit ve nötr bir zemin değil; toplumsal ilişkiler içinde sürekli olarak üretilen ve yeniden düzenlenen bir süreç olduğunu vurgulayan Lefebvre'in (1991) yaklaşımıyla uyumludur. Türk toplumu açısından mekân, ontolojik güvenliği yakınlık üzerinden değil, zorunlu birlikte bulunma koşulları altında sosyal mesafenin korunması yoluyla üretmektedir. Bununla birlikte, uzun süreli ve tekrarlanan mekânsal temasların, sınırlı da olsa bu mesafeyi aşındırabildiği görülmektedir.

4.2.3.1.5. Aidiyet Boyutu

Aidiyet, Türk toplumu açısından ontolojik güvenliğin duygusal ve sembolik merkezini oluşturmaktadır. Odak grup görüşmeleri, aidiyetin sabit, kapsayıcı ya da otomatik biçimde işleyen bir kategori olmaktan ziyade, "biz" duygusunun korunması ve "öteki"nin konumunun sınırlandırılması üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Katılımcılar, Suriyeli sığınmacıların ve TCVKS üyelerinin varlığını çoğu zaman toplumsal kabul ile mesafe arasında salınan, koşullu bir çerçeve içinde değerlendirmektedir.

Alt sosyoekonomik grupta aidiyet, özellikle vatandaşlık, tanınma ve ulusal sınırların belirsizleşmesi üzerinden dile getirilmektedir. Bir katılımcının ifadesi bu durumu açık biçimde ortaya koymaktadır:

"Biz bu ülkeyi birlikte kurduk ama şimdi kimin bu ülkeye ait olduğunu anlamak zorlaştı." (OGG-4/G2, 47, Erkek, İşçi)

Bu ifade, aidiyetin hukuki statüden ziyade tarihi ve sembolik bir üyelik biçimi olarak algılandığını göstermektedir. Aidiyet, resmî vatandaşlıkla otomatik olarak genişleyen bir çerçeve değil, ulusal kimliğin sınırlarını koruyan bir anlam alanı olarak kurgulanmaktadır.

OGG-3'te yer alan daha eğitimli katılımcılar ise aidiyeti daha ilişkisel ve normatif bir zeminde tanımlamaktadır. Bu grupta aidiyet, ortak değerler ve yaşam pratikleri üzerinden koşullu olarak mümkün görülmektedir:

"Aidiyet benim için ortak değerlerle olur. Ortak yaşam kültürü gelişirse, herkes bu aidiyetin parçası olabilir." (OGG-3/G5, 30, Erkek, Akademisyen)

Bu yaklaşım, aidiyetin kapsayıcı olasılığını tamamen dışlamamakla birlikte, belirli kültürel ve davranışsal koşullara bağlandığını göstermektedir. Nitekim aidiyetin vatandaşlık edinimi yoluyla devlet tarafından tek taraflı bir kabul olmadığı, sıkça vurgulanmaktadır:

"Biz kabul ettik ama onların da bizi anlaması gerekiyor. Aidiyet karşılıklı bir şey." (OGG-3/G1, 33, Kadın, Öğretmen)

Bu bulgular, tanınma temelli ontolojik güvenlik yaklaşımlarıyla uyumlu biçimde, Türk toplumunda aidiyetin kapsayıcı bir bütünleşmeden ziyade koşullu kabul ve karşılıklılık beklentisi üzerinden şekillendiğini ortaya koymaktadır. Anlatı düzeyinde güçlü olan insani ve tarihi sorumluluk vurgusu, gündelik pratiklerde yerini temkinli bir mesafeye ve sınır koruma refleksine bırakmaktadır.

Türk toplumu odak grup bulguları, ontolojik güvenliğin ağırlıklı olarak anlatı ve sembolik düzeyde üretildiğini göstermektedir. Ulusal kimlik anlatıları belirsizlikle baş etmeyi mümkün kılarken, gündelik pratiklerde Rutin ve Mekân boyutları mesafe, koşulluluk ve sınırlı temas üzerinden işlemektedir. Bu yapı, yüksek anlatı ve yüksek kaygı ile birlikte düşük rutin ve mekânsal katılım örüntüsüyle karakterize edilen bir ontolojik güvenlik düzenine işaret etmektedir. Söz konusu örüntü, TCVKS grubunda gözlenen daha pratik, mekânsal ve gündelik güvenlik biçimleriyle belirgin bir tezat oluşturmaktadır. Böylece tez kapsamında tanımlanan asimetrik ontolojik güvenlik düzeni, Türk toplumu örnekleminde somut ve sistematik bir biçimde görünür hâle gelmektedir.

4.2.3.2. TCVKS

TCVKS ile gerçekleştirilen iki odak grup görüşmesi, kimlik, aidiyet ve güvenlik deneyimlerinin iç içe geçtiği çok katmanlı bir yapıya işaret etmektedir. Katılımcı ifadeleri, vatandaşlık statüsünün yalnızca hukuki bir kazanım olarak değil, tanınma, kabullenilme ve kendini evinde ya da vatanında hissetme gibi ontolojik güvenliğin temel bileşenlerini içeren bir süreç olarak deneyimlendiğini göstermektedir. Bu yönüyle vatandaşlık, TCVKS açısından statüsel bir sonuçtan ziyade benlik sürekliliğinin yeniden kurulmasına imkân tanıyan bir eşik işlevi görmektedir.

Üçüncü Bölümde tartışıldığı üzere vatandaşlığın "istisnai" bir mekanizma üzerinden verilmesi, bu statünün kendisini dahi toplumsal ve siyasal tartışmaların konusu hâline getirebilmektedir. Bu durum, TCVKS üyelerinin ontolojik güvenliğinin hukuki zeminde görece güçlenmesine karşın, toplumsal kabul, tanınma ve meşruiyet boyutlarında kırılgan kalmasına yol açmaktadır. Dolayısıyla vatandaşlık, güvenlik üretici bir çerçeve sunmakla birlikte, bu güvenliğin gündelik yaşamda istikrarlı biçimde karşılık bulmasını her zaman garanti etmemektedir.

Bu bölümde sunulan bulgular, ontolojik güvenlik kavramsallaştırması çerçevesinde Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân boyutları ile bu boyutların kesişiminde şekillenen Aidiyet üst teması altında sistematik biçimde ele alınmaktadır. Böylece TCVKS üyelerinin vatandaşlık sonrası deneyimlerinin, hukuki tanınma ile toplumsal kabul arasındaki gerilim içinde ontolojik güvenliğin nasıl kademeli, ilişkisel ve kırılgan biçimde inşa edildiğini ortaya koyulmaktadır.

4.2.3.2.1. Kaygı Boyutu

TCVKS açısından Kaygı boyutu, hukuki statünün sağladığı görece ontolojik güvenliğe rağmen, toplumsal kabulün kırılganlığı ve ulusal kimlikle kurulan ilişkinin sürekli olarak sınanması etrafında şekillenmektedir. Odak grup görüşmeleri, vatandaşlık statüsünün belirsizlikleri önemli ölçüde azalttığını, ancak gündelik etkileşimlerde tam anlamıyla kabul edilme duygusunun hâlen istikrarsız kaldığını ortaya koymaktadır. Bu durum, Giddens'ın (1991) ontolojik güvenlik kavramsallaştırmasıyla uyumlu biçimde, bireyin varoluşsal sürekliliğinin yalnızca hukuki tanınma ile değil, toplumsal tanınma yoluyla da kurulduğuna işaret etmektedir.

Kadın katılımcıların yer aldığı OGG-2'de Kaygı boyutu ağırlıklı olarak önyargı, suçlayıcı dil ve dışlayıcı söylemlerle karşılaşma deneyimleri üzerinden ifade edilmektedir. Bir katılımcı, gündelik yaşamda maruz kaldığı sözlü dışlamayı şu sözlerle aktarmaktadır:

"Komşularımız yardım aldığımızı biliyordu. Bizim paramızı yiyorsunuz, zehir zıkkım olsun diyorlardı. Bizim çocuklarımız şehit oluyor, siz burada rahat yaşıyorsunuz diye çok laf işittik." (OGG-2/K5, 51, Kadın, Türkmen)

Benzer biçimde, vatandaşlığın toplumsal algıda siyasallaştırılması da kaygıyı derinleştiren bir unsur olarak öne çıkmaktadır:

"Bazıları bize "Size vatandaşlığı boşuna vermediler, oy için verdiler" diyor. Vatandaş olunca her şey bitmiyor." (OGG-2/K3, 35, Kadın, Türkmen)

Bu ifadeler, vatandaşlığın hukuki bir statü olarak kazanılmış olmasına rağmen, toplumsal meşruiyetin gündelik ilişkilerde sürekli olarak müzakere edilmek zorunda kaldığını göstermektedir. Kadın katılımcılar açısından kaygı, kamusal alanda görünür olmanın beraberinde getirdiği açıklama yapma, kendini gerekçelendirme ve savunma yüküyle iç içe geçmektedir.

OGG-1'de yer alan erkek katılımcılar ise kaygıyı daha çok vatandaşlık statüsünün kalıcılığına dair belirsizlikler ve siyasal söylemlerin yarattığı tedirginlik üzerinden dile getirmektedir. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

"Biz vatandaşız ama yine de korku var. Kanunu bilmiyoruz. Hükümet değişirse ne olur, vatandaşlık geri alınır mı diye düşünüyoruz." (OGG-1/G5, 36, Erkek, Arap)

Benzer bir endişe, vatandaşlığın "istisnai" niteliği üzerinden de dile getirilmektedir:

"İstisnai vatandaşlık aldık. Yarın bir gün "geri dön" derler mi, bunu bilmiyoruz. O yüzden tam rahat değiliz." (OGG-1/G2, 55, Erkek, Türkmen)

Bu ifadeler, TCVKS örnekleminde -Türkmen katılımcılarda dahi- kaygının temel kaynağının hukuki statünün kendisinden ziyade, statünün siyasal söylem ve toplumsal algı içinde sürekli olarak tartışmaya açılması olduğunu göstermektedir. Vatandaşlık, kurumsal düzeyde önemli bir güvenlik zemini sunsa da ontolojik güvenliğin tam anlamıyla tesis edilebilmesi, bu statünün gündelik yaşamda tanınması ve meşruiyetinin sorgulanmamasıyla doğrudan ilişkilidir.

Odak grup görüşmesi verilerine göre TCVKS açısından Kaygı boyutu, bir yandan göç ve zorunlu yerinden edilme sürecinde yaşanan güvensizlik deneyimlerinin izlerini taşırken, diğer yandan vatandaşlık sonrasında ortaya çıkan koşullu kabul hissiyle yeniden üretilmektedir. Bu durum, ontolojik güvenliğin vatandaşlık ediminin ötesinde; tanınma, meşruiyet ve süreklilik duygusunun toplum düzeyinde paylaşılmasıyla mümkün olabileceğini açık biçimde ortaya koymaktadır.

4.2.3.2.2. Rutin Boyutu

Rutin boyutu, TCVKS açısından ontolojik güvenliğin en somut ve işlevsel dayanaklarından birini oluşturmaktadır. Odak grup görüşmeleri, vatandaşlık statüsüyle birlikte gündelik yaşamın belirli alanlarında öngörülebilirlik ve süreklilik kazanıldığını; bu sürekliliğin özellikle çalışma hayatı, eğitim, Türkçe kullanımı ve komşuluk ilişkileri üzerinden kurulduğunu göstermektedir. Giddens'ın (1991) vurguladığı üzere, bireyin yaşamının tekrar eden pratikler etrafında istikrara kavuşması, ontolojik güvenliğin temel koşullarından biridir.

OGG-1'de yer alan erkek katılımcılar için rutinler, ağırlıklı olarak çalışma hayatına düzenli katılım üzerinden inşa edilmektedir. Vatandaşlık sonrasında iş piyasasında daha serbest hareket edebilme, sigortalı çalışma ve kurumsal işlemlerin kolaylaşması, gündelik hayatın akışını belirgin biçimde istikrarlı hâle getirmiştir. Bir katılımcı bu dönüşümü şu şekilde ifade etmektedir:

"Vatandaş olduktan sonra her şey daha düzenli oldu. İşe gidiyorum, sigorta var, yarın ne olacağını biliyorum." (OGG-1/G1, 43, Erkek, Arap)

Benzer biçimde çalışma yaşamının sağladığı bu düzen, toplumsal ilişkilerde de bir normalleşme duygusu üretmektedir:

"Her gün aynı saatte işe gidiyorum, Türklerle birlikte çalışıyorum. Artık bu hayat bana normal geliyor." (OGG-1/G3, 45, Erkek, Türkmen)

OGG-2'de yer alan kadın katılımcılar açısından rutinler, daha çok ev içi düzen, çocukların eğitim süreçleri ve komşuluk ilişkileri etrafında şekillenmektedir. Vatandaşlık, özellikle çocukların okula devamı ve kamu kurumlarıyla kurulan ilişkilerde belirsizliği azaltarak gündelik yaşamın daha öngörülebilir hâle gelmesine katkı sunmaktadır. Bir katılımcı bu durumu şu sözlerle dile getirmiştir:

“Çocuklar okula gidiyor, ben de her gün aynı düzeni kuruyorum. Okulda artık sorun yaşamıyoruz, bu bizi rahatlatıyor.” (OGG-2/K2, 41, Kadın, Arap)

Türkçe, her iki odak grupta rutinlerin merkezi bir bileşeni olarak öne çıkmaktadır. Katılımcılar, Türkçenin gündelik hayatta düzenli kullanımının kamusal alandaki etkileşimleri kolaylaştırdığını, belirsizliği azalttığını ve gündelik yaşamı daha yönetilebilir kıldığını ifade etmektedir. Bir kadın katılımcı bu süreci şu şekilde aktarmaktadır:

“Türkçeyi kullanmaya başladıkça işler kolaylaştı. Market, okul, komşu… Her şey daha düzenli oldu.” (OGG-2/K3, 35, Kadın, Türkmen)

Bununla birlikte, rutinlerin her durumda kalıcı ve tam bir güvenlik hissi üretmediği de görülmektedir. Özellikle siyasal tartışmaların yoğunlaştığı dönemlerde, yerleşik gündelik pratiklerin kırılganlaşabildiği ifade edilmektedir. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde özetlemektedir

“Gündelik hayatımız var ama bazen bir söz, bir haber her şeyi tekrar sorgulatıyor.” (OGG-1/G6, 52, Erkek, Arap)

Bu bulgular, TCVKS açısından rutinlerin ontolojik güvenliği önemli ölçüde destekleyen, ancak tek başına yeterli olmayan bir işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Vatandaşlıkla birlikte gündelik yaşam büyük ölçüde öngörülebilir hâle gelmiş, çalışma, eğitim ve dil temelli pratikler bireylere süreklilik hissi kazandırmıştır. Bununla birlikte bu süreklilik, toplumsal algı ve siyasal söylemler karşısında zaman zaman sarsılabilmektedir. Dolayısıyla TCVKS örnekleminde Rutin boyutu, ontolojik güvenliğin pratik düzeyde kurulduğu temel alanlardan biri olarak öne çıkmakta, ancak bu güvenliğin kalıcılığı, Anlatı boyutu ve Aidiyet üst temasıyla kurulan ilişkiye bağlı olarak değişkenlik göstermektedir.

4.2.3.2.3. Anlatı Boyutu

TCVKS anlatıları, ontolojik güvenliğin geçmiş ile şimdi arasında kurulan anlamsal süreklilik üzerinden inşa edildiğini göstermektedir. Odak grup görüşmelerinde katılımcılar, Suriye’yi çoğunlukla geçmişin mekânı; Türkiye’yi ise geleceğin, istikrarın ve güvenli yaşamın ülkesi olarak konumlandırmaktadır. Bu ikili anlatı, kimlik ve aidiyet deneyimlerinin merkezinde yer almakta; bireylerin zorunlu göçle yaşadıkları kırılmaları anlatısal düzeyde onarma çabasını yansıtmaktadır.

OGG-1'de yer alan erkek katılımcıların anlatılarında "vatan" kavramı sıklıkla bölünmüş ve çoğul bir biçimde dile getirilmektedir. Katılımcılar, Suriye'ye yönelik duygusal bağlılıklarını korurken, Türkiye'yi gündelik hayatın sürdürülebilirliği ve geleceğin kurulabilirliği açısından vazgeçilmez bir referans noktası olarak tanımlamaktadır. Bir katılımcı bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir:

"Suriye'yi seviyoruz, orası vatanımız ama şimdi iki vatanımız var elhamdülillah. Türkiye de vatan oldu." (OGG-1/G1, 43, Erkek, Arap)

Benzer biçimde başka bir katılımcı, Türkiye'ye yönelik bu bağlılığı gündelik deneyimler üzerinden kurmaktadır. Suriye'yi ziyaret ettiğinde hissettiklerini şu şekilde aktarmaktadır:

"Suriye'den çıktım, sanki dün çıkmışım gibi hissettim ama iki ay sonra Türkiye'yi çok özledim. Burası vatanım gibi oldu." (OGG-1/G5, 36, Erkek, Arap)

Bu anlatılar, vatandaşlık statüsünün hukuki bir dönüşümün olmakla birlikte anlatısal bir yeniden konumlanma yarattığını göstermektedir. Türkiye, katılımcılar açısından sığınılan geçici bir mekân olmanın ötesinde, hayatın anlamlı ve devam edebilir olduğu bir yaşam alanı olarak anlatılmaktadır.

OGG-2'de yer alan kadın katılımcıların anlatılarında ise anlatı sürekliliğinin merkezinde çocuklar ve geleceğe ilişkin tahayyüller bulunmaktadır. Kadın katılımcılar, kendi aidiyet deneyimlerini çoğu zaman çocuklarının eğitim süreçleri, Türkçeyi kullanımı ve kimlik pratikleri üzerinden tanımlamaktadır. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde dile getirmiştir:

"Çocuklarım Türkçe konuşuyor, okul burada. Onların geleceği burada, o yüzden bizim de hayatımız burada." (OGG-2/K2, 41, Kadın, Arap)

Bir başka katılımcı ise kuşaklar arası farkı anlatısal düzeyde açık biçimde ortaya koymaktadır:

"Biz arada kaldık belki ama çocuklar kendini buraya ait hissediyor. Onlar için Türkiye tek yer." (OGG-2/K4, 50, Kadın, Türkmen)

Bu anlatılar, TCVKS içinde yetişkin kuşağın deneyimlediği arada kalmışlık hissine karşılık, çocuk ve genç kuşağın daha bütünlüklü bir aidiyet anlatısı geliştirdiğini göstermektedir. Böylece Anlatı boyutu, yalnızca bireysel deneyimleri değil, kuşaklar arası ontolojik güvenlik farklarını da görünür kılmaktadır.

Odak grup görüşmelerinde anlatı bütünlüğünün her zaman istikrarlı olmadığı da görülmektedir. Medyada ya da gündelik sohbetlerde Suriyeli sığınmacılara ve TCVKS'ye yönelik olumsuz söylemler, katılımcıların kendilerini yeniden "yabancı" olarak konumlandırmalarına yol açabilmektedir. Bir katılımcı bu kırılganlığı şu sözlerle ifade etmektedir:

"Televizyonda Suriyeliler hakkında kötü şeyler söylenince yine kendimi yabancı gibi hissediyorum." (OGG-1/G4, 51, Erkek, Türkmen)

Bu durum, vatandaşlıkla birlikte kurulan anlatı sürekliliğinin, Türk toplumundaki söylem ve siyasal iklim karşısında kırılgan kalabildiğini göstermektedir. Dolayısıyla TCVKS açısından Anlatı boyutu, ontolojik güvenliğin hem en güçlü hem de en hassas alanlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak TCVKS'nin Anlatı boyutunu, ontolojik güvenliğin geçmiş deneyimler ile geleceğe yönelik beklentiler arasında kurulan bir anlam köprüsü üzerinden deneyimlediği görülmektedir. Vatandaşlık bu köprünün kurulmasını kolaylaştıran önemli bir eşik olsa da anlatının sürekliliği büyük ölçüde toplumsal kabul, tanınma, gündelik pratikler ve kuşaklar arası aktarım süreçlerine bağlı olarak şekillenmektedir.

4.2.3.2.4. Mekân Boyutu

Mekân boyutu, TCVKS açısından ontolojik güvenliğin "evinde olma" duygusu üzerinden somutlaştığı temel alanlardan biridir. Odak grup görüşmeleri, vatandaşlık statüsüyle birlikte mekânsal yerleşikliğin güçlendiğini, ancak bu yerleşikliğin, gündelik karşılaşmaların niteliğine bağlı olarak belirli kırılganlıklar da barındırdığını göstermektedir.

OGG-1'de yer alan erkek katılımcılar, uzun süreli ikamet ve düzenli çalışma hayatının mekânı giderek tanıdık ve güvenli kıldığını vurgulamaktadır. Aynı mahallede yaşamaya devam etmek ve komşuluk ilişkilerinin süreklilik kazanması, bireylerin mekânla kurdukları bağı istikrarlı hâle getirmektedir. Bir katılımcı bu durumu şu şekilde ifade etmektedir:

"Altı yıldır aynı mahalledeyiz. Herkes bizi tanıyor. Artık kimse Suriyeli demiyor." (OGG-1/G3, 45, Erkek, Türkmen)

Benzer biçimde, gündelik karşılaşmaların sıradanlaşması ve görünürlüğün olağanlaşması, mekânsal aidiyet duygusunu pekiştirmektedir:

“Burada herkes beni tanıyor, selam veriyoruz. Bu bana güven veriyor.” (OGG-1/G1, 43, Erkek, Arap)

OGG-2’de yer alan kadın katılımcılar için mekân deneyimi daha çift yönlü bir nitelik taşımaktadır. Uzun süreli yerleşiklik ve komşuluk pratikleri güven üretirken, geçmişte yaşanan dışlayıcı deneyimler mekânla kurulan ilişkiyi daha temkinli hâle getirmektedir. Bir katılımcı bu durumu şu sözlerle dile getirmektedir:

“Başta çok zorlandık. Komşular misafir gelince hemen şikâyet ediyordu. Çok taşındık.” (OGG-2/K5, 51, Kadın, Türkmen)

Zaman içerisinde kurulan daha istikrarlı ilişkiler ise bu kırılganlığı kısmen azaltabilmektedir:

“Şimdi aynı yerdeyiz, komşularla bayramlaşıyoruz. Alıştık, onlar da alıştı.” (OGG-2/K4, 50, Kadın, Türkmen)

Bu ifadeler, mekânın TCVKS açısından hem ontolojik güvenlik üreten hem de dışlanma deneyimlerini yeniden hatırlatabilen bir alan olduğunu göstermektedir. Vatandaşlık, mekânsal hareketliliği azaltarak yerleşikliği güçlendirse de mekânla kurulan güven ilişkisi, büyük ölçüde gündelik etkileşimlerin sürekliliği ve niteliği tarafından belirlenmektedir.

Sonuç olarak Mekân boyutu, TCVKS odak grup görüşmeleri örnekleminde ontolojik güvenliğin pratik ve ilişkisel bir zeminde inşa edildiğini ortaya koymaktadır. Uzun süreli yerleşiklik, tanışıklık ve gündelik temas güven üretirken; Türk toplumunun söylemleri ve Türk toplumu ile karşılaşmalarda geçmiş deneyimler bu güveni zaman zaman sınamakta ve mekânı, ontolojik güvenliğin hem kurulduğu hem de kırılabildiği bir alan hâline getirmektedir.

4.2.3.2.5. Aidiyet Üst Teması

Aidiyet, TCVKS açısından Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân boyutlarının kesişiminde yer alan ontolojik güvenliğin duygusal merkezini oluşturmaktadır. Odak grup görüşmeleri, aidiyetin vatandaşlık statüsünden ziyade toplumsal kabul, tanınma ve gündelik pratikler aracılığıyla üretildiğini göstermektedir. Katılımcılar, “Türk vatandaşı olma” hâlini hukuki bir eşik olarak değerlendirmekte, aidiyetin esasen toplumsal etkileşimler içinde ve zamana yayılarak kurulduğunu vurgulamaktadır.

OGG-1’de bir katılımcının ifadesi bu ayrımı açık biçimde ortaya koymaktadır:

“Devlet bize kimlik verdi ama asıl kimliği biz sokakta kazandık.” (OGG-1/G3, 45, Erkek, Türkmen)

Aidiyetin karşılıklılık gerektiren bir süreç olduğu da sıklıkla dile getirilmektedir:

“Biz bu ülkeye aitiz ama toplum da bizi kabul ederse bu aidiyet gerçek oluyor.” (OGG-1/G6, 52, Erkek, Arap)

OGG-2’de yer alan kadın katılımcıların anlatılarında ise aidiyet, özellikle çocuklar üzerinden geleceğe taşınan bir deneyim olarak tanımlanmaktadır. Çocukların eğitim süreçleri, Türkçe dil pratikleri ve gündelik sosyalleşmeleri, kuşaklar arası bir aidiyet dönüşümünü görünür kılmaktadır:

“Çocuklarım “Türküm” diyor. Onların hayatı burada.” (OGG-2/K2, 41, Kadın, Arap)

Bu ifadeler, yetişkin kuşağın deneyimlediği arada kalmışlık hissine karşılık, çocuk kuşağın daha bütünlüklü ve istikrarlı bir aidiyet geliştirdiğini ya da geliştirme olasılığı olduğunu göstermektedir. Böylece aidiyet, TCVKS örnekleminde kuşaklar arasında farklılaşan ve zaman içinde yeniden şekillenen bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır.

Genel olarak TCVKS açısından aidiyet, hukuki statü ile toplumsal kabul ve tanınma arasındaki açıklıkta sürekli olarak müzakere edilmektedir. Vatandaşlık ontolojik güvenliğin kurumsal temelini güçlendirmiş olsa da bu güvenliğin kalıcılığı, gündelik hayatta Türk toplumu tarafından kabul, tanınma, karşılıklılık ve mekânsal yerleşiklikle mümkün olabilmektedir.

Odak grup görüşmelerinin karşılaştırmalı analizi, ontolojik güvenliğin Türk toplumu ile TCVKS arasında asimetrik biçimde üretildiğini ortaya koymaktadır. Türk toplumunda ontolojik güvenlik ağırlıklı olarak anlatı ve sembolik düzeyde kurulmakta; ulusal kimlik, tarihi sorumluluk ve insani söylemler belirsizliği yönetmenin temel araçları olarak işlev görmektedir. Buna karşılık gündelik pratiklerde, özellikle rutin ve mekân boyutlarında mesafe, koşulluluk ve zorunlu temas belirleyici olmaktadır. Bu yapı, yüksek anlatı ve yüksek kaygı ile eşzamanlı olarak düşük rutin ve mekânsal katılımla karakterize edilen bir güvenlik örüntüsüne işaret etmektedir.

TCVKS örnekleminde ise ontolojik güvenlik, vatandaşlıkla birlikte pratik ve mekânsal düzeyde güçlenmektedir. Gündelik hayatın rutinleşmesi, yerleşiklik ve tanınma üzerinden bireyler öngörülebilirlik ve süreklilik hissi kazanmaktadır. Kaygı boyutu hukuki statüden ziyade toplumsal kabulün kırılganlığı ve siyasal söylemlerin etkisiyle

sürse de rutinler ve mekânsal yerleşiklik ontolojik güvenliğin somut dayanaklarını oluşturmaktadır. Anlatı boyutunda geçmiş (Suriye) ile gelecek (Türkiye) arasında kurulan anlam köprüsü, özellikle çocuklar üzerinden kuşaklar arası bir aidiyet dönüşümünü görünür kılmaktadır. Bu bağlamda vatandaşlık, ontolojik güvenliğin kurumsal temelini güçlendiren bir eşik olmakla birlikte, güvenliğin kalıcılığı toplumsal kabul, tanınma, karşılıklılık ve gündelik pratiklerin sürekliliğine bağlıdır.

Ortaya çıkan karşılaştırmalı tablo, ontolojik güvenliğin iki grup arasında farklı düzlemlerde yoğunlaştığını göstermektedir. Türk toplumunda güvenlik, anlatı ve sembolik sınırlar üzerinden korunurken; TCVKS'de güvenlik, rutin ve mekân üzerinden üretilmektedir. Bu asimetrik ontolojik güvenlik düzeni, ev sahibi Türk toplumunun sembolik istikrar arayışı ile TCVKS'nin yerleşiklik, toplumsal kabul ve tanınma arayışı arasındaki gerilimi açıklamaktadır. Bulgular, ontolojik güvenliğin tek taraflı değil, karşılıklı kabul, tanınma ve uyum süreçleriyle dengelenebileceğini göstermektedir. Bununla birlikte tersi durumda sembolik anlatılar ile gündelik rutinler arasındaki kopukluğun kalıcılaşacağını göstermektedir. Bu nedenle, tezin genel argümanıyla uyumlu biçimde, ontolojik güvenlik/güvensizlik deneyimi iki taraf için de tekil bir "tutum" değil; söylem (anlatı), pratik (rutin), karşılaşma zemini (mekân) ve tanınma/belirsizlik (kaygı) eksenlerinde üretilen ilişkisel bir düzendir. Bulgular, hukukî tanınma ile toplumsal kabul ve tanınma arasındaki açıklığın kapanmadığı koşullarda, aidiyetin dört boyutun kesişiminde ya eksik ya da koşullu biçimde kurulacağını göstermektedir. Başka bir deyişle ontolojik güvenlik ve güvensizlik deneyimi, her iki taraf için de tekil bir tutumdan ziyade söylem, pratik, mekânsal karşılaşma ve tanınma eksenlerinde üretilen ilişkisel bir düzen olarak ortaya çıkmaktadır.

4.3. Ontolojik Güvenlik Perspektifinden Vatandaşlık Deneyimi

Bu araştırmanın temel sorusu, Giriş bölümünde ayrıntılandırıldığı üzere, "Geçici koruma kapsamından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen/kabul edilen Suriyelilerin, devlet-toplum arasındaki diyalektik ilişkilerle kurulmuş Türk ulusal kimliği ve Türk devlet kimliğine ontolojik güvensizlik yaratmadan ulusal bütünlüğün bir parçası olmaları, vatandaşlığa toplumsal kabulleri mümkün müdür/ ne ölçüde gerçekleşmiştir?" biçiminde formüle edilmiştir. Bu ana soru hem Türk toplumunun algıları hem de TCVKS'nin öznel deneyimleri üzerinden, vatandaşlığın hukuki bir

statü olmakla birlikte ontolojik güvenlik rejimi olup olamayacağı sorunsalını merkezine almaktadır.

Giriş bölümünde formüle edilen hipotezler, bir yandan devletlerin göç-güvenlik politikalarını belirleyen karar vericilerin yürüttüğü güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma süreçlerinin ulusal kimlik inşasıyla ve uluslararası konjonktürle ne ölçüde uyumlu olduğunu, diğer yandan da bu süreçlerin birey ve toplum düzeyinde ontolojik güvensizlik üretme potansiyelini sınamayı hedeflemektedir. Bu çerçevede araştırmanın ampirik bulguları hem makro düzeyde güvenlik-dışılaştırma stratejisinin başarısını/sınırlarını hem de mikro düzeyde Türk toplumu ile TCVKS'nin günlük hayat pratiklerinde deneyimledikleri güvenlik/güvensizlik hâllerini görünür kılmaktadır.

İkinci Bölümde tartışıldığı gibi ontolojik güvenlik kavramı, Laing'in bireyin öz-benlik sürekliliğine ilişkin vurgusundan hareketle Giddens tarafından kimlik, rutin ve öngörülebilirlik ekseninde sosyolojik bir çerçeveye taşınmış, ardından uluslararası ilişkiler literatüründe devletlerin ve kolektif kimliklerin süreklilik arayışını açıklayan bir analitik kategoriye dönüşmüştür (Laing, 2015; Giddens, 1991; Mitzen, 2006a; Steele, 2008a). Bu yaklaşımda güvenlik fiziki tehditlerin yokluğuyla birlikte kimliğin tanınması, rutinlerin sürekliliği ve mekânsal aidiyet üzerinden kurulan bir varoluşsal istikrar halidir.

Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların geçici koruma statüsünden vatandaşlığa kabul edilmesi süreci bu açıdan hukuki bir statü değişimi olmakla birlikte ulusal kimliğin sınırlarının yeniden müzakere edildiği, "biz" ve "öteki" ayrımının yeniden tanımlandığı ve kolektif güvenlik anlayışının yeniden üretildiği çok katmanlı bir pratik olarak okunmalıdır. Üçüncü Bölümde ele alınan güvenlik-dışılaştırma stratejisi, insani, tarihî, ekonomik ve kültürel/dinî referanslara dayalı söylemler aracılığıyla Suriyeli sığınmacı nüfusu "tehdit" kategorisinden çıkarıp "yardım ve dayanışma" eksenine yerleştirme iddiası taşımaktadır. Bununla birlikte aynı bölümde gerek uluslararası konjonktürde küresizleşme eğilimlerinin yükselmesi, gerekse ulusal düzeyde milli kimliğin tarihi inşa biçimleri bu stratejinin toplumsal düzeyde ne ölçüde karşılık bulabildiğini tartışmalı kılmaktadır.

Dördüncü Bölümde sunulan nicel ve nitel bulgular, bu kuramsal çerçevenin ampirik düzeyde sınanmasına imkân tanımaktadır. Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçekleri

ile bunları tamamlayan anketler ve derinlemesine görüşmeler ile odak grup görüşmeleri, ontolojik güvenliğin dört temel boyutu olan Kaygı, Anlatı, Rutin ve Mekân boyutunun, ayrıca bu boyutları çerçeveleyen Aidiyet üst temasının hem Türk toplumu hem de TCVKS nezdinde nasıl deneyimlendiğini ortaya koymaktadır. Ölçekler, bireysel algıyı sayısal düzlemde ölçerken, anketler toplumsal ve siyasal bağlamı genişletmekte, nitel veriler ise bu bulguların ardındaki anlam dünyasını ve karşılıklı etkileşim biçimlerini görünür kılmaktadır.

Bu bölümde, söz konusu bulgular ontolojik güvenlik literatüründeki tartışmalar ışığında yeniden yorumlanacak, Türk toplumu ve TCVKS için ortaya çıkan farklı güvenlik rejimleri önce ayrı ayrı, ardından karşılaştırmalı ve döngüsel bir model çerçevesinde ele alınacaktır. Böylelikle girişte formüle edilen ana araştırma sorusu ve hipotezler, ontolojik güvenlik perspektifinden vatandaşlık deneyimi bağlamında sentezlenecektir.

4.3.1. Türk Toplumu Perspektifi: Sembolik Güvenlik ve Tersine Dönüşen Söylemler

Türk toplumu örneklemine ilişkin bulgular, ontolojik güvenliğin ağırlıklı olarak sembolik düzlemde üretildiğine işaret eden bir örüntü ortaya koymaktadır. Yüksek anlatı ve yüksek kaygı düzeyine eşlik eden düşük rutin ve düşük mekân puanları ulusal kimliğin güçlü tarihi anlatılar ve "Türklük" simgeselliği üzerinden tahkim edildiğini, ayrıca gündelik hayat pratiklerinde Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS ile kurulan ilişkilerin sınırlı, yüzeysel ve çoğu zaman mesafeli kaldığını göstermektedir. Bu yapı, bir yandan milli kimliğin tarihi süreklilik ve kurucu mitler aracılığıyla yeniden üretilmesini mümkün kılarken, diğer yandan bu anlatı ile sahadaki sosyo-ekonomik ve mekânsal gerçeklik arasındaki uyumsuzluğu derinleştirmektedir. 126 maddelik Türk toplumu anketi, özellikle "adalet", "kaynak paylaşımı" ve "sosyo-mekânsal mesafe" temalarında sembolik güvenliğin kırılganlaştığını göstermektedir. Suriyeli sığınmacılara sağlanan hizmet ve yardımlar algısı ve/veya gerçekliği, önemli bir kesim tarafından evrensel insan hakları veya dayanışma normları çerçevesinde değil, kimlik ve aidiyet temelli bir rekabet mantığı içinde değerlendirilmektedir. Bu algı, "biz-onlar" ayrımını hem söylem düzeyinde hem de mekân düzleminde yeniden üretmektedir.

Üçüncü Bölümde ayrıntılandırılan güvenlik-dışılaştırma stratejisinin dört temel söylemi, Türk toplumu verileriyle birlikte okunduğunda tersine işleyen bir dinamik sergilemektedir:

- İnsani söylem, başlangıçta mağduriyet, savaş ve zorunlu göç bağlamında bir merhamet ve dayanışma çağrısı üretirken, ekonomik kriz, işsizlik ve kamu hizmetlerine erişimde yaşanan sıkışma ile birlikte "kaynak rekabeti" ve "adaletsizlik" tartışmalarına dönüşmüştür. Bu dönüşüm ontolojik güvenliğin adalet duygusuna yaslanan boyutunu zedelemektedir.
- Tarihî söylem, Osmanlı mirası ve "gönül coğrafyası" vurguları üzerinden kapsayıcı bir çerçeve sunarken, zamanla "tarihî sorumluluğun sınırı" tartışmasına dönüşmüş, tarih, kapsama değil dışlama için referans üreten bir kaynağa indirgenmiştir.
- Ekonomik söylem, "yükten katkıya dönüş" iddiasını sürdürmekte zorlanmış, Suriyelilerin işgücü piyasasındaki konumu, özellikle düşük gelirli kesimlerde işsizlik, ücret baskısı ve sosyal yardım rekabeti ekseninde algılanarak güvenlikleştirme eğilimini güçlendirmiştir.
- Kültürel/dinî söylem, Ensar-Muhacir metaforu üzerinden kardeşlik ve misafirperverlik vurgusunu öne çıkarmasına rağmen, dindarlığın milli kimlik algısındaki göreli gerilemesi ve dini referansların siyasal araçsallaşmasına dair tepkiler nedeniyle etkisini yitirmiştir. Özellikle genç kuşakta bu söylem, kapsayıcı bir kardeşlik değil, romantize edilmiş bir geçmiş anlatısı olarak algılanmaktadır.

Bu söylemlerin zayıflaması, Türk toplumunda Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS bağlamında ontolojik güvenliğin ağırlıklı olarak tarihi ve duygusal anlamlar taşıyan bir ulusal anlatı üzerinden üretildiğini, buna karşılık gündelik rutinler ve paylaşılan mekânlarda yaşanan karşılaşmaların çoğu zaman ontolojik güvensizlik kaynağı hâline geldiğini göstermektedir. Mahalle, okul, hastane veya iş yeri gibi mekânlarda Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS ile karşılaşma anları, anlatının sunduğu idealize edilmiş düzen ile fiili durum arasındaki mesafeyi görünür kılmakta, bu mesafe ise belirsiz ve nesnesi tam olarak sınırlandırılamayan bir tehdit algısını beslemektedir. Giddens'ın kaygı kavramsallaştırması ve Mitzen'in "güvenlik-kaygı döngüsü" bu bağlamda somut biçimde gözlemlenmektedir. Ulusal kimliği korumayı amaçlayan söylem, öteki ile

temas anlarında kendi bütünlüğünü sorgulayan bir konuma düşerek kaygıyı yeniden üretmektedir.

Lefebvre'in mekân kuramı açısından bakıldığında sosyo-mekânsal ayrışma Türk toplumunda kimlikle ilgili sınırların yeniden üretildiği bir düzenleyici haline gelmektedir. Suriyeli sığınmacıların yoğunlaştığı mahalleler fiziki ayrışma alanları olmakla birlikte "öteki"nin kodlandığı sembolik mekânlar hâline gelmekte, bu durum ulusal kimliğin "biz" kategorisi içinde kapanmasına ve güvenlikleştirme taleplerinin meşrulaşmasına zemin hazırlamaktadır. Böylece Türk toplumu açısından ontolojik güvenlik, sembolik düzeyde yüksek ve gündelik yaşamın pratik ve mekânsal boyutlarında kırılgan ve çatışmalı bir yapı sergilemektedir.

4.3.2. TCVKS Perspektifi: Kırılgan Güvenlik ve Tanınma Açığı

TCVKS grubunun ontolojik güvenlik deneyimi, hukuki tanınmanın sağladığı kurumsal öngörülebilirlik ile toplumsal kabul ve tanınmanın sınırlılığı arasında salınan kırılgan bir dengeyi yansıtmaktadır. Nicel bulgular, düşük-orta düzey kaygı, yüksek rutin, orta-üst düzey anlatı ve hibrit mekân bağlılığı örüntüsüne işaret etmektedir. Bu örüntü vatandaşlığın sağladığı hukuki koruma ve haklar sayesinde günlük hayat pratiklerinde belirli bir istikrar sağlandığını, fakat bu istikrarın toplumsal kabul ve tanınma eksiklikleri nedeniyle her an kırılabilir bir nitelik taşıdığını düşündürmektedir.

Giddens'ın "pratik bilinç" kavramı çerçevesinde vatandaşlık, TCVKS için iş, eğitim, sağlık ve bürokratik işlemler bağlamında öngörülebilir bir gündelik hayat rutini sunmaktadır. Bu durum ontolojik güvenliğin rutin boyutunu güçlendirmekle birlikte Honneth ve Taylor'ın tanınma tartışmalarının da işaret ettiği gibi hukuki eşitlik toplumsal tanınma ile desteklenmediğinde bireyin kendisini tam anlamıyla kabul edilmiş hissetmesi mümkün olmamaktadır. 178 maddelik TCVKS anketi, "tanınma", "toplumsal kabul" ve "komşuluk deneyimi" temalarında bu ikiliğin belirginleştiğini göstermektedir. Bireyler kendilerini hukuken tanınmış, ancak toplumsal düzeyde "koşullu ve kırılgan" biçimde kabul edilmiş hissetmektedir. Bu kırılganlık sembolik alanda "Türklük" anlatısına katılma stratejileriyle dengelenmeye çalışılmaktadır. Türkçe, Türk bayrağı, ulusal bayramlar ve Atatürk gibi figür ve semboller, TCVKS için hem bir uyum aracı hem de aidiyetlerini görünür kılma ve meşruiyetlerini kanıtlama araçlarına dönüşmektedir. Türkçe konuşmak, gündelik iletişimin ötesinde, "bizden biri olma" arzusunun somut bir göstergesi hâline gelmektedir. Tüm bunlara

rağmen medyada ve siyasal söylemde Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz çerçevelerin güçlenmesi, bu anlatısal uyum çabasını kırılganlaştırmakta, vatandaşlık statüsünü "geçici kabul" konumuna indirgeme riskini artırmaktadır.

Mekânsal düzeyde ise Türkiye, yaşanan ve gelecek planlarının kurulduğu somut mekân, Suriye ise köken, hatıra ve akrabalık bağları üzerinden sembolik bir başlangıç mekânı olarak varlığını sürdürmektedir. Bu ikili mekânsal aidiyet, özellikle yetişkin kuşakta "arada kalmışlık" ve "iki yere birden ait olma/hiçbir yere tam ait olamama" duygusunu güçlendirmektedir. Çocuk ve genç kuşakta ise eğitim sistemi ve sosyalleşme süreçleri aracılığıyla Türkiye'ye yönelik aidiyetin daha güçlü, Suriye'ye dair anlatıların ise daha çok aile içi bir hatıra ve kültürel referans alanına dönüştüğü gözlenmektedir. Bu durum ontolojik güvenliğin kuşaklar arası dönüşen süreçsel niteliğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede TCVKS hukuki düzeyde görece yüksek bir güvenlik ve öngörülebilirlik kazanmış olmakla birlikte, toplumsal kabul ve tanınma eksiklikleri ve siyasal tartışmalardaki kırılgan konumları nedeniyle sürekli yeniden müzakere edilen bir aidiyet alanında varlık göstermektedir. Ontolojik güvenlikleri, yüksek rutin ve artan dil/kültür uyumu sayesinde güçlenirken, kimlik ve mekân düzeyinde içerde olmasına rağmen kendisini dışarda hissetme hâli (Croft, 2012), potansiyel bir ontolojik güvensizlik kaynağı olarak varlığını korumaktadır.

4.3.3. Karşılaştırmalı Analiz ve Döngüsel Model

Türk toplumu ile TCVKS'nin ontolojik güvenlik yapıları karşılaştırıldığında asimetrik fakat birbirine eklemlenmiş iki farklı güvenlik rejimi ortaya çıkmaktadır. Türk toplumunda güvenlik çoğunlukla sembolik ve temsilî bir düzlemde, tarihi anlatılar, milli kimlik vurguları ve "biz" kategorisini tahkim eden söylemler üzerinden inşa edilmektedir. Buna karşın TCVKS için güvenlik, daha çok pratik ve ilişkisel bir biçimde, gündelik rutinlerin öngörülebilirliği, hukuki statünün sağladığı koruma ve mikro düzeyde kurulan sosyal ilişkiler üzerinden üretilmektedir.

Bu asimetri Giriş bölümünde ortaya konan hipotezlerden özellikle ikisini doğrudan teyit etmektedir:

- Devlet elitlerinin güvenlik-dışılaştırma stratejisi, yerleşik ulusal kimlik algısıyla uyumlu olmadığı ölçüde, toplum düzeyinde ontolojik güvensizlik üretmekte ve bu da daha güçlü güvenlikleştirme taleplerine zemin hazırlamaktadır.

- Hukuki anlamda vatandaşlık bağının kurulması, tek başına ontolojik güvensizliği ortadan kaldırmamakta, ontolojik güvenliğin sağlanması, yerleşik toplumun sosyo-psikolojik algıları ve ulus kimliğine dâhil edilme biçimleriyle doğrudan ilişkili olmaktadır.

Türk toplumunda yüksek anlatı-yüksek kaygı bileşkesi, ulusal kimlik sınırlarını sembolik düzeyde tahkim ederken, TCVKS'de yüksek rutin-hibrit mekân örüntüsü, bu sınırların içinde parçalı ve kırılgan da olsa yeni güvenlik alanları oluşturmaktadır. Bu durum, iki grup arasında güvenlik üretimi ile güvensizlik deneyimi arasındaki ilişkinin doğrusal değil, karşılıklı beslenen döngüsel bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Şekil 2. Ontolojik Güvensizlik Döngüsü

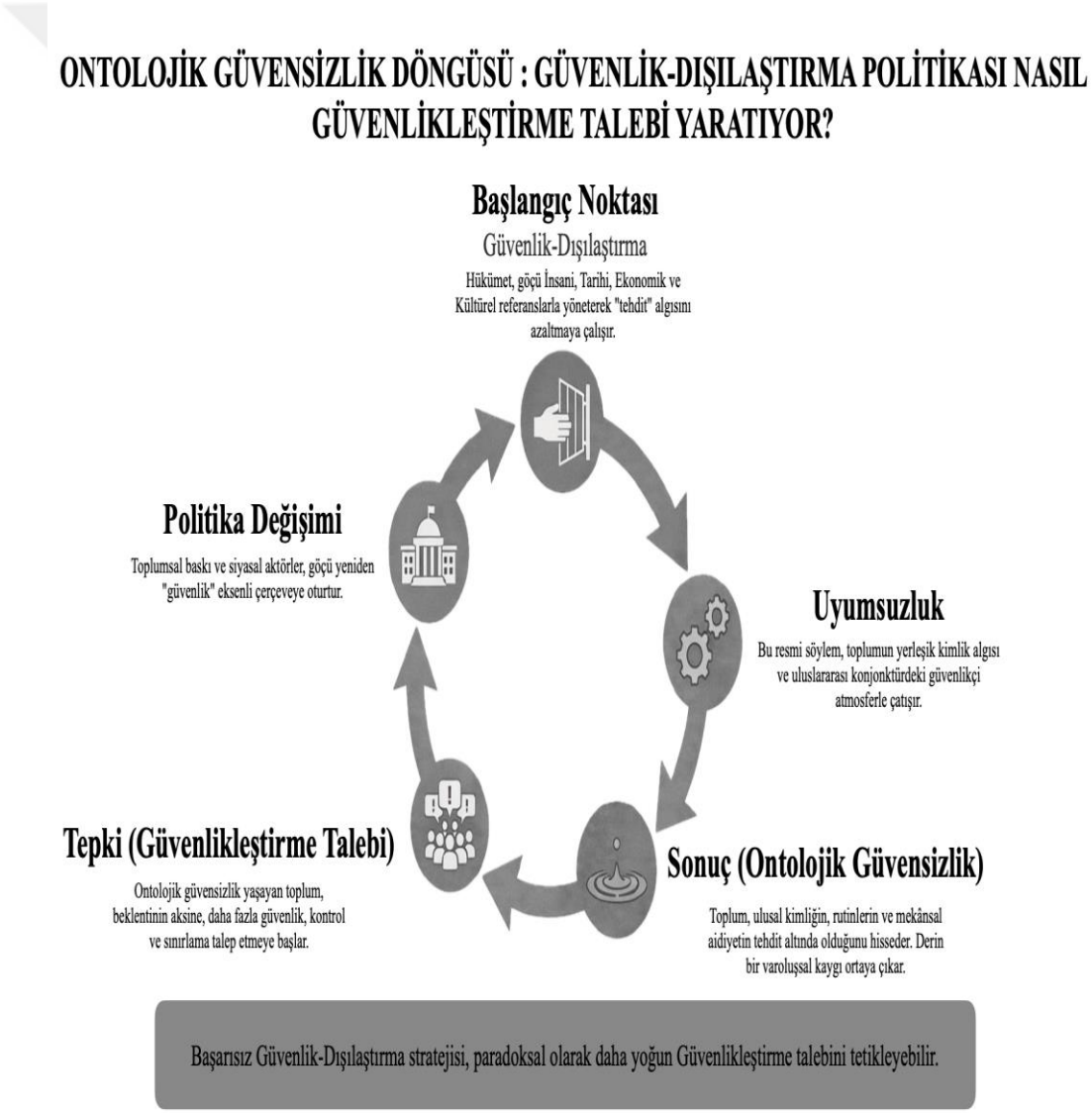

Bu döngü, kabaca şu şekilde özetlenebilir:

1. İktidar elitleri, insani, tarihî, ekonomik ve kültürel referanslara dayalı bir güvenlik-dışılaştırma söylemi geliştirir.
2. Bu söylem, Türk toplumunun yerleşik milli kimlik algısıyla ve küresizleşme sürecinde güçlenen güvenlik temelli uluslararası iklimle tam uyumlu olmadığı için etkili olamaz.
3. Söylemsel düzeydeki uyumsuzluk, Türk toplumunda ontolojik güvensizlik duygusunu ve "biz-onlar" ayrımını güçlendirir. Bu durum daha sert güvenlikleştirme taleplerine ve uygulamalarına yol açar.
4. Artan güvenlikleştirme söylemi ve uygulamaları, TCVKS'nin toplumsal kabullerini ve tanınma imkânlarını sınırlar, ontolojik güvenliklerini kırılganlaştırır, buna karşılık bireysel düzeyde yeni rutinler ve uyum stratejileri üretilir.
5. Bu bireysel uyum çabaları, geniş toplumsal algıyla bütünleşmediği ölçüde, mikro düzeyde güvenlik üretse de makro düzeydeki güvensizlik döngüsünü kıramaz; böylece süreç yeniden başlar.

Bu döngünün merkezinde aidiyet üst teması yer almaktadır. Türk toplumu için aidiyet, daha çok anlatı temelli sembolik bir "milli birlik" ve "kurucu kimlik" vurgusuyla, TCVKS için ise rutinler ve gündelik ilişkiler üzerinden kurulan pratik bir güvenlikle tanımlanmaktadır. Ulus-devletin tarihi olarak ulus ile bütünleşmeyi vurgulayan vatandaşlık anlayışı, küreselleşme paradigmasının gerilemesiyle birlikte yeniden güç kazanırken bu süreçte vatandaşlığın sosyo-psikolojik boyutu hukuki statü kadar hatta onu aşan biçimde belirleyici hâle gelmektedir.

4.3.4. Ontolojik Güvenlik Güvensizlik İkileminde Göç ve Vatandaşlık Deneyimi: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme

Bu bulgular ışığında, Türkiye'de göç ve vatandaşlık ekseninde ontolojik güvenlik arayışının iki farklı fazda üretildiği söylenebilir:

- Türk toplumu: Sembolik/temsili güvenlik (yüksek anlatı, yüksek kaygı, düşük rutin ve mekân),
- TCVKS: Pratik/ilişkisel güvenlik (yüksek rutin, orta-üst düzey anlatı, hibrit mekân ve kuşaklar arası dönüşen aidiyet).

Bu iki güvenlik fazı arasındaki mesafe giderilmediği sürece, vatandaşlık hukuken "tamamlanmış" kabul edilse dahi ontolojik düzeyde eksik ve kırılgan kalmaya devam edecektir. Hukuki tanınmanın, toplumsal kabul ve karşılıklı tanınma ile desteklenmediği; aidiyetin ortak rutinler ve kapsayıcı mekânsal pratikler üzerinden kurumsallaşmadığı bir bağlamda, kalıcı ve sürdürülebilir bir ontolojik güvenlik rejiminin tesis edilmesi mümkün görünmemektedir.

Araştırmanın açıklayıcı-karma tasarımı kalıcı ve sürdürülebilir bir ontolojik güvenlik rejiminin tesis edilmesi mümkün görünmemesi tespitini yöntemsel düzeyde desteklemektedir. Ölçekler, bireysel ontolojik güvenlik algısını; anketler, toplumsal ve siyasal algıları; derinlemesine ve odak grup görüşmeleri ise iki düzey arasındaki geçiş noktalarını ve karşılıklı etkileşimleri görünür kılmıştır. Böylece hem güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma kuramlarının sunduğu makro düzeyli çerçeve, hem de ontolojik güvenlik literatürünün kimlik, kaygı, rutin, anlatı ve mekân merkezli mikro/makro düzeyli çözümlemeleri Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığa geçiş sürecini açıklamada bütüncül bir analitik zemin oluşturmuştur.

Son kertede bulgular, girişte formüle edilen hipotezleri doğrulamaktadır:

- Güvenlik-dışılaştırma söylemi, ulusal kimlik inşa biçimleri ve toplumsal algılarla uyumlu olmadığı ölçüde başarısız olmakta, bu başarısızlık ontolojik güvensizliği besleyerek daha fazla güvenlikleştirme talebine yol açmaktadır.
- Hukukun kurduğu vatandaşlık bağı, toplumların ontolojik güvensizlik yaşamasını tek başına engelleyememekte, ontolojik güvenlik ancak ulus kimliğine dâhil olma ve tanınma süreçlerinin kapsayıcı biçimde örgütlenmesiyle güçlenebilmektedir.
- Ontolojik güvensizliğe sebep olmayan bir toplumsal kabul hukuki statünün ötesinde, ulus kimliğinin simgesel ve pratik uzamlarına dâhil olma ile mümkündür.

Bu çerçevede, Türk toplumu sembolik güvenlikle, TCVKS ise rutinlerle kurulan ilişkisel güvenlikle varlığını sürdürmektedir. İki güvenlik biçiminin kesişim alanı genişletilmediği, karşılıklı tanınma ve Türk ulusal kimliğiyle çatışmayan ortak vatandaşlık anlatıları güçlendirilmediği takdirde ulusal bütünlüğün ontolojik temeli kırılgan kalmaya devam edecektir. Ontolojik güvenlik/güvensizlik ikilemi tam da bu

noktada belirginleşmektedir. Göç ve vatandaşlık süreçleri demografik ve hukuki dönüşümler olmakla birlikte kimlik, aidiyet ve güvenlik kavrayışlarının yeniden kurulduğu derin bir toplumsal müzakere alanıdır. Bu çalışmanın ortaya koyduğu bulgular, söz konusu müzakere alanında atılacak her adımın hem yerleşik toplumun hem de yeni vatandaşların ontolojik güvenlik ihtiyaçlarını birlikte gözeten kapsayıcı bir vatandaşlık anlayışını zorunlu kıldığını göstermektedir.

5. SONUÇ

Türkiye'nin 2011 sonrası Suriye krizine verdiği tepkinin, başlangıçtaki insani karşılamadan kurumsal bir yönetime, oradan da giderek derinleşen bir kimlik ve güvenlik tartışmasına dönüştüğü bugün artık açık biçimde görülmektedir. Bu çalışma, Suriyelilerin geçici koruma rejimi altında kabul edilmelerinden Türk vatandaşlığına geçmelerine/kabul edilmelerine kadar uzanan süreci, uluslararası ilişkiler literatürünün sunduğu iki tamamlayıcı kuramsal yaklaşım, (1) güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma ve (2) ontolojik güvenlik/güvensizlik kuramları aracılığıyla sistematik biçimde değerlendirmiştir. Bu değerlendirme sadece devletin ürettiği söylem ve politika pratikleriyle sınırlanmamış, bununla birlikte Türk toplumu ile geçici koruma kapsamından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen/kabul edilen Suriyelilerin (TCVKS) Rutin, Anlatı, Mekân ve Kaygı boyutlarında şekillenen deneyimlerini, bu dört boyutu bütünleyen Aidiyet dinamiklerini ve tüm bu süreçlerin üzerinde yer alan kimlik algılarını kapsayan çok katmanlı bir çözümleme ile derinleştirilmiştir.

Giriş bölümünde ortaya konan temel araştırma sorusu, "Geçici Koruma kapsamından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen/kabul edilen Suriyelilerin, devlet-toplum arasındaki diyalektik ilişkilerle kurulmuş Türk ulusal kimliği ve Türk devlet kimliğine ontolojik güvensizlik yaratmadan ulusal bütünlüğün bir parçası olmaları, vatandaşlığa toplumsal kabulleri mümkün müdür/ne ölçüde gerçekleşmiştir?", hem kuramsal yapı hem de ampirik bulgular temelinde değerlendirildiğinde, basit bir uyum-uyumsuzluk ikiliğine indirgenemeyen; aksine koşullara bağlı, asimetrik ve zaman zaman gerilim üreten bir yanıt ortaya koymaktadır.

Bulgular, TCVKS'nin milli kimlik ve devlet bütünlüğü açısından ontolojik güvensizlik yaratmadan toplumsal yapıya eklemlenme ihtimalinin tümüyle dışlanamayacağını göstermektedir. Bununla birlikte bu ihtimal, mevcut yapısal koşullar, küresel güvenlik atmosferindeki sertleşme, küresizleşme eğilimleri ve yerleşik milli kimlik kodlarının belirlediği sınırlar içinde, kısmi, koşullu ve kırılgan bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, söz konusu entegrasyonun gerçekleşme

düzeyi hem toplumsal kabul ve tanınmaya hem de devlet-toplum ilişkilerini şekillendiren kimlikle ilgili hassasiyetlere son derece duyarlıdır. Dikkatle yönetilmediği takdirde süreç, Türk toplumunun devletin sürekliliği, ülkenin bütünlüğü ve Türk kimliğinin geleceğine ilişkin kaygılarını derinleştirerek karşılıklı güvensizlik üretme potansiyeli taşımaktadır.

Ana araştırma sorusu doğrultusunda, TCVKS'nin ulusal kimlik, devlet bütünlüğü ve toplumsal kabul ekseninde ontolojik güvenlik üretip üretemedikleri, çalışmada kullanılan karma yöntemli tasarım kapsamında nicel ve nitel veriler aracılığıyla incelenmiştir. Bu temel soruya eşlik eden yardımcı sorular, bir yandan devletin Suriyelilere yönelik güvenlik-dışılaştırma stratejisinin söylemsel ve kurumsal boyutlarını haritalandırmayı, diğer yandan bu stratejinin Türk toplumu ile TCVKS nezdindeki yansımalarını, dönüşüm hatlarını ve zamanla ortaya çıkan ontolojik güvenlik/güvensizlik örüntülerini analiz etmeyi amaçlamıştır. Bu çerçevede çalışma kuramsal bir tartışma geliştirmekle kalmamış, aynı zamanda ampirik olarak sınanabilir hipotezler aracılığıyla kuramsal modelini test etmiştir. Araştırma sorularının odaklandığı temel mesele, Türk toplumunun, Türk devleti, toprak bütünlüğü ve milli kimlik etrafında yoğunlaşan endişelerinin, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki varlığı ve vatandaşlığa geçişiyle nasıl ilişkilendiğini ortaya koymak olmuştur. Böylece göç, vatandaşlık, kimlik ve güvenlik tartışmaları, insani kriz söylemiyle sınırlı bir çerçevenin ötesine taşınarak milli kimlik ve ulus-devlet ekseninde değerlendirilmiştir.

Bu çalışma, ontolojik güvenlik kuramı ile güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma yaklaşımlarının birlikte ele alınmasının, Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS'ye yönelik göç ve vatandaşlık politikalarının nasıl anlamlandırılabileceğine ilişkin güçlü bir analitik çerçeve sunduğunu göstermiştir. Araştırmanın bulguları, göç ve vatandaşlık süreçlerinin hukuki-idari düzenlemelerin ötesine geçerek ulus-devletin varoluşsal istikrar arayışına, milli kimliğin sürekliliğine ve toplumsal aidiyet mekanizmalarına doğrudan temas ettiğini ortaya koymaktadır. Türk milli kimliğini tarihi olarak şekillendiren "vatan", "devletin bekası" ve kurucu milli anlatılar hem devletin politika yönelimlerinde hem de Türk toplumunun Suriyelilere dönük algı ve beklentilerinde belirleyici bir çerçeve oluşturmaktadır. Çalışmanın tarihi incelemeleri ve saha verileri birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye'nin farklı dönemlerde benimsediği vatandaşlık rejimlerinin, devletin kendini ve "ötekini" tanımlama biçimleriyle yakından ilişkili olduğu; bu tanımlama kalıplarının ise güncel toplumsal

kabul süreçlerini doğrudan şekillendirdiği görülmektedir. Nicel ve nitel bulgular hem Türk toplumu hem de TCVKS üyelerinin ontolojik güvenlik üretiminde kimlik çerçevesi etrafında, Aidiyet, Rutin, Anlatı, Mekân ve Kaygı boyutlarının nasıl farklılaştığını göstermiş, böylece çalışmanın temel araştırma sorusu ulusal kimlik ve ulus-devlet yapısının belirleyici rolü dikkate alınarak bütünlüklü biçimde yanıtlanmıştır.

Bu çalışma, güvenlikleştirme/güvenlik-dışılaştırma yaklaşımı ile ontolojik güvenlik/güvensizlik kuramını bir araya getirerek, Türkiye'nin Suriyelilere yönelik göç ve vatandaşlık siyasetinin hangi koşullarda "normal siyaset" alanından çıkıp kimlik ve varoluşsal güvenlik eksenine kaydığını göstermiştir. Bulgular, göç ve vatandaşlık süreçlerinin hukuki-idari tekniklere indirgenemeyeceğini, kimlik çerçevesinde Aidiyet, Rutin, Anlatı, Mekân ve Kaygı boyutlarında ortaya çıkan kırılmaların hem devlet hem toplum düzeyinde güçlü güvenlik reflekslerini tetiklediğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çalışma, Suriyelilerle ilgili siyasal ve toplumsal süreci "başarısız güvenlik-dışılaştırma→ ontolojik güvensizlik→ güvenlikleştirme" biçiminde işleyen kırılgan bir döngü olarak kavramsallaştırmış ve ontolojik güvenliği soyut bir kaygı alanı olmaktan çıkararak ulusal kimlik, vatandaşlık ve güvenlik politikalarının kesişiminde işleyen somut bir mekanizma olarak görünür kılmıştır.

Türkiye'nin göç ve vatandaşlık rejiminin tarihi gelişimi, "başarısız güvenlik-dışılaştırma→ ontolojik güvensizlik→ güvenlikleştirme" mekanizmasının nasıl şekillendiğini anlamak açısından belirleyici olmuştur. Araştırmanın bulguları, vatandaşlık kurumunun Cumhuriyet'in kuruluşundan bu yana ulusal kimliğin sınırlarını belirleyen stratejik bir alan olarak görüldüğünü, Suriyeli sığınmacıların zorunlu göçünün bu tarihi süreklilik içinde istisnai bir yön değişimi oluşturduğunu göstermektedir. Geçici koruma rejiminin kabulü, yeni kurumsal düzenlemelerin ortaya çıkması ve "istisnai vatandaşlık" uygulamasının yaygınlaşması Türkiye'yi göç alan bir ülke olarak yeniden konumlandırırken, bu dönüşümün kamuoyunda şeffaflık, öngörülebilirlik ve eşitlik algıları bakımından tam olarak karşılık bulmadığı anlaşılmaktadır. Bu belirsizlik, Türk toplumunun devletin sürekliliği, ulusal kimliğin geleceği ve toplumsal bütünlük konusunda taşıdığı ontolojik kaygıları derinleştiren önemli bir sosyal bağlam oluşturmuştur.

Saha verileri (ölçekler, anketler, odak grup görüşmeleri ve derinlemesine görüşmeler) bu tarihi ve kuramsal çerçevenin toplumsal düzeyde nasıl işlediğini somut biçimde ortaya koymuştur. Ontolojik güvenlik/güvensizlik ölçekleri, Türk toplumu ve TCVKS üyelerinin Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân boyutlarında belirgin biçimde ayrışan örüntüler ürettiğini göstermiştir. Nicel bulgular, nitel görüşme ve odak grup verileriyle desteklenmiş, böylece hem istatistiksel eğilimler hem de bu eğilimlerin arkasındaki anlam dünyaları görünür hâle getirilmiştir. Bu bütünlük içinde çalışma, Suriyeli nüfusun vatandaşlığa entegrasyonunun hukuki bir statü değişimi olmanın ötesinde kimlik, mekân ve duygusal boyutları olan çok katmanlı bir toplumsal süreç olduğunu ortaya koymakta, Giriş bölümünde formüle edilen ana ve yardımcı araştırma sorularını da bu çok boyutlu bulgularla açıklığa kavuşturmaktadır.

Uluslararası ilişkiler literatüründe güvenlik-dışılaştırma, bir meselenin istisnai tehdit söyleminden çekilerek olağan politik tartışma zeminine taşınmasını; böylece varoluşsal bir tehdit olarak değil, yönetilebilir bir politika alanı olarak ele alınmasını ifade etmektedir. Güvenlikleştirme ise bunun tersine, bir meselenin siyasallaştırılarak varoluşsal tehdit söylemi üzerinden yeniden tanımlanmasını ve bu çerçevede olağanüstü önlemlerin meşrulaştırılmasını kapsamaktadır. Üçüncü Bölümde ayrıntılı biçimde tartışıldığı üzere, Türkiye'nin Suriye krizinin başlangıç evrelerinde benimsediği "açık kapı" ve "insani sorumluluk" politikaları, Suriyeli sığınmacıların ve krizin yönetiminde güvenlik-dışılaştırma stratejisinin esas alındığı bir döneme tekabül etmektedir. Bu süreçte Suriyelilerin varlığı, "tehdit" söylemi yerine tarihi ve dinî kardeşlik bağları, Osmanlı mirası, "gönül coğrafyası" ve "ensar-muhacir" anlatıları üzerinden meşrulaştırılmaya çalışılmış; söz konusu söylem hem Türkiye'nin bölgesel konumlanışı ve dış politika öncelikleriyle uyumlu bir çerçeve sunmuş hem de Türk toplumunda tarihi olarak güçlü olan misafirperverlik ve mağdura sahip çıkma değerleriyle örtüşmüştür. Bununla birlikte, bu güvenlik-dışılaştırma stratejisinin yalnızca krizin ilk aşamasıyla sınırlı kalmadığı, farklı yoğunluk ve biçimlerde olmak üzere uzun bir süre devlet söyleminde izlerini sürdürdüğü görülmektedir. Zaman içinde Suriyeli nüfusun kalıcılığının belirginleşmesi ve toplumsal-siyasal gerilimlerin artmasıyla birlikte, Suriyeliler giderek iç siyasetin tartışma konusu hâline gelmiş; özellikle göç meselesi, hükümet politikalarının eleştirisinde ve toplumsal hoşnutsuzluğun ifade edilmesinde işlevsel bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır. Tez, bu uzun dönemi, devletin Suriyeli varlığını başlangıçta "yönetilebilir bir insani

kriz" olarak kodlamaya çalıştığı; ancak zamanla siyasallaşma ve yeniden güvenlikleştirme baskıları altında kırılganlaşan çok katmanlı bir güvenlik-dışılaştırma süreci olarak kavramsallaştırmaktadır.

Araştırma bulguları, güvenlik-dışılaştırma stratejisinin kalıcılığının küresel ve iç siyasal dinamikler nedeniyle zaman içinde giderek zayıfladığını göstermektedir. Küresel ölçekte yükselen göç karşıtlığı, Avrupa Birliği ile ilişkilerin dalgalanan niteliği, Türkiye'de derinleşen siyasal kutuplaşma, ekonomik kriz koşulları, işsizlik ve sosyal yardımlar konusundaki tartışmalar, insani söylemin toplumsal düzeyde sürdürülebilir bir normalleşmeye dönüşmesini ciddi şekilde sınırlamıştır. Milli kimlik anlatısının güçlü olduğu, etnik-kültürel homojenlik idealinin hâlen belirgin ağırlık taşıdığı toplumlarda, göç ve vatandaşlık alanlarının güvenlikleştirmeye son derece elverişli olması literatürde teorik bir beklenti iken; Türkiye örneğinde bu, çalışmanın bulgularıyla desteklenen somut bir toplumsal gerçeklik hâline gelmiştir. Türk toplumunun devletin bekasına, sınır güvenliğine, demografik yapıya ve milli kimliğin geleceğine ilişkin duyarlılığı ve kaygıları, Suriyeli nüfusun kalıcılığı ve vatandaşlığa geçişi söz konusu olduğunda daha görünür ve yoğun bir nitelik kazanmıştır. Bu bağlam, Giriş bölümünde ortaya konan "başarısız güvenlik-dışılaştırma, daha güçlü bir güvenlikleştirme dalgasını tetikler" hipotezinin arka planını oluşturan koşulların hem tarihi hem toplumsal düzeyde mevcut olduğunu göstermektedir.

Dördüncü Bölümde sunulan TT-OGGÖ bulguları, Türk toplumunun Suriyelilere ilişkin ontolojik güvenlik yapısının bu bağlamsal tabloyla yüksek düzeyde örtüştüğünü göstermektedir. Ölçek sonuçları, "Anlatı" ve "Kaygı" boyutlarının oldukça yüksek, "Rutin" ve "Mekân" boyutlarının ise sınırlı/düşük düzeyde seyrettiğini ortaya koymaktadır. Bu örüntü, bir taraftan Türk ulusal kimliğini şekillendiren tarihi süreklilik, kurucu anlatılar ve devlet-merkezli güvenlik kültürünün güçlü etkisini, diğer taraftan gündelik yaşamda Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS ile paylaşılan ortak rutinlerin ve mekânsal temas alanlarının sınırlılığına bağlı olarak hissedilen belirsizlik ve tedirginliği yansıtmaktadır. Başka bir ifadeyle, Türk toplumunun önemli bir kesiminde Türk devleti, Türk ulusu ve Cumhuriyet'in kazanımları anlatı düzeyinde güçlü biçimde savunulmakta, ancak bu anlatının geleceğe taşınabilirliği, Suriyeli nüfusla artan gündelik karşılaşmalar bağlamında sorgulanır hâle gelmektedir. Çalışmanın bulguları, Türk halkının kaygılarının sıradan idari ve ekonomik rahatsızlıkla açıklanamayacak bir derinlik taşıdığını, asıl olarak milli kimliğin

sürekliliği ve devletin bekasına ilişkin varoluşsal bir duyarlılığa dayandığını göstermektedir. Bu nedenle ulusal kimliğin korunmasına yönelik endişeler, demokratik bir toplumda meşru hassasiyetler olarak değerlendirilmekte, çalışma bu kaygıların dışlayıcı ya da ırkçı bir zemine kaymadan, kurallı, kapsayıcı ve öngörülebilir bir vatandaşlık mimarisiyle yönetilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Nitel veriler, Türk toplumunda Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS'ye ilişkin kaygıların idari zorluklar ve ekonomik rekabet gibi gündelik sıkıntılarla açıklanamayacak ölçüde daha derin kimlikle ilgili bir zemine dayandığını göstermektedir. Odak grup görüşmelerinde sıkça dile getirilen "mahallenin tanına bilirliğini yitirmesi", "kültürel uyumun bozulacağı", "çocukların güvenliği konusundaki belirsizlik" ve "demografik dengelerin değişeceği" yönündeki ifadeler, Suriyeli varlığının ve vatandaşlık edinimlerinin Türk kimliğinin sürekliliği ve ulusal düzenin geleceği açısından bir tedirginlik ürettiğini ortaya koymaktadır. Bu kaygılar, gelir düzeylerinden büyük ölçüde bağımsız olarak hem yüksek hem de düşük gelir gruplarında benzer yoğunlukta gözlenmiş; böylece endişenin temel ekseninin ekonomik rekabetten ziyade milli kimliğin sınırlarına, kültürel sürekliliğe ve devletin bekasına ilişkin algılar etrafında şekillendiği anlaşılmıştır. Hükümetin benimsediği kapsayıcı söylemsel çerçeve toplumsal düzeyde kurumsal ve gündelik pratiklerde yeterli karşılık bulmadığında, milli kimliğe yönelik hassasiyetler Suriyeliler özellikle de TCVKS üzerinden ifade edilen bir ontolojik güvensizlik biçimine dönüşmekte; güvenlik-dışılaştırma stratejisinin kalıcılığı ise kimlik, aidiyet ve ulusal bütünlükle ilgili bu derin duyarlılıklarla uyumlu bir toplumsal zemin oluşmadığı sürece sınırlı kalmaktadır.

Destekleyici anket verileri bu örüntüyü daha da belirginleştirmektedir. TCVKS'nin Türkiye'ye kültürel zenginlik kazandırdığı, iş gücü ve ekonomi açısından katkı sunduğu ya da toplumsal değerleri güçlendirdiği gibi ifadelere verilen olumlu yanıtların oldukça düşük kalması, buna karşılık "katılmıyorum" ve "kesinlikle katılmıyorum" yanıtlarının yüksek oranlara ulaşması, hükümetin güvenlik-dışılaştırma amaçlı söylemlerinin geniş toplum kesimleri nezdinde ikna edici bulunmadığını göstermektedir. Kararsız yanıtların kayda değer düzeyde olması ise söylemsel ikna kapasitesindeki sınırlılığın ve Suriyeli varlığına özellikle vatandaşlık edinimine ilişkin ontolojik belirsizliğin bir göstergesi olarak okunabilir. Bu durum, hükümetin insani, tarihi, ekonomik ve kültürel referanslarla kurduğu "yükten katkıya dönüş" anlatısının yerleşik milli kimlik kodları ve gündelik deneyimlerle tam olarak

bütünleşmediğini ortaya koymaktadır. Türk toplumunun önemli bir kısmı, Suriyeli varlığını kısa vadeli ekonomik etkilerden ziyade kimlik, aidiyet ve vatandaşlık rejiminin geleceğine ilişkin daha derin bir çerçevede değerlendirmekte, milli kimliğin sulandırılması, siyasal temsil dengelerinin değişmesi ve vatandaşlığın "istisnai" bir uygulama alanına dönüşmesi ihtimallerine karşı temkinli bir tutum sergilemektedir.

TCVKS örnekleminde ise süreç neredeyse simetrik biçimde ters yönde seyretmektedir. Bu grup, Türkiye'ye kültürel çeşitlilik, genç nüfus, iş gücü ve vergi tabanına katkı sağladıkları gibi ifadelere büyük ölçüde olumlu yanıt vermekte, birçok maddede olumlu değerlendirmelerin yüksek oranlara ulaştığı görülmektedir. Bu belirgin asimetri, sadece algı farklılığını değil her iki grup için ontolojik güvenlik üreten kaynakların niteliğinin ne kadar farklılaştığını göstermektedir. Türk toplumu açısından Suriyeli varlığı ve vatandaşlık edinimi kültürel uyumsuzluk ve kimlikle ilgili tehdit çerçevesinde anlam kazanırken; TCVKS açısından aynı varlık, göç travmasının ardından yeniden kurulan düzen, güvenlik, aidiyet ve geleceğe ilişkin umutla ilişkilendirilmektedir. Bu bulgular, TCVKS'nin Türk devletine ve toplumuna ilişkin benlik anlatılarını nasıl kurduklarına dair önemli göstergeler sunmaktadır. TCVKS üyeleri kendilerini çoğunlukla Türkiye'nin toplumsal ve ekonomik yapısına katkıda bulunan, istikrar üreten ve geleceğini bu ülkede inşa eden aktörler olarak görmekte, ancak bu öz-anlatının ev sahibi Türk toplumu tarafından paylaşılma düzeyi konusunda belirsizlik yaşamaktadır.

TS-OGGÖ bulguları, TCVKS örnekleminde "Rutin" ve "Mekân" boyutlarının görece yüksek düzeyde seyrettiğini göstermektedir. Bu durum, vatandaşlık statüsünün bu grup için hukuki bir tanınma olmakla birlikte eğitim, sağlık, istihdam, kamu hizmetlerine erişim ve bürokratik süreçlerde artan öngörülebilirlik aracılığıyla daha istikrarlı bir yaşam çerçevesi sunduğunu göstermektedir. Görüşme ve odak grup verilerinde sıkça dile getirilen "her sabah aynı işe gitmek", "çocukların okul düzeninin yerleşmesi", "aynı mahallede yıllar içinde gelişen komşuluk ilişkileri" ve "devlet dairelerinde işlemlerin kolaylaşması" gibi ifadeler, ontolojik güvenlik kuramının vurguladığı rutin ve kurumsal istikrarın sahadaki somut karşılıklarını oluşturmaktadır. Bu çerçevede Türkiye, iç savaş ve zorunlu göç nedeniyle kesintiye uğrayan benlik ve dünya algısının yeniden yapılandığı daha öngörülebilir bir yaşam zemini üretmektedir. Bulgular, vatandaşlığın Suriyeli sığınmacılar açısından sadece hukuki bir statü değil, rutinlerin yerleşmesi, mekânsal aidiyetin güçlenmesi ve gündelik hayatın daha

kestirilebilir hâle gelmesi bakımından ontolojik güvenliği destekleyen temel bir unsur olduğunu göstermektedir. Buna rağmen Kaygı boyutu ve Aidiyet üst temasında tam bir istikrar sağlanamamaktadır. Nitel bulgular, "nerelisin?" sorusunun yarattığı gerginlik, aksan üzerinden tanınmaya bağlı olarak geliştirilen temkinli görünürlük stratejileri ve bazı mahallelerde ya da kurumsal alanlarda deneyimlenen mikro ayrımcılık örüntülerinin, TCVKS'nin kendilerini hâlâ "koşullu kabul" çerçevesinde konumlandırmalarına yol açtığını göstermektedir. "Kimlik kartımda T.C. yazıyor ama insanlar önce Suriye'yi görüyor" ve "vatandaşlığım var ama her durumda bunu açıklamak zorundayım" türündeki ifadeler, hukuki statü ile toplumsal kabul ve tanınma arasındaki mesafenin ne denli geniş olduğunu ortaya koymaktadır. Bu mesafe hem TCVKS üyelerinin hem de Türk toplumunun ontolojik güvenlik algısını etkilemekte, ev sahibi Türk toplumunun "kim Türk vatandaşıdır?" sorusuna eskisine göre daha belirsiz bir yanıt vermesine yol açarak milli kimlik algısının sınırlarında bir tereddüt üretmektedir. Bu bulgular, Türk toplumu ile TCVKS'nin ontolojik güvenliği farklı boyutlarda deneyimlediklerini ve iki grubun güvenlik algılarının farklı ontolojik zeminler üzerinde şekillendiğini ortaya koymaktadır.

Bulgulardan hareketle, başarısız güvenlik-dışılaştırmanın daha fazla güvenlikleştirmeyi tetikleme olasılığını vurgulayan hipotezin güç kazanmasında belirleyici olan unsur, Türk toplumunda milli kimliğin sınırlarına ve Türk vatandaşlığının sembolik değerine ilişkin derin kaygıların giderek daha görünür hâle gelmesidir. Devletin insani, tarihî, ekonomik ve kültürel referanslarla inşa ettiği güvenlik-dışılaştırma çerçevesi, Suriyeli varlığını başlangıçta normalleştirme ve meseleyi "insani-ahlaki sorumluluk" çerçevesinde ele alma potansiyeli taşımış olsa da bu söylem toplumun ulusal kimliğe ilişkin hassasiyetleriyle tam olarak örtüşmemiştir. Türk halkının önemli bir kesimi, özellikle vatandaşlık verilen Suriyeliler söz konusu olduğunda, Türk ulusal kimliğinin sulandırılabileceği, vatandaşlığın tarihi-simgesel ağırlığının zayıflayabileceği ve kimlik sınırlarının belirsizleşebileceği yönündeki kaygılarını açıkça dile getirmektedir. Bu kimlik merkezli endişeler, güvenlik-dışılaştırma stratejisinin etkisini sınırlayan temel toplumsal zemin hâline gelirken, uluslararası düzeyde küresizleşme sürecinin beslediği güvenlikçi atmosfer, göç karşıtı söylemlerin yükselmesi ve bölgesel jeopolitik kırılganlıklar da bu zemini daha kırılgan kılmıştır. Ulusal düzeydeki ekonomik sıkıntılar, siyasal rekabet, sosyal yardım ve kaynak paylaşımı tartışmaları, mekânsal yoğunlaşmalar ve olumsuz medya temsilleri

ise mevcut kimlik kaygılarını derinleştirerek güvenlik-dışılaştırma söyleminin toplumsal meşruiyetini daha da zayıflatmıştır. Destekleyici anketlerde Suriyelilerin ekonomik veya kültürel katkısına yönelik güçlü itirazlar da bu kimlik merkezli tereddütleri pekiştirmektedir. Dolayısıyla güvenlikleştirme eğilimleri hem ulusal hem uluslararası koşullar tarafından beslenen bir toplumsal refleks hâline gelmektedir.

Çalışma, güvenlikleştirme söyleminin bir tehdit üretme pratiği olmakla birlikte bir benlik savunma mekanizması biçiminde işlediğini de ortaya koymaktadır. Türk toplumunun Suriyelileri "misafir", "geçici" ve "yardıma muhtaç" kategorilerinde tanımlayan anlatıları, bir yandan bu varlığı istisnai ve süreli bir çerçeveye yerleştirirken, diğer yandan Türk ulusal kimliğinin, devletin ve ülkenin sürekliliğine ilişkin sembolik koruma hattını yeniden üretmektedir. Bu çerçevede Türk halkının kendisini "ev sahibi", "koruyan" ve "yük taşıyan" özne olarak konumlandırması hem ulusal anlatının hem de devlet kimliğinin sürekliliği açısından işlevsel bir rol üstlenmektedir. Bununla birlikte Suriyelilerin vatandaşlığa geçmesi, kalıcı bir toplumsal aktör hâline gelmesi ve kamusal alandaki görünürlüğünün artması, bu "misafirlik" anlatısının tarihi ve kültürel sınırlarını zorlamakta, bu sınırlar aşıldığında kimlikle ilgili savunma refleksleri devreye girerek yeni güvenlikleştirme söylemlerini ve taleplerini beslemektedir. TT-OGGÖ'de tespit edilen "yüksek anlatı-yüksek kaygı-düşük rutin-düşük mekân" örüntüsü, tam da bu kırılmanın ontolojik güvenlik düzeyindeki ifadesidir. Bulgular, Suriyeli sığınmacılar ve TCVKS ile kurulan zaten sınırlı temas alanlarının milli kimlik hassasiyetleriyle birleştiğinde daha savunmacı ve tehdit algısına açık bir tutuma dönüşebildiğini göstermektedir.

Suriyeliler açısından vatandaşlığa geçiş, nitel bulguların da gösterdiği üzere, sıklıkla travmadan sonra yeniden kurulmuş bir hayat anlatısı etrafında ifade edilmektedir. Suriye, katılımcıların zihinsel ve duygusal hafızasında kaybedilmiş bir ev, kesintiye uğramış bir yaşam akışı ve geri dönülemeyen bir geçmiş olarak konumlanırken; Türkiye düzen, güvenlik, fırsatlar ve özellikle çocukların geleceği açısından "yeni bir başlangıç" anlamı taşımaktadır. Bu öz-anlatı, ontolojik güvenlik kuramının merkezindeki benlik sürekliliği ihtiyacını iki farklı coğrafya ile iki farklı tarihi kesit arasında bir köprü kurarak karşılamaya çalışmaktadır. Bununla birlikte toplumsal tanınmanın beklenen düzeyde gerçekleşmediği durumlarda bu anlatı kırılganlaşmakta, "yeniden başlangıç" imgesi yer yer "arada kalmışlık", "koşullu aidiyet" ve "kimliğini açıklama zorunluluğu" gibi deneyimlerle kesintiye uğramaktadır. Bu durum karşılıklı

ontolojik güvensizlik dinamiklerini somutlaştırmakta, bir tarafta Türk toplumunun Türk devleti, milli kimlik ve ülkenin geleceğine ilişkin meşru kaygıları, diğer tarafta TCVKS'nin yerleşiklik, güvenlik ve tanınma arayışı iç içe geçerek karmaşık bir gerilim alanı oluşturmaktadır.

Tez, Türk toplumu ile TCVKS arasındaki karmaşık gerilim alanını, Türkiye'de Suriyeli sığınmacılara ilişkin iki ayrı fakat birbirine temas eden ontolojik güvenlik rejimi üzerinden çözümlemektedir. Ev sahibi Türk toplumunda baskın olan rejim, ulusal anlatı ve kimlik sürekliliğini önceleyen; buna karşılık mekânsal ve gündelik temas düzeyi düşük olduğu için yüksek kaygı üreten bir yapıya sahiptir. Türk toplumu, Türk devletinin bekası ve ulusal kimliğin geleceği açısından kendisini temel sorumluluk taşıyan aktör olarak konumlandırmakta; Suriyeli varlığına ilişkin belirsizlikler bu sorumluluk duygusunu kaygıyla iç içe geçirmektedir. Suriyeli sığınmacılar ile kurulan temasın sınırlı kalması ve ortak rutinin düşük yoğunlukta seyretmesi, Suriyeli nüfusu çoğu zaman "dışarıdan gelen" ve "uzun vadede tehdit oluşturabilecek" bir unsur olarak kodlamaktadır. TCVKS'de gözlenen rejim ise gündelik rutinler, kurumsal istikrar ve mekânsal yerleşiklik üzerinden görece güçlü bir ontolojik güvenlik üretmekte; ancak toplumsal kabul ve tanınma ile eşit yurttaşlık deneyiminin sınırlılıkları nedeniyle aidiyet düzeyinde kırılganlaşmaktadır. Bu iki rejim bir arada değerlendirildiğinde, TCVKS'nin yerleşiklik ve düzen arayışı ile ev sahibi Türk toplumun kimlik hassasiyetlerinin farklı ontolojik zeminlerde işlediği, bu nedenle karşılıklı güvensizliğin yapısal olarak yeniden üretilebildiği anlaşılmaktadır.

Tezin bulguları, karşılıklı ontolojik güvensizlik ikileminin aşılabilmesi için söylemsel düzeyde daha yumuşak ve kapsayıcı bir dil kullanılmasının tek başına yeterli olmadığını; esas meselenin Türk vatandaşlığının tarihi ve sembolik çerçevesiyle uyumlu bir intibak sürecinin nasıl kurulacağı olduğunu göstermektedir. Ontolojik güvenliğin hem Türk toplumu hem de TCVKS açısından birlikte güçlenebilmesi, Türk ulusal kimliğini ve bu kimlikle ilişkili vatandaşlık rejimini kurucu referans olarak alan, bu çerçeveye bağlılığı esas kabul eden bir yaklaşımı gerektirmektedir. Böyle bir yaklaşım, bir taraftan Türk halkının milli kimlik, devletin bekası ve ülkenin bütünlüğüne ilişkin hassasiyetlerini meşru ve kurucu kaygılar olarak ciddiyetle ele almalı; diğer taraftan TCVKS üyelerinin hukuki güvenlik, tanınma ve saygın katılım taleplerini Türk vatandaşlığının ilkesel ve kurumsal çerçevesi içinde karşılayacak düzenleme ve uygulamalara odaklanmalıdır. Bu perspektif, Türk ulusal kimliğinin

taşıyıcı rolünü tartışmaya açmadan, TCVKS'nin bu kimlik ve vatandaşlık rejimine uyumlu biçimde eklemlenmesini ve böylece karşılıklı ontolojik güvensizliğin kademeli olarak azaltılmasını mümkün kılan öncelikli zemin olarak görünmektedir.

Karşılıklı ontolojik güvensizliğin çözüm çerçevesinin ilk boyutu, vatandaşlık rejiminin şeffaflık ve öngörülebilirlik temelinde yeniden güçlendirilmesidir. Vatandaşlığa kabul kriterlerinin açık biçimde ilan edilmesi, başvuru süreçlerinin herkes tarafından anlaşılabilir kurallara bağlanması ve karar alma mekanizmalarının denetime açık hâle getirilmesi, toplumda dolaşan "arka kapıdan verilen vatandaşlık", "seçmen mühendisliği" ve "istisnai ayrıcalık" gibi algıları azaltacaktır. Bu tür bir açıklık, Türk toplumunun milli kimlik ve vatandaşlığın sembolik değeri etrafında yoğunlaşan hassasiyetlerini hafifletecek, Suriyeli sığınmacılar arasındaki yeni vatandaş adaylarının ise başvurdukları sürecin adil, güvenilir ve öngörülebilir olduğunu hissetmelerine katkı sağlayacaktır. Bulgular, ontolojik güvensizliğin önemli bir bölümünün belirsizlik, bilgi eksikliği ve sürecin işleyişine dair netlik olmayışından kaynaklandığını göstermektedir. Türk ulusal kimliğinin kurucu ilkeleriyle uyumlu, açık ve kurallı bir vatandaşlık mimarisi, Türk vatandaşlığının değeri ve anlamına ilişkin endişeleri azaltarak ulus-devletin uzun vadeli istikrarına da hizmet edecektir.

İkinci boyut ise toplumsal kabul ve tanınma ile günlük karşılaşmaların Türk vatandaşlığının kurucu normlarıyla uyumlu bir çerçevede gerçekleşmesidir. TCVKS'nin toplumsal hayata intibakı, Türk toplumunun meşru kimlik ve güvenlik hassasiyetleriyle çelişmeyen, bununla birlikte onların görünürlük ve saygınlık arayışını da dikkate alan bir denge gerektirmektedir. Bulgular, karşılaşma alanlarının sınırlı olduğu durumlarda belirsizlik ve kaygı düzeyinin yükseldiğini, tanınmanın ise çoğu zaman vatandaşlık statüsünün ötesinde toplumsal kabulle ilişkili olduğunu göstermektedir. Bu nedenle mesele, ayrıntılı programlar veya teknik önerilerden ziyade, vatandaşlık çerçevesine uygun bir toplumsal temas düzeninin nasıl mümkün olabileceğine dair genel bir yönelime işaret etmektedir.

Üçüncü boyut, Türk ulusal kimliğinin kurucu anlam evreniyle uyumlu, fakat TCVKS'yi de kategorik olarak dışlamayan bir vatandaşlık anlatısının sürdürülmesidir. Tezin bulguları, Türkiye'de vatandaşlığın hukuki bir statü olmanın ötesinde ulusal kimliğin tarihi anlam evreni içinde yer alan bir aidiyet ve süreklilik alanı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu nedenle mesele, TCVKS'nin bu tarihi anlam evreniyle çatışmadan, Türk ulusal kimliğinin taşıyıcı unsurlarıyla uyumlu biçimde topluma

eklemlenebilmesinin nasıl mümkün olacağıdır. Bu yaklaşım ne asimilasyoncu bir tutumu ne de dışlayıcı bir güvenlikçi bakışı gerektirir; daha çok Türk ulusunun değerler çerçevesi, vatandaşlıkla ilişkilendirilen ortak sorumluluklar ve kamu düzenine bağlılık gibi ilkeler etrafında, hak ve yükümlülüklerin dengeli bir biçimde içselleştirildiği bir vatandaşlık anlayışına işaret etmektedir.

Temel araştırma sorusu ışığında ulaşılan bulgular, ihtiyatlı bir iyimserlikle birlikte dikkatli bir değerlendirme gereksinimine işaret etmektedir. Elde edilen veriler, belirli koşulların gerçekleşmesi hâlinde, TCVKS'nin Türk ulusal kimliği ve devlet kimliğiyle uyumlu biçimde ontolojik güvenliği destekleyici şekilde toplumla eklemlenebileceğine işaret etmektedir; ancak bu sürecin kendiliğinden işlemesi beklenmemelidir. Türk vatandaşlığının anlamı, değeri ve tarihi sürekliliği gözetilmeden yürütülecek yaklaşımların, güvenlik-dışılaştırma çabalarını zayıflatarak yeni güvenlikleştirme dinamiklerini tetikleyebileceği ve karşılıklı ontolojik güvensizliği derinleştirebileceği göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle temel mesele, mevcut ulusal kimlik çerçevesi ile yeni vatandaşların intibak süreci arasında dengeli, tutarlı ve milli kimlikle uyumlu bir yapının sürdürülebilmesidir.

Bu sonuçlara ilaveten tez, ontolojik güvenlik literatürüne ve güvenlikleştirme çalışmalarına da önemli bir katkı sunmaktadır. Ontolojik güvenlik kavramı çoğunlukla devletlerin dış politika davranışlarını açıklamak için kullanılan bir çerçeve iken, bu çalışma kavramı hem Türk toplumu hem de TCVKS düzeyinde ampirik olarak izlenebilir bir yapıya kavuşturmuştur. Geliştirilen ölçekler, Kaygı, Rutin, Anlatı ve Mekân boyutlarını ölçülebilir hâle getirerek ontolojik güvenliğin soyut bir kavram olmaktan çıkıp, toplumsal ve bireysel düzeyde somut göstergeler üzerinden değerlendirilebilmesine imkân tanımaktadır. Karma yöntem tasarımının sağladığı bütünlük sayesinde, nicel bulguların ardındaki anlam dünyaları derinlemesine görüşmeler ve odak grup verileriyle ilişkilendirilmiş, böylece ontolojik güvenliğin sadece öznel bir his değil, gündelik pratikler, karşılaşmalar ve kimlik anlatıları aracılığıyla sürekli yeniden üretilen dinamik bir süreç olduğu ortaya konmuştur. Güvenlikleştirme literatürü açısından ise çalışma, güvenlik söylemlerinin tehdit inşa eden bir araç olmakla birlikte benlik koruma, kimlik sürdürme ve toplumsal sınır çizme işlevi de görebildiğini göstermektedir. Bu bulgular, güvenlik-dışılaştırma girişimlerinin başarı ya da başarısızlığının ontolojik güvenlik düzeyindeki kırılmalar üzerinden anlaşılabileceğini ortaya koymakta, uluslararası ilişkiler disiplininde

çoğunlukla makro düzeyde ele alınan kavramları Türk ulusal kimliği, ulus-devletin sürekliliği ve toplumun kaygılarıyla ilişkilendiren analitik bir köprü işlevi görmektedir.

Çalışmanın kapsamı içinde doğal olarak bazı sınırlılıklar bulunsa da bunlar elde edilen bulguların açıklayıcılığını ve sağlamlığını gölgelememektedir. Türk toplumu için Türkiye genelinde farklı sosyo-ekonomik profilleri içeren; TCVKS için ise çeşitli şehirlerdeki farklı yaşam deneyimlerini kapsayan örneklem yapısı, iki grubun ontolojik güvenlik rejimlerinin karşılaştırılmasına güçlü bir temel sunmaktadır. Bununla birlikte TCVKS'nin etnik, mezhepsel, bölgesel ve sosyo-ekonomik çeşitliliği ile Türk toplumundaki siyasal ve kültürel farklılıklar örnekleme yansımış; ancak bu farklılıkların ayrıntılı biçimde çözümlenmesi çalışmanın kapsamı gereği sınırlı tutulmuştur. Bulgular, söz konusu çeşitliliklerin belirli boyutlarda görünür olmasına karşın ontolojik güvenlik örüntülerinde anlamlı bir ayrışma yaratmadığını göstermektedir. Bununla birlikte verilerin belirli bir zaman diliminde toplanmış olması, dinamik bir sürecin "belirli bir an" üzerinden değerlendirilmesi gibi doğal bir kısıt doğurmaktadır. Bu çerçevede gelecekte yapılacak çalışmaların, özellikle zaman içindeki değişimi izlemeyi mümkün kılacak boylamsal araştırmalar ve daha derinlemesine nitel incelemeler üzerinden ilerlemesi faydalı olacaktır.

Sonuç olarak bu çalışma, Türkiye'de Suriyeli sığınmacıların vatandaşlığa geçiş sürecinin demografik ya da idari bir düzenlemenin ötesinde, ontolojik güvenlik açısından kritik bir toplumsal eşik niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu eşik, dikkatle yönetildiği ölçüde hem Türk toplumunun kimlik istikrarı ve ulusal bütünlüğünün korunmasına, hem de TCVKS'nin aidiyet, tanınma ve hukuki güvenlik beklentilerinin karşılanmasına imkân verebilir. Buna karşılık sürecin yeterince yönetilememesi hâlinde karşılıklı ontolojik güvensizlik, siyasal kutuplaşma, kültürel gerilim ve mekânsal ayrışma dinamiklerinin güçleneceği; güvenlik-dışılaştırma çabalarının kırılgan döngüler hâlinde yeniden güvenlikleştirmeye dönme eğilimi göstereceği bulgularla desteklenmektedir. Temel araştırma sorusu bu çerçevede şöyle yanıtlanabilir: TCVKS'nin Türk ulusal kimliği ve Türk devlet kimliği ile çatışmadan topluma eklemlenmesi, ancak ulusal kimliğin kurucu ilkeleriyle uyumlu, şeffaf, kurallı ve adil bir vatandaşlık mimarisi oluşturulduğu takdirde mümkündür. Aksi hâlde süreç, Türk toplumunun kaygılarını derinleştiren uzun süreli bir güvenlik meselesi niteliği taşımaya devam edecektir. Dolayısıyla bu çalışma, Suriyelilerin Türkiye'deki

konumuna ilişkin tartışmalara teorik ve ampirik bir katkı sunmakla birlikte, daha sürdürülebilir, öngörülebilir ve Türk ulusal kimliğiyle çatışmayan bir vatandaşlık rejiminin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Böyle bir rejim, hem Türkiye'nin uzun vadeli kimlik ve aidiyet istikrarının korunması hem de küresizleşme çağında devlet-toplum ilişkilerinin sağlam bir temele oturtulması açısından önem taşımaktadır. Türkiye'nin hem kendi ontolojik güvenliğini hem de yeni vatandaşlarının güvenliğini birlikte gözeten bir çerçeve geliştirebilmesi, bu tezde ortaya konan bulguların akademik tartışmalarda olduğu kadar siyasal karar alma süreçlerinde de ciddiyetle ele alınmasına bağlıdır. Bu yönüyle çalışma, Türkiye'nin TCVKS ilişkisini ulusal kimlik, devlet devamlılığı ve toplumsal istikrar ekseninde değerlendiren; bununla birlikte küresel ölçekte göç, vatandaşlık ve ontolojik güvenlik tartışmalarına ulus-devletin meşru kaygılarını merkeze alan analitik bir katkı sunmaktadır.

KAYNAKÇA

Abadan-Unat, N. (2002). *Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa.* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Acharya, A. (2017). After liberal hegemony: The advent of a multiplex world order. *Ethics & International Affairs, 31*(3), 271-285. https://doi.org/10.1017/S089267941700020X

Acharya, A. (2018a). *Constructing global order: Agency and change in world politics*. Cambridge University Press.

Acharya, A. (2018b). *The end of American world order* (2nd ed.). Polity Press.

Açıkmeşe, S. A. (2008). *Kopenhag Okulu ve realist güvenlik çalışmalarında aktör, tehdit, politika: Avrupa güvenliği üzerine bir değerlendirme* [Doktora tezi, Ankara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr

Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies, 21*(2), 166-191. https://doi.org/10.1093/jrs/fen016

Ağaoğlu, A. (1933). *Devlet ve fert*. Sanayi-i Nefise Matbaası.

Ağaoğlu, A. (2010). *Mütareke ve sürgün hatıraları*. Doğu Kitabevi.

Ağaoğlu, A. (2011). *Serbest fırka hatıraları* (2. bs.). İletişim Yayınları.

Ağaoğlu, A. (2013). *Üç medeniyet* (3. bs.). Doğu Kitabevi. (İlk basım 1927).

Ağaoğulları, M. A. (2020). *Ulus-devlet ya da halkın egemenliği* (3. bs.). İmge Kitabevi.

Akçapar, Ş. K., & Şimşek, D. (2018). The politics of Syrian refugees in Turkey: A question of inclusion and exclusion through citizenship. *Social Inclusion, 6*(1), 176-187. https://doi.org/10.17645/si.v6i1.1323

Akçura, Y. (2006). *Üç tarz-ı siyaset*. Türk Tarih Kurumu Yayınları. (Orijinal çalışma 1904'te yayımlandı).

Akçura, Y. (2019). *Türkçülüğün tarihi* (6. bs.). Ötüken Neşriyat. (Özgün çalışma 1928).

Akgündüz, A. (1998). Migration to and from Turkey, 1783-1960: Types, numbers and ethno-religious dimensions. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 24*(1), 97-120. https://doi.org/10.1080/1369183X.1998.9976620

Akgündüz, A. (2008). *Labour migration from Turkey to Western Europe, 1960-1974: A multidisciplinary analysis*. Ashgate.

Akhtar, S. (2021). *Göç ve kimlik: Kargaşa, sağaltım ve dönüşüm* (S. Ayhan, Çev.; 2. bs.). Sfenks Kitap.

Akış, Y. (2021). *Søren Kierkegaard'da kaygı kavramı* (2. bs.). Ayrıntı Yayınları.

Alptekin, D. (2011). *Toplumsal aidiyet ve gençlik: Üniversite gençliğinin aidiyeti üzerine sosyolojik bir araştırma* [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi. https://tez.yok.gov.tr

Altman, S. A., Bastian, C. R., & Fattedad, D. (2024). Challenging the deglobalization narrative: Global flows have remained resilient through successive shocks. *Journal of International Business Policy, 7*(4), 416-439. https://doi.org/10.1057/s42214-024-00197-0

Altunoğlu, M. (2022). *Kimliğin kimliği*. Vulgus Yayınları.

Anadolu Ajansı. (2025, 11 Nisan). *Dışişleri Bakanı Fidan: Türkiye krizlerin tam kalbinde ama çözümün de merkezinde duran bir ülkedir*. Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/politika/disisleri-bakani-fidan-turkiye-krizlerin-tam-kalbinde-ama-cozumun-de-merkezinde-duran-bir-ulkedir/3535191

Anderson, B. (1995). *Hayali cemaatler: Milliyetçiliğin kökenleri ve yayılması* (İ. Savaşır, Çev.). Metis Yayınları. (Orijinal çalışma 1983'te yayımlandı).

Anderson, J. (1986). On theories of nationalism and the size of states. *Antipode, 18*(2), 218-232. https://doi.org/10.1111/j.1467-8330.1986.tb00364.x

Antonsich, M. (2010). Searching for belonging-An analytical framework. *Geography Compass, 4*(6), 644-659. https://doi.org/10.1111/j.1749-8198.2009.00317.x

Arab Center Washington DC. (2024, February 8). *Arab public opinion about Israel's war on Gaza*. https://arabcenterdc.org/resource/arab-public-opinion-about-israels-war-on-gaza/

Aradau, C. (2004). Security and the democratic scene: Desecuritization and emancipation. *Journal of International Relations and Development, 7*(4), 388-413. https://doi.org/10.1057/palgrave.jird.1800030

Arı, K. (2014). *Büyük mübadele: Türkiye'ye zorunlu göç (1923-1925)*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Arı, T., & Ak, M. A. (2023). Ontological security theory and the security of self. In T. Arı (Ed.), *Critical theories in international relations* (pp. 169-189). Lexington Books. https://doi.org/10.5040/9781666991130.ch-8

Armaoğlu, F. (2020). *20. yüzyıl siyasi tarihi: 1914-1995* (28. bs.). Kronik Kitap.

Arrighi, G. (1994). *The long twentieth century: Money, power, and the origins of our times*. Verso.

Asian Infrastructure Investment Bank. (2025). *Project summary*. https://www.aiib.org/en/projects/summary/index.html

Assmann, J. (2022). *Kültürel bellek: Eski yüksek kültürlerde yazı, hatırlama ve politik kimlik* (A. Tekin, Çev.; 4. bs.). Ayrıntı Yayınları.

Atasoy, F. (2018). *Küreselleşme ve milliyetçilik* (2. bs.). Ötüken Neşriyat.

Atasün Topçuoğlu, R. (2018). Düzensiz göç: Küreselleşmede kısıtlanan insan hareketliliği. S. G. Ihlamur-Öner & N. A. Şirin Öner (Ed.), *Küreselleşme çağında göç: Kavramlar, tartışmalar* içinde (4. bs., ss. 501-518). İletişim Yayınları.

Atikkan, Z. (2017). *Avrupa benim: Batı Avrupa'da aşırı sağın yükselişi* (2. bs.). Metis & Siyah Beyaz.

Austin, J. L. (1962). *How to do things with words*. Oxford University Press.

Avagyan, A. (2004). *Osmanlı İmparatorluğu ve Kemalist Türkiye'nin devlet-iktidar sisteminde Çerkesler* (L. Denisenko, Çev.). Belge Yayınları.

Baban, F., Ilcan, S., & Rygiel, K. (2017). Syrian refugees in Turkey: pathways to precarity, differential inclusion, and negotiated citizenship rights. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 43*(1), 41-57. https://doi.org/10.1080/1369183X.2016.1192996

Bachelet, M. (2021). *Oral update on the extent of conflict-related deaths in the Syrian Arab Republic*. Office of the High Commissioner for Human Rights. https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=27531&LangID=E

Bakiler, Y. B. (2010). *1944-1945 Irkçılık-Turancılık davasında sorgular, savunmalar*. Türk Edebiyatı Vakfı.

Balbay, M. (2019). *Suriye Türkiye'ye girdi: Göç dalgası*. Cumhuriyet Kitapları.

Balzacq, T. (2005). The three faces of securitization: Political agency, audience and context. *European Journal of International Relations, 11*(2), 171-201. https://doi.org/10.1177/1354066105052960

Balzacq, T. (2011). A theory of securitization: Origins, core assumptions and variants. *European Journal of International Relations, 18*(1), 33-57. https://doi.org/10.1177/1354066109359087

Barkan, Ö. (1949). Türkiye'de muhacir iskânı işleri ve bir iç kolonizasyon planına olan ihtiyaç. *İstanbul İktisat Dergisi, 10*(1-4), 204-223.

Barth, F. (2001). *Etnik gruplar ve sınırları: Kültürel farklılığın toplumsal organizasyonu* (A. Kaya & S. Gürkan, Çev.). Bağlam Yayıncılık. (Orijinal çalışma 1969'da yayımlandı).

Baudrillard, J. (1993). *Symbolic exchange and death*. Sage.

Bauman, Z. (1990). *Thinking sociologically*. Blackwell.

Bauman, Z. (1991). *Modernity and ambivalence*. Polity Press.

Bauman, Z. (2016). *Strangers at our door*. Polity Press.

Bauman, Z. (2021). *Kimlik* (M. Hazır, Çev.; 5. bs.). Heretik Yayınları.

Baykal, S., & Yılmaz, L. (2020). Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile Göç İdaresi bağlamında Türkiye'nin yeni göç siyaseti. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi, 7*(2), 633-652. https://doi.org/10.17541/optimum.739217

Bazurli, R., & Castelli Gattinara, P. (2025). The far right out of its comfort zone? Framing opposition to immigration during COVID-19 in Italy. *Government and Opposition, 60*(2), 539-559. https://doi.org/10.1017/gov.2024.20

Bearce, D. H., & Jolliff Scott, B. J. (2019). Popular non-support for international organizations: How extensive and what does this represent? *Review of International Organizations, 14*(2), 187-216. https://doi.org/10.1007/s11558-019-09351-3

Bekkers, E., & Schroeter, S. (2020). *An economic analysis of the US-China trade conflict*. World Trade Organization. https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd202004_e.htm

Bello, V. (2020). The spiralling of the securitisation of migration in the EU: From the management of a 'crisis' to a governance of human mobility? *Journal of Ethnic and Migration Studies, 46*(1), 144-162. https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1851464

Berenskoetter, F. (2014). Parameters of a national biography. *European Journal of International Relations, 20*(1), 262-288. https://doi.org/10.1177/1354066112445290

Berenskoetter, F., & Giegerich, B. (2010). From NATO to ESDP: A Social Constructivist Analysis of German Strategic Adjustment after the End of the Cold War. *Security Studies, 19*(3), 407-452. https://doi.org/10.1080/09636412.2010.505128

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Anchor Books.

Betts, A. (2011). Global migration governance. *Journal of Refugee Studies, 24*(4), 638-657. https://doi.org/10.1093/jrs/fer022

Betts, A. (2017). *Zorunlu göç ve küresel politika* (S. M. Türkaslan, Çev.). Hece Yayınları.

Bigo, D. (2002). Security and immigration: Toward a critique of the governmentality of unease. *Alternatives: Global, Local, Political, 27*(1_suppl), 63-92. https://doi.org/10.1177/03043754020270S105

Bilgin, N. (2013). *Tarih ve kolektif bellek*. Bağlam Yayıncılık.

Bilgin, P., & İnce, B. (2015). Security and citizenship in the global South: In/securing citizens in early republican Turkey (1923-1946). *International Relations, 29*(4), 500-520. https://doi.org/10.1177/0047117814562219

Billig, M. (1995). *Banal nationalism*. Sage.

Boccagni, P. (2017). *Migration and the search for home: Mapping domestic space in migrants' everyday lives*. Palgrave Macmillan.

Booth, K. (1991). Security and emancipation. *Review of International Studies, 17*(4), 313-326. https://doi.org/10.1017/S0260210500112033

Boswell, C. (2007). Migration control in Europe after 9/11: Explaining the absence of securitization. *Journal of Common Market Studies, 45*(3), 589-610. https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2007.00722.x

Bölükbaşı, Y. Z., & Yücel, G. (2021). Turkish ontological security in the early republic era: Identity, regime, and state. *Universal Journal of History and Culture, 3*(1), 65-82. https://doi.org/10.52613/ujhc.889306

Braudel, F. (1984). *Civilization and capitalism, 15th-18th century* (Vol. 3, The perspective of the world). Harper & Row.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77-101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Browning, C. S., & Joenniemi, P. (2017). Ontological security, self-articulation and the securitization of identity. *Cooperation and Conflict, 52*(1), 31-47. https://doi.org/10.1177/0010836716653161

Brubaker, R. (1992). *Citizenship and nationhood in France and Germany*. Harvard University Press.

Brubaker, R. (2022). *Farklılık zeminleri* (R. A. Koruyucu, Çev.). GAV Perspektif Yayınları.

Buzan, B. (1983). *People, states and fear: The national security problem in international relations*. University of North Carolina Press.

Buzan, B., & Lawson, G. (2015). *The global transformation: History, modernity and the making of international relations*. Cambridge University Press.

Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers.

Calhoun, C. (1997). *Nationalism*. University of Minnesota Press.

Calhoun, C. (2007). *Nations matter: Culture, history, and the cosmopolitan dream*. Routledge.

Capri, A. (2024). *Techno-nationalism: How it's reshaping trade, geopolitics and society*. Wiley.

Castles, S. (2010). Understanding global migration: A social transformation perspective. *Journal of Ethnic and Migration Studies, 36*(10), 1565-1586. https://doi.org/10.1080/1369183X.2010.489381

Castles, S., & Davidson, A. (2000). *Citizenship and migration: Globalization and the politics of belonging*. Routledge.

Castles, S., & Miller, M. J. (2018). *Göçler çağı: Modern dünyada göç hareketleri* (B. U. Bal & İ. Akbulut, Çev.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Chambers, I. (2019). *Göç, kültür, kimlik* (İ. Türkmen & M. Beşikçi, Çev.; 3. bs.). Ayrıntı Yayınları.

Chivvis, C. S., & Geaghan-Breiner, B. (2024). *Emerging powers and the future of American statecraft*. Carnegie Endowment for International Peace. https://carnegieendowment.org/research/2024/04/emerging-powers-and-the-future-of-american-statecraft

Chotiner, I. (2022, September 13). Why hasn't the U.N. accused China of genocide in Xinjiang? *The New Yorker*. https://www.newyorker.com/news/q-and-a/why-hasnt-the-un-accused-china-of-genocide-in-xinjiang

Collins, A. (2016). *Contemporary security studies* (4th ed.). Oxford University Press.

Connolly, W. E. (2020). *Kimlik ve farklılık: Siyasetin açmazlarına dair demokratik çözüm önerileri* (F. Lekesizalın, Çev.; 2. bs.). Ayrıntı Yayınları.

Coşkun, B. B. (2014). Kopenhag Okulu ve güvenlikleştirme: Değişen güvenlik ortamı, zorluklar, fırsatlar ve meydan okumalar. T. Arı (Ed.), *Postmodern uluslararası ilişkiler teorileri-2* içinde (ss. 179-202). Dora Yayınları.

Cox, R. W. (1987). *Production, power, and world order: Social forces in the making of history*. Columbia University Press.

Crawley, H., & Skleparis, D. (2018). Refugees, migrants, neither, both: Categorisation and the politics of bounding in Europe's "migration crisis". *Journal of Ethnic and Migration Studies, 44*(1), 48-64. https://doi.org/10.1080/1369183X.2017.1348224

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). Sage.

Croft, S. (2012). Constructing ontological insecurity: The insecuritization of Britain's Muslims. *Contemporary Security Policy, 33*(2), 219-235. https://doi.org/10.1080/13523260.2012.693776

Croft, S., & Vaughan-Williams, N. (2017). Fit for purpose? Ontological security studies in international relations. *Cooperation and Conflict, 52*(1), 12-20. https://doi.org/10.1177/0010836716653159

CSIS. (2025a, May 10). *Analyzing the escalating U.S.-China trade conflict and rare earth export restrictions*. Center for Strategic and International Studies. https://www.csis.org/analysis/analyzing-escalating-us-china-trade-conflict-and-rare-earth-export-restrictions

CSIS. (2025b, May 14). *Understanding the temporary de-escalation of the U.S.-China trade war*. Center for Strategic and International Studies. https://www.csis.org/analysis/understanding-temporary-de-escalation-us-china-trade-war

CSIS. (2025c, May 16). *Analyzing the impact of the U.S.-China trade war on China's energy transition*. Center for Strategic and International Studies. https://www.csis.org/analysis/analyzing-impact-us-china-trade-war-chinas-energy-transition

Cumhuriyet Halk Fırkası. (1923). *Cumhuriyet Halk Fırkası nizamnamesi*. CHF Yayınları.

Cumhuriyet Halk Fırkası. (1927). *Cumhuriyet Halk Fırkası nizamnamesi*. CHF Yayınları.

Cumhuriyet Halk Fırkası. (1931). *Cumhuriyet Halk Fırkası programı*. CHF Yayınları.

Cumhuriyet Halk Fırkası. (1935). *Cumhuriyet Halk Fırkası programı*. CHF Yayınları.

Çağaptay, S. (2002). Kemalist dönemde göç ve iskân politikaları: Türk kimliği üzerine bir çalışma (D. Orhun, Çev.). *Toplum ve Bilim, 93*, 218-241.

Çağlayan, S. (2006). Göç kuramları, göç ve göçmen ilişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17*, 67-91.

Çelen, M. K. (2021). *Tarih ve kimlik: Türklük-Müslümanlık-Osmanlılık*. Ötüken Neşriyat.

Çetinsaya, G. (1999). Rethinking the Turkish-Islamic synthesis. *Middle Eastern Studies, 35*(1), 135-150. https://doi.org/10.1080/00263209908701251

Çevik, H., & Buz, S. (2022). Sosyo-kültürel entegrasyon ve aidiyet: Suriyeli göçmenler örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet, 33*(2), 509-536. https://doi.org/10.33417/tsh.1051734

Çıkrıkçı, T., & Okur, M. O. (2021). İnsan güvenliği merceğinde sığınmacı krizi ve Avrupa. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 20*(1), 97-127.

Çiçek, M. T. (2012). Erken Cumhuriyet dönemi ders kitapları çerçevesinde Türk ulus kimliği inşası ve "Arap ihaneti". *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi, 32*, 169-188.

Dauvergne, C. (2008). *Making people illegal: What globalization means for migration and law*. Cambridge University Press.

Davidson, H. (2023, August 28). Xi urges more work to 'control illegal religious activities' in Xinjiang on surprise visit. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/world/2023/aug/28/xi-urges-more-work-to-control-illegal-religious-activities-in-xinjiang-on-surprise-visit

Demirci, M., & Kırdar, M. G. (2023). The labor market integration of Syrian refugees in Turkey. *World Development, 162*, 106138. https://doi.org/10.1016/j.worlddev.2022.106138

Derrida, J. (1976). *Of grammatology* (G. C. Spivak, Trans.). Johns Hopkins University Press.

Dieckhoff, A., & Jaffrelot, C. (2005). *Revisiting nationalism: Theories and processes*. Palgrave Macmillan.

Doğan, V., Yılmaz, A. Ç., & Ayhan İzmirli, L. (2025). *Türk vatandaşlık hukuku* (20. bs.). Seçkin Yayıncılık.

Donnan, H., & Wilson, T. M. (2002). *Sınırlar: Kimlik, ulus ve devletin uçları* (Z. Yaş, Çev.). Ütopya Yayınları.

Dupuis, A., & Thorns, D. C. (1998). Home, home ownership and the search for ontological security. *The Sociological Review, 46*(1), 24-47. https://doi.org/10.1111/1467-954X.00088

Duralı, Ş. T. (2018). *Omurgasızlaştırılmış Türklük* (7. bs.). Dergâh Yayınları.

Duru, E. (2015). Genel aidiyet ölçeğinin psikometrik özellikleri: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal, 5*(44), 37-47.

Dzankic, J. (2012). *The pros and cons of ius pecuniae: Investor citizenship in comparative perspective* (RSCAS Working Paper No. 2012/14). European University Institute. https://hdl.handle.net/1814/21476

EBRD & TEPAV. (2019). *Syrian entrepreneurship and refugee start-ups in Turkey*. European Bank for Reconstruction and Development. https://tepav.org.tr/en/haberler/s/10023

Eminoğlu, N. (2024). Türkiye'deki sosyal uyum politikalarının Suriyelilerin ekonomik entegrasyonuna etkisi. *Journal of Administrative Sciences, 23*(55), 476-501. https://doi.org/10.35408/comuybd.1549463

Engelhardt, M. (Ed.). (2020). *Sığınmacı devrimi: Son göç dalgası dünyayı nasıl tümüyle değiştirdi?* (İ. Aka, Çev.). Yapı Kredi Yayınları.

Eraslan, Z. (Ed.). (2024). *Osmanlı'dan günümüze Türk anayasa metinleri*. Atatürk Araştırma Merkezi.

Erdal, İ. (2014). Türk-Yunan nüfus mübadelesinde gayrimübadil olma konusu ve mübadeleden ıskat (çıkma) yolları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 18*(1), 123-142. https://doi.org/10.20296/tsad.75829

Erdem, B. B. (2019). *Türk vatandaşlık hukuku* (7. bs.). Beta.

Erdoğan, M. M. (2018a). *Suriyeliler barometresi (SB-2017): Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erdoğan, M. M. (2018b). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum* (2. bs.). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler barometresi 2019: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi* (2. bs.). Orion Kitabevi.

Erdoğan, M. M. (2022). *Suriyeliler barometresi 2021: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi*. UNHCR Türkiye.

Erdoğan, M. M. (2024). *Suriyeliler barometresi 2023: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi*. UNHCR Türkiye.

Erdoğan, R. T. (2014, 24 Eylül). *Birleşmiş Milletler 69. Genel Kurulu'na hitap* [Konuşma]. T.C. Cumhurbaşkanlığı. https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/2936/

Erdoğan, R. T. (2015a, 19 Kasım). *7. Atlantik Konseyi Enerji ve Ekonomi Zirvesi'nde yaptığı konuşma* [Konuşma]. T.C. Cumhurbaşkanlığı. https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/36063/7-atlantik-konseyi-enerji-ve-ekonomi-zirvesinde-yaptigi-konusma

Erdoğan, R. T. (2015b, 25 Kasım). *31. İSEDAK açılış toplantısında yaptığı konuşma* [Konuşma]. T.C. Cumhurbaşkanlığı. https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/36092/31-isedak-acilis-toplantisinda-yaptigi-konusma

Erdoğan, R. T. (2016a, 7 Ağustos). *Demokrasi ve Şehitler Mitingi'nde yaptığı konuşma* [Konuşma]. T.C. Cumhurbaşkanlığı. https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/49925/demokrasi-ve-sehitler-mitinginde-yaptigi-konusma

Erdoğan, R. T. (2016b, 20 Eylül). *Birleşmiş Milletler 71. Genel Kurulu'na hitap* [Konuşma]. T.C. Cumhurbaşkanlığı. https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/52364/birlesmis-milletler-71-genel-kurulunda-yaptigi-konusma

Erdoğan, R. T. (2016c, 20 Eylül). *Birleşmiş Milletler Mülteciler Zirvesi'nde yaptığı konuşma* [Konuşma]. T.C. Cumhurbaşkanlığı. https://tccb.gov.tr/konusmalar/353/52365/birlesmis-milletler-multeciler-zirvesinde-yaptiklari-konusma

Erdoğan, R. T. (2019, 17 Aralık). *Küresel Mülteci Forumu'nda yaptığı konuşma* [Konuşma]. T.C. Cumhurbaşkanlığı. https://www.tccb.gov.tr/konusmalar/353/113993/kuresel-multeci-forumu-nda-yaptigi-konusma

Erkan, S. (1996). *Kırım ve Kafkasya göçleri (1878-1908)*. Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.

Ersoy-Hacısalihoğlu, N., & Hacısalihoğlu, M. (Eds.). (2012). *89 Göçü: Bulgaristan'da 1984-89 azınlık politikaları ve Türkiye'ye zorunlu göç*. BALKAR & BALMED.

Ertem, H. S., & Düzgün, A. N. (2021). Uluslararası İlişkiler Disiplininde Ontolojik Güvenlik Teorisi: Kavram ve Literatür Odaklı Bir İnceleme. *Güvenlik*

Stratejileri Dergisi, 17(37), 39-83. https://doi.org/10.17752/guvenlikstrtj.905751

European Council. (2016, March 18). *EU-Turkey statement* (Press release No. 144/16). European Council - Council of the European Union. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/

Faist, T. (2018). The moral polity of forced migration. *Ethnic and Racial Studies, 41*(3), 412-423. https://doi.org/10.1080/01419870.2017.1324170

Fassin, D. (2011). Policing borders, producing boundaries: The governmentality of immigration in dark times. *Annual Review of Anthropology, 40*, 213-226. https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-081309-145847

Favell, A. (2008). *Eurostars and Eurocities: Free movement and mobility in an integrating Europe*. Blackwell Publishing.

Ferris, E. G., & Kirişci, K. (2016). *The consequences of chaos: Syria's humanitarian crisis and the failure to protect*. Brookings Institution Press.

Floyd, R. (2011). Can securitization theory be used in normative analysis? Towards a just securitization theory. *Security Dialogue, 42*(4-5), 427-439. https://doi.org/10.1177/0967010611418712

Foucault, M. (1977). *Discipline and punish: The birth of the prison* (A. Sheridan, Trans.). Pantheon.

Foucault, M. (1978). *The history of sexuality* (Vol. 1: An introduction) (R. Hurley, Trans.). Pantheon.

Foucault, M. (1991). Governmentality. In G. Burchell, C. Gordon, & P. Miller (Eds.), *The Foucault effect: Studies in governmentality* (pp. 87-104). University of Chicago Press.

Gat, A. (2013). *Nations: The long history and deep roots of political ethnicity and nationalism*. Cambridge University Press.

Geçici Koruma Yönetmeliği. (22 Ekim 2014). Resmî Gazete (Sayı: 29153). https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=20146883&MevzuatTur=21&MevzuatTertip=5

Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures: Selected essays*. Basic Books.

Gellner, E. (2018). *Milliyetçiliğe bakmak* (B. Tanrıseven, Çev.). İletişim Yayınları. (Orijinal çalışma 1983'te yayımlandı).

Gellner, E. (2018). *Uluslar ve ulusçuluk* (B. Ersanlı & G. G. Özdoğan, Çev.; 3. bs.). Hil Yayın.

Gençler, A. (2020). Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların sosyo-ekonomik yaşama etkileri: Fayda-maliyet ekseninde bir bakış. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (78), 111-145. https://doi.org/10.26650/jspc.2019.78.0036

Ghazalian, P. L. (2025). Globalization and the fallout of the COVID-19 pandemic. *World, 6*(1), 4. https://doi.org/10.3390/world6010004

Giddens, A. (1990). *The consequences of modernity*. Stanford University Press.

Giddens, A. (1991). *Modernity and self-identity: Self and society in the late modern age*. Polity Press.

Gill, S. (2003). *Power and resistance in the new world order*. Palgrave Macmillan.

Gloria, E. (2024). Pushing boundaries: Current trends in understanding China's international institutions and China's continuing rise. *Asia-Pacific Social Science Review, 24*(1), 142-149. https://doi.org/10.59588/2350-8329.1530

Goffman, E. (2021). *Kamusal alanda ilişkiler: Toplu yaşamın mikro incelemeleri* (M. F. Karakaya, Çev.; 3. bs.). Heretik Yayınları.

Goldberg, P., & Reed, T. (2022, March 3). *What is the evidence for deglobalization?* Brookings Institution. https://www.brookings.edu/articles/what-is-the-evidence-for-deglobalization/

Gottschall, J. (2012). *The storytelling animal: How stories make us human*. Houghton Mifflin Harcourt.

Göç Araştırmaları Dergisi. (t.y.). *Göç Araştırmaları Dergisi*. https://gam.gov.tr/tr/

Göç İdaresi Başkanlığı. (2018). *Uyum strateji belgesi ve ulusal eylem planı (2018-2023)*. T.C. İçişleri Bakanlığı. https://www.goc.gov.tr/uyum-strateji-belgesi-ve-ulusal-eylem-plani Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025

Göç İdaresi Başkanlığı. (2025, 10 Ocak). *İçişleri Bakanı Ali Yerlikaya: Bir ayda 52 bin 622 Suriyeli gönüllü, güvenli, onurlu ve düzenli geri dönüş yaptı*. https://www.goc.gov.tr/icisleri-bakani-ali-yerlikaya-bir-ayda-52-bin-622-suriyeli-gonullu-guvenli-onurlu-ve-duzenli-geri-donus-yapt-merkezicerik Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025

Göç İdaresi Başkanlığı. (2025). *Geçici koruma altındaki Suriyeliler*. https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638 Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025

Göç İdaresi Başkanlığı. (2025). *Yabancılar ve uluslararası koruma kanununda geçici koruma*. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. https://www.goc.gov.tr/yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanununda-gecici-koruma Erişim Tarihi: 17 Aralık 2025

Gökalp, Z. (1976). *Türk töresi*. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Gökalp, Z. (2015). *Türk medeniyeti tarihi*. Ötüken Neşriyat. (İlk baskı 1925).

Gökalp, Z. (2019a). *Türkçülüğün esasları* (8. bs.). Ötüken Neşriyat. (İlk baskı 1923).

Gökalp, Z. (2019b). *Türkleşmek, İslamlaşmak, muasırlaşmak* (6. bs.). Ötüken Neşriyat. (İlk baskı 1918).

Gözler, K. (2014). *Türk anayasa hukuku*. Ekin Kitabevi.

Greenhill, K. M. (2010). *Weapons of mass migration: Forced displacement, coercion, and foreign policy*. Cornell University Press.

Guild, E. (2006). The Europeanisation of Europe's asylum policy. *International Journal of Refugee Law, 18*(3-4), 630-651. https://doi.org/10.1093/ijrl/eel018

Güç, K. (2022). *Soğuk Savaş sonrası Rus dış politikasında ontolojik güvenlik*. Panama Yayıncılık.

Güngör, E. (1980). *Kültür değişmesi ve milliyetçilik*. Töre Devlet Yayınevi.

Güngör, E. (1982). *Dünden bugünden tarih, kültür ve milliyetçilik*. Mayaş Yayınları.

Güngör, E. (1986). *Türk kültürü ve milliyetçilik* (5. bs.). Ötüken Neşriyat.

Güngör, E. (1990). *Tarihte Türkler* (3. bs.). Ötüken Yayınları.

Hagerty, B. M., Lynch-Sauer, J., Patusky, K. L., Bouwsema, M., & Collier, P. (1992). Sense of belonging: A vital mental health concept. *Archives of Psychiatric Nursing, 6*(3), 172-177. https://doi.org/10.1016/0883-9417(92)90028-H

Halbwachs, M. (2023). *Kollektif bellek* (Z. Karagöz, Çev.; 3. bs.). Pinhan Yayınları.

Hammar, T. (1990). *Democracy and the nation state: Aliens, denizens and citizens in a world of international migration*. Avebury.

Hastings, A. (1997). *The construction of nationhood: Ethnicity, religion and nationalism*. Cambridge University Press.

Henley, J. (2023, September 21). Revealed: One in three Europeans now vote anti-establishment. *The Guardian*. https://www.theguardian.com/world/2023/sep/21/revealed-one-in-three-europeans-now-votes-anti-establishment

Hobsbawm, E. J. (1992). *Nations and nationalism since 1780: Programme, myth, reality* (2nd ed.). Cambridge University Press.

Hobsbawm, E. J. (1994). *The age of extremes: The short twentieth century, 1914-1991*. Michael Joseph.

Hollifield, J. F. (2004). The emerging migration state. *International Migration Review, 38*(3), 885-912. https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2004.tb00223.x

Hollifield, J. F., Martin, P. L., Orrenius, P. M., & Héran, F. (Eds.). (2022). *Controlling immigration: A comparative perspective* (4th ed.). Stanford University Press.

Holm, M. (2025). *A postliberal global order? Challenge(r)s to the liberal West* (NUPI Report No. 1/2025). Norwegian Institute of International Affairs. https://www.nupi.no/content/pdf_preview/29628/file/NUPI_Report_1_2025_Holm.pdf

Honneth, A. (1995). *The struggle for recognition: The moral grammar of social conflicts*. Polity Press.

Huysmans, J. (1998). Security! What do you mean? From concept to thick signifier. *European Journal of International Relations, 4*(2), 226-255. https://doi.org/10.1177/1354066198004002004

Huysmans, J. (2002). Defining Social Constructivism in Security Studies: The Normative Dilemma of Writing Security. *Alternatives: Global, Local, Political, 27*, 41-62. http://www.jstor.org/stable/45468067

Huysmans, J. (2004a). A Foucaultian view on spill-over: Freedom and security in the EU. *Journal of International Relations and Development, 7*(3), 294-318. https://doi.org/10.1057/palgrave.jird.1800018

Huysmans, J. (2004b). Minding exceptions: The politics of insecurity and liberal democracy. *Contemporary Political Theory, 3*(3), 321-341. https://doi.org/10.1057/palgrave.cpt.9300137

Huysmans, J. (2006). *The politics of insecurity: Fear, migration and asylum in the EU*. Routledge.

Ihlamur-Öner, S. G., & Şirin Öner, N. A. (Eds.). (2018). *Küreselleşme çağında göç: Kavramlar, tartışmalar* (4. bs.). İletişim Yayınları.

Ikenberry, G. J. (2018). The end of liberal international order? *International Affairs, 94*(1), 7-23. https://doi.org/10.1093/ia/iix241

Innes, A. J. (2015). *Migration, citizenship and the challenge for security: An ethnographic approach*. Palgrave Macmillan.

International Labour Organization. (2021). *ILO global estimates on international migrant workers: Results and methodology* (3rd ed.). International Labour Organization. https://www.ilo.org/publications/ilo-global-estimates-international-migrant-workers---results-and-1

International Labour Organization. (2021). *Locked down and in limbo: The global impact of COVID-19 on migrant worker rights and recruitment*. https://www.ilo.org/publications/locked-down-and-limbo-global-impact-covid-19-migrant-worker-rights-and

International Organization for Migration. (2021). *World Migration Report 2022*. https://publications.iom.int/system/files/pdf/WMR-2022.pdf

International Organization for Migration. (2024). *World Migration Report 2024*. https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024

Isin, E. F., & Nielsen, G. M. (Ed.). (2008). *Acts of citizenship*. Zed Books.

İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2013). Turkish migration policies: A critical historical retrospective. *Perceptions: Journal of International Affairs, 18*(3), 167-190.

İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. F. (2014). *Türkiye'nin uluslararası göç politikaları 1923-2023: Ulus-devlet oluşumundan ulus-ötesi dönüşümlere*. MireKoç.

İnan, C. E. (2016). Türkiye'de göç politikaları: İskân kanunları üzerinden bir inceleme. *Göç Araştırmaları Dergisi*, (3), 10-33.

İpek, N. (1999). *Rumeli'den Anadolu'ya Türk göçleri*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Joppke, C. (2010). *Citizenship and immigration*. Polity Press.

Kaboğlu, İ. Ö. (2000). *Anayasa hukuku dersleri*. Legal Yayıncılık.

Karpat, K. (2013). *Osmanlı'dan günümüze etnik yapılanma ve göçler*. Timaş Yayınları.

Karpat, K. (2015). Önsöz. A. Kaya & M. M. Erdoğan (Eds.), *Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler* içinde (ss. xxiii-xl). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Karpat, K. (2021). *Osmanlı'dan günümüze kimlik ve ideoloji* (8. bs.). Timaş Yayınları.

Kaya, A. (2020). *Populism and heritage in Europe: Lost in diversity and unity*. Routledge.

Kaya, A., & Erdoğan, M. M. (Eds.). (2015). *Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Kaya, T. (2021). Dünyadaki örnekler ışığında yatırım yoluyla vatandaşlık uygulamasına eleştirel bir bakış. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12*(1), 115-132. https://doi.org/10.21492/inuhfd.840448

Kearns, A., Hiscock, R., Ellaway, A., & Macintyre, S. (2000). "Beyond four walls": The psycho-social benefits of home: Evidence from West Central Scotland. *Housing Studies, 15*(3), 387-410. https://doi.org/10.1080/02673030050009249

Kedourie, E. (2017). *Nationalism* (4th ed.). Routledge. (Orijinal çalışma 1960'ta yayımlandı).

Keyman, E. F., & İçduygu, A. (2005). *Citizenship in a global world: European questions and Turkish experiences*. Routledge.

Kınacı, C. (2016). *Kazak edebiyatında imaj ve kimlik (1925-1991)*. Bengü Yayınları.

Kınacı, H. A., & Okur, M. A. (2025). Ontological (in)security and mutual recognition in Türkiye: Insights from naturalized Syrians and Turkish citizens. *Akademik Hassasiyetler, 12*(29), 657-676. https://doi.org/10.58884/akademik-hassasiyetler.1761961

Kierkegaard, S. (2014). *The concept of anxiety: A simple psychologically oriented deliberation in view of the dogmatic problem of hereditary sin* (A. Hannay, Trans.). W. W. Norton & Company. (Original work published 1844)

Kinnvall, C. (2004). Globalization and religious nationalism: Self, identity, and the search for ontological security. *Political Psychology, 25*(5), 741-767. https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2004.00396.x

Kinnvall, C., & Kisić Merino, P. (2023). Deglobalization and the political psychology of white supremacy. *Theory & Psychology, 33*(2), 227-248. https://doi.org/10.1177/09593543221138535

Kinnvall, C., & Lindén, J. (2010). Dialogical selves between security and insecurity: Migration, multiculturalism, and the challenge of the global. *Theory & Psychology, 20*(5), 595-619. https://doi.org/10.1177/0959354309360077

Kinnvall, C., & Mitzen, J. (2017). An introduction to the special issue: Ontological securities in world politics. *Cooperation and Conflict, 52*(1), 3-11. https://doi.org/10.1177/0010836716653162

Kirişci, K. (2000). Disaggregating Turkish citizenship and immigration practices. *Middle Eastern Studies, 36*(3), 1-22. https://doi.org/10.1080/00263200008701316

Kirişci, K. (2007). *Border management and EU-Turkish relations: Convergence or deadlock* (CARIM Research Report No. 2007/03). Migration Policy Centre, CARIM-South. https://hdl.handle.net/1814/7988

Kirişci, K. (2014). *Syrian refugees and Turkey's challenges: Going beyond hospitality*. Brookings Institution. https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/Syrian-Refugees-and-Turkeys-Challenges-May-14-2014.pdf

Kocatürk, U. (1999). *Atatürk'ün fikir ve düşünceleri*. Atatürk Araştırma Merkezi.

Komolov, O. (2020). Deglobalization and the "Great Stagnation." *International Critical Thought, 10*(3), 424-439. https://doi.org/10.1080/21598282.2020.1846582

Kornprobst, M., & Paul, T. V. (2021). Globalization, deglobalization and the liberal international order. *International Affairs, 97*(5), 1305-1316. https://doi.org/10.1093/ia/iiab120

Kösoğlu, N. (2000). *Türk milliyetçiliği ve Osmanlı*. Ötüken Neşriyat.

Kösoğlu, N. (2020a). *Türk kimliği ve Türk dünyası* (4. bs.). Ötüken Neşriyat. (Orijinal çalışma 1996'da yayımlandı).

Kösoğlu, N. (2020b). *Küreselleşme ve millî hayat* (3. bs.). Ötüken Neşriyat.

Kroon, B. (2025). *Geo-economic fragmentation: A challenge to the transatlantic partnership*. NATO Parliamentary Assembly. https://www.nato-pa.int/document/2025-geo-economic-fragmentation-report-kroon-016-esc

Laing, R. D. (2015). *Bölünmüş benlik* (E. Akça, Çev.). Pinhan Yayıncılık. (Orijinal eser 1960).

Landau, J. M. (1981). *Pan-Turkism in Turkey: A study of irredentism*. C. Hurst.

Lefebvre, H. (1991). *The production of space* (D. Nicholson-Smith, Trans.). Blackwell.

Li, X. (2024). De-globalizing trade in the wake of the COVID-19: Impacts and changes in the US-China relation. *SHS Web of Conferences, 188*, 02017. https://doi.org/10.1051/shsconf/202418802017

Macar, E. (2015). Yunanistan'dan Anadolu'ya göç: Nüfus mübadelesi. M. M. Erdoğan & A. Kaya (Ed.), *Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler* içinde (ss. 171-190). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Mairet, G. (2020). *Egemenlik ilkesi: Modern iktidarın tarihi ve temelleri* (M. Erşen, Çev.). Açılım Kitap.

Mairet, G. (2020). *Egemenlik ilkesi: Modern iktidarın tarihi ve temelleri* (M. Erşen, Çev.). Açılım Kitap.

Maksudî Arsal, S. (2018). *Milliyet duygusunun sosyolojik esasları* (5. bs.). Ötüken Neşriyat.

Mandacı, N., & Özerim, G. (2013). Uluslararası göçlerin bir güvenlik konusuna dönüşümü: Avrupa'da radikal sağ partiler ve göçün güvenlikleştirilmesi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi, 10*(39), 105-130.

Manners, I. (2002). *European [security] Union: from existential threat to ontological security*. Copenhagen Peace Research Institute (COPRI).

Manzo, L. C. (2003). Beyond house and haven: Toward a revisioning of emotional relationships with places. *Journal of Environmental Psychology, 23*(1), 47-61. https://doi.org/10.1016/S0272-4944(02)00074-9

Mathews, J. T. (1989). Redefining Security. *Foreign Affairs, 68*(2), 162-177. https://doi.org/10.2307/20043906

McDonald, M. (2008). Securitization and the construction of security. *European Journal of International Relations, 14*(4), 563-587. https://doi.org/10.1177/1354066108097553

McNaughton, C. C., & Sanders, T. (2007). Housing and transitional phases out of "disordered" lives: The case of leaving homelessness and street sex work. *Housing Studies, 22*(6), 885-900. https://doi.org/10.1080/02673030701608043

McSweeney, B. (1999). *Security, identity and interests: A sociology of international relations*. Cambridge University Press.

Memişoğlu, F. (2019). Uluslararası ilişkiler ve uluslararası göç bağlamında insan ticareti. *Güvenlik Stratejileri Dergisi, 15*(30), 239-287. https://doi.org/10.17752/guvenlikstrtj.620943

Memişoğlu, F., & Kabacaoğlu, S. (2021). Siyasal liderlerin söylemleri ve göçün güvenlikleştirilmesi: Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri karşılaştırması. *İnsan ve Toplum, 11*(3), 1-38.

Mencütek, Z. Ş. (2018). *Refugee governance, state and politics in the Middle East*. Routledge.

Meray, S. L. (Çev.). (1969). *Lozan Barış Konferansı: Tutanaklar ve belgeler* (Takım I, Cilt 1, Kitap 2). Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.

Metropoll Araştırma. (2016). *Türkiye'nin nabzı: Mart 2016*. https://www.metropoll.com.tr

Milli Savunma Bakanlığı. (2022a). *Bahar Kalkanı Harekâtı*. https://www.msb.gov.tr/BaharKalkani

Milli Savunma Bakanlığı. (2022b). *Barış Pınarı Harekâtı*. https://www.msb.gov.tr/BarisPinariHarekati

Milli Savunma Bakanlığı. (2022c). *Fırat Kalkanı Harekâtı*. https://www.msb.gov.tr/FiratKalkani

Milli Savunma Bakanlığı. (2022d). *Pençe serisi operasyonlar*. https://www.msb.gov.tr/PenceSerisiOperasyonu

Milli Savunma Bakanlığı. (2022e). *Zeytin Dalı Harekâtı*. https://www.msb.gov.tr/ZeytinDaliHarekati

Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation. (2023, March 31). *The concept of the foreign policy of the Russian Federation*. https://mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/

Mittelman, J. H. (2000). *The globalization syndrome: Transformation and resistance*. Princeton University Press.

Mitzen, J. (2006a). Ontological security in world politics: State identity and the security dilemma. *European Journal of International Relations, 12*(3), 341-370. https://doi.org/10.1177/1354066106067346

Mitzen, J. (2006b). Anchoring Europe's civilizing identity: Habits, capabilities and ontological security. *Journal of European Public Policy, 13*(2), 270-285. https://doi.org/10.1080/13501760500451709

Mitzen, J. (2018). Feeling at home in Europe: Migration, ontological security, and the political psychology of EU bordering. *Political Psychology, 39*(6), 1373-1387. https://doi.org/10.1111/pops.12553

Mitzen, J., & Larson, K. (2017, August 22). Ontological security and foreign policy. *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.

https://oxfordre.com/politics/view/10.1093/acrefore/9780190228637.001.0001/acrefore-9780190228637-e-458

Morgül, K. (2023). Sending "our brothers" back "home": Continuity and change in President Erdoğan's discourse on Syrian refugees. *New Perspectives on Turkey, 69*, 30-51. https://doi.org/10.1017/npt.2023.23

Mumyakmaz, H. G. (2013). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e vatandaşlık: Masuniyet, sadakat, eşitlik, Türklük ve Türk vatandaşlığı*. IQ Yayınları.

New Development Bank. (2025). *Projects and operations*. https://www.ndb.int/projects/list-of-all-projects/

Nomer, E. (2020). *Türk vatandaşlık hukuku* (27. bs.). Filiz Kitabevi.

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü. (21 Ağustos 2024). *Bir televizyon programında Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin dezenformasyon amaçlı gerçek dışı iddialara yönelik kamuoyu duyurusu*. https://www.nvi.gov.tr/bir-televizyon-programinda-turk-vatandasliginin-kazanilmasina-iliskin-dezenformasyon-amacli-gercek-disi-iddialara-yonelik-kamuoyu-duyurusu

O'Neill, P. E. (2006). The European Union and migration: Security versus identity? *Defence Studies, 6*(3), 322-350. https://doi.org/10.1080/14702430601060149

Okur, M. A. (2005). İmparatorluk(un merkezileştirilmesi) girişimi: ABD'nin küreselleşmeyle savaşı. *Siyaset ve Toplum, 1*, 120-145.

Okur, M. A. (2015). *Emperyalizm, hegemonya, imparatorluk: Tarihi dünya düzenleri ve Irak'ın işgali* (3. bs.). Ötüken Neşriyat.

Okur, M. A. (2016a). Krizdeki küreselleşme(cilik) I: Yeni bir milliyetçilik çağına doğru mu? *Türk Yurdu*, (346), 10-12.

Okur, M. A. (2016b). Krizdeki küreselleşme(cilik) II: Brexit ve karabudunun isyanı. *Türk Yurdu*, (347), 9-12.

Okur, M. A. (2018). Güvenlik çalışmaları, büyük kararlar ve "Dünyalar ve içindeki dünyamız": Tarihi kırılma sürecinin düşündürdükleri. M. A. Okur (Ed.), *Güvenlik: Kargaşa ve belirsizlik çağından nereye?* içinde (ss. 11-49). KOCAV Yayınları.

Okur, M. A. (2023). Cumhuriyetimizin yüz yıllık yolculuğundan "Türk Eli"ne: Türk dış politikasının ufkunda yeni(den) bir dünya mümkün mü? *Türk Yurdu, 114* (436), 10-28.

Okur, M. A. (2024). Gökalp'li asrın gündönümünde: Tarihî kırılma, küresizleşme, dünyacı milliyetçilik ve Türk Eli. *Türk Yurdu, 44*(446), 47-64.

Okur, M. A. (2025a). *Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu ilkesi ve unsuru nedir? Cumhuriyetimizin 100. yılında millî egemenlik, tarihli Türklük ve Müslümanlık ilişkisini hatırlamak*. Türk Yurdu. https://www.turkyurdu.com.tr/dergi-makalesi/13/turkiye-cumhuriyetinin-kurucu-ilkesi-ve-unsuru-nedir

Okur, M. A. (2025b). Navigating deglobalization in Eurasia: World-building and Türkiye amidst emerging historical rupture. In Ş. Çetinkaya (Ed.), *Security in Eurasia: Threats, challenges and opportunities* (pp. 120-139). İstanbul University Press. https://doi.org/10.26650/B/SSc15.2025.009.09

Okur, M. A., & Şahin, M. (2024). ABD dış politikasında jeoekonomik stratejiler: Rusya örneği. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 46*(2), 429-452. https://doi.org/10.14780/muiibd.1482912

Orhan, O., & Senyücel Gündoğar, S. (2015). *Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye etkileri* (ORSAM Rapor No. 195). ORSAM.

Ovacık, G., İneli-Ciger, M., Ulusoy, O., & Spijkerboer, T. P. (2022). *Country report: Turkey* (ASILE Project Deliverable D5.2). ASILE (EU). https://www.asileproject.eu/wp-content/uploads/2022/08/D5.2_WP5-Turkey-Country-Report-Final.pdf

Öksüz, Hikmet. "Türk-Rum Nüfus Mübadelesinin Sebep ve Bazı İstisnaları". Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 16, sy. 48 (Kasım 2000): 753-68.

Özakpınar, Y. (2014). *İnsan düşüncesinin boyutları* (3. bs.). Ötüken Neşriyat.

Özakpınar, Y. (2015). *Kültür değişmeleri ve batılılaşma meselesi* (5. bs.). Ötüken Yayınları.

Özakpınar, Y. (2019). *İslam medeniyeti ve Türk kültürü* (8. bs.). Ötüken Neşriyat.

Özçürümez, S., & İçduygu, A. (2020). *Zorunlu göç deneyimi ve toplumsal bütünleşme: Kavramlar, modeller ve uygulamalar ile Türkiye*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Öztürk, A. E. (2022). Religion, nationalism and populism in Turkey. *Nations and Nationalism, 28*(1), 220-237. https://doi.org/10.1111/nana.12773

Padgett, D. K. (2007). There's no place like (a) home: Ontological security among persons with serious mental illness in the United States. *Social Science & Medicine, 64*(9), 1925-1936. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2007.02.011

Paul, T. V. (2023). The specter of deglobalization. *Current History, 122*(840), 3-8. https://doi.org/10.1525/curh.2023.122.840.3

Peled, E., & Muzicant, A. (2008). The meaning of home for runaway girls. *Journal of Community Psychology, 36*(4), 434-451. https://doi.org/10.1002/jcop.20222

Polko, P. (2025). Just and unjust securitization of migration: A comparative analysis of migration to Poland from MENA countries and Ukraine. *Frontiers in Political Science, 7*, Article 1464288. https://doi.org/10.3389/fpos.2025.1464288

Poyraz, M. (Ed.). (2020). *Aidiyet: Göçmen ve toplumsal çeşitlilik*. Ütopya Yayınevi.

Rakowski, J. J., Schaan, L. N., van Klink, R., Herzon, I., Arth, A., Hagedorn, G., & Rode, J. (2025). Characterizing the global polycrisis: A systematic review of recent literature. *Annual Review of Environment and Resources, 50*, 159-183. https://doi.org/10.1146/annurev-environ-111523-102238

Renan, E. (2019). *Ulus nedir?* (G. Yavaş, Çev.; 2. bs.). Pinhan Yayıncılık. (Orijinal çalışma 1882'de yayımlandı).

Ringmar, E. (1996). On the ontological status of the state. *European Journal of International Relations, 2*(4), 439-466. https://doi.org/10.1177/1354066196002004002

Rodrik, D. (2011). *The globalization paradox: Democracy and the future of the world economy*. W. W. Norton.

Rodrik, D. (2020). *Straight talk on trade: Ideas for a sane world economy*. Princeton University Press.

Rosenberg, A., Keene, D. E., Schlesinger, P., Groves, A. K., & Blankenship, K. M. (2021). "I don't know what home feels like anymore": Residential spaces and the absence of ontological security for people returning from incarceration. *Social Science & Medicine, 272*, 113734. https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.113734

Rothschild, E. (1995). What is security? *Daedalus, 124*(3), 53-98. https://www.jstor.org/stable/20027310

Rumelili, B. (2014). Ontological (in)security and peace anxieties: A framework for conflict resolution. In B. Rumelili (Ed.), *Conflict resolution and ontological security: Peace anxieties* (pp. 10-29). Routledge.

Rumelili, B. (2015). Identity and desecuritisation: The pitfalls of conflating ontological and physical security. *Journal of International Relations and Development, 18*, 52-74. https://doi.org/10.1057/jird.2013.22

Rumelili, B., & Adısönmez, U. C. (2020). Uluslararası ilişkilerde kimlik-güvenlik ilişkisine dair yeni bir paradigma: Ontolojik güvenlik teorisi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi, 17*(66), 23-39. https://doi.org/10.33458/uidergisi.720630

Rumelili, B., & Karadağ, S. (2017). Göç ve güvenlik: Eleştirel yaklaşımlar. *Toplum ve Bilim, 140*, 69-92.

Ruparelia, S. (2024). The BJP's drive for hegemony. *Dissent, 71*(2), 27-36. https://doi.org/10.1353/dss.2024.a929036

Said, E. W. (1978). *Orientalism*. Pantheon.

Said, E. W. (1993). *Culture and imperialism*. Alfred A. Knopf.

Sarantaki, A. M. (2025). Frontex: Transcending the EU Borders. *Journal of Borderlands Studies, 40*(3), 691-711. https://doi.org/10.1080/08865655.2024.2356786

Sarınay, Y. (2005). *Türk milliyetçiliğinin tarihi gelişimi ve Türk Ocakları* (3. bs.). Ötüken Yayınları.

Sarısaman, S., & Zorbacı, Y. C. (2023). Ulus devlete geçiş sürecinde TBMM'de millet tanımı tartışmaları ve kanunlardaki yansımaları. *Turcology Research, 76*, 100-109. https://doi.org/10.5152/JTRI.2023.22173

Savran, S. (2021). *Kod adı: Küreselleşme: 21. yüzyılda emperyalizm* (3. bs.). Yordam Kitap.

Saylan, İ., & Aknur, M. (2023). Discourses of Turkish opposition parties towards Syrian refugees: Securitization and repatriation. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24*(2), 259-283. https://doi.org/10.17494/ogusbd.1255254

Schmitt, C. (2007). *The concept of the political* (G. Schwab, Trans.). University of Chicago Press.

Shachar, A. (2009). *The birthright lottery: Citizenship and global inequality*. Harvard University Press.

Shils, E. (1957). Primordial, personal, sacred and civil ties: Some particular observations on the relationships of sociological research and theory. *The British Journal of Sociology, 8*(2), 130-145. https://doi.org/10.2307/587365

Shils, E. (1981). *Tradition*. University of Chicago Press.

Sigona, N. (2012). "I have too much baggage": The impacts of legal status on the social worlds of irregular migrants. *Social Anthropology, 20*(1), 50-65. https://doi.org/10.1111/j.1469-8676.2011.00191.x

Sigona, N. (2015). Campzenship: Reimagining the camp as a social and political space. *Citizenship Studies, 19*(1), 1-15. https://doi.org/10.1080/13621025.2014.937643

Simmel, G. (2016). The stranger (R. Mosse, Trans.). *The Baffler*, (30), 176-179. https://www.jstor.org/stable/43959216 (Orijinal çalışma 1908'de yayımlandı).

Smith, A. D. (1991). *National identity*. Penguin Books.

Smith, A. D. (1999). *Myths and memories of the nation*. Oxford University Press.

Smith, A. D. (2017). *Etno-sembolizm ve milliyetçilik* (B. F. Çallı, Çev.). Alfa.

Smith, M. E. (2020). *Uluslararası güvenlik* (R. Gözen, Çev.). Felix Kitap.

Soysal, Y. N. (2021). *Vatandaşlığın sınırları: Avrupa'daki göçmenler ve ulus-ötesi üyelik* (E. S. Dağabak, Çev.). Gaf Perspektif Yayınları. (Orijinal çalışma 1994'te yayımlandı).

State Council Information Office of the People's Republic of China. (2023, September 26). *A global community of shared future: China's proposals and actions*. https://english.www.gov.cn/news/202309/26/content_WS6512703dc6d0868f4e8dfc37.html

Steele, B. J. (2005). Ontological security and the power of self-identity: British neutrality and the American Civil War. *Review of International Studies, 31*(3), 519-540. https://doi.org/10.1017/S0260210505006613

Steele, B. J. (2008a). *Ontological security in international relations: Self-identity and the IR state*. Routledge.

Steele, B. J. (2008b). "Ideals that were really never in our possession": Torture, honor and U.S. identity. *International Relations, 22*(2), 243-261. https://doi.org/10.1177/0047117808089897

Steele, B. J. (2019). Welcome home! Routines, ontological insecurity and the politics of US military reunion videos. *Cambridge Review of International Affairs, 32*(3), 322-343. https://doi.org/10.1080/09557571.2018.1564899

Steele, B. J., & Homolar, A. (2019). Ontological insecurities and the politics of contemporary populism. *Cambridge Review of International Affairs, 32*(3), 214-221. https://doi.org/10.1080/09557571.2019.1596612

Steele, B. J., & Subotić, J. (2018). Moral injury in international relations. *Journal of Global Security Studies, 3*(4), 387-401. https://doi.org/10.1093/jogss/ogy021

Stein, B. N. (1981). The refugee experience: Defining the parameters of a field of study. *International Migration Review, 15*(1-2), 320-330. https://doi.org/10.1177/019791838101500001-230

Stonehouse, D., Threlkeld, G., & Theobald, J. (2021). Homeless pathways and the struggle for ontological security. *Housing Studies, 36*(7), 1047-1066. https://doi.org/10.1080/02673037.2020.1739234

Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği politikaları bağlamında uluslararası göç olgusu ve türleri: Kavramsal bakış. *Yönetim ve Ekonomi, 25*(1), 269-289. https://doi.org/10.18657/yonveek.407308

Şimşek, D. (2020). Integration processes of Syrian refugees in Turkey: Class-based integration. *Journal of Refugee Studies, 33*(3), 537-554. https://doi.org/10.1093/jrs/fey057

Şimşir, B. N. (1989). *Rumeli'den Türk göçleri: Belgeler* (Cilt I, II, III). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Taureck, R. (2006). Securitisation theory and securitisation studies. *Journal of International Relations and Development, 9*(1), 53-61. https://doi.org/10.1057/palgrave.jird.1800072

Taylor, C. (1994). The politics of recognition. In A. Gutmann (Ed.), *Multiculturalism: Examining the politics of recognition* (pp. 25-73). Princeton University Press.

Tekeli, İ. (1990). Osmanlı'dan günümüze nüfusun zorunlu yer değiştirmesi ve iskan sorunu. *Toplum ve Bilim, 50*, 49-71.

Tetik, M. O. (2018). Zeytin Dalı Operasyonu ve ontolojik güvenlik. M. A. Okur (Ed.), *Güvenlik: Kargaşa ve belirsizlik çağından nereye?* içinde (ss. 105-117). KOCAV Yayınları.

Thiesse, A.-M. (2021). *Ulusal kimliklerin inşası: XVIII. yüzyıldan XX. yüzyıla Avrupa* (S. Sezer, Çev.). Babil Kitap.

Toğral Koca, B. (2016). Syrian refugees in Turkey: From "guests" to "enemies"? *New Perspectives on Turkey*, (54), 55-75. https://doi.org/10.1017/npt.2016.4

Triandafyllidou, A., & Spencer, S. (2020). Migrants with irregular status in Europe: A multi-faceted and dynamic reality. In S. Spencer & A. Triandafyllidou (Eds.), *Migrants with irregular status in Europe: A multi-faceted and dynamic reality* (pp. 1-24). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-34324-8_1

Tuan, Y.-F. (1975). Place: An experiential perspective. *Geographical Review, 65*(2), 151-165. https://doi.org/10.2307/213970

Tuan, Y.-F. (1977). *Space and place: The perspective of experience*. University of Minnesota Press.

Tumen, S. (2023). *The case of Syrian refugees in Türkiye: Socio-economic integration, challenges, and lessons learned* (Background Paper for World Development Report 2023). World Bank / IZA. https://thedocs.worldbank.org/en/doc/a007833298df4b9c3735602711dd9289-0050062023/original/WDR2023-Turkey-case-study-FORMATTED.pdf

Tunçay, M. (2012). *Türkiye Cumhuriyeti'nde tek parti yönetiminin kurulması (1923-1931)*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Turhan, M. (1951). *Kültür değişmeleri: Sosyal psikoloji bakımından bir tetkik*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.

Turner, B. S. (1993). *Citizenship and social theory*. Sage.

Türk Vatandaşlığı Kanunu. (12 Haziran 2009). Resmî Gazete (Sayı: 27256). https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5901.pdf

Türkdoğan, O. (2013). *Türk ulus-devlet kimliği*. Çizgi Kitabevi.

Türkeş, A. (1972). *1944 Milliyetçilik Olayı*. Kutluğ Yayınları.

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1922a, 30 Ekim). *Osmanlı İmparatorluğu'nun inkıraz bulup Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti teşekkül ettiğine dair* (Kanunlar Dergisi, Cilt 1, s. 487, Karar No. 307). https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/karartbmmc001/karartbmmc00100307.pdf

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1922b, 1-2 Kasım). *Türkiye Büyük Millet Meclisinin, hukuku hâkimiyet ve hükümraninin mümessili hakikisi olduğuna dair* (Kanunlar Dergisi, Cilt 1, ss. 487-488, Karar No. 308). https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/karartbmmc001/karartbmmc00100308.pdf

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1922c, 30 Ekim). *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre I, Cilt 24, İçtima Senesi 3, 129. İçtima, Üçüncü Celse, s. 296).

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1922d, 1 Kasım). *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre I, Cilt 24, İçtima Senesi 3, 130. İçtima, Birinci Celse, ss. 305-306).

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1922e, 1 Kasım). *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre I, Cilt 24, İçtima Senesi 3, 130. İçtima, Birinci Celse, s. 311).

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1923a, 29 Ekim). *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre II, Cilt 3, İçtima Senesi 1, 43. İçtima, Birinci Celse, ss. 89-91).

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1923b, 29 Ekim). *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre II, Cilt 3, İçtima Senesi 1, 43. İçtima, Birinci Celse, ss. 94-95).

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1923c, 29 Ekim). *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre II, Cilt 3, İçtima Senesi 1, 43. İçtima, Birinci Celse, s. 99).

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1923d, 24 Ekim). *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre II, Cilt 3, İçtima Senesi 1, 41. İçtima, ss. 14-15).

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1924a). *TBMM Zabıt Ceridesi* (Devre II, Cilt 8, İçtima 42, s. 911).

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (1928). *1312 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu* (Resmî Gazete ile neşir ve ilân: 4 Haziran 1928, Sayı 904). (Erişim tarihi: 30 Ocak 2026) https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc006/kanuntbmmc006/kanuntbmmc00601312.pdf

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2024, 25 Mayıs). *Cumhurbaşkanı Erdoğan, İstanbul'da Albaraka İslami Finans Zirvesi'ne katılarak konuşma yaptı*. https://www.iletisim.gov.tr/turkce/yerel_basin/detay/cumhurbaskani-erdogan-istanbulda-albaraka-islami-finans-zirvesine-katilarak-konusma-yapti

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2024, 7 Ağustos). *No: 161, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin İsrail aleyhine Uluslararası Adalet Divanı nezdinde açtığı davaya müdahilliğimiz hk.* https://www.mfa.gov.tr/no_-161_-guney-afrika-cumhuriyeti-nin-israil-aleyhine-uluslararasi-adalet-divani-nezdinde-actigi-davaya-mudahilligimiz-hk.tr.mfa

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (2025). *Türkiye Yüzyılı'nda Milli Politika*. https://www.mfa.gov.tr/synopsis-of-the-turkish-foreign-policy.en.mfa

United Nations High Commissioner for Refugees. (2022a). *Global trends: Forced displacement in 2021*. https://www.unhcr.org/globaltrends

United Nations High Commissioner for Refugees. (2025a, June 12). *Number of people uprooted by war at shocking, decade-high levels*. https://www.unhcr.org/news/press-releases/number-people-uprooted-war-shocking-decade-high-levels-unhcr

United Nations High Commissioner for Refugees. (2025b). *Situation: Syria*. UNHCR Operational Data Portal. https://data.unhcr.org/en/situations/syria

Uyar, H. (1999). *Tek parti dönemi ve Cumhuriyet Halk Partisi*. Boyut Kitapları.

Uzman, N. (2018). *Türkiye'nin mülteci ve muhacir politikaları (1923-1947)*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

Ünsal, A. (Ed.). (1998). *75 yılda tebaadan yurttaşa doğru*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Üstel, F. (2020). *İmparatorluktan ulus-devlete Türk milliyetçiliği: Türk Ocakları (1912-1931)* (5. bs.). İletişim Yayınları.

Üstel, F. (2021). *"Makbul vatandaş"ın peşinde: II. Meşrutiyet'ten bugüne vatandaşlık eğitimi* (9. bs.). İletişim Yayınları.

Van Bergeijk, P. A. G. (2024). Deglobalization and resilience: A historical perspective. *Critical Sociology, 51*(4-5), 849-865. https://doi.org/10.1177/08969205241246915

Vargas-Hernández, J. G. (2022). Nationalism and populism as the driving forces of economic deglobalization, regionalism, and localism processes. In R. Gupta, P. Srivastava, S. Ranjan, & M. Badar (Eds.), *Transitioning from globalized to localized and self-reliant economies* (pp. 14-27). IGI Global Scientific Publishing. https://doi.org/10.4018/978-1-7998-8705-8.ch002

Wæver, O. (1995). Securitization and desecuritization. In R. D. Lipschutz (Ed.), *On security* (pp. 46-87). Columbia University Press.

Wæver, O. (1998). Insecurity, security, and asecurity in the West European non-war community. In E. Adler & M. Barnett (Eds.), *Security communities* (pp. 69-118). Cambridge University Press. https://doi.org/10.1017/CBO9780511598661.003

Walt, S. M. (1991). The renaissance of security studies. *International Studies Quarterly, 35*(2), 211-239. https://doi.org/10.2307/2600471

Weiner, M. (1992). Security, Stability, and International Migration. *International Security, 17*(3), 91-126. https://doi.org/10.2307/2539131

Wendt, A. (1994). Collective Identity Formation and the International State. *American Political Science Review, 88*(2), 384-396. https://doi.org/10.2307/2944711

Wertsch, J. V. (2000). Narratives as cultural tools in sociocultural analysis: Official history in Soviet and post-Soviet Russia. *Ethos: Journal of the Society for Psychological Anthropology, 28*(4), 511-533. https://doi.org/10.1525/eth.2000.28.4.511

World Economic Forum. (2025). *Global cooperation at a crossroads: Possibility amid rising geopolitical uncertainty*. https://www.weforum.org/press/2025/01/global-cooperation-at-a-crossroads-possibility-amid-rising-geopolitical-uncertainty/

World Economic Forum. (2025). *Global risks report 2025*. https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2025/

Yabancı, B. (2019). Populism as the problem child of democracy: The AKP's enduring appeal and the use of MHP. *Southeast European and Black Sea Studies, 19*(4), 591-617. https://doi.org/10.1080/14683857.2019.1681888

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu. (11 Nisan 2013). Resmî Gazete (Sayı: 28615). https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf

Yesevi, Ç. G. (2021). *Türk dünyası ve göç: Vatandan yeni vatanlara*. Küre Yayınları.

Yıldırım, H. (2020). *Mütareke döneminde göç ve iskân (1918-1923).* Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Young, I. M. (1995). *Justice and the politics of difference*. Princeton University Press.

Yuval-Davis, N. (2006). Belonging and the politics of belonging. *Patterns of Prejudice, 40*(3), 197-214. https://doi.org/10.1080/00313220600769331

Yuval-Davis, N. (2011). *The politics of belonging: Intersectional contestations*. SAGE Publications.

Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi (2024). *YÖK Ulusal Tez Merkezi*. https://tez.yok.gov.tr/

Zehfuss, M. (2002). *Constructivism in international relations: The politics of reality*. Cambridge University Press.

Zetter, R. (2007). More labels, fewer refugees: Remaking the refugee label in an era of globalization. *Journal of Refugee Studies, 20*(2), 172-192. https://doi.org/10.1093/jrs/fem011

Zielonka, J. (2018). *Counter-revolution: Liberal Europe in retreat*. Oxford University Press.

Zürn, M. (2021). *A theory of global governance: Authority, legitimacy, and contestation*. Oxford University Press.

EKLER

Ek 1. Ekler Sayfası Uyarı Metni

Bu doktora tezi, "Türk Toplumunun ve Geçici Koruma Kapsamından Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşlığına Geçen/Kabul Edilen Suriyelilerin Vatandaşlık Algılarının Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik ve Toplumsal Kabule Etkileri Bağlamında İncelenmesi" başlıklı, Prof. Dr. Mehmet Akif Okur ve Hüseyin Arif Kınacı tarafından hazırlanan, yürütücülüğünü Prof. Dr. Mehmet Akif Okur'un üstlendiği ve Yıldız Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü bünyesinde yürütülen TÜBİTAK 1001- Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Projelerini Destekleme Programı kapsamında desteklenen 124K887 numaralı araştırma projesinin bir parçası olarak hazırlanmıştır. Tez çalışmasında kullanılan nicel ve nitel veri toplama araçları, ölçekler, destekleyici anketler ile derinlemesine görüşme ve odak grup formlarının tam ve ayrıntılı versiyonları, ilgili proje kapsamında hazırlanan Proje Sonuç Raporu içerisinde yer almakta olup; bu tezde sunulan Ekler Bölümü, etik kurul yükümlülükleri, katılımcı mahremiyeti ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin mevzuat doğrultusunda sınırlı, temsilî ve özetleyici bir içerikle düzenlenmiştir.

Bu tez çalışmasında nicel ve nitel araştırma yöntemleri kapsamında elde edilen tüm veriler, analiz ve yorum sürecinde bütüncül biçimde değerlendirilmiş ve çalışmanın kuramsal ve ampirik bulgularına doğrudan ya da dolaylı olarak yansıtılmıştır. Bununla birlikte, tez yazımının analitik bütünlüğü ve akıcılığı gözetilerek, bazı veri setleri, maddeler veya anlatılar tez metninde doğrudan alıntılanmamış ya da ayrıntılı biçimde sunulmamış olabilir. Bu durum, söz konusu verilerin araştırma sürecinde kullanılmadığı anlamına gelmemekte; aksine bu veriler analitik çerçevenin kurulmasında, bulguların karşılaştırılmasında ve yorumların sağlamlaştırılmasında arka plan girdisi olarak değerlendirilmiştir.

Ek.2. Türk Toplumu Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği (TT-OGGÖ)

Bu ekte, Türk Toplumu Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği'nin (TT-OGGÖ) tam maddeleri ve eksiksiz formu paylaşılmamakta; bunun yerine, ölçeğin kuramsal yapısını ve analitik mantığını görünür kılmak amacıyla her bir alt boyutu temsil eden sınırlı sayıda örnek maddeye ve özet psikometrik bilgilere yer verilmektedir. Ölçeğin tam versiyonu, madde havuzu, ayrıntılı faktör yükleri ve ham veriler, ilgili TÜBİTAK 1001 projesi kapsamında hazırlanan Proje Sonuç Raporu içerisinde bulunmaktadır.

Ek.2.1. Ölçeğin Kuramsal Yapısı

TT-OGGÖ, ontolojik güvenlik/güvensizlik literatürü temel alınarak geliştirilmiş olup Türk toplumunun, T.C. vatandaşlığına kabul edilen Suriyelilere ilişkin algılarını dört temel boyut üzerinden ölçmektedir: Kaygı, Anlatı, Rutin ve Mekân. Bu boyutlar, ontolojik güvenliğin ulusal kimlik, gündelik pratikler, sembolik anlatılar ve mekânsal temaslar üzerinden nasıl üretildiğini ya da kırılganlaştığını birlikte ele alan bütüncül bir analitik çerçeve sunmaktadır .

Ek.2.2. Alt Boyutlara İlişkin Örnek Maddeler

Aşağıda sunulan örnek maddeler, ilgili alt boyutların kavramsal içeriğini görünür kılmak amacıyla seçilmiş olup, ölçekte yer alan tüm madde setini temsil etmemektedir.

Kaygı Boyutu (Ulusal ve Gündelik Kaygı)

- "Suriyeli sığınmacıların T.C. vatandaşı olmaları Türk kimliğini bozar."
- "Vatandaşlık hakkı kazanan Suriyelilerin gelecekte Türk kimliğine zarar vereceğinden kaygı duyuyorum."

Anlatı Boyutu (Ulusal Kimlik ve Sembolik Aidiyet)

- "Ortak bir tarihi mirası taşıyan, bu ortaklığı sürdürme kabiliyetine ve birlikte yaşama iradesine sahip olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına Türk milleti denir."
- "Ulusal bayramlarla gurur duyarım."

Rutin Boyutu (Gündelik ve Kurumsal Pratikler)

- "Suriyelilerle aynı iş yerinde çalışmayı desteklerim."
- "Türk vatandaşı Suriyelilerle tanışmaktan memnuniyet duyarım."

Mekân Boyutu (Gündelik Karşılaşma Alanları)

- “Komşuluk ilişkisinde bulunduğum T.C. vatandaşı Suriyeliler var.”
- “Ailecek görüştüğümüz T.C. vatandaşı Suriyeliler var.”

Ek.2.3. Ölçeğin Psikometrik Özellikleri (Özet)

TT-OGGÖ, İstanbul ve Ankara illerinde yaşayan Türk vatandaşlarından oluşan bir örneklem üzerinde uygulanmış; açıklayıcı faktör analizi (AFA) sonucunda ölçeğin dört faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Ölçeğin genel yapısı ve güvenirlik düzeyleri aşağıda özet tablo hâlinde sunulmaktadır.

Tablo. Ek.2.3.TT-OGGÖ Alt Boyutları ve Cronbach’s α Değerleri

Alt Boyut	Madde Sayısı	Cronbach’s α
Rutin	—	.95
Kaygı	—	.90
Anlatı	—	.74
Mekân	—	.77
Toplam	26	—

Not: Ayrıntılı faktör yükleri ve tüm istatistik tabloları, etik ve veri koruma gerekçeleriyle bu tezde paylaşılmamıştır.

Ek.2.4. Ölçeğin Analitik Katkısı

TT-OGGÖ, Türk toplumunun Suriyeli vatandaşlara yönelik algılarını yalnızca tutumsal düzeyde değil; ulusal kimlik anlatıları, gündelik rutinler, mekânsal temaslar ve çok katmanlı kaygı rejimleri üzerinden birlikte ele alarak, ontolojik güvenlik/güvensizlik döngüsünü toplumsal düzeyde ölçebilen bütüncül bir araç sunmaktadır .

Ek.3. Türk Toplumu Destekleyici Anketi

Ek.3.1. Anketin Amacı ve Kapsamı

Türk Toplumu Destekleyici Anketi, Türk toplumunun kimlik, vatandaşlık, ulus-devlet, aidiyet ve toplumsal kabul algılarını çok boyutlu biçimde incelemek üzere tasarlanmıştır. Anket; Türk kimliğinin tanımı, millet anlayışı, ulusal semboller, tarihi anlatılar ve Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye kabulü ile vatandaşlık süreçlerine ilişkin tutumları kapsayan geniş bir içerik sunmakta; bu yönüyle Türk Toplumu Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği (TT-OGGÖ) ile elde edilen bulguları açıklayıcı ve derinleştirici bir işlev görmektedir.

Bu kapsamda anket, farklı tematik bloklar altında yapılandırılmış toplam 126 maddeden oluşmakta olup; maddeler beşli Likert tipi bir derecelendirme ölçeği üzerinden yanıtlanmıştır (1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum).

Ek.3.2. Tematik Boyutlar, Açıklamalar ve Temsilî Örnek Maddeler

Bu bölümde yer alan tematik sınıflandırma, anket maddelerinin analiz sürecinde izlenen kavramsal kümelenmeye dayanmaktadır.

- Türk Kimliği ve Türklük Tanımları

Bu tema, Türk kimliğinin ulusal, etnik, kültürel ve hukuki boyutlar üzerinden nasıl tanımlandığını; dil, töre, kültür, din ve soy temelli referansların kimlik inşasındaki ağırlığını incelemektedir.

Örnek: "Türk kimliği, 'Türklük' beni tümüyle temsil eder."

- Millet ve Ulus Anlayışı

Bu boyut, Türk milletinin tarihi, coğrafi ve siyasal kapsamına ilişkin algıları ve vatandaşlık bağı üzerinden kurulan millet tanımının toplumsal karşılığını değerlendirmektedir.

Örnek: "Türkiye Devleti'ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkese Türk milleti denir."

- Ulus-Devletin Kurucu Unsurları

Bu tema, devlet, dil, din, kültür, hukuk ve yurt birliği gibi unsurların ulusal varlığın korunması ve sürekliliği açısından ne ölçüde gerekli görüldüğünü analiz etmektedir.

Örnek madde: “Türk milletinin varlığını ve sürekliliğini sağlamak için dil birliği (Türkçe) gereklidir.”

- Devlet Algısı ve Siyasal Aidiyet

Bu boyut, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kimlik politikalarına ve kapsayıcılık düzeyine ilişkin toplumsal algıları ölçmektedir.

Örnek: “Türkiye Cumhuriyeti Devleti, sınırları içerisinde yaşayan farklı etnik kimliklere değer veren devleti ifade eder.”

- Vatandaşlık ve Yurttaşlık Anlayışı

Bu tema, vatandaşlığın hukuki statü olmanın ötesinde eşitlik, sorumluluk ve sadakat gibi normatif anlamlarla nasıl ilişkilendirildiğini ortaya koymaktadır.

Örnek: “Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olmak, eşit yurttaş olmak demektir.”

- Ulusal Semboller ve Kurucu Figürler

Bu boyut, vatan, bayrak, İstiklal Marşı ve Mustafa Kemal Atatürk gibi sembol ve figürlerin toplumsal hafızadaki anlam düzeylerini incelemektedir.

Örnek: “Türk Bayrağı benim için kutsaldır.”

- Kimlik, Aidiyet ve Toplumsal Sorumluluk

Bu tema, bireylerin Türk toplumuna aidiyet duygularını ve kolektif sorumluluk algılarını değerlendirmektedir.

Örnek: “Türk toplumunun bir üyesi olduğumu düşünürüm.”

- Tarihi Anlatılar ve Kolektif Hafıza

Bu boyut, Osmanlı’nın dağılması ve Türkiye’nin tarihi kırılma anlarına ilişkin farklı anlatıların toplumsal algıdaki karşılığını ölçmektedir.

Örnek: “Osmanlı Devleti’nin dağılmasına Batılı devletlerin Osmanlı’yı paylaşma politikaları sebep olmuştur.”

- Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Kabulüne İlişkin Tutumlar

Bu tema, Suriyelilerin Türkiye’ye kabulünün insani, dini, coğrafi ve ulusal gerekçeler üzerinden nasıl değerlendirildiğini analiz etmektedir.

Örnek: “Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye kabul edilmesi insani bir sorumluluktur.”

- Vatandaşlık Politikaları ve İstisnai Vatandaşlık

Bu boyut, Suriyelilerin istisnai yollarla Türk vatandaşlığına kabulüne yönelik tutumları ve koşulluluk algılarını incelemektedir.

Örnek: “Suriyeli sığınmacıların istisnai yollarla Türk vatandaşı olmalarına olumlu bakarım.”

- Toplumsal Kabul ve Gündelik Temas

Bu tema, T.C. vatandaşı Suriyelilerle kurulan arkadaşlık, komşuluk ve gündelik etkileşim biçimlerini değerlendirmektedir.

Örnek: “Arkadaşlık yaptığım T.C. vatandaşı Suriyeliler var.”

- Haklar, Yükümlülükler ve Siyasal Katılım

Bu boyut, vatandaşlık statüsüne bağlı hak ve yükümlülüklerin toplumsal kabul düzeyini incelemektedir.

Örnek: “Türk vatandaşı Suriyeliler askerlik yükümlülüğünü yerine getirmelidir.”

- Ekonomik ve Kültürel Etkiler

Bu tema, Suriyeli vatandaşların Türkiye’nin ekonomik, demografik ve kültürel yapısına etkilerine ilişkin algıları ölçmektedir.

Örnek: “Türk vatandaşı Suriyeliler Türkiye’ye kültürel zenginlik getirmiştir.”

- Kaygı ve Gelecek Algısı

Bu boyut, vatandaşlık süreçleri ve demografik dönüşüme ilişkin belirsizlik ve kaygı düzeylerini analiz etmektedir.

Örnek: “Suriyelilerin istisnai yollarla T.C. vatandaşı olmaları beni kaygılandırıyor.”

Ek.3.3. Anketin Analitik İşlevi

Türk Toplumu Destekleyici Anketi, TT-OGGÖ kapsamında ölçülen kaygı, anlatı, rutin ve mekân boyutlarının hangi normatif, tarihi ve ideolojik referanslar üzerinden üretildiğini görünür kılmaktadır. Bu yönüyle anket, nicel ölçek bulgularını toplumsal anlam dünyalarıyla ilişkilendiren tamamlayıcı ve açıklayıcı bir araştırma aracı olarak işlev görmektedir.

Ek.4. Türk Toplumu Derinlemesine Görüşme Rehberi

Ek.4.1. Görüşmenin Amacı ve Yöntemi

Türk Toplumu Derinlemesine Görüşmeleri, Türk toplumuna mensup bireylerin kimlik, vatandaşlık, aidiyet ve Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki varlığına ilişkin algılarını derinlemesine ve bağlamsal biçimde incelemek amacıyla yürütülmüştür. Görüşmeler, ontolojik güvenlik/güvensizlik kuramı temel alınarak yapılandırılmış; katılımcıların anlatıları üzerinden kaygı, anlatı, rutin ve mekân boyutlarının nasıl kurulduğu ve müzakere edildiği analiz edilmiştir. Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiş, etik onam alınarak ses kaydı yapılmıştır.

Ek.4.2. Tematik Yapı, Açıklamalar ve Temsilî Soru Örnekleri

Aşağıda, derinlemesine görüşme rehberinin ana temaları ve her temayı temsilen seçilmiş birer örnek soru sunulmaktadır. Görüşme formunun tamamı ve tüm takip soruları bu ekte yer almamaktadır.

Derinlemesine görüşmeler sırasında soruların sırası ve vurgusu, görüşmenin akışına ve katılımcı anlatılarına göre esnek biçimde şekillendirilmiştir.

- Demografik Arka Plan

Bu bölüm, katılımcıların sosyal ve kişisel profillerini tanımaya yönelik giriş niteliğinde sorulardan oluşmaktadır.

Örnek: "Biraz kendinizden bahseder misiniz?"

- Kimlik ve Aidiyet Algıları

Bu tema, Türk kimliğinin katılımcılar tarafından nasıl tanımlandığını; kimlik, aidiyet ve vatandaşlık kavramlarının nasıl ilişkilendirildiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Örnek: "'Türklük' yahut Türk kimliği sizin için ne ifade ediyor?"

- Devlet, Vatandaşlık ve Milli Değerler

Bu bölüm, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne duyulan güveni, vatandaşlığın anlamını ve milli değerlerin gündelik yaşam üzerindeki etkisini incelemektedir.

Örnek: "Türk vatandaşlığı sizin için ne ifade ediyor?"

- Suriyeli Sığınmacılar ve Vatandaşlık Algısı

Bu tema, Suriyelilerin Türkiye'ye kabulü, istisnai vatandaşlık uygulamaları ve Suriyeli Türk vatandaşlarının Türk kimliği üzerindeki etkilerine ilişkin algıları analiz etmeyi hedeflemektedir.

Örnek: "Suriyelilere istisnai yollarla Türk vatandaşlığı verilmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?"

- Gelecek, Kaygı ve Toplumsal Kabul

Bu bölüm, Suriyelilerin vatandaşlığı ile Türk kimliği ve Türkiye'nin geleceği arasında kurulan ilişkiyi; hukuki vatandaşlık ile toplumsal kabul arasındaki mesafeyi sorgulamaktadır.

Örnek: "Suriyelilerin hukuken vatandaş olmaları sizce toplumsal kabul için yeterli midir?"

Ek.4.3. Görüşmenin Analitik İşlevi

Türk Toplumu Derinlemesine Görüşmeleri, nicel analizlerde ortaya çıkan ontolojik güvenlik/güvensizlik düzeylerinin nasıl gerekçelendirildiğini, hangi anlatılar, kaygılar ve deneyimler üzerinden kurulduğunu görünür kılmaktadır. Bu yönüyle görüşmeler, TT-OGGÖ ve destekleyici anket bulgularını anlam dünyaları ve öz-anlatılar üzerinden derinleştiren tamamlayıcı bir nitel araştırma aracı olarak işlev görmektedir.

Ek.5. Türk Toplumu Odak Grup Görüşmesi Rehberi

Ek.5.1. Görüşmenin Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Türk Toplumu Odak Grup Görüşmeleri, Türk toplumuna mensup bireylerin kimlik, vatandaşlık, aidiyet ve Suriyelilerin Türkiye'deki varlığına ilişkin algılarını etkileşimli bir tartışma ortamında incelemek amacıyla yürütülmüştür. Görüşmeler, ontolojik güvenlik/güvensizlik kuramı temel alınarak yapılandırılmış; grup içi etkileşimler aracılığıyla kaygı, anlatı, rutin ve mekân boyutlarının nasıl kolektif olarak üretildiği ve müzakere edildiği analiz edilmiştir.

Odak grup görüşmeleri yüz yüze gerçekleştirilmiş; her bir grup 6-8 katılımcıdan oluşmuş ve görüşmeler yaklaşık 90 dakika sürmüştür. Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim, sosyoekonomik durum ve bölgesel köken bakımından çeşitliliği gözetilmiştir. Tüm görüşmeler, etik onam alınarak ses kaydı yoluyla kayıt altına alınmıştır.

Ek.5.2. Tematik Yapı, Açıklamalar ve Temsilî Tartışma Soruları

Aşağıda, odak grup görüşmelerinde izlenen ana temalar ve her temayı temsilen seçilmiş birer tartışma sorusu sunulmaktadır. Görüşme rehberinin tamamı ve tüm takip soruları bu ekte yer almamaktadır.

Odak grup görüşmelerinde tartışma başlıkları, grup dinamikleri ve etkileşim düzeyine bağlı olarak farklı yoğunluklarda ele alınmıştır

- Tanışma ve Demografik Arka Plan

Bu bölüm, grup içi etkileşimi başlatmak ve katılımcıların sosyal konumlarını görünür kılmak amacıyla kullanılmıştır.

Örnek: "Bize biraz kendinizden bahseder misiniz?"

- Kimlik, Vatandaşlık ve Aidiyet Algıları

Bu tema, Türk kimliğinin nasıl tanımlandığını; etnik, kültürel ve hukuki boyutların grup içinde nasıl tartışıldığını incelemektedir.

Örnek: "'Türklük' ya da Türk kimliği sizin için ne ifade ediyor?"

- Devlet, Milli Değerler ve Sembolik Aidiyet

Bu bölüm, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne duyulan güveni, milli sembollerle kurulan ilişkiyi ve tarihi anlatıların bireysel kimlik üzerindeki etkisini ele almaktadır.

Örnek: “Ulusal bayramlar ve tarihi figürler sizin bireysel kimliğinizde ne kadar yer tutuyor?”

- Suriyeliler ve Vatandaşlık Algısı

Bu tema, Suriyelilerin Türkiye’ye kabulü, istisnai vatandaşlık uygulamaları ve Suriyeli Türk vatandaşlarının Türk kimliği üzerindeki etkilerine ilişkin kolektif değerlendirmeleri ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Örnek: “Suriyelilerin istisnai yollarla Türk vatandaşlığına kabul edilmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?”

- Gelecek Beklentileri, Kaygı ve Toplumsal Kabul

Bu bölüm, Suriyelilerin vatandaşlığı ile Türk kimliği ve Türkiye’nin geleceği arasında kurulan ilişkiyi; hukuki vatandaşlık ile toplumsal kabul arasındaki mesafenin grup içinde nasıl tartışıldığını incelemektedir.

Örnek: “Suriyelilerin hukuken vatandaş olmaları sizce toplumsal kabul için yeterli midir?”

Ek.5.3. Odak Grup Görüşmelerinin Analitik İşlevi

Türk Toplumu Odak Grup Görüşmeleri, bireysel görüşmelerde ve nicel analizlerde ortaya çıkan ontolojik güvenlik/güvensizlik örüntülerinin kolektif düzeyde nasıl paylaşıldığını, güçlendiğini ya da itirazla karşılandığını görünür kılmaktadır. Bu yönüyle odak grup görüşmeleri, Türk toplumunda kimlik, vatandaşlık ve toplumsal kabul tartışmalarının müzakereci ve ilişkisel boyutunu ortaya koyan tamamlayıcı bir nitel araştırma aracı olarak işlev görmektedir.

Ek.6. TCVKS Ontolojik Güvenlik/Güvensizlik Ölçeği (TS-OGGÖ)

Ek.6.1. Ölçeğin Kuramsal Yapısı

TS-OGGÖ, ontolojik güvenlik/güvensizlik literatürü temel alınarak geliştirilmiş olup Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen/kabul edilen Suriyelilerin vatandaşlık deneyimini dört temel boyut üzerinden ölçmektedir: Kaygı, Anlatı, Rutin ve Mekân. Bu boyutlar, hukuki vatandaşlık statüsü ile toplumsal kabul arasındaki ilişkinin, gündelik yaşam pratikleri, sembolik anlatılar ve mekânsal aidiyetler üzerinden nasıl kurulduğunu ya da kırılganlaştığını birlikte ele alan bütüncül bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Ek.6.2. Alt Boyutlara İlişkin Örnek Maddeler

Aşağıda sunulan örnek maddeler, ilgili alt boyutların kavramsal içeriğini görünür kılmak amacıyla seçilmiş olup, ölçekte yer alan tüm madde setini temsil etmemektedir.

Kaygı Boyutu

- "Türkiye'de kendimi yabancı bir ülkede hissediyorum."
- "Türk toplumunun bana karşı yaklaşımının dışlayıcı/ötekileştirici olduğunu düşünüyorum."

Anlatı Boyutu

- "Türkiye bir vatan olarak benim için kutsaldır."
- "Türk Bayrağı benim için kutsal bir anlam ifade eder."

Rutin Boyutu

- "Türk vatandaşı olmak Türk toplumu ile bütünleşmeme katkı sağladı."
- "Türkçemi geliştirmek için çabalarım."

Mekân Boyutu

- "Türkiye'de kendimi vatanımda hissediyorum."
- "Türkiye'yi asla terk etmem."

Ek.6.3. Ölçeğin Psikometrik Özellikleri (Özet)

TS-OGGÖ, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçen Suriyelilerden oluşan bir örneklem üzerinde uygulanmış; açıklayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin dört

faktörlü bir yapıya sahip olduğu görülmüştür. Ölçeğin genel yapısı ve güvenirlik düzeyleri aşağıda özet tablo hâlinde sunulmaktadır.

Tablo Ek.6.3.TS-OGGÖ Alt Boyutları ve Cronbach's α Değerleri

Alt Boyut	Madde Sayısı	Cronbach's α
Rutin	—	.86
Kaygı	—	.75
Anlatı	—	.66
Mekân	—	.76
Toplam	28	—

Not: Ayrıntılı faktör yükleri ve tüm istatistik tabloları, etik ve veri koruma gerekçeleriyle bu tezde paylaşılmamıştır.

Ek.6.4. Ölçeğin Analitik Katkısı

TS-OGGÖ, Türk vatandaşı Suriyelilerin ontolojik güvenlik/güvensizlik deneyimlerini yalnızca hukuki statü üzerinden değil; toplumsal tanınma, gündelik rutinler, sembolik aidiyet ve mekânsal bağlanma üzerinden birlikte ele alan bütüncül bir ölçüm aracı sunmaktadır.

Ek.7. TCVKS Destekleyici Anketi

Ek.7.1. Anketin Amacı ve Kapsamı

Türk Vatandaşı Suriyeliler Destekleyici Anketi, vatandaşlığa geçiş süreci sonrasında bireylerin kimlik, aidiyet, toplumsal kabul, dil, kültür, siyasal katılım ve gelecek algılarını çok boyutlu biçimde incelemek üzere tasarlanmıştır. Anket, TS-OGGÖ ile ölçülen ontolojik güvenlik/güvensizlik boyutlarının hangi deneyimsel ve algısal kaynaklar üzerinden üretildiğini açıklayıcı biçimde ortaya koymaktadır.

Anket maddeleri beşli Likert tipi derecelendirme ölçeği üzerinden yanıtlanmıştır

(1=Kesinlikle Katılmıyorum, 2=Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum).

Ek.7.2. Tematik Boyutlar, Açıklamalar ve Temsilî Örnek Maddeler

Bu bölümde yer alan tematik sınıflandırma, anket maddelerinin analiz sürecinde izlenen kavramsal kümelenmeye dayanmaktadır.

- Suriye ile Bilgi, İlgi ve Bağların Devamlılığı

Bu tema, katılımcıların Suriye'ye ilişkin bilgi kaynaklarını, Suriye'deki gelişmeleri takip etme düzeylerini ve menşe ülke ile kurdukları bilişsel bağı incelemektedir.

Örnek: "Suriye'de yaşanan siyasi ve sosyal gelişmeleri düzenli olarak takip ederim."

- Suriye ile Mekânsal ve Duygusal Aidiyet

Bu boyut, Suriye'ye yapılan ziyaretler, bu ziyaretler sırasında hissedilen aidiyet ve iki ülke arasında konumlanan kimlik algılarını analiz etmektedir.

Örnek: "Suriye'ye gittiğimde kendimi Türkiye ve Suriye'ye eşit derecede ait hissediyorum."

- Ölüm, Cenaze ve Nihai Aidiyet Algısı

Bu tema, ölüm ve defin tercihleri üzerinden bireylerin nihai aidiyet ve 'vatan' algılarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Örnek: "Vefat ettiğimde mezarımın Suriye'de olmasını isterim."

- Suriye Ulusal Tarihi ve Sembolleri ile İlişki

Bu boyut, katılımcıların Suriye Arap Cumhuriyeti'nin tarihi, ulusal bayramları ve bu bayramlarla kurdukları güncel ilişkiyi incelemektedir.

Örnek: “Suriye Arap Cumhuriyeti’nin ulusal bayramlarını halen kutluyorum.”

- Suriye’de Türkiye ve Türklere Yönelik Algılar (Geçmiş Deneyim)

Bu tema, katılımcıların Suriye’deki eğitim hayatları boyunca Türkiye ve Türklere yönelik algılara dair deneyimlerini kapsamaktadır.

Örnek: “Suriye’deki lise yıllarımda okulumda Türklere yönelik bakış açısı olumluydu.”

- Türkiye’de Vatandaşlık ve Hukuki Statü Algısı

Bu boyut, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçişin bireyler açısından ne anlama geldiğini ve bu statünün algılanış biçimini analiz etmektedir.

Örnek: “Türk vatandaşı olmak Türk toplumu ile bütünleşmeme katkı sağladı.”

- Dil, Gündelik Pratikler ve Toplumsal Uyum

Bu tema, Türkçe kullanımı, gündelik yaşam pratikleri ve Türk toplumuyla kurulan rutin ilişkileri incelemektedir.

Örnek: “Türkçemi geliştirmek için çaba gösteriyorum.”

- Türkiye’ye Mekânsal Aidiyet ve Kalıcılık Algısı

Bu boyut, Türkiye’nin bir ‘vatan’ olarak algılanması ve ülkede kalıcı olma isteğini ölçmektedir.

Örnek: “Türkiye’de kendimi vatanımda hissediyorum.”

- Türkiye’den Ayrılma ve Terk Etme Tutumları

Bu tema, Türkiye’yi terk etme düşüncesinin olup olmadığı üzerinden güvenlik ve aidiyet düzeylerini analiz etmektedir.

Örnek: “Türkiye’yi asla terk etmem.”

Ek.7.3. Anketin Analitik İşlevi

Bu anket, TS-OGGÖ bulgularını tamamlayarak ontolojik güvenlik/güvensizlik düzeylerinin hangi gündelik pratikler, toplumsal karşılaşmalar ve algılar üzerinden üretildiğini görünür kılmaktadır.

Ek.8. TCVKS Derinlemesine Görüşme Rehberi

Ek.8.1. Görüşmenin Amacı ve Yöntemi

Türk vatandaşı Suriyelilerle gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler, katılımcıların Suriye'deki yaşam deneyimleri ile Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçiş sonrasında oluşan yeni kimlik, aidiyet ve güvenlik algıları arasındaki süreklilik ve kopuşları incelemek amacıyla yürütülmüştür. Görüşmeler, ontolojik güvenlik/güvensizlik kuramı temel alınarak yapılandırılmış; katılımcıların anlatıları üzerinden kaygı, anlatı, rutin ve mekân boyutlarının nasıl kurulduğu ve dönüştüğü analiz edilmiştir.

Görüşmeler yarı yapılandırılmış biçimde gerçekleştirilmiş; etik onam alınarak ses kaydı yapılmıştır.

Ek.8.2. Tematik Yapı, Açıklamalar ve Temsilî Soru Örnekleri

Aşağıda, derinlemesine görüşme rehberinde yer alan ana temalar ve her temayı temsilen seçilmiş birer örnek soru sunulmaktadır. Görüşme formunun tamamı ve tüm takip soruları bu ekte yer almamaktadır.

Derinlemesine görüşmeler sırasında soruların sırası ve vurgusu, görüşmenin akışına ve katılımcı anlatılarına göre esnek biçimde şekillendirilmiştir.

- Suriye'de Yaşam ve Kimlik Deneyimi

Bu tema, katılımcıların Suriye'deki gündelik yaşamlarını, kimlik algılarını ve savaş öncesi/sırası deneyimlerini anlamayı amaçlamaktadır.

Örnek: "Suriye'deki hayatınızı ve orada kendinizi nasıl hissettiğinizi anlatabilir misiniz?"

- Türkiye'ye Geliş ve Yerleşme Süreci

Bu bölüm, Türkiye'ye geliş sürecinin nasıl deneyimlendiğini ve ilk karşılaşmaların bireylerin güvenlik algısı üzerindeki etkilerini incelemektedir.

Örnek: "Türkiye'ye ilk geldiğiniz dönemde burada yaşamaya dair neler hissettiniz?"

- Vatandaşlık Deneyimi ve Hukuki Statü

Bu tema, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçişin katılımcılar açısından taşıdığı anlamı ve bu statünün gündelik yaşama etkilerini analiz etmektedir.

Örnek: “Türk vatandaşı olmak sizin için ne ifade ediyor?”

- Toplumsal Kabul, Tanınma ve Ayrımcılık

Bu bölüm, Türk toplumu ile kurulan ilişkilerde kabul edilme, dışlanma ya da ayrımcılık deneyimlerini görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Örnek: “Türkiye’de toplum tarafından ne ölçüde kabul edildiğinizi düşünüyorsunuz?”

- Aidiyet, Gelecek ve Güvenlik Algısı

Bu tema, katılımcıların Türkiye’ye aidiyet hissini, kalıcılık düşüncelerini ve gelecek beklentilerini ontolojik güvenlik perspektifinden ele almaktadır.

Örnek: “Geleceğinizi Türkiye’de kurma fikri size ne hissettiriyor?”

Ek.8.3. Görüşmenin Analitik İşlevi

Türk vatandaşı Suriyelilerle yapılan derinlemesine görüşmeler, nicel analizlerde ortaya çıkan ontolojik güvenlik/güvensizlik örüntülerinin nasıl deneyimlendiğini ve anlamlandırıldığını görünür kılmaktadır. Bu yönüyle görüşmeler, TS-OGGÖ ve destekleyici anket bulgularını bireylerin öz-anlatıları üzerinden derinleştiren tamamlayıcı bir nitel araştırma aracı olarak işlev görmektedir.

Ek.9. TCVKS Odak Grup Görüşmesi Rehberi

Ek.9.1. Görüşmenin Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Türk vatandaşı Suriyelilerle gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri, vatandaşlığa kabul edilmiş bireylerin ortak deneyimlerini, aidiyet ve toplumsal kabul algılarını etkileşimli bir tartışma ortamında incelemek amacıyla yürütülmüştür. Görüşmeler, ontolojik güvenlik/güvensizlik kuramı çerçevesinde yapılandırılmış; grup içi etkileşimler aracılığıyla kolektif anlatıların, paylaşılan kaygıların ve ortak rutinlerin nasıl üretildiği analiz edilmiştir.

Odak grup görüşmeleri yüz yüze gerçekleştirilmiş, etik onam alınarak kayıt altına alınmıştır.

Ek.9.2. Tematik Yapı, Açıklamalar ve Temsilî Tartışma Soruları

Aşağıda, odak grup görüşmelerinde izlenen ana temalar ve her temayı temsilen seçilmiş birer tartışma sorusu sunulmaktadır.

Odak grup görüşmelerinde tartışma başlıkları, grup dinamikleri ve etkileşim düzeyine bağlı olarak farklı yoğunluklarda ele alınmıştır

- Eski ve Yeni Kimlikler Arasındaki İlişki

Bu tema, Suriye kökenli kimlik ile Türkiye'de kazanılan yeni vatandaşlık kimliği arasındaki ilişkinin grup içinde nasıl tartışıldığını ele almaktadır.

Örnek: "Suriyeli kimliğiniz ile Türk vatandaşı olmanız arasında nasıl bir ilişki görüyorsunuz?"

- Vatandaşlık ve Toplumsal Kabul

Bu bölüm, vatandaşlığın hukuki bir statü olmanın ötesinde, toplumsal kabul ve tanınma açısından ne anlama geldiğini tartışmaya açmaktadır.

Örnek: "Türk toplumunda vatandaş olarak kabul edildiğinizi düşünüyor musunuz?"

- Gündelik Yaşam, Rutinler ve Mekân

Bu tema, gündelik yaşam pratikleri ve mekânsal karşılaşmalar üzerinden aidiyetin nasıl üretildiğini analiz etmektedir.

Örnek: "Türkiye'deki gündelik hayatınızda kendinizi 'evde' hissettiğiniz anlar oluyor mu?"

- Gelecek, Kalıcılık ve Güvenlik

Bu bölüm, Türkiye'de kalıcı olma düşüncesi ve geleceğe dair güvenlik algısının grup içinde nasıl müzakere edildiğini incelemektedir.

Örnek: "Geleceğinizi Türkiye'de sürdürme fikri sizde ne tür duygular uyandırıyor?"

Ek.9.3. Odak Grup Görüşmelerinin Analitik İşlevi

Türk vatandaşı Suriyelilerle gerçekleştirilen odak grup görüşmeleri, bireysel anlatıların kolektif düzeyde nasıl paylaşıldığını; ontolojik güvenlik/güvensizlik deneyimlerinin grup içi etkileşimler yoluyla nasıl pekiştirildiğini, dönüştürüldüğünü ya da sorgulandığını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle odak grup görüşmeleri, TCVKS bağlamında vatandaşlık, aidiyet ve toplumsal kabul tartışmalarının ilişkisel ve müzakereci boyutunu görünür kılan tamamlayıcı bir nitel araştırma aracı olarak işlev görmektedir.

Ek.10. Nitel Analiz Kod Sistemi

Bu Ekler bölümünde sunulan kod sistemleri, nitel analiz sürecinde üretilen tüm ham kodların veya yazılım çıktılarının eksiksiz bir dökümünü sunmayı amaçlamamaktadır. Aksine, derinlemesine görüşmeler ve odak grup görüşmelerinden elde edilen nitel verilerden tümevarımsal biçimde üretilen kodlar arasından, ontolojik güvenlik/güvensizlik perspektifi açısından analitik olarak merkezi ve açıklayıcı nitelik taşıyan özet kodlar ve alt temalar seçilerek temsilî bir yapı oluşturulmuştur.

Nitel analiz süreci, ilk aşamada veriye dayalı açık kodlama yoluyla ilerlemiş; ikinci aşamada ise ortaya çıkan kodlar, ontolojik güvenlik literatürünün sunduğu kuramsal çerçeve doğrultusunda Kaygı, Anlatı, Rutin ve Mekân boyutları altında yeniden gruplanmıştır. Bu dört boyut, çalışmada ontolojik güvenliğin toplumsal ve bireysel düzeyde üretildiği temel analitik alanları ifade etmekte olup, söz konusu boyutların tamamı Aidiyet üst teması altında kesişmektedir.

Bu nedenle, aşağıda sunulan kod sistemleri hem tümevarımsal nitel analiz sürecinin çıktıları hem de tümdengelimci kuramsal çerçevenin analitik bir eşleştirmesi olarak değerlendirilmelidir.

Ek.10.1.TCVKS

Aidiyet (Üst Tema)

- Vatandaşlık Deneyimi, Toplumsal Kabul ve Ontolojik Güvenlik Kesişimi

Kaygı:

- Gelecek belirsizliği ve kalıcılık endişesi
- İstisnai vatandaşlığın geri alınabilirliği algısı
- Hukuki statünün kırılganlığı
- Toplumsal kabul görmeme ve dışlanma korkusu
- Ekonomik güvencesizlik ve iş sürekliliği kaygısı
- Çifte aidiyet ve kimlik gerilimi

Rutin:

- Türkçe öğrenme ve gündelik dil kullanımı
- Çalışma hayatına katılım ve mesleki entegrasyon
- Türk toplumu ile gündelik sosyal ilişkiler
- Kültürel ve dini pratikler yoluyla uyum
- Yurttaşlık pratikleri (oy verme, sorumluluk algısı)

Anlatı:

- Türk kökenine ve ortak tarih anlatılarına vurgu
- Vatandaşlık sonrası “ait olma” öz-anlatıları
- Ulusal sembollerle (bayrak, milli günler, Atatürk) kurulan duygusal bağ
- Ayrımcılık ve ötekileştirme deneyimlerine dayalı anlatılar
- Hibrit kimlik (Suriyeli-Türk) anlatıları

Mekân:

- Türkiye’nin “vatan” ve “ev” olarak algılanması
- Suriye ile sürdürülen duygusal ve mekânsal bağ
- Mekânsal güvenlik ve güvensizlik deneyimleri
- Çifte mekânsal aidiyet algısı

Ek.10.2. Türk Toplumu

Aidiyet (Üst Tema)

- Ulusal Kimlik, Toplumsal Kabul ve Ontolojik Güvenlik Kesişimi

Kaygı:

- Ulusal kimliğin geleceğine ilişkin kaygılar
- İstisnai vatandaşlık politikalarına yönelik güvensizlik
- Toplumsal düzen ve uyumun bozulacağı algısı
- Ekonomik rekabet ve kaynak paylaşımı endişesi
- Kültürel sürekliliğin zayıflayacağı kaygısı

Rutin:

- Gündelik temas ve karşılaşma pratikleri
- Eğitim, sağlık ve kamu kurumlarında kurumsal temaslar
- Gündelik hayatta sosyal mesafe ve sınır koyma davranışları
- Birlikte yaşamanın olağanlaşması ve normalleşme
- Yurttaşlık ve siyasal katılım pratikleri

Anlatı:

- Kurucu ulusal anlatılar ve Cumhuriyet vurgusu
- Hukuki ve kültürel millet tanımları
- Devlet merkezli kimlik ve sadakat anlatıları
- “Biz-onlar” ayrımı üzerinden kurulan sınır söylemleri
- İnsani sorumluluk ve ensar-muhacir anlatıları

Mekân:

- Türkiye’nin yurt ve vatan olarak algılanışı
- Mekânsal yakınlık ve uzaklık deneyimleri
- Kamusal alanlarda güvenlik ve huzur algısı
- Ulusal mekânın sahiplenilmesine yönelik söylemler

Bu eklerde sunulan kodlar ve alt temalar, nitel analiz sürecinde elde edilen verilerin tamamını değil, ontolojik güvenlik/güvensizlik bağlamında analitik açıdan belirleyici olan özet örüntüleri temsil etmektedir. Kodlar, tezde sunulan nicel ve nitel bulguların yorumlanmasında doğrudan ya da dolaylı biçimde kullanılmış; ancak veri yoğunluğu ve analitik sadeleştirme gerekçeleriyle her bir kod tez metninde ayrı ayrı görünür kılınmamıştır.